Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ।

ପୟୋଗସିଦ୍ଧିପାଠଇ

୧। ସଞ୍‌ଞାଦିକଣ୍ଡ

ସିଦ୍ଧ-ମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ସମ୍ମା ୱନ୍ଦେ

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ସିଦ୍ଧ+ମିଟ୍ଠଦଦଂ ବୁଦ୍ଧଂ, ଧମ୍ମଂ ମଣିଂୱ ସ୍ୱତ୍ଥଦଂ;

ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସାଦରଂ ନତ୍ୱା, ପୟୋଗସିଦ୍ଧି ୱୁଚ୍ଚତେ।

ପଭାୱୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ, ବ୍ୟାକରଣେ ଚ ପେଟକେ;

ନିସ୍ସେସେୱ କଙ୍ଖାତିଣ୍ଣୋ, ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିୟୋ ୱତ।

ୱୁତ୍ତିଞ୍ଚ ପୁବ୍ବସୀହଢଆଚରିୟ+ପାଚରିୟେହି –

ୟା ସତ୍ତି ପାଣିନେ ୟା ଚ, ଚନ୍ଦ୍ର+କାତ୍ୟାୟନାଦିସୁ;

ସା+ୟଂ ମୁତ୍ତିମତୀ ମଞ୍‌ଞେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାୟନରୂପିନୀ-ତି।

ସୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତି ଚ ତେନେୱ, କତା ଏକେନ ପଞ୍ଚିକା;

ତସ୍ମା+ସ୍ସ ସତ୍ଥ+ମଞ୍‌ଞେହି, ସୁପସଟ୍ଠଂ+ତିସୁନ୍ଦରଂ।

ତମ୍ହି ଚ ଦୁଜ୍ଜିଧଂ ଞେୟ୍ୟଂ, ସୁତ୍ତଂ କମ୍ମତ୍ଥଭେଦତୋ;

ତେସ୍ୱା+ଦି ମୀତିସଦ୍ଦେନ, ଦୁତିୟଂ ତିପ୍ପକାରତୋ।

ସୁୱିସଦଂ ପକାସେତ୍ୱା, ସୁବୋଧ+ମାକୁମାରକଂ;

ବ୍ୟାପିକାୱଠଇୟା କସ୍ସଂ, ତଂ ସୁଣାଥ ସମାହିତାତି।

୧। ଅଆଦୟୋ ତିତାଲୀସ ୱଣ୍ଣା

ଅକାରାଦୟୋ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତା ତେଚତ୍ତାଲୀସକ୍ଖରା ୱଣ୍ଣା ନାମ ହୋନ୍ତି। ତଂ ୟଥା ଅ, ଆ, ଇ, ଈ, ଉ, ଊ, ଏ, ऐ, ଓ, औ, କ ଖ ଗ ଘ ଙ, ଚ ଛ ଜ ଝ ଞ, ଟ ଠ ଡ ଢ ଣ, ତ ଥ ଦ ଧ ନ, ପ ଫ ବ ଭ ମ, ୟ ର ଲୱ ସ ହ ଢଅ ଅଂ। ତେନ କ୍ୱତ୍ଥୋ ‘‘ଏ ଓନ+ମ ୱଣ୍ଣେ’’ତି। ତିତାଲୀସାତି ୱଚନଂ କତ୍ଥଚି ୱଣ୍ଣଲୋପଂ ଞାପେତି, ତେନ ‘‘ପଟିସଙ୍ଖା ୟୋନିସୋ’’ତିଆଦି ସିଦ୍ଧଂ।

ଅକାରୋ ଆଦି ମରିୟାଦଭୂତୋ ୟେସଂ ତେ ଅଆଦୟୋ। ତୟୋ ଚ ଚତ୍ତାଲୀସ ଚେତି ତିତାଲୀସ, ଇମିନା ନିପାତନେନ ୱା ଚତଭାଗଲୋପୋ। ୱଣ୍ଣୀୟତି ଅତ୍ଥୋ ଏତେହୀତି ୱଣ୍ଣା।

ଏତ୍ଥା+ହ – ‘‘କସ୍ମା ଆଚରିଯକଚ୍ଚାଯନାଦୀହି ୱିଯ ଏକଚତ୍ତାଲୀସକ୍ଖରାନ+ମକ୍ଖରସଞ୍ଞଂ+ମକତ୍ୱା ତିତାଲୀସକ୍ଖରାନଂ ୱଣ୍ଣସଞ୍ଞା କତା’’ତି। ୱୁଚ୍ଚତେ –

ସା ମାଗଧୀ ମୂଲଭାସା, ନରା ଯାଯା+ଦିକପ୍ପିକା;

ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚା-ସୁତାଲାପା, ସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚାପି ଭାସରେତି –

ୱଚନତୋ ମାଗଧିକାନଂ ଏତ୍ଥ, ସେଯ୍ୟୋ, ଓଟ୍ଠୋ, ସୋତ୍ଥି-ତ୍ୟାଦୀସୁପି ଅସେସବ୍ୟାପିକାନଂ ତିତାଲୀସକ୍ଖରାନଂୱ ଉକ୍କୁକାନ୍ଦ୍ୱହ୍ଦସ୍ସକ୍ଖରଗୁଣିକା, ନେୱ ପନ ‘ରୁକ୍ଖୋ ୱନଂ’ତ୍ୟାଦୋ ୱିଯ ଅୱଯୱେ ସମୁଦାଯୱୋହାରୋ, ‘ସମୁଦ୍ଦୋ ମଯା ଦିଟ୍ଠୋ’ତ୍ୟାଦୋ ୱିଯ ଚ ସମୁଦାଯେ ଅୱଯୱୱୋହାରୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ପଚ୍ଚେକଂ ୱଣ୍ଣସଞ୍ଞା କତାତି।

‘‘ସକ୍କଚ୍ଚସୱନଂ ବୁଦ୍ଧସାସନସମ୍ପତ୍ତୀ’’ତି ‘‘ସିଥିଲଧନିତାଦି ଅକ୍ଖରୱିପତ୍ତିଯଞ୍ହି ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦୁନ୍ନଯତା ହୋତୀ’’ତି ଚ ଯସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ।

ତସ୍ମା ଅକ୍ଖରକୋସଲ୍ଲଂ, ସମ୍ପାଦେଯ୍ୟ ୱିଚକ୍ଖଣୋ;

ଉପଟ୍ଠହଂ ଗରୁଂ ସମ୍ମା, ଉଟ୍ଠାନାଦୀହି ପଞ୍ଚହି।

ତତ୍ଥ ଅକାରାଦୀନ+ମନୁକ୍କମୋ ପନେ+ସ ଠାନାଦିକ୍କମସନ୍ନିସ୍ସିତୋ। ତଥା ହି ଠାନ+କରଣ+ପଯତନେହି ୱଣ୍ଣା ଜାଯନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଛ ଠାନାନି କଣ୍ଠ+ତାଲୁ+ମୁଦ୍ଧ+ଦନ୍ତ+ଓଟ୍ଠ+ନାସିକାୱସେନ।

ତତ୍ଥ ଅୱଣ୍ଣ+କୱଗ୍ଗ+ହାନଂ କଣ୍ଠୋ ଠାନଂ, ଇୱଣ୍ଣ+ଚୱଗ୍ଗ+ଯାନଂ ତାଲୁ, ଟୱଗ୍ଗ+ର+ଳଆନଂ ମୁଦ୍ଧା, ତୱଗ୍ଗ+ଲ+ସାନଂ ଦନ୍ତା, ଉୱଣ୍ଣ+ପୱଗ୍ଗାନଂ ଓଟ୍ଠୋ, ଏ ୱଣ୍ଣସ୍ସ କଣ୍ଠତାଲୁ, ଓ ୱଣ୍ଣସ୍ସ କଣ୍ଠୋ+ଟ୍ଠୋ, ୱକାରସ୍ସ ଦନ୍ତୋ+ଟ୍ଠୋ, ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ନାସିକା, ଙ, ଞ୍ଞ, ଣ, ନ, ମାନଂ ସକଠାନଂ ନାସିକା ଚ। ଏତ୍ଥ ଚ –

ହକାରୋ ପଞ୍ଚମେହେୱ, ଅନ୍ତଟ୍ଠାହି ଚ ସଂଯୁତୋ;

ଓରସୋ ଇତି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, କଣ୍ଠଜୋ ତଦସଂଯୁତୋ।

ଯଥା ଅୱଡ୍ଢୋତି (ଅୱଡ ହୋତି।, ତଣ୍ହି, ତଣ୍ହା, ପୁବ୍ବନ୍ହୋ, ଅମ୍ହେ, ଗୁଯ୍ହଂ, ଗାରଯ୍ହା, ଆରୁଲ୍ହୋ, ବହ୍ୱକ୍ଖରନ୍ତି।

କରଣଂ –

ଜିୱ୍ହାମଜ୍ଝଂ ତାଲୁଜାନଂ,

ଜିୱ୍ହୋପଗ୍ଗଂ ମୁଦ୍ଧଜାନଂ,

ଜିୱ୍ହଗ୍ଗଂ ଦନ୍ତଜାନଂ ସେ-

ସା ସକଠାନକରଣା।

ୱଣ୍ଣାନଂ ଉଚ୍ଚାରଣୁସ୍ସାହୋ ପଯତନଂ, ତଂ କିଂ – ସଂୱୁତାଦିକରଣୱିସେସୋ, ସଂୱୁତତ୍ତ+ମକାରସ୍ସ, ୱିୱଟତ୍ତଂ ସେସସରାନଂ ସକାର+ହକାରାନଞ୍ଚ, ଫୁଟ୍ଠତ୍ତଂ ୱଗ୍ଗାନଂ, ଈସଂଫୁଟ୍ଠତ୍ତଂ ଯ+ର+ଲ+ୱାନଂ।

ଏୱଂ ଠାନ+କରଣ+ପଯତନ+ସୁତି କାଲଭିନ୍ନେସୁ ଅକ୍ଖରେସୁ ସରା ନିସ୍ସଯା, ଇତରେ ନିସ୍ସିତା। ତତ୍ଥ –

ନିସ୍ସଯା+ଦୋ ସରା ୱୁତ୍ତା, ନିସ୍ସିତା ବ୍ୟଞ୍ଜନା ତତୋ;

ୱଗ୍ଗେ+କଜା ବହୁତ୍ତା+ଦୋ, ତତୋ ଠାନ+ଲହୁକ୍କମା।

‘‘ଅଆଦୟୋ’’ତି ୱତ୍ତତେ ଯାୱ ‘‘ବିନ୍ଦୁ ନିଗ୍ଗହୀତ’’ନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ‘‘ଅଝୱସା ୱିଭତ୍ତିୱିପରିଣାମୋ’’ତି ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତ+ମଭିସମ୍ବନ୍ଧୀୟତେ, ‘‘ୱଣ୍ଣା’’ତି ୱତ୍ତତେ –

୨। ଦସା+ଦୋ ସରା

ଅଆଦୀସ୍ୱା+ଦିମ୍ହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଓଦନ୍ତା ଦସ ୱଣ୍ଣା ସରା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଅ ଆ, ଇ ଈ, ଉ ଊ, ଏ ଐ, ଓ ଔ। ସରନ୍ତି=ସଦ୍ଧଧାନଭାୱେନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ୱା ସାରେନ୍ତୀତି ସରା।

‘‘ଦସା+ଦୋ ସରା’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୩। ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସୱଣ୍ଣା

ଅଆଦୀସ୍ୱା+ଦିମେସୁ ଦସସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସୱଣ୍ଣା ନାମ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଯଥା ଅ ଆଇତି, ଇ ଈଇତି, ଉ ଊ ଇତି, ଏ ଏଇତି, ଓ, ଓଇତି। ସମାନା ସଦିସା ୱଣ୍ଣା ସୱଣ୍ଣା, ସମାନତ୍ତଞ୍ଚ ଠାନତୋ। ‘‘ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ’’ତି ୱତ୍ତତେ ୱକ୍କମାନେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ।

୪। ପୁବ୍ବୋ ରସ୍ସୋ

ତେସ୍ୱେୱ ଦସସୁ ଯେ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସୱଣ୍ଣା, ତେସୁ ଯୋ ଯୋ ପୁବ୍ବୋ, ସୋ ସୋ ରସ୍ସସଞ୍ଞୋ ହୋତି। ଯଥା ଅ ଇ ଉ ଏ ଓ। ତେସୁ ‘ସଂଯୋଗତୋ ପୁବ୍ବାୱ ଦିସ୍ସନ୍ତି ଦ୍ୱେ ପନନ୍ତିମା’ତ ଦସ୍ସେତୁଂ ତଝ ସାଧୁତ୍ତା ତେସମ୍ପି ଇଧ ସଙ୍ଗହୋ, ଯଥା ଏଝ ସେୟ୍ୟୋ ଓଟ୍ଠୋ ସୋଝି। ରସ୍ସକାଲଯୋଗା ତବ୍ବନ୍ତତାୟ ୱା ରସ୍ସା। ରସ୍ସକାଲୋ ନାମ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘାତୋ ଅକ୍ଖିନିମ୍ମିଲନସଙ୍ଖାତୋ ୱା କାଲୋ, ତେନ ଏକମତ୍ତୋ ରସ୍ସୋ, ଦ୍ୱିମତ୍ତୋ ଦୀଘୋ, ଅଡ୍ଢମତ୍ତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନୋ। ଛନ୍ଦସି ଦିୟଡ୍ଢମତ୍ତମ୍ପି ରସ୍ସନ୍ତି ଗଣ୍ହନ୍ତି ଆଚରିୟା।

୫। ପରୋ ଦୀଘୋ

ଅଆଦୀସ୍ୱା+ଦିଭୂତେସୁ ଦସସୁ ଯେ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ସୱଣ୍ଣା, ତେସୁ ଯୋ ଯୋ ପରୋ, ସୋ ସୋ ଦୀଘସଞ୍ଞୋ ହୋତି। ତଂ ଯଥା ଆ ଈ ଊ ଏ ଓ। ଦୀଘକାଲଯୋଗା ତବ୍ବନ୍ତତାୟ ୱା ଦୀଘା।

୬। କାଦୟୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନା

ଅଆଦୀସୁ କାଦୟୋ ନିଗ୍ଗହୀତପରିୟନ୍ତା ତେତ୍ତିଂସ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଯଥା କ ଖ ଗ ଘ ଙ, ଚ ଛ ଜ ଝ ଞ, ଟ ଠ ଡ ଢ ଣ, ତ ଥ ଦ ଧ ନ, ପ ଫ ବ ଭ ମ, ଯ ର ଲୱ ସ ହ ଳଅ ଅଂ ଇତି। ବ୍ୟଞ୍ଜୀୟତି ଅଝୋ ଏତେହୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନା। କକାରାଦୀସ୍ୱ+କାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣଝୋ।

‘‘କାଦୟୋ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୭। ପଞ୍ଚପଞ୍ଚକା ୱଗ୍ଗା

ଅଆଦୀସୁ କକାରାଦୟୋ ମକାରନ୍ତା ପଞ୍ଚପଞ୍ଚକା ୱଗ୍ଗା ନାମ ହୋନ୍ତି। ଯଥା କ ଖ ଗ ଘ ଙ, ଚ ଛ ଜ ଝ ଞ, ଟ ଠ ଡ ଢ ଣ, ତ ଥ ଦ ଧ ନ, ପ ଫ ବ ଭ ମ ଇତି। ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ ପରିମାଣ+ମେସଂ ପଞ୍ଚପଞ୍ଚକା। ୱଜ୍ଜେନ୍ତି ଯକାରାଦୟୋତି ୱଗ୍ଗା। ତେ ପନ ପଠମକ୍ଖରୱସେନ କୱଗ୍ଗ+ଚୱଗ୍ଗାଦିୱୋହାରଂ ଗତା କୁସଲତ୍ତିକାଦୟୋ ୱିୟ।

୮। ବିନ୍ଦୁ ନିଗ୍ଗହୀତଂ

ଅକାରାଦୀସ୍ୱ+ଯଂ ୱଣ୍ଣୋ ବିନ୍ଦୁମତ୍ତୋ, ସୋ ନିଗ୍ଗହୀତସଞ୍ଞୋ ହୋତି। ରସ୍ସସରଂ ନିସ୍ସାୟ ଗହିତ+ମୁଚ୍ଚାରିତଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ, କରଣଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱା।

କରଣଂ ନିଗ୍ଗହେଦ୍ଧାନ, ମୁଖେନା+ୱିୱଟେନ ଯଂ;

ୱୁଚ୍ଚତେ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତି, ୱୁତ୍ତଂ ବିନ୍ଦୁ ସରାନୁଗଂ।

ବହ୍ୱକ୍ଖରସଞ୍ଞାକରଣଂ ଅନ୍ୱତ୍ଥସଞ୍ଞତ୍ଥଂ, ଝ+ଲାଦଯୋ ତୁ ରୁଳ୍ହୀସଞ୍ଞା।

ୱଣ୍ଣା ସରା ସୱଣ୍ଣା ଚ, ରସ୍ସା ଦୀଘା ଚ ବ୍ୟଞ୍ଜନା;

ୱଗ୍ଗା ଚ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତି, ହୋତି ସଞ୍ଞାୱିଧିକ୍କମୋ।

(ସଞ୍ଞାୱିଧାନଂ।)

ସନ୍ଧି ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଲୋକ ଅଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ, ପଞ୍ଞା ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତୀଣି ଇମାନି, ନୋ ହି ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ଓୱାଦୋ, ମାତୁ ଉପଟ୍ଠାନଂ, ସମେତୁ ଆଯସ୍ମା, ଅଭିଭୂ ଆଯତନଂ, ଧନଂ ମେ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବେ ଏୱ, ତଯୋ ଅସ୍ସୁ ଧମ୍ମା, ଅସନ୍ତୋ ଏତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି ଇତୀ+ଧ ସରସଞ୍ଞାଯଂ –

୨୬। ସରୋ ଲୋପୋ ସରେ

ସରେ ସରୋ ଲୋପନୀଯୋ ହୋତି। ସରୋତି କାରିଯୀନିଦ୍ଦେସୋ, ଲୋପୋତି କାରିଯନିଦ୍ଦେସୋ। ଲୋପୋ= ଅଦସ୍ସନଂ ଅନୁଚ୍ଚାରଣଂ , ସରୋତି ଜାତ୍ୟେକୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ସରେତି ଓପସିଲେସିକାଧାରସତ୍ତମୀ, ତତୋ ୱଣ୍ଣ କାଲ ବ୍ୟୱଧାନେ କାରିଯଂ ନ ହୋତି, ତ୍ୱ+ମସି, କତମା ଚାନନ୍ଦ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତି। ଏୱଂ ସବ୍ବସନ୍ଧୀସୁ।

ୱିଧୀତି ୱତ୍ତତେ।

୧୪। ସତ୍ତମିଯଂ ପୁବ୍ବସ୍ସ

ଥେରଯଟ୍ଠିନ୍ୟାଯେନ ପୱତ୍ତତେ ପରିଭାସା ଦୁବ୍ବଲୱିଧିନୋ ପତିଟ୍ଠାଭାୱତୋ। ସତ୍ତମୀନିଦ୍ଦେସେ ପୁବ୍ବସ୍ସେୱ ୱିଧୀତି ପୁବ୍ବସରଲୋପୋ। ଲୋକଗ୍ଗପୁଗ୍ଗଲୋ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତୀଣିମାନି, ନୋ ହେତଂ, ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦୋ, ମାତୁପଟ୍ଠାନଂ, ସମେତାଯସ୍ମା, ଅଭିଭାଯତନଂ, ଧନଂମତ୍ଥି, ସବ୍ବେୱ, ତଯସ୍ସୁ ଧମ୍ମା, ଅସନ୍ତେ+ତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି। ପୁବ୍ବସ୍ସ କାରିଯୱିଧାନା ସତ୍ତମୀନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ପରତା+ୱ ଗମ୍ଯତେତି ପରେତି ପରୱଚନମ୍ପି ଘଟତେ।

ଯସ୍ସ ଇଦାନି, ସଞ୍ଞା ଇତି, ଛାଯା ଇୱ, ଇତି ଅପି, ଅସ୍ସମଣୀ ଅସି, ଚକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅକତଞ୍ଞୂ ଅସି, ଆକାସେ ଇୱ, ତେ ଅପି, ୱନ୍ଦେ ଅହଂ, ସୋ ଅହଂ, ଚତ୍ତାରୋ ଇମେ, ୱସଲୋ ଇତି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଅସି ବୀଜକୋ, କଥା ଏୱ କା, ପାତୋ ଏୱାତୀ+ଧ ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପେ ସମ୍ପତ୍ତେ ‘‘ସରୋ ଲୋପୋ ସରେ’’ ତ୍ୱେୱ।

୨୭। ପରୋ କ୍ୱଚି

ସରମ୍ହା ପରୋ ସରୋ କ୍ୱଚି ଲୋପନୀଯୋ ହୋତି। ଯସ୍ସ ଦାନି, ସଞ୍ଞାତି, ଛାଯାୱ, ଇତିପି, ଅସ୍ସମଣୀସି, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅକତଞ୍ଞୁସି, ଆକାସେୱ, ତେପି, ୱନ୍ଦେହଂ, ସୋହଂ, ଚତ୍ତାରୋମେ, ୱସ- ଲୋତି , ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋସି ବୀଜକୋ, କଥାୱ କା, ପାତୋୱ। କ୍ୱଚୀତି କିଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ସତ୍ତୁତ୍ତମୋ, ଏକୂନୱୀସତି, ଯସ୍ସେତେ, ସୁଗତୋୱାଦୋ, ଦିଟ୍ଠାସୱୋ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ, ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ତଂ କୁତେତ୍ଥ ଲବ୍ଭା। ‘‘ୱିୱକ୍ଖାତୋ ସନ୍ଧଯୋ ଭୱନ୍ତୀ’’ତି ଞାଯା ୱତ୍ତିଚ୍ଛାପି ଇଧ ସିଜ୍ଝତି। କ୍ୱଚୀତ୍ୟ+ଧିକାରୋ ସବ୍ବସନ୍ଧୀସୁ, ତେନ ନାତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ। (ଲୋପସନ୍ଧି)।

ସରୋ ପରୋ ୱେତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

ତସ୍ସ ଇଦଂ, ୱାତ ଈରିତଂ, ନ ଉପେତି, ୱାମ ଊରୁ, ଅତି ଇୱ ଅଞ୍ଜେହି, ୱି ଉଦକଂ ଇତୀଧ ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପେ –

୨୯। ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେଓ ଲୁତ୍ତା

ଲୁତ୍ତା ସରା ପରେସଂ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣାନଂ ଏ+ଓ ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ଯଥାସଂଖ୍ୟାନୁଦ୍ଦେସୋ ସମାନାନଂ।

୨୪। ୱଣ୍ଣପରେନ ସୱଣ୍ଣୋପି

ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦୋ ପରୋ ଯସ୍ମା, ତେନ ସୱଣ୍ଣୋପି ଗୟ୍ହତି ସଯଞ୍ଚ ରୂପଂତି ଈଊନମ୍ପି ଏ+ଓ। ସଦ୍ଦନ୍ତ ରସ୍ସସ୍ସ ଜାତିନିଦ୍ଦେସେ ଦୀଘସ୍ସାପି ଗହଣତ୍ଥଂ ଇଦ+ମାରଦ୍ଧଂ। ତସ୍ସେଦଂ, ୱାତେରିତଂ, ନୋପେତି, ୱାମୋରୁ, ଅତେୱଞ୍ଜେହି, ୱୋଦକଂ। ଇଦଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମୋଦାହରଣଦ୍ୱଯଂ ‘‘ଅୱଣ୍ଣେ ଲୁତ୍ତେ ଏୱ ଏ+ଓ ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଗାହସ୍ସ ନିସେଧନତ୍ଥଂ। ୱାଦ୍ଦେୱ, ତସ୍ସିଦଂ। କଥଂ ‘‘ପଚ୍ଚୋରସ୍ମି’’ନ୍ତି, ଯୋଗୱିଭାଗା। ପତି ଉରସ୍ମିନ୍ତି ୱିଭଜ୍ଜ ‘‘ଯୱା ସରେ’’ତି ଯକାରେ ‘‘ତୱଗ୍ଗୱରଣା’’ଦିନା ଚୋ, ‘‘ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ’’ତି ପୁବ୍ବରୂପଞ୍ଚ, ‘‘ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେଓ’’ତି (ଯୋଗୱିଭାଗା) ଉସ୍ସ ଓ ଚ। ଲୁତ୍ତାତି କିଂ, ଦସ ଇମେ ଧମ୍ମା, ଯଥା ଇଦଂ, କୁସଲସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା। ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗବାଧକସ୍ସ କ୍ୱଚିସଦ୍ଦସ୍ସାନୁୱତ୍ତନତୋ ନ ୱିକପ୍ପୱିଧି ନିଯତା, ତେନ ଉପେତୋ, ଅୱେଚ୍ଚାତି ଏୱମାଦୀସୁ ୱିକପ୍ପୋ। ତାରକିତା, ଯସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ମହିଦ୍ଧିକୋ, ସଦ୍ଧୀତିଯୋ, ତେନୁପସଙ୍କମି, ଲୋକୁତ୍ତରୋତିଆଦୀସୁ ୱିଧି ଚ ନ ହୋତି।

ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ତି ଅସ୍ସ, ସଦ୍ଧିୱିଉ ଅନୁଭୂଯତେ, ୱି ଅଞ୍ଜନଂ, ୱି ଆକତୋ, ଦାସୀ ଅହଂ, ଅହୁୱା ପୁରେ, ଅନୁ ଅଦ୍ଧମାସଂ, ଅନୁ ଏତି, ସୁ ଆଗତଂ, ସୁ ଆକାରୋ, ଦୁ ଆକାରୋ, ଚକ୍ଖୁ ଆପାଥଂ, ବହୁ ଆବାଧୋ, ପାତୁ ଅକାସି, ନ ତୁ ଏୱ, ଭୂ ଆପନଲାନିଲଂ ଇତୀ+ଧ ‘‘ଯୁୱଣ୍ଣାନଂ’’ ‘‘ୱେ’’ତି ଚ ୱତ୍ତତେ,

୩୦। ଯୱା ସରେ

ସରେ ପରେ ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣାନଂ ଯକାର+ୱକାରା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ପଟିସନ୍ଥାରୱୁତ୍ୟସ୍ସ, ସଦ୍ଧିୱ୍ୟନୁଭୂଯତେ, ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ବ୍ୟାକତୋ ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା’’ତି ଦୀଘେ ଦାସ୍ୟାହଂ, ଅହ୍ୱାପୁରେ, ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ, ଅନ୍ୱେତି, ସ୍ୱାଗତଂ, ସ୍ୱାକାରୋ, ଦ୍ୱାକାରୋ, ଚକ୍ଖ୍ୱାପାଥଂ, ବହ୍ୱାବାଧୋ, ପାତ୍ୱାକାସି, ନ ତ୍ୱେୱ, ଭ୍ୱାପନଲାନିଲଂ। ୱାତ୍ୱେୱ, ୱିଆକତୋ, ସାଗତଂ।

ଅଧିଗତୋ ଖୋ ମେ ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ, ପୁତ୍ତୋ ତେ ଅହଂ, ତେ ଅସ୍ସ ପହୀନା ପଞ୍ଚ, ତେ ଅହଂ, ଯେ ଅସ୍ସ, ତେ ଅଜ୍ଜ, ଯାୱତକୋ ଅସ୍ସ କାଯୋ, ତାୱତକୋ ଅସ୍ସ ବ୍ୟାମୋ, କୋ ଅତ୍ଥୋ, ଅଥ ଖୋ ଅସ୍ସ, ଅହଂ ଖୋ ଅଜ୍ଜ, ସୋ ଅହଂ, ସୋ ଅଜ୍ଜ, ସୋ ଏୱ, ଯତୋ ଅଧିକରଣଂ, ସୋ ଅହଂ ଇତୀ+ଧ ‘‘ଯୱା ସରେ’’ ‘‘ୱେ’’ତି ଚ ୱତ୍ତତେ,

୩୦। ଏଓନଂ

ଏଓନଂ ଯକାର+ୱକାରା ହୋନ୍ତି ୱା ସରେ ପରେ ଯଥାକ୍କମଂ। ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା’’ତି ଦୀଘେ ଅଧିଗତୋ ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ ଧମ୍ମୋ, ପୁତ୍ତୋ ତ୍ୟାହଂ, ତ୍ୟାସ୍ସ ପହୀନା ପଞ୍ଚ, ତ୍ୟାହଂ, ଯ୍ୟସ୍ସ, ତ୍ୟଜ୍ଜ, ଯାୱତକ୍ୱସ୍ସ କାଯୋ, ତାୱତକ୍ୱସ୍ସ ବ୍ୟାମୋ, କ୍ୱତ୍ଥୋ, ଅଥ ଖ୍ୱସ୍ସ, ଅହଂ ଖ୍ୱଜ୍ଜ, ସ୍ୱାହଂ, ସ୍ୱଜ୍ଜ, ସ୍ୱେୱ, ଯତ୍ୱାଧିକରଣଂ, ସ୍ୱାହଂ। ୱାତ୍ୱେୱ, ତେଜ୍ଜ, ସୋହଂ। କ୍ୱଚି ତ୍ୱେୱ, ଧନମତ୍ଥି, ପୁତ୍ତାମତ୍ଥି, ତେ ନାଗତା, ଅସନ୍ତେତ୍ଥ, ଚତ୍ତାରୋ ଇମେ।

ଗୋ ଏଳଅକଂ, ଗୋ ଅସ୍ସଂ, ଗୋ ଅଜିନଂ ଇତୀ+ଧ ‘‘ସରେ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୩୨। ଗୋସ୍ସା+ୱଙ

ସରେ ପରେ ଗୋସ୍ସ ଅୱାଦେସୋ ହୋତି। ସ ଚ ‘‘ଟାନୁବନ୍ଧାନେକୱଣ୍ଣା ସବ୍ବସ୍ସା’’ତି ସବ୍ବସ୍ସ ପସଙ୍ଗେ ‘ଅନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୧୮। ଙ+ନୁବନ୍ଧୋ

ଙ-କାରୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ ଯସ୍ସ, ସୋ ଅନେକୱଣ୍ଣୋପି ଅନ୍ତସ୍ସ ହୋତୀତି ଓକାରସ୍ସେୱ ହୋତି। ‘‘ସଂକେତୋ+ନୱଯୱୋ+ନୁବନ୍ଧୋ’’ତି ୱଚନା ଙ-

କାରସ୍ସା+ପ୍ପଯୋଗୋ। ଉଚ୍ଚାରିତାନନ୍ତରପ୍ପଧଂସିନୋ ହି ଅନୁବନ୍ଧା, ପଯୋଜନଂ ଅନୁବନ୍ଧୋତି ସଂକେତୋ। ଗୱେଠଅକଂ, ଗୱାସ୍ସଂ, ଗୱାଜିନଂ।

ଇତି ଏୱା+ତୀ+ଧ –

୩୬। ୱୀ+ତିସ୍ସେ+ୱେ ୱା

ଏୱସଦ୍ଦେ ପରେ ଇତିସ୍ସ ୱୋ ହୋତି ୱା। ସ ଚ –

୧୭। ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତସ୍ସ

ଛଟ୍ଠୀନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଯଂ କାରିଯଂ, ତ+ଦନ୍ତସ୍ସ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତି ଇକାରସ୍ସା+ଦେସୋ। ଆଦେସିଟ୍ଠାନେ ଆଦିସ୍ସତୀତି ଆଦେସୋ। ଇତ୍ୱେୱ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଯାଦେସୋ, ''ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଞା''ତି ତସ୍ସ ଚୋ, ''ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ''ତି ଯସ୍ସ ଚକାରୋ, ଇଚ୍ଚେୱ। ଏୱେତି କିଂ, ଇଚ୍ଚାହ। (ଆଦେସସନ୍ଧି)।

ତି ଅଙ୍ଗୁଲଂ,ତି ଅଙ୍ଗିକଂ, ଭୂ ଆଦଯୋ, ମିଗୀ ଭନ୍ତା ଉଦିକ୍ଖତିତ୍ୱାଦିସନ୍ଧଯୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ। ''ମଯଦା ସରେ''ତି ୱତ୍ତତେ।

୪୫। ୱନତରଗା ଚା+ଗମା

ଏତେ ମଯଦା ଚ ଆଗମା ହୋନ୍ତି ୱା ସରେ କ୍ୱଚି। ଆଗମିନୋ ଅନିଯମେପି –

ସରୋଯେୱା+ଗମି ହୋତି, ୱନାଦିନନ୍ତୁ ଞାପକା;

ଅଞ୍ଞଥା ହି ପଦାଦୀନଂ, ଯୁକୱିଧାନ+ମନତ୍ଥକଂ।

ଏତ୍ଥା+ଗମା ଅନିଯତାଗମୀନମେୱ ଭୱନ୍ତି ଚେ, ଯକାରାଗମେନେୱ ''ନିପଜ୍ଜ''ନ୍ତି ସିଦ୍ଧେ ''ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚୀ''ତି ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଯୁକା+ଗମୋ ନିରତ୍ଥକୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତିୱଙ୍ଗୁଲଂ, ତିୱଙ୍ଗିକଂ, ଭୂୱାଦଯୋ, ମିଗୀ ଭନ୍ତା ୱୁଦିକ୍ଖତି, ପୱୁଚ୍ଚତି, ପାଗୁଞ୍ଞୱୁଜୁତା। ଇତୋ ନାଯତି, ଚିନିତ୍ୱା। ଯସ୍ମାତିହ, ତସ୍ମାତିହ, ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ। ନିରନ୍ତରଂ, ନିରାଲଯୋ, ନିରିନ୍ଧନୋ, ନିରୀହକଂ, ନିରୁତ୍ତରୋ, ନିରୋଜଂ, ଦୁରତିକ୍କମୋ, ଦୁରାଗତଂ, ଦୁରୁତ୍ତରଂ, ପାତୁରହୋସି, ପୁନରାଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ପୁନରୁତ୍ତଂ, ପୁନରେୱ, ପୁନରେତି, ଧୀରତ୍ଥୁ, ପାତରାସୋ, ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ, ଚତୁରାରକ୍ଖଂ, ଚତୁରିଦ୍ଧିପାଦପଟିଲାଭୋ, ଚତୁରୋଘନିତ୍ଥରଣତ୍ଥଂ, ଭତ୍ତୁରତ୍ଥେ, ୱୁତ୍ତିରେସା, ପଥୱୀଧାତୁରେୱେସା , ନକ୍ଖତ୍ତରାଜାରିୱ ତାରକାନଂ, ୱିଜ୍ଜୁରିୱବ୍ଭକୁଟେ, ଆରଗ୍ଗେରିୱ ସାସପୋ, ଉସଭୋରିୱ, ସବ୍ଭିରେୱ ସମାସେଥ। ପୁଥଗେୱ, ରସ୍ସେ ପଗେୱ। ଲହୁମେସ୍ସତି, ଗୁରୁମେସ୍ସତି, ଇଧମାହୁ, କେନ ତେ ଇଧ ମିଜ୍ଝତି, ଭଦ୍ରୋ କସାମିୱ, ଆକାସେ ମଭିପୂଜଯେ, ଏକମେକସ୍ସ, ଯେନ ମିଧେକଚ୍ଚେ। ଭାତିଯେୱ, ହୋତିଯେୱ, ଯଥାଯିଦଂ, ଯଥାଯେୱ, ମାଯିଦଂ, ନଯିଦଂ, ନଯିଧ, ଛଯିମାନି, ନୱଯିମେ ଧମ୍ମା, ବୋଧିଯାଯେୱ, ପଥୱୀଯେୱ ଧାତୁ, ତେସୁଯେୱ, ତେଯେୱ, ସୋଯେୱ, ପାଟିଯେକ୍କଂ, ୱିଯଞ୍ଜନଂ, ୱିଯାକାସି, ପରିଯନ୍ତଂ, ପରିଯାଦାନଂ, ପରିଯୁଟ୍ଠାନଂ, ପରିଯେସତି, ପରିଯୋସାନଂ, ନିଯାଯୋଗୋ। ଉଦଗ୍ଗୋ, ଉଦଯୋ, ଉଦାହଟଂ, ଉଦିତୋ, ଉଦୀରିତଂ, ଉଦେତି, ସକିଦେୱ, କିଞ୍ଚିଦେୱ, କେନଚିଦେୱ, କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ, କୋଚିଦେୱ, ସମ୍ମଦତ୍ତୋ, ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତାନଂ, ସମ୍ମଦେୱ, ଯାୱଦତ୍ଥଂ, ଯାୱଦିଚ୍ଛକଂ, ଯାୱଦେୱ, ତାୱଦେୱ, ପୁନଦେୱ, ଯଦତ୍ଥଂ, ଯଦନ୍ତରଂ, ତଦନ୍ତରଂ, ତଦଙ୍ଗୱିମୁତ୍ତି, ଏତଦତ୍ଥଂ, ଅତ୍ତଦତ୍ଥଂ, ତଦତ୍ଥଂ, ସଦତ୍ଥପସୁତୋ ସିଯା, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ, ମନସାଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତାନଂ, ବହୁଦେୱ ରତ୍ତିଂ। ୱାତ୍ୱେୱ, ଅତ୍ତଅତ୍ଥଂ, ଦ୍ୱାଧିଟ୍ଠିତଂ, ପାତୁଅହୋସି। ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସତ୍ତା ୱାଧିକାରସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋପି, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱୁଟ୍ଠାପେୟ୍ୟ, ଚିରଂ ନାଯତି, ତଂଯେୱ।

ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, ଛ ଅଙ୍ଗଂ, ଛ ଅସୀତି, ଛ ଅଂସା, ଛ ଆଯତନଂ ଇତୀ+ଧ ''ୱା ସରେ'' ''ଆଗମୋ''ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୪୯। ଛା ଳୋ

ଛସଦ୍ଦା ପରସ୍ସ ସରସ୍ସ ଳଅକାରୋ ଆଗମୋ ହୋତି ୱା। ଛାତି ଅନୁକରଣତ୍ତା ଏକୱଚନଂ। ଛଳଅଭିଞ୍ଞା, ଛଳଅଙ୍ଗଂ, ଛଳଅସୀତି, ଛଳଅଂସା, ଛଳଆଯତନଂ। ୱାତ୍ୱେୱ, ଛଅଭିଞ୍ଞା। (ଆଗମସନ୍ଧି)।

ଲୋପୋ ଅଦସ୍ସନଂ, ଠାନିଂ, ଯ+ମାମଦ୍ଦିଯ ଦିସ୍ସତି;

ଆଦେସୋ ନାମ ସୋ ଯା ତୁ, ଅସନ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି ଆଗମୋ।

ସରସନ୍ଧି।

କଞ୍ଞା ଇଓ, କଞ୍ଞାଓ ଇଚ୍ଚାଦି ସରସନ୍ଧିନିସେଧୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ପସଙ୍ଗପୁବ୍ବକୋ ହି ପଟିସେଧୋ। ପୁବ୍ବସରାନଂ ଲୋପେ ସମ୍ପତ୍ତେ ''ସରୋ'' ''ୱେ''ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୨୮। ନ ଦ୍ୱେ ୱା

ପୁବ୍ବପରସ୍ସରା ଦ୍ୱେପି ୱା କ୍ୱଚି ନ ଲୁପ୍ପନ୍ତେ। କଞ୍ଞା ଇଓ, କଞ୍ଞେଓ, କଞ୍ଞାଓ।

ସାରିପୁତ୍ତ ଇଧେକଚ୍ଚୋ, ଏହି ସିୱକ ଉଟ୍ଠେହି, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ, ଗାଥା ଅଭାସି, ଦେୱା ଆଭସ୍ସରା ଯଥା, ତେୱିଜ୍ଜା ଇଦ୍ଧିପତ୍ତା ଚ, ଭଗୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା, ଭଗୱା ଏତ+ଦୱୋଚ, ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି, ଗନ୍ତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ, ଭୂତୱାଦୀ ଅତ୍ଥୱାଦୀ, ଯଂ ଇତ୍ଥୀ ଅରହଂ ଅସ୍ସ, ସାମାୱତୀ ଆହ, ପାପକାରୀ ଉଭଯତ୍ଥ ତପ୍ପତି, ନଦୀ ଓତ୍ଥରତି, ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା, ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି, ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାଯିଂସୁ, ଭିକ୍ଖୂ ଏୱ+ମାହଂସୁ, ଇମସ୍ମିଂ ଗାମେ ଆରକ୍ଖକା, ସବ୍ବେ ଇମେ, କତମେ ଏକାଦସ, ଗମ୍ଭୀରେ ଓଦକନ୍ତିକେ, ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦଂ, ସଙ୍ଘୋ ଆଗଚ୍ଛତୁ, କୋ ଇମଂ ପଥୱିଂ ୱିଚେସ୍ସତି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି, ଏକୋ ଏକାଯ, ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା, ଅରେ ଅହମ୍ପି, ସଚେ ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ, ନୋ ଅତିକ୍କମୋ, ଅହୋ ଅଚ୍ଛରିଯୋ, ଅଥୋ ଅନ୍ତୋ ଚ, ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା, ଅଥୋ ଓଟ୍ଠୱ+ଚିତ୍ତକା, ତତୋ ଆ- ମନ୍ତଯି ସତ୍ଥାତି ଏୱମାଦଯୋ ଇଧ କାଲବ୍ଯୱଧାନେନେୱ ସିଜ୍ଝନ୍ତି। କ୍ୱଚୀତି କିଂ, ଆଗତା+ତ୍ଥ, ଆଗତା+ମ୍ହା, କତମ+ସ୍ସ ୱାରୋ, ଅପ୍ପସ୍ସୁତା+ଯଂ ପୁରିସୋ, ଚମରୀ+ୱ, ସବ୍ବେ+ୱ, ସ୍ୱେ+ୱ, ଏସେ+ୱ ନଯୋ, ପରିସୁଦ୍ଧେ+ତ୍ଥା+ଯସ୍ମନ୍ତୋ, ନେ+ତ୍ଥ, କୁତେ+ତ୍ଥ ଲଦ୍ଧୁ, ସଚେ+ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଥୂ+ପମଂ, ଯଥା+ହ, ଜୀୱ୍ହ+ଯତନଂ, ଅୱିଜ୍ଜୋ+ଘୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଭିଭା+ଯତନଂ, ଭଯତୂ+ପଟ୍ଠାନଂ, ସବ୍ବୀ+ଧ ୱିତ୍ତଂ ପୁରିସସ୍ସ ସେଟ୍ଠଂ। (ସରସନ୍ଧିନିସେଧୋ)

ତତ୍ର ଅଭିରତି, ତତ୍ର ଅଯଂ, ବୁଦ୍ଧ ଅନୁସ୍ସତି, ସ ଅତ୍ଥିକା, ସଞ୍ଞାୱା ଅସ୍ସ, ତଦା ଅହଂ, ଯାନି ଇଧ ଭୂତାନି, ଗଚ୍ଛାମି ଇତି, ଅତି ଇତୋ, କିକୀ ଇୱ, ବହୁ ଉପକାରଂ, ମଧୁ ଉଦକଂ, ସୁ ଉପଧାରିତଂ, ସୋପି ଅଯଂ, ଇଦାନି ଅହଂ, ସଚେ ଅଯଂ, ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ ଅଯଂ, ଇତର ଇତରେନ, ସଦ୍ଧା ଇଧ ୱିତ୍ତଂ, କମ୍ମ ଉପନିସ୍ସଯୋ, ତଥା ଉପମଂ, ରତ୍ତି ଉପରତୋ, ୱି ଉପସମୋ, ଲୋକସ୍ସ ଇତି, ଦେୱ ଇତି, ୱି ଅତିପତନ୍ତି, ୱି ଅତିନାମେନ୍ତି, ସଙ୍ଘାଟି ଅପି, ଜୀୱିତହେତୁ ଅପି, ୱିଜ୍ଜୁ ଇୱ, କିଂସୁ ଇଧ ୱିତ୍ତଂ, ସାଧୁ ଇତି, ତେ ଅସ୍ସ ପହୀନା, ସୋ ଅସ୍ସ, ମଧୁୱା ମଞ୍ଞତି ବାଲୋ, ଏୱଂ ଗାମେ ମୁନି ଚରେ, ଖନ୍ତି ପରମଂ ତପୋ ତିତିକ୍ଖା, ନ ମଂକୁ ଭୱିସ୍ସାମି, ସୁ ଅକ୍ଖାତୋ, ଯୋ ଅହଂ, ସୋ ଅହଂ, କାମତୋ ଜାଯତି ସୋକୋ, କାମତୋ ଜାଯତି ଭଯଂ, ସକ୍କୋ ଉଜୁ ଚ ସୁହୁଜୁଚ, ଅନୁପଘାତୋ, ଦୁରକ୍ଖଂ, ଦୁରମଂ, ଦୁଭରତା। ଯିଟ୍ଠଂ ୱା ହୁତଂ ୱା ଲୋକେ, ଯଦି ୱା ସାୱକେ, ପୁଗ୍ଗଲା ଧମ୍ମଦସା ତେ, ଭୋୱାଦୀ ନାମ ସୋ ହୋତି, ଯଥାଭାୱୀ ଗୁଣେନ ସୋ, ଯଥା ଇଦଂ, ସମ୍ମା ଦକ୍ଖାତୋ, ପରା କମୋ, ତଣ୍ହା କ୍ଖଯୋ, ଝାନସ୍ସ ଲାଭୀ ଅମ୍ହି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୋ ଇତୀ+ଧ

–

୩୩। ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା

ରସ୍ସ+ଦୀଘାନଂ କ୍ୱଚି ଦୀଘ+ରସ୍ସା ହୋନ୍ତି ବ୍ଯଞ୍ଜନେ। ତତ୍ରାଭିରତି, ତତ୍ରାଯଂ, ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତି, ସାତ୍ଥିକା, ସଞ୍ଞାୱା+ସ୍ସ, ତଦାହଂ, ଯାନୀ+ଧ ଭୂତାନି, ଗଚ୍ଛାମୀତି, ଅତୀତୋ, କିକୀୱ, ବହୂପକାରଂ, ମଧୂଦକଂ, ସୂପଧାରିତଂ, ସୋପାଯଂ, ଇଦାନାହଂ, ସଚାଯଂ, ଅପ୍ପସ୍ସୁତାଯଂ, ଇତରୀତରେନ, ସଦ୍ଧୀଧ ୱିତ୍ତଂ, କମ୍ମୂପନିସ୍ସଯୋ, ତଥୂପମଂ, ରତ୍ତୂପରତୋ, ୱୂପସମୋ, ଲୋକସ୍ସାତି, ଦେୱାତି, ୱୀତିପତନ୍ତି, ୱୀତିନାମେନ୍ତି, ସଙ୍ଘାଟୀପି, ଜୀୱିତହେତୂପି, ୱିଜ୍ଜୂୱ, କିଂସୂଧ ୱିତ୍ତଂ, ସାଧୂତି, ତ୍ୟାସ୍ସ ପହୀନା, ସ୍ୱାସ୍ସ, ମଧୁୱା ମଞ୍ଞତୀ ବାଲୋ, ଏୱଂ ଗାମେ ମୁନୀ ଚରେ, ଖନ୍ତୀ ପରମଂ ତପୋ ତିତିକ୍ଖା, ନ ମଂକୂ ଭୱିସ୍ସାମି, ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ, ଯ୍ୱାହଂ, ସ୍ୱାହଂ, କାମତୋ ଜାଯତୀ ସୋକୋ, କାମତୋ ଜାଯତୀ ଭଯଂ, ସକ୍କୋ ଉଜୂ ଚ ସୁହୁଜୂ ଚ, ଅନୂପଘାତୋ, ଦୂରକ୍ଖଂ, ଦୂରମଂ, ଦୂଭରତା। ଯିଟ୍ଠଂୱ ହୁତଂୱ ଲୋକେ, ଯଦିୱ ସାୱକେ, ପୁଗ୍ଗଲ ଧମ୍ମଦସା ତେ, ଭୋୱାଦି ନାମ ସୋ ହୋତି, ଯଥାଭାୱି ଗୁଣେନ ସୋ, ଯଥଯିଦଂ, ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ, ପରକ୍କମୋ, ତଣ୍ହକ୍ଖଯୋ, ଝାନସ୍ସ ଲାଭିମ୍ହି, ୱସିମ୍ହି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୋ। କ୍ୱଚୀତି କିଂ, ତ୍ୟଜ, ସ୍ୱସ୍ସ, ପତିଲିଯତୀତି ଦୀଘନିସେଧୋ, ମାଯିଦଂ, ମନସାଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତାନଂ, ଯଥାକ୍କମଂ, ଆରକ୍ଖାତୀତଂ, ଦୀଯତି, ସୂଯତୀତି ରସ୍ସକାରିଯନିସେଧୋ। କଥଂ ଯାନିୱ ଅନ୍ତଲିକ୍ଖେତି, ''ଦୀଘରସ୍ସା''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା। (ଦୀଘ+ରସ୍ସସନ୍ଧି)।

ବ୍ୟଞ୍ଜନେତି ୱତ୍ତତେ।

୩୪। ସରମ୍ହା ଦ୍ୱେ

ସରମ୍ହା ପରସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ କ୍ୱଚି ଦ୍ୱେ ରୂପାନି ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଆୱୁତ୍ତିଦ୍ୱିୱଚନଂ ଠାନେଦ୍ୱିୱଚନନ୍ତି ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେଦ୍ୱିୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତାନି ଚ ପ+ପତି+ପଟି+କମ+କୁସ+କୁଧ+କୀ+ଗହ+ଜୁତ+ଞା+ସି+ ସୁ+ସୂ+ସମ୍ଭୂ+ସର+ସସାଦୀନମାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନାନଞ୍ଚ ହୋତି। ଇଧ ପମାଦୋ=ଇଧପ୍ପମାଦୋ, ଏୱଂ ଅପ୍ପମାଦୋ, ୱିପ୍ପୟୁତ୍ତୋ, ସୁପ୍ପସନ୍ନୋ, ସମ୍ମା ପଧାନଂ=ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ ରସ୍ସତ୍ତଂ। ଅପ୍ପତିୱତ୍ତିୟୋ, ଅଧିପ୍ପତିପଚ୍ଚୟୋ, ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ,। ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ, ୱିପ୍ପଟିସାରୋ, ସୁପ୍ପଟିପତ୍ତି। ପକ୍କମୋ, ପଟିକ୍କମୋ, ହେଟ୍ଠୁକ୍କମୋ, ଆକମତି=ଅକ୍କମତି, ଏୱଂ ପକ୍କମତି, ୟଥାକ୍କମଂ। ଅକ୍କୋସତି, ପଟିକ୍କୋସତି, ଅନୁକ୍କୋସତି, ଆକୋସତି=ଅକ୍କୋସତି। ଅକ୍କୁଦ୍ଧୋ, ଅଭିକ୍କୁଦ୍ଧୋ। ଧନକ୍କୀତୋ, ୱିକ୍କୟୋ, ଅନୁକ୍କୟୋ। ପଗ୍ଗହୋ, ୱିଗ୍ଗହୋ, ଅନୁଗ୍ଗହୋ, ଚନ୍ଦଗ୍ଗାହୋ, ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହୋ। ପଜ୍ଜୋତୋ, ୱିଜ୍ଜୋତୋ, ଉଜ୍ଜୋତୋ। କତଞ୍ଞୁ, ୱିଞ୍ଞୂ, ପଞ୍ଞାଣଂ, ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଅନଞ୍ଞାଣଂ। ଅୱସ୍ସୟୋ, ନିସ୍ସୟୋ, ସମୁସ୍ସୟୋ। ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋ, ୱିସ୍ସୁତୋ, ବହୁସ୍ସୁତୋ। ଆସୱୋ=ଅସ୍ସୱୋ। ପସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ, ୱିସ୍ସମ୍ଭେନ୍ତୋ। ଅଚ୍ଚସ୍ସରୋ, ୱିସ୍ସରତି, ଅନୁସ୍ସରତି, ଅନୁସ୍ସତି। ପସ୍ସସନ୍ତୋ, ୱିସ୍ସସନ୍ତୋ, ମୁହୁସ୍ସସନ୍ତୋ, ଆସାସୋ=ଅସ୍ସାସୋ। ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଅୱିସ୍ସଜେନ୍ତୋ, ୱିସ୍ସଜେନ୍ତୋ, ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ, ପରିଚ୍ଚଜେନ୍ତୋ, ଉପଦ୍ଦୱୋ, ଉପକ୍କିଲେସୋ, ମିତ୍ତଦ୍ଦୁନୋ, ଆୟବ୍ବୟୋ, ଅବ୍ବହି ଇଚ୍ଚାଦି।

ତିକ+ତୟ+ତିଂସ+ୱତାଦୀନ+ମାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଚ। କୁସଲତ୍ତିକଂ, ପୀତିତ୍ତିକଂ, ହେତୁତ୍ତିକଂ। ଲୋକତ୍ତୟଂ, ବୋଧିତ୍ତୟଂ, ୱତ୍ଥୁତ୍ତୟଂ। ଏକତ୍ତିଂସ, ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ, ତେତ୍ତିଂସ, ଚତୁତ୍ତିଂସ। ସୀଲବ୍ବତଂ, ସୁବ୍ବତୋ। ସପ୍ପୀତିକୋ, ସମନ୍ନାଗତୋ, ପୁନପ୍ପୁନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱତୁ+ୱଟ+ଦିସାନ+ମନ୍ତେ, ୟଥା ୱତ୍ତତି, ୱଚ୍ଚତି, ଦସ୍ସନଂ, ଫସ୍ସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉ+ଦୁ+ନିଉପସଗ୍ଗ+ତ+ଚତୁ+ଛ+ସନ୍ତସଦ୍ଦାଦେସାଦୀହି ପରେସଞ୍ଚ। ଉକଂସୋ=ଉକ୍କଂସୋ, ଏୱଂ ଦୁକ୍କରଂ, ନିକ୍କଙ୍ଖୋ, ଉଗ୍ଗତଂ, ଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ନିଜ୍ଜଟଂ, ଉଜ୍ଜହଂ, ଉଚ୍ଚଙ୍ଗଂ, ଉନ୍ନମତି, ଦୁକ୍କରୋ, ନିଦ୍ଦରୋ, ଉନ୍ନତୋ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ, ନିମ୍ମଲୋ, ଉୟ୍ୟୁତ୍ତୋ, ଦୁଲ୍ଲଭୋ, ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଉସ୍ସାହୋ, ନିସ୍ସାରୋ। ତକ୍କରୋ, ତଜ୍ଜୋ, ତନ୍ନିନ୍ନୋ, ତପ୍ପଭୱୋ, ତମ୍ମୟୋ, ଚତୁକ୍କଂ, ଚତୁଦ୍ଦିସଂ, ଚତୁପ୍ପଦୋ, ଚତୁବ୍ବିଧଂ, ଚତୁସ୍ସାଲଂ, ଛକ୍କଂ, ଛନ୍ନୱୁତି, ଛପ୍ପଦିକୋ, ଛବ୍ବସ୍ସାନି। ସକ୍କାରୋ, ସଗ୍ଗୁଣୋ, ସଦ୍ଦିଟ୍ଠି, ସପ୍ପୁରିସୋ, ମହବ୍ବଲୋ।

ଅପଦନ୍ତଆକାରୱଜ୍ଜିତଦୀଘତୋ ୟକାରସ୍ସ ଚ, ନିୟ୍ୟାତି, ସୁୟ୍ୟତି, ଅଭିଭୁୟ୍ୟ, ୱିଚେୟ୍ୟ, ୱିନେୟ୍ୟ, ଧେୟ୍ୟଂ, ନେୟ୍ୟଂ, ସେୟ୍ୟୋ, ଜେୟ୍ୟୋ, ୱେୟ୍ୟାକରଣୋ। ଆକାରୱଜ୍ଜିତନ୍ତି କିଂ, ମାଲାୟ, ଦୋଲାୟ, ସମାଦାୟ।

ଛନ୍ଦାନୁରକ୍ଖଣେ-ନପ୍ପଜହେ ୱଣ୍ଣବଲଂ ପୁରାଣଂ, ଉଜ୍ଜୁଗତେସୁ ସେୟ୍ୟୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସୁଗ୍ଗତିଂ। ସରମ୍ହାତି କିଂ, ଞାୟୋ, ତଂଖଣଂ। କ୍ୱଚିତ୍ୱେୱ, ନିକାୟୋ, ନିଦାନଂ, ନିୱାସୋ, ତତୋ, ଛସଟ୍ଠି, ଉପନୀୟତି, ସୂୟତି।

୩୫। ଚତୁତ୍ଥଦୁତିୟେସ୍ୱେ+ସଂ ତତିୟପଠମା

ଚତୁତ୍ଥଦୁତିୟେସୁ ପରେସ୍ୱେ+ସଂ ଚତୁତ୍ଥଦୁତିୟାନଂ ତବ୍ବଗ୍ଗେ ତତିୟପଠମା ହୋନ୍ତି ପଚ୍ଚାସତ୍ତ୍ୟା। ୱଗ୍ଗେ ଘ+ଝ+ଢ+ଧ+ଭା ଚତୁତ୍ଥା, ଖ+ଛ+ଠ+ଥ+ଫା ଦୁତିୟା, ଗ+ଜ+ଡ+ଦ+ବା ତତିୟା, କ+ଚ+ଟ+ତ+ପା ପଠମା। ପ+ଉ+ଦୁ-ନିଆଦୀହି ପରେସଂ ଘାଦୀନଂ ଦ୍ୱିଭାୱେ ତତିୟପଠମା ହୋନ୍ତି। ପଗରତି=ପଗ୍ଘରତି, ଏୱଂ ଉଗ୍ଘରତି, ନିଗ୍ଘୋସୋ, ଉଗ୍ଘାଟେତି। ଏସୋୱ ତଚ୍ଛାନଫଲୋ, ପଠମଜ୍ଝାନଂ, ଅଭିଜ୍ଝା-ୟତି , ଉଜ୍ଝାୟତି। ଦଡ୍ଢୋ, ବୁଡ୍ଢୋ। ୱିଦ୍ଧଂସେତି, ଉଦ୍ଧଂସିତୋ, ଉଦ୍ଧାରୋ, ନିଦ୍ଧନୋ, ନିଦ୍ଧୁତୋ। ୱିବ୍ଭନ୍ତୋ, ଉବ୍ଭନ୍ତୋ, ସମୁବ୍ଭନ୍ତୋ, ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ, ନିବ୍ଭୟଂ, ତବ୍ଭାୱୋ, ଚତୁବ୍ଭି ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ। ମହବ୍ଭୟଂ।

ରସ୍ସସରେହି ପରେସଂ ୱଗ୍ଗଦୁତିୟାନଂ ଦ୍ୱିଭାୱୋ ଚେ, ପଠମା। ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ଏୱଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଅକ୍ଖମୋ, ଅଭିକ୍ଖଣଂ, ଅୱିକ୍ଖେପୋ, ଜାତିକ୍ଖେତ୍ତଂ, ଧାତୁକ୍ଖୋଭୋ, ଆୟୁକ୍ଖୟୋ। ସେତଚ୍ଛତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସଚ୍ଛନ୍ନଂ, ୱିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ବୋଧିଚ୍ଛାୟା, ଜମ୍ବୁଚ୍ଛାୟା, ସମୁଚ୍ଛେଦୋ। ତତ୍ର ଠିତୋ=ତତ୍ରଟ୍ଠିତୋ, ଏୱଂ ଥଲଟ୍ଠଂ, ଜଲଟ୍ଠଂ, ଅଟ୍ଠିତଂ, ନିଟ୍ଠିତଂ, ଚତ୍ତାରିଟ୍ଠାନାନି, ଗରୁଟ୍ଠାନିୟୋ, ସମୁଟ୍ଠିତୋ। ସବ୍ବତ୍ଥାମେନ, ୟସତ୍ଥେରୋ, ପତ୍ଥରତି, ୱିତ୍ଥାରୋ, ଅଭିତ୍ଥୁତୋ, ୱିତ୍ଥମ୍ଭିତୋ,

ଅନୁହୁନଂ। ପଫ୍ଲୋଟେତି, ମହପ୍ଫଲଂ, ଅନିପ୍ଫଲଂ, ୱିପ୍ଫାରୋ, ପରିପ୍ଫୁଟେସ୍ସ, ମଧୁପ୍ଫାଣିତଂ। ଆକାରତୋ, ଆଖାତୋ=ଅକ୍ଖାତୋ, ଏୱଂ ତଣ୍ହାକ୍ଖଯୋ, ଆଣାକ୍ଖେତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଆଛାଦଯି=ଅଚ୍ଛାଦଯି, ଏୱଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନାଓଟ୍ଟଂ, ଅଭିରତି, ଅପ୍ଫୋଟେତି। କ୍ୱଚି ଦ୍ୱେୱ, ପୁୱଖଜ୍ଜକଂ, ତସ୍ସ ଛୱିଆଦୀନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା, ଯଥାଠିତଂ, କମ୍ମଫଲଂ, ସୀଲଂ ତସ୍ସ ଝାଯିନୋ, ଯେ ଝାନପ୍ପସୁତା ଧୀରା, ନିଧନଂ, ମହାଧନଂ। (ଦ୍ୱିଭାୱସନ୍ଧି)।

ଅକରମ୍ହ ସେ ତେ, ସୋ ଖୋ ବ୍ୟନ୍ତି କାହିତି, ସୋ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତି, ଏସୋ ଅଚ୍ଚୋ, ଏସୋ ଆଭୋଗୋ, ଏସୋ ଇଦାନି ଇତୀ+ଧ ‘‘ୱେ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୩୭। ଏଓନ+ମ ୱଣ୍ଣେ

ଏଓନଂ ୱଣ୍ଣେ କ୍ୱଚି ଅ ହୋତି ୱା। ଅକରମ୍ହ ସ ତେ, ଅକରମ୍ହ ସେ ତେ, ଏୱଂ ସ ଖୋ ବ୍ୟନ୍ତି କାହିତି, ସ ଗଚ୍ଛଂ ନ ନିୱତ୍ତତି, ଏସ ଅଚ୍ଚୋ , ଏସ ଆଭୋଗୋ, ଏସ ଇଦାନି। ୱଣ୍ଣେତି କିଂ, ଅମୋଘୱଚନୋ ଚ ସୋ, ଗନ୍ଧବ୍ବାନଂ ଅଧିପତି, ମହାରାଜା ଯସସ୍ସି ସୋତି। ‘‘ନ ସନ୍ଧିସମାସା ୱବ୍ଦସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗାଥାମଜ୍ଝେ ସନ୍ଧି ନ ହୋତୀତି ‘‘ତିୱିଧସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତିମ୍ହି ପରେପି ୱଣ୍ଣୋ ପରୋ ନାମ ନ ଇତି। (ସରବ୍ୟଞ୍ଜନସନ୍ଧି)।

ଅତ ଯନ୍ତଂ, ତଥ ଯଂ, ମଦ ଯଂ, ବୁଧ ଯତି, ଧନ ଯଂ, ସେୱ ଯୋ, ପର ଯେସନା, ପୋକ୍ଖରଣ ଯୋ ଇତୀ+ଧ –

୪୮। ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଯେ ଚୱଗ୍ଗ ବଯଞ୍ଜା

ତୱଗ୍ଗୱରଣାନଂ ଚୱଗ୍ଗବଯଞ୍ଜା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ ଯକାରେ। ‘‘ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ’’ତି ପୁବ୍ବରୂପଂ। ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ, ତଚ୍ଛଂ, ମଜ୍ଜଂ, ବୁଜ୍ଝତି, ଧଞ୍ଞଂ, ସେବ୍ବୋ, ପୟ୍ୟେସନା, ପୋକ୍ଖରଞ୍ଞୋ। ଅପୁଚ୍ଚଣ୍ଡକାଯଂ, ଜଚ୍ଚନ୍ଧୋ, ଯଜ୍ଜେୱଂ, ଅଜ୍ଝଗମା, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ, ଅଜ୍ଝୁପଗତୋ, ଅଜ୍ଝୋଗାହେତ୍ୱା, ଦିଜ୍ଜଂ। କ୍ୱଚିଦ୍ୱେୱ, ରତ୍ୟା।

ସକ ଯତେ, ରୁଚ ଯତେ, ପଚ ଯତେ, ଅଟ ଯତେ, ଲୁପ ଯତେ, କୁପ ଯତେ, ସଲ ଯତେ, ଫଲ ଯତେ, ଦିସ ଯତେ, ଅସ ଯତେ ଇତୀ+ଧ ‘‘ଯେ’’ତି ୱତ୍ତତେ ୱକ୍ଖମାନେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ।

୪୯। ୱଗ୍ଗଲସେହିତେ

ୱଗ୍ଗଲସେହି ପରସ୍ସ ଯକାରସ୍ସ କ୍ୱଚି ତେ ୱଗ୍ଗଲସା ହୋନ୍ତି। ସକ୍କତେ, ରୁଚ୍ଚତେ, ପଚ୍ଚତେ, ଅଟ୍ଟତେ, ଲୁପ୍ପତେ, କୁପ୍ପତେ, ସଲ୍ଲତେ, ଫଲ୍ଲତେ, ଦିସ୍ସତେ, ଅସ୍ସତେ। କ୍ୱଚିଦ୍ୱେୱ, କ୍ୟାହଂ।

ମୁହ ଯତି, ଗୁହ ଯତି ଇତୀ+ଧ –

୫୦। ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ

ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ହୋତି ଯକାରେ। ମୁୟ୍ହତି, ଗୁୟ୍ହତି।

ବହୁ ଆବାଧୋ ଇତୀ+ଧ ଉସ୍ସୱକାରେ ‘‘ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୫୧। ୱେ ୱା

ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ ହୋତି ୱା ୱକାରେ। ବୱ୍ହାବାଧୋ। ୱାଦ୍ୱେୱ, ବହ୍ୱାବାଧୋ।

୫୨। ତଥନରାନଂ ଟଠଣଲା

ତଥନରାନଂ ଟଠଣଲା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ଦୁକ୍କତଂ=ଦୁକ୍କଟଂ, ଏୱଂ ସୁକଟଂ, ପଭଟୋ, ପତଟୋ, ଉଦ୍ଧଟୋ, ୱିସଟୋ। ଅଟ୍ଠକଥା। ପଣିଧାନଂ, ପଣିପାତୋ, ପଣାମୋ, ପଣୀତଂ, ପରିଣତୋ, ପରିଣାମୋ, ଦୁଣ୍ଣଯୋ, ନିଣ୍ଣଯୋ, ଓଣତୋ। ପରିପନ୍ନୋ=ପଲିପନ୍ନୋ, ଏୱଂ ପଲିବୋଧୋ, ପଲ୍ଲଙ୍କଂ, ତଲୁନୋ, ମହାସାଲୋ, ମାଲୁତୋ, ସୁଖୁମାଲୋ। (ବ୍ୟଞ୍ଜନସନ୍ଧି)।

ଚକ୍ଖୁ ଉଦପାଦି, ଅକ୍ଖି ରୁଜତି, ପୁରିମ ଜାତି, ଅଣୁ ଥୂଲାନି, କଉଚ୍ଚ କୁସଲଂ ବହୁଂ, ତ ସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତତ ସଭାୱତୋ ଇତୀ+ଧ ‘‘ୱେ’’ତି ୱତ୍ତତେ ଯାୱ ‘‘ମଯଦା ସରେ’’ତି।

୩୮। ନିଗ୍ଗହୀତଂ

ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି। ସାମତ୍ଥିଯେନା+ଗମୋୱ, ସ ଚ ରସ୍ସସରସ୍ସେୱ ହୋତି… ତସ୍ସ ରସ୍ସସରାନୁଗତତ୍ତା। ଠାନୀନ+ମାଲିଙ୍ଗିଯ ଗଚ୍ଛତି ପୱତ୍ତତୀତି ଆଗମୋ। ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଅକ୍ଖିଂ ରୁଜତି, ପୁରିମଂ ଜାତି, ଅଣୁଂ ଥୂଲାନି, କଉଚ୍ଚଂ କୁସଲଂ ବହୁଂ, ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ତଂତଂସଭାୱତୋ। ୱାଗ୍ଗହଣେନ ଚକ୍ଖୁ ଉଦପାଦି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅୱଂସିରୋ, ଯାୱଞ୍ଚିଦଂତିଆଦି ନିଚ୍ଚଂ… ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସତ୍ତା ୱାଧିକାରସ୍ସ, ୱୱତ୍ଥିତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣସ୍ସା+ନୁରୋଧେନ ଲକ୍ଖଣେ ପୱତ୍ତିତା ୱିଭାସା ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସା। ୱାସଦ୍ଦୋ ହି ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯେ ୱତ୍ତତେ କତ୍ଥଚି ୱିକପ୍ପେ, କତ୍ଥଚି ଯଥାୱତ୍ଥିତରୂପପରିଗ୍ଗହେତି। ଯଦା ପଚ୍ଛିମେ, ତଦା ନିଚ୍ଚ+ମନିଚ୍ଚ+ମସନ୍ତଞ୍ଚ ୱିଧିଂ ଦୀପେତି। ଏତ୍ଥ ପନ କ୍ୱଚିସଦ୍ଦସ୍ସା+ନୁୱତ୍ତନା ତେନେୱା+ସନ୍ତୱିଧି ସିଦ୍ଧୋତି ୱାସଦ୍ଦେନି+ତରଦ୍ୱଯଂ। କ୍ୱଚି ତ୍ୱେୱ, ନ ହି ଏତେହି, ଇଧ ଚେୱ।

ସଂ ରମ୍ଭୋ, ସଂ ରତ୍ତୋ, ସଂ ରାଗୋ, ତାସଂ ଅହଂ ସନ୍ତିକେ, ଏୱଂ ଅଯଂ, ପୁଂ ଲିଙ୍ଗଂ, କିଂ ଅହଂ, ତସ୍ସ ଅଦାସିଂ ଅହଂ ଇତୀ+ଧ ‘‘ନିଗ୍ଗହୀତା’’ଧିକାରୋ ଆ ‘‘ମଯଦା ସରେ’’ତି।

୩୯। ଲୋପୋ

ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି। ଦୀଘେ ସାରମ୍ଭୋ ସଂରମ୍ଭୋ, ସାରତ୍ତୋ ସଂରତ୍ତୋ, ସାରାଗୋ ସଂରାଗୋ, ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପେ ତାସାହଂ ସନ୍ତିକେ, ଏୱାଯଂ, ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ପୁଂଲିଙ୍ଗଂ, କ୍ୱାହଂ, ତସ୍ସ ଅଦାସହଂ। ପଟିସଲ୍ଲାନୋ, ସଲ୍ଲେଖୋ, ପାତୁକାମୋ, ଗନ୍ତୁମନୋ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନ ଦସ୍ସନଂ, ଏତଂ ବୁଦ୍ଧାନ ସାସନଂ, ଅୱିସାହାରୋ, ଚିରପ୍ପୱାସିନ୍ତିଆଦୀସୁ ନିଚ୍ଚଂ। କ୍ୱଚୀତି କିଂ, ଏୱ+ମଯଂ, କି+ମହଂ, ଏତଂ ମଙ୍ଗଲ+ମୁତ୍ତମଂ।

କତଂ ଇତି, ଅଭିନନ୍ଦୁଂ ଇତି, ଉତ୍ତତ୍ତଂ ଇୱ, ଚକ୍କଂ ଇୱ, କଲିଂଇୱ, ହଲଂ ଇଦାନି, କିଂ ଇଦାନି, ତ୍ୱଂ ଅସି, ଇଦଂ ଅପି, ଉତ୍ତରିଂ ଅପି, ଦାତୁଂ ଅପି, ସଦିସଂ ଏୱ ଇତୀ+ଧ –

୪୦। ପରସରସ୍ସ

ନିଗ୍ଗହୀତମ୍ହା ପରସରସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି। କତନ୍ତି, ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି, ଉତ୍ତତ୍ତଂୱ, ଚକ୍କଂୱ, କଲିଂୱ, ହଲଂଦାନି, କିଂଦାନି, ତ୍ୱଂସି, ଇଦମ୍ପି, ଉତ୍ତରିମ୍ପି, ଦାତୁମ୍ପି, ସଦିସଂୱ। ୱାତି କିଂ, କତଂଇତି, କିମିତି, ଦାତୁମପି, ସଦିସଂ ଏୱ।

ପୁପ୍ଫଂ ଅସ୍ସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଅସ୍ସ ତେ ଆସୱା ଇତୀ+ଧ ପରସ୍ସରଲୋପେ –

୫୩। ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ

ଅବ୍ୟୱହିତାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନାନଂ ଏକତ୍ର ଠିତି ସଂଯୋଗୋ, ତସ୍ମିଂ ସଂଯୋଗେ ଯୋ ଆଦିଭୂତାୱଯୱୋ, ତସ୍ସ ୱା କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତୀତିଆଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ। ପୁପ୍ଫଂସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂସ ତେ ଆସୱା। ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଗାନଂ ୱିସଯେ ଅଗ୍ୟାଗାରଂ, ୱୁତ୍ୟସ୍ସ ଇତି ହୋତି।

ତଂ କରୋତି, ତଂ ଖଣଂ, ସଂ ଗତୋ, ତଂ ଘଟଂ, ଧମ୍ମଂ ଚରେ, ତଂ ଛନ୍ନଂ, ତଂ ଜାତଂ, ତଂ ଝାନଂ, ତଂ ଞାଣଂ, ତଂ ଠାନଂ, ତଂ ଡହତି, ତଂ ତନୋତି, ତଂ ଥିରଂ, ତଂ ଦାନଂ, ତଂ ଧନଂ, ତଂ ନିଚ୍ଛୁତଂ, ତଂ ପତ୍ତୋ, ତଂ ଫଲଂ, ତେସଂ ବୋଧୋ, ସଂ ଭୂତୋ, ତଂ ମିତ୍ତଂ, କିଂ କତୋ, ଦାତୁଂ ଗତୋ ଇତୀ+ଧ –

୪୧। ୱଗ୍ଗେ ୱଗ୍ଗନ୍ତୋ

ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଖୋ ୱଗ୍ଗେ ୱଗ୍ଗନ୍ତୋ ୱା ହୋତୀତି ନିମିତ୍ତାନୁସ୍ସରାନଂ ପଚ୍ଚାସତ୍ତ୍ୟା ତଚ୍ଚଗ୍ଗପଞ୍ଚମୋ ହୋତି। ପଚ୍ଚାସତ୍ତି ନାମ ଠାନତୋ ଆସନ୍ନତା ଗୁଣତୋ ୱା, ଗୁଣତୋତି ୱଣ୍ଣସଞ୍ଞାଦିଗୁଣତୋ। ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଅନୁସରୀଯତୀତି ପଚ୍ଛା କତ୍ୱା ସରୀଯତୀତି ଅନୁସ୍ସରୋତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଙ୍କରୋତି=ତଂ କରୋତି,

ଏୱଂ ତଙ୍ଖଣଂ, ସଙ୍ଗତୋ, ତଙ୍ଘତଂ। ଧମ୍ମଞ୍ଚରେ, ତଞ୍ଚନ୍ନଂ, ତଞ୍ଜାତଂ, ତଞ୍ଝାନଂ, ତଞ୍ଞାଣଂ। ତଣ୍ଠାନଂ, ତଣ୍ଡହତି। ତନ୍ତନୋତି, ତଚ୍ଛିରଂ, ତନ୍ଦାନଂ, ତନ୍ଧନଂ, ତନ୍ନିକ୍ଖୁତଂ, ତମ୍ପତ୍ତୋ, ତମ୍ଫଲଂ, ତେସମ୍ବୋଧୋ, ସମ୍ଭୂତୋ, ତମ୍ମିତ୍ତଂ। କିଙ୍କତୋ, ଦାତୁଙ୍ଗତୋ, ତଣ୍ହଙ୍କରୋ, ରଣଞ୍ଜହୋ, ସଣ୍ଠିତୋ, ଜୁତିନ୍ଧରୋ, ସମ୍ମତୋତିଆଦୀସୁ ନିଚ୍ଚଂ।

ଆନନ୍ତରିକଂ ଯ+ମାହୁ, ଯଂ ଯଦେୱ, ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଏୱ, ତଂ ହିଇତୀ+ଧ –

୪୨। ଯେୱହିସୁ ଞୋ

ଯ+ଏୱ+ହିସଦ୍ଦେସୁ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ୱା ଞୋ ହୋତି। ‘‘ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ’’ତି ଯସ୍ସ ଞକାରୋ। ଆନନ୍ତରିକଞ୍ଞ+ମାହୁ=ଆନନ୍ତରିକଂ ଯ+ମାହୁ, ଯଞ୍ଞଦେୱ=ଯଂଯଦେୱ, ଞସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପଚ୍ଚତ୍ତଞ୍ଞେୱ, ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଏୱ, ତଞ୍ହି, ତଞ୍ହି। ‘‘ଅବ୍ଯଭିଚାରିନା ବ୍ଯଭିଚାରୀ ନିଯମ୍ଯତେ’’ତି ଞାଯା ଏୱସଦ୍ଦସହଚରିଯା ‘‘ଯ’’ ଇତି ସଵ୍ଵାଦିଯସଦ୍ଦସ୍ସେୱ ଗହଣଂ।

ସଂଯୋଗୋ, ସଂଯୋଜନଂ, ସଂଯତୋ, ସଂଯାଚିକାଯ ଇତୀ+ଧ –

୪୩। ଯେ ସଂସ୍ସ

ସଂସଦ୍ଦସ୍ସ ଯଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ, ତସ୍ସ ୱା ଞୋ ହୋତି ଯକାରେ। ସଞ୍ଞୋଗୋ=ସଂଯୋଗୋ, ଏୱଂ ସଂଯୋଜନଂ, ସଞ୍ଞତୋ, ସଞ୍ଞାଚିକାଯ। ଇଧ ଯକାରମତ୍ତୋୱ ଗଯ୍ହତେ। ସଂସ୍ସାତି କିଂ, ଏତଂ ଯୋଜନଂ, ତଂ ଯାନଂ, ତଂ ସରଣଂ ଯନ୍ତି।

ତଂ ଏୱ, ତଂ ଅହଂ ବ୍ରୂମି, ଯଂ ଆହୁ, ଧନଂ ଏୱ, କିଂ ଏତଂ, ନିନ୍ଦିତୁଂ ଅରହତି, ତଂ ଇଦଂ, ଯଂ ଅନିଚ୍ଚଂ, ତଂ ଅନତ୍ତା, ଏତଂ ଅୱୋଚ, ଏତଂ ଏୱ ଇତୀ+ଧ –

୪୪। ମଯଦା ସରେ

ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ମ ଯ ଦା ହୋନ୍ତି ୱା ସରେ କ୍ୱଚି। ତମେୱ ତଂ ଏୱ, ତମହଂ ବ୍ରୂମି=ତଂ ଅହଂ ବ୍ରୂମି, ଯମାହୁ, ଧନମେୱ, କିମେତଂ, ନିନ୍ଦିତୁମରହତି। ତଯିଦଂ। ଯଦନିଚ୍ଚଂ, ତଦନତ୍ତା, ଏତଦୱୋଚ, ଏତଦେୱ। ‘‘ମଯଦା’’ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ବୁଦ୍ଧମ ସରଣମ ଇଚ୍ଚାଦି ଭୱତି।

୪୭। ତଦମିନାଦୀନି

ତଦମିନାଦୀନି ନିପ୍ଫଜ୍ଜନ୍ତି। ‘‘ଯ+ଦଲକ୍ଖଣିକଂ, ତଂ ନିପାତନା’’ତି ଞାଯା ଲକ୍ଖଣନ୍ତରେନ ଅୱିହିତା ଦେସ+ଲୋପା+ଗମ+ୱିପଲ୍ଲାସା, ସଵ୍ଵତ୍ଥ ଇମିନାୱ ଦଟ୍ଠଵ୍ଵା। ଇଦଞ୍ଚ ପରେସଂ ପିସୋଦରାଦିମିୱ ଦଟ୍ଠଵ୍ଵଂ। ଫୁସିତଂ=ଜଲବିନ୍ଦୁ, ଫୁସିତ+ମୁଦର+ମସ୍ସ ପିସୋଦରଂ। ଇସ୍ସ ଅକାରେ ତଂ ଇମିନା=ତଦମିନା, ସକିଂ ଆଗାମୀ=ସକଦାଗାମୀ, ଧସ୍ସ ଦକାରେ ଏକଂ ଇଧ ଅହଂ=ଏକ+ମିଦା+ହଂ, ୱିଧସ୍ସ ୱିଦାଦେସୋ ସଂୱିଧାଯ ଅୱହାରୋ=ସଂୱିଦାୱହାରୋ, ୱାରିସଦ୍ଦସ୍ସ ୱକାରେ, ହସ୍ସ ଲକାରେ ଚ କତେ ୱାରିୱାହକୋ=ୱଲାହକୋ, ଜୀୱନସ୍ସ ଜୀଆଦେସୋ, ଜୀୱନସ୍ସ ମୁତୋ=ଜୀମୂତୋ। ଛୱସ୍ସ ସୁଆଦେସେ, ସଯନସ୍ସ ସାନାଦେସେ ଚ କତେ ଛୱସ୍ସ ସଯନଂ=ସୁସାନଂ। ଉଦ୍ଧସ୍ସ ଉଦୁଆଦେସେ, ଖସ୍ସ ଖଲଆଦେସେ ଚ ‘‘ସରମ୍ହା ଦ୍ୱେ’’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତାଦିମ୍ହି ଚ କତେ ଉଦ୍ଧଂ ଖଂ ଅସ୍ସ ଉଦୁକ୍ଖଲଂ। ପିସିତସ୍ସ ପିଆଦେସେ, ଅସସ୍ସ ସାଚାଦେସେ ଚ କତେ ପିସିତାସୋ=ପିସାଚୋ।

ମହୀସଦ୍ଦସ୍ସ ମଯୂଆଦେସେ, ରୱତିସ୍ସ ରାଦେସେ ଚ କତେ ମହିଯଂ ରୱତୀତି ମଯୂରୋ। ଏୱ+ମଞ୍ଞେପି ପଯୋଗତୋ+ନୁଗନ୍ତଵ୍ଵା। ଏତ୍ଥ ଚ –

ୱଣ୍ଣାଗମୋ ୱଣ୍ଣୱିପରିଯାଯୋ,

ଦ୍ୱେ ଚା+ପରେ ୱଣ୍ଣୱିକାର+ନାସା;

ଧାତୁସ୍ସ ଅତ୍ଥାତିସଯେନ ଯୋଗୋ,

ତ+ଦୁଚ୍ଚତେ ପଞ୍ଚୱିଧଂ ନିରୁତ୍ତଂତି।

ଯଥା ଦ୍ୱାରେ ନିଯୁତ୍ତୋ=ଦୋୱାରିକୋତି ଓକଆଗମୋ। ହିଂସସଦ୍ଦସ୍ସ ସୀହୋତି ୱିପଲ୍ଲାସୋ। ନିଜକୋ=ନିଯକୋତି ୱିକାରୋ। ମେହନସ୍ସ ଖସ୍ସ ମାଲା ମେଖଲାତି ୱଣ୍ଣଲୋପୋ, ହ+ନ+ମକାରାନଂ ଲୋପୋ। ମଯୂରୋତି ଅତ୍ଥେ ରୱତିସ୍ସ ଅତିସ୍ସଯଯୋଗୋତି।

ଯଥରିୱ ତଥରିୱେତି ନିପାତାୱ। ‘‘ଜରଗ୍ଗୱା ୱିଚିନ୍ତେସୁଂ, ୱର+ମ୍ହାକଂ ଭୁସାମିୱେ’’ତି ଏତ୍ଥ ଇୱସଦ୍ଦୋ ଏୱକାରତ୍ଥୋ। ନିଗ୍ଗହୀତସନ୍ଧି।

ସନ୍ଧିସ୍ସରାନଂ ପଟିସେଧସନ୍ଧି,

ଅଥୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନ+ସରବ୍ୟଞ୍ଜନାନଂ;

ସନ୍ଧି ଚ+ଥୋ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ସନ୍ଧି,

ଭୱନ୍ତି ସନ୍ଧି ପନ ପଞ୍ଚଧା ୱେ।

ଇତି ପଯୋଗସିଦ୍ଧିଯଂ ସନ୍ଧିକଣ୍ଡୋ ପଠମୋ।

୨। ନାମକଣ୍ଡ

ଅଥ ନାମାନି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ। ତଂ ଅତ୍ଥାଭିମୁଖଂ ନମନତୋ, ଅତ୍ତନା ଚ+ତ୍ଥସ୍ସ ନାମନତୋ ନାମଂ, ଦବ୍ବାଭିଧାନଂ। ତଂ ଦୁୱିଧଂ ସଲିଙ୍ଗା+ଲିଙ୍ଗତୋ, ଅନ୍ୱତ୍ଥରୁଳ୍ହିତୋ ଚ, ତିୱିଧଂ ପୁମି+ତ୍ଥି+ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗତୋ, ରୁକ୍ଖୋ, ଲତା, ୱନନ୍ତି। ଚତୁବ୍ବିଧଂ ସାମଞ୍ଞ+ଗୁଣ+କ୍ରିଯା+ଯଦିଚ୍ଛାନାମତୋ, ରୁକ୍ଖୋ, ନୀଲୋ, ପାଚକୋ, ସିରିୱଡ୍ଢୋତି। ଅଟ୍ଠୱିଧଂ ଅୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣୁ+ୱଣ୍ଣୋ+କାର+ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତପକତିଭେଦତୋ, ଏତ୍ଥ କିଂସଦ୍ଦୋ ନିଗ୍ଗହୀତନ୍ତୋ। ପଚ୍ଚଯା ପଠମଂ କରୀଯତୀତି ପକତି, ସଦ୍ଦୋ, ଧାତୁ ଚ।

ତତ୍ଥ ସଲିଙ୍ଗେସୁ ତାୱ ଅକାରନ୍ତତୋ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗା ସୁଗତସଦ୍ଦା ସତ୍ତ ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପରା ଯୋଜୀଯନ୍ତେ। ସୁଗତୈତି ଠିତେ –

୧। ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ+କାନେକେସୁ ନାମସ୍ମା ସିଯୋ ଅଂଯୋ ନା ହି ସ ନଂ ସ୍ମା ହି ସ ନଂ ସ୍ମିଂ ସୁ

ଏତେସଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି ଏକାନେକତ୍ଥେସୁ ୱତ୍ତମାନତୋ ନାମସ୍ମା ଯଥାକ୍କମଂ। ଯତୋ ଇମେ ସତ୍ତ ଦୁକା ହୋନ୍ତି, ‘‘ଅତ୍ଥୱନ୍ତ+ମଧାତୁକ+ମପଚ୍ଚଯଂ ପାଟିପଦିକଂ କିତକ+ତଦ୍ଧିତ+ସମାସା ଚେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ ନାମଂ ପାଟିପଦିକଂ ନାମ। କେଚି ସକତ୍ଥ+ଦବ୍ବ+ଲିଙ୍ଗ+ସଙ୍ଖ୍ୟା+କମ୍ମାଦିପଞ୍ଚକଂ ପାଟିପଦିକନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନେ+ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ସକତ୍ଥ+ଦବ୍ବ+ଲିଙ୍ଗାନି, ସଦ୍ଦତ୍ଥ+ମବ୍ରୱୁଂ ପରେ;

ସଙ୍ଖ୍ୟା+କମ୍ମାଦିକାନନ୍ତୁ, ୱିଭତ୍ତି ୱାଚକା ମତା।

ସକତ୍ଥ+ଦବ୍ବ+ଲିଙ୍ଗାନି, ସଙ୍ଖ୍ୟା+କମ୍ମାଦିପଞ୍ଚକଂ;

ସଦ୍ଦତ୍ଥ+ମବ୍ରୱୁଂ କେଚି, ୱିଭତ୍ତି ପନ ଜୋତକାତି ଚ।

ତତୋ ଏକମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଏକୱଚନଂ ବହୁମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ବହୁୱଚନଞ୍ଚାତି ଅନିଯମେନ ପସଙ୍ଗେ ‘‘ନାମସ୍ମା’’ତି ଅଧିକାରୋ।

୩୭। ପଠମା+ତ୍ଥମତ୍ତେ

ନାମସ୍ସା+ଭିଧେଯ୍ଯମତ୍ତେ ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତୀତି ୱତ୍ତିଚ୍ଛାୱସା ପଠମାଯେ+କୱଚନବହୁୱଚନାନି। ସି ଯୋଇତି ପଠମା। ସିସ୍ସି+କାରସ୍ସା+ନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଅପ୍ପଯୋଗୋ। ପଯୋଜନଂ ‘‘କି+ମଂସିସୁ’’ତି ସଂକେତୋ, ତଥା ଅଂୱଚନସ୍ସା+କାରସ୍ସ। ଏତ୍ଥ ତଥାତି ୱୁତ୍ତସ୍ସାତିଦେସୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥଦୀଯଧମ୍ମାନ+ମଞ୍ଞତ୍ଥପାପନ+ମତିଦେସୋ। ଏକମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ପଠମେକୱଚନଂ ସି।

ଅତୋତି ୱତ୍ତତେ, ଅତୋତି ନାମୱିସେସନତ୍ତା ‘‘ୱିଧିବ୍ବିସେସନନ୍ତସ୍ସା’’ତି ପରିଭାସତୋ ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ୱିଧି।

୧୦୯। ସିସ୍ସୋ

ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ସିସ୍ସ ଓ ହୋତି। ପୁବ୍ବସରଲୋପେ ସୁଗତୋ ତିଟ୍ଠତି। ବହୁମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ବହୁୱଚନଂ ଯୋ। ଏୱଂ ଉପରିପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

୪୧। ଅତୋ ଯୋନଂ ଟାଟେ

ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ପଠମାଦୁତିଯାଯୋନଂ ଟାଟେ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଟକାରାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ‘‘ଟାନୁବନ୍ଧା+ନେକୱଣ୍ଣା ସବ୍ବସ୍ସା’’ତି ସବ୍ବାଦେସୋ। ସୁଗତା ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

‘‘ପଠମା+ତ୍ଥମତ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୩୮। ଆମନ୍ତଣେ

ଆମନ୍ତଣାଧିକେ ଅଭିମଭେ ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତୀତି ଏକସ୍ମିଂ ଏକୱଚନଂ ସି।

୧୧୨। ଗୋ ସ୍ୟା+ଲପନେ

ଆଲପନେ ସି ଗସଞ୍ଞୋ ହୋତି।

‘‘ଲୋପୋ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୧୧୭। ଗସୀନଂ

ନାମସ୍ମା ଗ+ସୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତି। ଭୋ ସୁଗତ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠ।

‘‘ଗେ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୫୯। ଅୟୁନଂ ୱା ଦୀଘୋ

ଐଉଇଚ୍ଛେତେସଂ ୱା ଦୀଘୋ ହୋତି ଗେ ପରେ ତିଲିଙ୍ଗେ+ତି ଦୀଘେ ଭୋ ସୁଗତ ସୁଗତା ଚିରଂ ତିଟ୍ଠ। ସକ୍କତେ ସୁଗତାତି ଦୀଘଂ ଦୂରାଲପନେଯେୱି+ଚ୍ଛନ୍ତି, ସମୀପାଲପନେପି ଦସ୍ସନତୋ ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ବହୁୱଚନେ ଯୋସ୍ସ ଟା, ସୁଗତା ଚିରଂ ତିଟ୍ଠଥ।

୨। କମ୍ମେ ଦୁତିୟା

ତସ୍ମିଂ କମ୍ମକାରକେ ଦୁତିୟାୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ଅଂଯୋଇତି ଦୁତିୟା। ଏତ୍ଥ ଦୁତିୟାତତିୟାଦିଭାୱୋ ୱିଭତ୍ତିସୁତ୍ତେ ସିଯୋ ଇତି ପଠମାୱିଭତ୍ୟାଦୀନି+ମୁପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ତଂ ଉପାଦାୟ ପଞ୍ଞତ୍ତି। ଦୁତିଯେକୱଚନଂ ଅଂ, ଅକାରସ୍ସା+ପଯୋଗୋ। ସୁଗତଂ ପସ୍ସ। ଦୁତିୟାବହୁୱଚନଂ ଯୋ, ତସ୍ସ ଟେ, ସୁଗତେ ପସ୍ସ।

୧୯। କତ୍ତୁକରଣେସୁ ତତିୟା

ତସ୍ମିଂ କତ୍ତରି କରଣେ ଚ କାରକେ ତତିୟାୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ନା+ହିଇତି ତତିୟାୱିଭତ୍ତି। ତତିୟାଏକୱଚନଂ ନା।

‘‘ନାସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୧୦୮। ଅତେ+ନ

ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ପରସ୍ସ ନାୱଚନସ୍ସ ଏନାଦେସୋ ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ସୁଗତେନ କତଂ।

୯୮। ସୁହିସ୍ୱ+ସ୍ସେ

ଅକାରନ୍ତସ୍ସ ସୁହିସ୍ୱେ+ହୋତି। ସୁଗତେହି।

‘‘ୱେ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୯୫। ସ୍ମାହିସ୍ମିଂନଂ ମ୍ହାଭିମ୍ହି

ନାମସ୍ମା ପରେସଂ ସ୍ମାହିସ୍ମିଂନଂ ମ୍ହାଭିମ୍ହି ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂତି ହିସ୍ସ ଭିଆଦେସେ ସୁଗତେଭି। କରଣେ ସୁଗତେନ ଲୋକୋ ପୁଞ୍ଞଂ କରୋତି, ସୁଗତେହି

ସୁଗତେହି ୱା।

୨୪। ଚତୁତ୍ଥୀ ସମ୍ପଦାନେ

ତସ୍ମିଂ ସମ୍ପଦାନକାରକେ ଚତୁତ୍ଥୀ ସିଯା। ସ+ନଂଇତି ଚତୁତ୍ଥୀ। ଚତୁତ୍ଥେ+କୱଚନଂ ସ। ୱିଭତ୍ତିସୁତ୍ତେ ସ୍ସ+ନଂତି ଦୀଘପାଠେନ ସୁଗତସ୍ସାତି ସିଦ୍ଧେପି "ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ" ତ୍ୱାଦିକାରିଯସୁତ୍ତେସୁ ସ୍ସସ୍ସାତି ଅକ୍ଖରଗାରୱତା ହୋତୀତି ଲାଘୱତ୍ଥେ+ମିଦ+ମାରଦ୍ଧଂ –

୫୧। ସୁଞ୍ଚ ସସ୍ସ

ନାମସ୍ମା ପରସ୍ସ ସସ୍ସ ସୁଞ୍ଚାଗମୋ ହୋତି। ସ ଚ "ଛଟ୍ଠିଯା"ତି ୱତ୍ତମାନେ –

୧,୨୦। ଞ୍ଚାକାନୁ ବନ୍ଧା+ଦ୍ୟନ୍ତା

ଛଟ୍ଠୀନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଞ୍ଚାନୁବନ୍ଧ+କାନୁବନ୍ଧା ଆଦ୍ୟନ୍ତାହୋନ୍ତୀତି ଆଦ୍ୟୱଯୱୋ। ଉକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, ଞ୍ଚକାରୋ ଅସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ସଂକେତତ୍ଥୋ। ସୁଗତସ୍ସ ଦାନଂ ଦେତି।

୧,୫୮। "ବହୁଲଂ"ତ୍ୱ+ଧିକାରୋ

ବହୁଲାଧିକାରଂ କପ୍ପଦୁମମିୱ ମଞ୍ଞନ୍ତି ସଦ୍ଦିକା। ତଞ୍ଚ –

କ୍ୱଚି ପୱତ୍ତ୍ୟ+ପୱତ୍ତି, କ୍ୱଚ+ଞ୍ଞଂ କ୍ୱଚି ୱା କ୍ୱଚି;

ସିଯା ବହୁଲସଦ୍ଦେନ, ୱିଧି ସବ୍ବୋ ଯଥାଗମଂତି –

ଚତୁବ୍ବିଧଂ ବହୁଲଂ ସମିକ୍ଖନ୍ତି।

"ଅତୋ ୱା"ତ୍ତେୱ,

୪୪। ସସ୍ସାଯ ଚତୁତ୍ଥିଯା

ଅକାରନ୍ତତୋ ପରସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥିଯା ସସ୍ସ ଆଯୋ ହୋତି ୱା ବହୁଲଂ। ସୁଗତାଯ। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତାଦତ୍ଥେଯେୱା+ଯ+ମାଯୋ ଦିସ୍ସତୀତି ଇତୋ ପରଂ ନୋ+ଦାହରୀଯତେ। ଚତୁତ୍ଥୀବହୁୱଚନଂ ନଂ,

"ଦୀଘୋ"ତି ୱତ୍ତତେ।

୮୯। ସୁନଂହିସୁ

ନାମସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି ସୁନଂହିସୁ। ସୁଗତାନଂ।

୨୯। ପଞ୍ଚମ୍ୟ+ୱଧିସ୍ମା

ଏତସ୍ମା ଅୱଧିକାରକା ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ସ୍ମା+ହିଇତି ପଞ୍ଚମୀ। ପଞ୍ଚମ୍ୟେକୱଚନଂ ସ୍ମା,

"ଅତୋ" "ଟାଟେ" "ୱେ"ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୪୩। ସ୍ମା+ସ୍ମିଂନଂ

ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ପରେସଂ ସ୍ମା+ସ୍ମିଂନଂ ଟା+ଟେ ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ସୁଗତା ଅପେହି ସୁଗତମ୍ହା ସୁଗତସ୍ମା ୱା। ପଞ୍ଚମୀବହୁୱଚନଞ୍ଚ, ସୁଗତେଭି ସୁଗତେହି।

୩୯। ଛଟ୍ଠୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ

କାରକେହି ଅଞ୍ଞୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ତତ୍ର ଛଟ୍ଠୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ସ+ନଂଇତି ଛଟ୍ଠୀ, ଛଟ୍ଠେକୱଚନଂ ସ, ସୁଗତସ୍ସ ୱିହାରୋ, ଛଟ୍ଠୀବହୁୱଚନଂ ନଂ, ସୁଗତାନଂ।

୧୪। ସତ୍ତମ୍ୟା+ଧାରେ

ଆଧାରକାରକେ ସତ୍ତମୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ସ୍ମିଂ+ସୁଇତି ସତ୍ତମୀ। ସତ୍ତମ୍ୟେକୱଚନଂ ସ୍ମିଂ, ସୁଗତେ ପତିଟ୍ଠିତଂ ସୁଗତମ୍ହି ସୁଗତସ୍ମିଂ ୱା। ସତ୍ତମୀବହୁୱଚନଂ ସୁ, ''ସୁ+ହିସ୍ୱ+ସ୍ସେ''ତି ଏ, ସୁଗତେସୁ।

ସୁଗତୋ, ସୁଗତା। ଭୋ ସୁଗତ, ଭୋ ସୁଗତା, ଭୱନ୍ତୋ ସୁଗତା। ସୁଗତଂ, ସୁଗତେ। ସୁଗତେନ, ସୁଗତେଭି , ସୁଗତେହି। କରଣେ ସୁଗତେନ, ସୁଗତେଭି, ସୁଗତେହି। ସୁଗତସ୍ସ, ସୁଗତାଯ, ସୁଗତାନଂ। ସୁଗତା, ସୁଗତମ୍ହା, ସୁଗତସ୍ମା, ସୁଗତେଭି, ସୁଗତେହି। ସୁଗତସ୍ସ, ସୁଗତାନଂ। ସୁଗତେ, ସୁଗତମ୍ହି, ସୁଗତସ୍ମିଂ, ସୁଗତେସୁ।

ସୁଗତୋ ସୁଗତୋ। ସୁଗତଂ ନମତି। ସୁଗତେନ କତୋ। ସୁଗତେନ ଜିତୋ। ସୁଗତସ୍ସ ଦଦେ। ସୁଗତା ୱିଗତୋ। ସୁଗତସ୍ସ ସୁତୋ। ସୁଗତେ ରମତେ। ଏୱଂ –

ସୂରା+ସୁର+ନରୋ+ରଗ+ନାଗ+ଯକ୍ଖା,

ଗନ୍ଧବ୍ବ+କିନ୍ନର+ମନୁସ୍ସ+ପିସାଚ+ପେତା;

ମାତଙ୍ଗ+ଜଙ୍ଗମ+ତୁରଙ୍ଗ+ୱରାହ+ସୀହା,

ବ୍ୟଗ୍ଘ+ଚ୍ଛ+କଚ୍ଛପ+ତରଚ୍ଛ+ମିଗ+ସ୍ସ+ସୋଣା।

ଆଲୋକ+ଲୋକ+ନିଲଯା+ନିଲ+ଚାଗ+ଯୋଗା,

ୱାଯାମ+ଗାମ+ନିଗମା+ଗମ+ଧମ୍ମ+କାମା;

ସଙ୍ଘୋ+ଘ+ଘୋସ+ପଟିଘା+ସୱ+କୋଧ+ଲୋଭା,

ସାରମ୍ଭ+ଥମ୍ଭ+ମଦ+ମାନ+ପମାଦ+ମକ୍ଖା।

ପୁନ୍ନାଗ+ପୂଗ+ପନସା+ସନ+ଚମ୍ପକ+ମ୍ବ-

ହିନ୍ତାଲ+ତାଲ+ୱକୁଲ+ଜ୍ଜୁନ+କିଂସୁକା ଚ;

ମନ୍ଦାର+କୁନ୍ଦ+ପୁଚିମନ୍ଦ+କରଞ୍ଜ+ରୁକ୍ଖା,

ଞ୍ଞେଯ୍ୟା ମଯୂର+ସକୁଣ+ଣ୍ଡଜ+କୋଞ୍ଚ+ହଂସା।

ସୁଗତସଦ୍ଦୋୱ, ଯତୋ ସଦ୍ଦୋ ସଦ୍ଦୋ, ନ ସଦ୍ଦତାଲିତଦ୍ଧୋୱ, ଅଥ ଖୋ ସଂଯୋଗାଦିୱସେନପି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ତେନେ+ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ସଂଯୋଗୋ ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଚ, ସାହଚରିଯା+ୱିରୋଧତୋ;

ଅତ୍ଥା ପକରଣା ଲିଙ୍ଗା, ସଦ୍ଦନ୍ତରସମୀପତୋ।

ସାମତ୍ଥ୍ୟା+ଚିତ୍ତ+ଦେସେହି , କାଲ+ବ୍ଯତ୍ତା+ନୁରୂପତୋ;

ଉପଚାର+କାକୁଭେଦ, ସମ୍ବନ୍ଧେହ୍ଯୁ+ପଲକ୍ଖଣା।

ୱଚନା ଚ ତଦଙ୍ଗତ୍ତା, ପଧାନତ୍ତାତିଆଦିହି;

ସଦ୍ଦ+ତ୍ଥା ପୱିଭଜ୍ଜନ୍ତେ, ନ ସଦ୍ଦାଦେୱ କେୱଲାତି।

ଏତ୍ଥ ସଂଯୋଗତୋ ତାୱ, ''ସକିସୋରା ଧେନୁ ଦୀଯତୂ''ତି, କିସୋରୋ ଅସ୍ସପୋତକୋ, ତଂସଂଯୋଗତୋ ୱଡଅୱା ଏୱ ପତୀଯତେ।

ୱିପ୍ପଯୋଗତୋ – ''ଅକିସୋରା ଆନୀଯତୂ''ତି ତପ୍ପଟିସେଧା ୱଡଅୱା ଏୱ ପତୀଯତେ।

ସହଚରଣତୋ – ''ରାମ+ଲକ୍ଖଣ''ଇତି ଉଭିନ୍ନଂ ସହଚରଣେନ ରାମୋତି ଦାସରଥି ଏୱ ରାମୋ, ନ ଅଞ୍ଞାଭିଧାନୋ ଜାମଦଗ୍ଗ୍ଯାଦି। ଲକ୍ଖଣୋପି ସୋମିତ୍ତି ଏୱ, ନ ତୁ ଯୋ କୋଚି ଲକ୍ଖଣୋ।

ୱିରୋଧତୋ – ''ରାମ+ଜ୍ଜୁନା'' ଇତି ଭଗ୍ଗୱୋ ସହସ୍ସବାହୁ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରୁଦ୍ଧାତି ତେ ଏୱ ପତୀଯନ୍ତେ, ନ ଦାସରଥି ସବ୍ଯସାଚି ଚ।

ଅତ୍ଥତୋ – ''ସିନ୍ଧୱ+ମାନଯ, ପୱିସାମି ରଣଙ୍ଗଣ''ମିତି ରଣଙ୍ଗଣପୱେସୋ ୱାହନୱିସେସେନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ତୁରଙ୍ଗପତୀତି, ନ ତୁ ଲୱଣୱିସେସଂ।

ପକରଣତୋ-ଭୋଜନୱିଧିମ୍ହି ଉପସଙ୍ଖରିଯମାନେ ''ସିନ୍ଧୱ+ମାନଯେ''ତି, ଅତ୍ର ହି ସଦ୍ଦନ୍ତରସ୍ସା+ଭାୱେପି ଭୋଜନୋପକରଣସମୱାଯ+ମାଲୋକିତଭାୱତୋ ଲୱଣେ ପଟିପତ୍ତି, ତାଦିସୋ ହି ପତ୍ଥାୱୋତି।

ଲିଙ୍ଗତୋ – ''ଦେୱଦତ୍ତଂ ପଠମ+ମୁପୱେସଯ ସମାରାଧିତଗୁରୁଂ''ତି, ଅତ୍ର ସମାରାଧିତଗୁରୁତ୍ତେନ ଲିଙ୍ଗେନ ତସ୍ସ ବାହୁସ୍ସଚ୍ଚ+ମୱଗମ୍ଯତେ, ନ ତୁ ଯୋ କୋଚି ଦେୱଗୁଣୋ।

ସନ୍ନିଧାନତୋ – ''ଅଜ୍ଜୁନୋ କତୱୀରିଯୋତି'' ପତୀଯତେ, ନୋ ଅକତୱୀରିଯୋ ଅଜ୍ଜୁନୋତି।

ସାମତ୍ଥିଯତୋ – ''ଅନୁଦରା କଞ୍ଞା''ତି ଉଦରେ ଅସତି କଞ୍ଞା ଏୱ ନତ୍ଥୀତି ତସ୍ସା କିସାଙ୍ଗିଯା ମଜ୍ଝପଦେସୋତି ପତୀଯତେ।

ଓଚିତ୍ତତୋ – ''ରାମସଦିସୋ+ଯଂ'' ଇତି, ଅତ୍ର ହି ରାମୋ ପଯୁତ୍ତଦାସରଥିସ୍ମିଂ ଭିନ୍ନୋ ସାଧାରଣୋ ପରିଚଯୋତି ଦାସରଥି ଏୱ ପତୀଯତେ, ନ ଭଗ୍ଗୱରାମୋ।

ଦେସତୋ – ''ପୋଟ୍ଟପା'' ଇତି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଦେସେ ପସଂସାୱଚନଂ। କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଅକ୍କୋସୱଚନଂ।

କାଲତୋ – ''ପଚେ''ତି ଦକ୍ଖିଣାପଥେ କତ୍ଥଚି ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ଯାଗୁପାକେ, ସାଯଣ୍ହେ ତୁ ଓଦନପାକେ।

ବ୍ଯତ୍ତିତୋ – ''ଗାମସ୍ସ ଅଦ୍ଧ'' ମିତି ସମଭାଗେ, ନପୁଂସକତ୍ତା। ''ଗାମସ୍ସ ଅଦ୍ଧୋ''ତି ପୁମତ୍ତେନ ତୁ ଅସମଭାଗେ।

ଅନୁରୂପତୋ – ''ନରପତି ସାଧୁ ରକ୍ଖତି ଗୋମଣ୍ଡଲ''ମିତି ମହୀମଣ୍ଡଲପାଲନଂ ରାଜିନୋ+ନୁରୂପ+ମିତି ମହୀମଣ୍ଡଲପାଲନେୱ ପତୀତି, ନ ତୁ ଗୋଯୂଥରକ୍ଖନେ।

ଉପଚାରତୋ – ଅତଂସଭାୱେ ତଂସଭାୱାରୋପନ+ମୁପଚାରୋ, ସ ଚ ତଦଟ୍ଠୋ, ତଦ୍ଧମ୍ମୋ, ତଂସହଚରିଯୋ, ତଂସମୀପୋତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ , ତତ୍ଥ

ଯଥାକ୍କମଂ ମଞ୍ଚା ଉକ୍କୋସନ୍ତି, ଅଗ୍ଗି ମାଣୱୋ, ଯଟ୍ଠିଂ ପୱେସୟ, ଗଙ୍ଗାୟଂ ୱଜୋତି।

କାକୁତୋ-କାକୁସଦ୍ଦୋ ଇଛିୟଂ, ସ ଚ ୱିକାର+ସୋକ+ଭୀତି+ଧନିରୂପେସୁ ଦିସ୍ସତି, ୱତ୍ତୁ କାୟୱିକାରା କଥଞ୍ଚି ତଂ ଅକତୱାଅପି କେନଚି ଅଞ୍ଞେନ ''କିଂ ତ୍ୱଂ ତଂ ଅକାସି ''ଇତି ପୁଟ୍ଠୋ କୋପେନ ଭମୁଭେଦା ''ଅହଂ କତୱା ଅମ୍ହି''ତି କଥେତି, ତସ୍ସ ଭମୁଭେଦକ୍ରିୟା ଅକ୍ରିୟାପଟିଞ୍ଞଂ ସୂଚୟତି।

ସମ୍ବନ୍ଧ ତୋ – ''ମାତରି ସମ୍ମା ୱତ୍ତିତଙ୍କଂ, ପିତରି ସୁସ୍ସୂୟିତଙ୍କଂ'' ଇତି, ଅତ୍ର ହି ସମାତରି ସପିତରୀତି ସମ୍ବନ୍ଧିସଦ୍ଦାଭାୱେପି ସା ମାତା ସୋ ପିତା ଚ ଅସ୍ସ ପୁତ୍ତସ୍ସାତି ପତୀୟତେ।

ଉପଲକ୍ଖଣତୋ – ''କାକେହି ରକ୍ଖିତଙ୍କଂ ଦଧୀ''ତି କାକସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବେସ+ମୁପଘାତକାନଂ ସାମଞ୍ଞଂ ଉପଲକ୍ଖେତୀତି ସୁନଖାଦିସବ୍ବେହିପି ନିୱାରୀୟତେ।

ୱଚନତୋ – ''ଦାରା''ଇତି ଦାରସଦ୍ଦୋ କଲତ୍ତେ ବହୁୱଚନନ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅନିୟତୱଚନୋ।

ତଦଙ୍ଗତ୍ତା – ''ସଜ୍ଜିତଂ ଭୋଜନ''ମିତି ୱୁତ୍ତେ ତପ୍ପରିକ୍ଖାରତ୍ତା ତଦୁପକରଣ ଆସନ, ପାତି, ବ୍ଯଞ୍ଜନାଦୀନଂ ସମ୍ପାଦନମ୍ପି ପତୀୟତେ।

ପଧାନଭାୱତୋ – ''ନିଗ୍ଗଚ୍ଛତି ଅୱନିନାଥୋ''ତି ରଞ୍ଞୋ ନିଗ୍ଗମନେନ ତଦୁପଜୀୱୀନମ୍ପି ନିଗ୍ଗମନଂ ୱିଞ୍ଞାୟତି।

ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ନେମ୍ଯନୀତଞ୍ଚସୁତ୍ତେସୁ , ଞେୟ୍ଯଂ ସଦ୍ଦତ୍ଥମତ୍ତକଂ;

ନେ+ଞ୍ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଅତ୍ଥେନ, ସୁତ୍ତଂ ନୀତଞ୍ଚକଂ ଭୱେତି।

ଏୱ+ମଞ୍ଞେସମ୍ପି ଅକାରନ୍ତାନଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାନଂ ସଦ୍ଦାନଂ ରୂପନୟୋ କ୍ରିୟା+ଭିସମ୍ବନ୍ଧୋ ଚ। ସୁଗତସଦ୍ଦତୋ ୟସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱକ୍ଖାମ। ଇତୋ ପରଂ ଛଟ୍ଠିୟା ଚତୁତ୍ଥୀସମତ୍ତା ପଞ୍ଚମୀବହୁୱଚନସ୍ସ ଚ ତତିୟାବହୁୱଚନେନ ସମତ୍ତା ନ ତା ଦସ୍ସିୟନ୍ତେ।

ଗୁମ୍ବ ସି, ''ଅତୋ'' ''ସିସ୍ସା''ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୧୧୦। କ୍ୱଚେ+ୱା।

ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ପରସ୍ସ ସିସ୍ସ ଏ ହୋତି ୱା କ୍ୱଚି। ଗୁମ୍ବେ ଗୁମ୍ବୋ, ଗୁମ୍ବା। ଭୋ ଗୁମ୍ବ ଗୁମ୍ବା, ଭୱନ୍ତୋ ଗୁମ୍ବା ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଗତସମଂ। ଏୱଂ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗେ ଫୁସ୍ସିତଗ୍ଗୋ, ୱତ୍ତକେ ୱତ୍ତକୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ସିସ୍ସୋ+କାରସ୍ସ ନିଚ୍ଚତ୍ତା କତ୍ଥଚି ପକ୍ଖେ ଏକାରତ୍ତ+ମିଦ+ମାରଦ୍ଧନ୍ତି ସିସ୍ସୋ+କାରପକ୍ଖେ ଏୱ ଭୱତୀତି ''ଅଂ ନପୁଂସକେ''ତି ଅ+ମାଦେସେନ ଏକାରସ୍ସ ନପୁଂସକୱିସୟେ ବାଧିତତ୍ତା ''ବହୁଲଂ'' ୱିଧାନା ନପୁଂସକେପି ସୁଖେ ଦୁକ୍ଖେତି କ୍ୱଚି ହୋତେୱ।

''ୟୋସ୍ସ'' ''ଟେ''ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୧୩୫। ଏକଚ୍ଚାଦୀହ+ତୋ

ଅକାରନ୍ତେହି ଏକଚ୍ଚାଦୀହି ୟୋନଂ ଟେ ହୋତି। ଏକଚ୍ଚୋ, ଏକଚ୍ଚେ। ଭୋ ଏକଚ୍ଚ ଏକଚ୍ଚା, ଏକଚ୍ଚେ। ଏକଚ୍ଚଂ, ଏକଚ୍ଚେ। ଏୱଂ ଏସ+ସ+ପଠମସଦ୍ଦାନଂ।

କୋଧୋ , କୋଧା। ଭୋ କୋଧ କୋଧା, କୋଧା। କୋଧଂ, କୋଧେ।

''ନାସ୍ସ'' ''ସା''ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୧୦୭। କୋଧାଦୀହି

କୋଧାଦୀହି ନାସ୍ସ ସା ହୋତି ୱା। କୋଧସା କୋଧେନ। ଅତ୍ଥସା ଅତ୍ଥେନ। ‘‘ଯେ ଉତ୍ତମତ୍ଥାନି ତଯି ଲଭିମ୍ହା’’ତି ଅତ୍ଥସଦ୍ଦୋ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୋପି ଦିସ୍ସତି।

‘‘ସ୍ମିନୋ ଟୀ’’ତି ଚ ୱତ୍ତତେ।

୧୭୫। ଦିୱାଦିତୋ

ଦିୱାଦୀହି ନାମେହି ସ୍ମିନୋ ଟି ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ଦିୱି, ଏୱଂ ଭୁୱି। ଏତ୍ଥଟିମ୍ହି ନିଚ୍ଚଂ ୱକାରାଗମୋ ରସ୍ସୋ ଚ। ଏତ୍ଥ ଭୂସଦ୍ଦୋ ୱଧୂସଦ୍ଦସମଂ।

‘‘ୱେ’’ତି ୱତ୍ତତେ।

୧୪୪। ମନାଦୀହି ସ୍ମିଂ+ସଂ+ନା+ସ୍ମାନଂ ସି+ସୋ+ଓ+ସା+ସା

ମନାଦୀହି ସ୍ମି+ମାଦୀନଂ ସି+ସୋ+ଓ+ସା+ସା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ମନୋ, ମନା। ଭୋ ମନ ମନା, ମନା। ମନୋ, ମନଂ, ମନେ। ମନସା ମନେନ, ମନେହି ମନେଭି। ମନସୋ ମନସ୍ସ, ମନାନଂ। ମନସା ମନା ମନମ୍ହା ମନସ୍ମା, ମନେହି ମନେଭି। ମନସି ମନମ୍ହି ମନସ୍ମିଂ, ମନେସୁ।

ଏୱଂ ୱଚୋ ପଯୋ ତେଜୋ,

ତପୋ ଚେତୋ ତମୋ ଯସୋ।

ଅଯୋ ୱଯୋ ସିରୋ ସରୋ,

ଉରୋ+ତ୍ୱେ+ତେ ମନାଦଯୋ।

ରୂପସିଦ୍ଧିଯଂ ଅହ+ରହସଦ୍ଦା ମନାଦୀସୁ ପଠିତା। ଅହସ୍ସ ଆପାଦିତ୍ତା ରହୋତି ନିପାତତ୍ତା ରହସୀତି ୱିଭତ୍ତ୍ୟନ୍ତପଟିରୂପକନିପାତତ୍ତା ଇଧ ନ ଗହିତା।

ଗଚ୍ଛନ୍ତ ସି, ‘‘ସିସ୍ସ’’ ‘‘ୱେ’’ତି ଚ ୱତ୍ତତେ। ପରତୋ ଭିନ୍ନୋ ନାନୁୱତ୍ତଯିସ୍ସାମ, ୱୁତ୍ତିଯା ଏୱ ଅନୁୱତ୍ତସ୍ସ ଗମ୍ଯମାନତ୍ତା।

୧୪୮। ନ୍ତସ୍ସଂ

ସିମ୍ହି ନ୍ତପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ୱା। ‘‘ସୁତାନୁମିତେସୁ ସୁତସମ୍ବନ୍ଧୋୱ ବଲୱା’’ତି ଞାଯା ‘‘ନ୍ତସ୍ସା’’ତି ସୁତତ୍ତା ନ୍ତସ୍ସେୱ ଅଂ, ନ ତଦନ୍ତସ୍ସ ଅନୁମିତସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସ। ଏୱ+ମୁପରିପି ନ୍ତ+ନ୍ତୂନଂ ଆଦେସୱିଧାନଟ୍ଠାନେସୁ। ‘‘ଗସିନଂ’’ତି ସିଲୋପୋ। ଗଚ୍ଛଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ।

୨୧୫। ନ୍ତ+ନ୍ତୂନଂ ନ୍ତୋ ଯୋମ୍ହି ପଠମେ

ପଠମେ ଯୋମ୍ହି ନ୍ତ+ନ୍ତୂନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ନ୍ତୋଇଚ୍ଚାଦେସୋ ହୋତି ୱା। ସ ଚ ବହୁଲାଧିକାରା ପୁମେୱ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତା।

୨୧୮। ଟ+ଟା+ଅଂ ଗେ

ଗେ ପରେ ନ୍ତ+ନ୍ତୂନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ଟ+ଟା+ଅଂଇଚ୍ଚାଦେସା ନିଚ୍ଚଂ ହୋନ୍ତି ବହୁଲଂ। ଭୋ ଗଚ୍ଛ ଗଚ୍ଛା ଗଚ୍ଛଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତା।

୯୨। ନ୍ତସ୍ସ ଚ ଟ ୱଂ+ସେ

ଅଂସେସୁ ନ୍ତପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଟ ହୋତି ୱା ନ୍ତୁସ୍ସ ଚା। ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସା+ଯଂ। ଗଚ୍ଛଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ।

୨୧୭। ତୋ+ତା+ତି+ତା ସ+ସ୍ମା+ସ୍ମିଂ ନାସୁ

ସ+ସ୍ମା+ସ୍ମିଂ+ନାସୁ ନ୍ତ+ନ୍ତୁନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତୋ+ତା+ତି+ତା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ଗଚ୍ଛତା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେହି ଗଚ୍ଛନ୍ତେଭି। ଗଚ୍ଛତୋ ଗଚ୍ଛସ୍ସ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ।

୨୧୬। ତଂ ନଂମ୍ହି

ନଂମ୍ହି ନ୍ତ+ନ୍ତୁନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତଂ ୱା ହୋତି। ଗଚ୍ଛତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ। ଗଚ୍ଛତା ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମା। ଗଚ୍ଛତି ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତମ୍ହି ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ମିଂ, ଚ୍ଛେନ୍ତେସୁ।

ଏୱଂ ମହଂ ଚରଂ ତିଟ୍ଠଂ, ଦଦଂ ଭୁଞ୍ଜଂ ସୁଣଂ ପଚଂ;

ଜଯଂ ଜୀରଂ ୱଚଂ ପୀଯଂ, ସରଂ କୁବ୍ବଂ ଜପଂ ୱଜଂ।

ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ଭୱନ୍ତ ସି,

୧୪୯। ଭୂତୋ

ନିଯମସୁତ୍ତ+ମିଦଂ। ଭୂଧାତୁତୋ ନ୍ତସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ସିମ୍ହି ନିଚ୍ଚଂ ପୁନବ୍ବିଧାନା। ଭୱଂ।

୧୪୬। ଭୱତୋ ୱା ଭୋନ୍ତୋଗ+ଯୋ+ନା+ସେ

ଭୱନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ଭୋନ୍ତାଦେସୋ ୱା ହୋତି ଗ+ଯୋ+ନା+ସେ। ନ୍ତୋଆଦେସୋ, ଭୋନ୍ତୋ ଭୋନ୍ତା ଭୱନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତା। ଗେ ପନ ଭୋ ଭୋନ୍ତ ଭୋନ୍ତା ଭୱ ଭୱା ଭୱଂ, ଭୋନ୍ତୋ ଭୋନ୍ତା ଭୱନ୍ତୋ ଭୱନ୍ତା। ଭୋନ୍ତାଦେସପକ୍ଖେ ଟ+ଟା+ଅଂଆଦେସା ବହୁଲାଧିକାରା ନ ହୋନ୍ତି। ଭୱଂ ଭୱନ୍ତଂ, ଭୋନ୍ତେ ଭୱନ୍ତେ। ଭୋତା ଭୋନ୍ତେନ ଭୱତା ଭୱନ୍ତେନ, ଭୱନ୍ତେହି ଭୱନ୍ତେଭି। ଭୋତୋ ଭୋନ୍ତସ୍ସ ଭୱତୋ ଭୱସ୍ସ ଭୱନ୍ତସ୍ସ, ଭୱତଂ ଭୱନ୍ତାନଂ। ଭୱତା ଇଚ୍ଚାଦି ଗଚ୍ଛନ୍ତସମଂ।

ଭୋଇତି ଆମନ୍ତଣେ ନିପାତୋ, ‘‘କୁତୋ ନୁ ଆଗଚ୍ଛଥ ଭୋ ତଯୋ ଜନା’’ତି ବହୁୱଚନେପି ଦସ୍ସନତୋ। ଏୱଂ ଭନ୍ତେତି। ଭଦ୍ଦେତି ଭଦ୍ଦସଦ୍ଦନ୍ତରେନ ସିଦ୍ଧଂ। ଭଦ୍ଦନ୍ତେତି ଦସ୍ସ ଦ୍ୱିଭାୱେନ।

ସଂ ସନ୍ତୋ, ସନ୍ତୋ ସନ୍ତା। ଭୋ ସ ସା ସଂ, ସନ୍ତୋ ସନ୍ତା। ସଂ ସନ୍ତଂ ‘‘ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋତି ନସ୍ସ ଲୋପେ ‘‘ଯଂ ଯଞ୍ହି ରାଜ ଭଜତି, ସନ୍ତଂ ୱା ଯଦି ୱା ଅସଂ’’, ସନ୍ତେ। ସତା ସନ୍ତେନ।

୧୪୫। ସତୋ ସବ ଭେ

ସନ୍ତସଦ୍ଦସ୍ସ ସବ ଭୱତି ଭକାରେ। ସବ୍ଭି ସନ୍ତେହି। ନିଚ୍ଚତ୍ତା ସନ୍ତେଭୀତି ନ ହୋତି। ସତୋ ସସ୍ସ ସନ୍ତସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି ଗଚ୍ଛନ୍ତସମଂ।

୧୫୦। ମହନ୍ତା+ରହନ୍ତାନଂ ଟା ୱା

ସିମ୍ହି ମହନ୍ତା+ରହନ୍ତାନଂ ନ୍ତସ୍ସ ଟା ୱା ହୋତି। ମହା ମହଂ ମହନ୍ତୋ, ମହନ୍ତୋ ମହନ୍ତା। ଅରହା ଅରହଂ, ଅରହନ୍ତୋ ଅରହନ୍ତା ଇଚ୍ଚାଦି ଗଚ୍ଛନ୍ତସମଂ।

ଅସ୍ମ ସି,

୧୫୪। ରାଜାଦୀଯୁୱାଦିତ୍ୱା

ରାଜାଦୀହି ଯୁୱାଦୀହି ଚ ପରସ୍ସ ସିସ୍ସ ଆ ହୋତି। ଅସ୍ମା,

୧୫୬। ଯୋନ+ମାନୋ

ରାଜାଦୀହି ଯୁୱାଦୀହି ଚ ଯୋନ+ମାନୋ ୱା ହୋତି। ଅସ୍ମାନୋ ଅସ୍ମା। ଭୋ ଅସ୍ମ ଅସ୍ମା, ଅସ୍ମାନୋ ଅସ୍ମା।

୧୫୫। ୱା+ମ୍ହି+ନଙ

ରାଜାଦୀନଂ ଯୁୱାଦୀନଞ୍ଚ ଆନଙ ହୋତି ୱା ଅଂମ୍ହି। ଅସ୍ମାନଂ ଅସ୍ମଂ, ଅସ୍ମାନୋ ଅସ୍ମେ।

୮୦। ନାସ୍ସେ+ନୋ

କମ୍ମାଦିତୋ ନାୱଚନସ୍ସ ଏନୋ ୱା ହୋତି। ଅସ୍ମେନ ଅସ୍ମନା, ଅସ୍ମେହି ଅସ୍ମେଭି। ଅସ୍ମସ୍ସ, ଅସ୍ମାନଂ। ଅସ୍ମା ଅସ୍ମମ୍ହା ଅସ୍ମସ୍ମା ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୯। କମ୍ମାଦିତୋ

କମ୍ମାଦିତୋ ସ୍ମିନୋ ନି ହୋତି ୱା। ଅସ୍ମନି ଅସ୍ମେ ଅସ୍ମମ୍ହି ଅସ୍ମସ୍ମିଂ, ଅସ୍ମେସୁ। କମ୍ମ ଚମ୍ମ ୱେସ୍ମ ଭସ୍ମ ବ୍ରହ୍ମ ଅତ୍ତ ଆତୁମ ଘମ୍ମ ମୁଦ୍ଧେତି କମ୍ମାଦୟୋ। ମୁଦ୍ଧ ଗଣ୍ଡିୱଧନ୍ୱ ଅଣିମ ଲଘିମାଦୟୋ ଅସ୍ମସମା। ରାଜ ବ୍ରହ୍ମ ସଖ ଅତ୍ତ ଆତୁମ ଗଣ୍ଡିୱଧନ୍ୱ ଅସ୍ମ ଅଣିମ ଲଘିମାଦୟୋ ରାଜାଦୟୋ।

''ଧମ୍ମୋ ୱା+ଞ୍ଞତ୍ଥେ''ତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ରାଜାଦୀସୁ ପଟ୍ଠିତତ୍ତା ଦଢଅଧମ୍ମୋ ଦଢଅଧମ୍ମାତି ୱା ହୋତି। ଯୁୱ ସା ସୁୱା ମଘୱ ପୁମ ୱତ୍ତହାତି ଯୁୱାଦୟୋ। ରାଜା, ରାଜାନୋ ରାଜା। ଭୋରାଜ ରାଜା, ରାଜାନୋ ରାଜା। ରାଜାନଂ ରାଜଂ, ରାଜାନୋ ରାଜେ।

୧୨୩। ରାଜସ୍ସ ନାମ୍ହି

''ସବ୍ବଦତ୍ତେନ ରାଜିନା''ତି ପାଠମ୍ପତି ଇଦ+ମାରଦ୍ଧଂ। ରାଜସ୍ସ ୱା ହୋତି ନାମ୍ହି। ରାଜିନା।

୨୨୨। ନା+ସ୍ମାସୁ ରଞ୍ଞା

ନା+ସ୍ମାସୁ ରାଜସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ରଞ୍ଞା ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ଅନେକୱଣ୍ଣତ୍ତା ସବ୍ବସ୍ସ। ରଞ୍ଞା।

୧୨୪। ସୁ+ନଂ+ହିସୁ

ରାଜସ୍ସ ଉ ହୋତି ୱା ସୁ+ନଂ+ହିସୁ। ''ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତସ୍ସାତି ଅନ୍ତସ୍ସ ହୋତି। ରାଜୂହି ରାଜେହି ରାଜୂଭି ରାଜେଭି।

୨୨୩। ରଞ୍ଞୋ+ରଞ୍ଞସ୍ସ+ରାଜିନୋ ସେ

ସେ ରାଜସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଏତେ ଆଦେସା ହୋନ୍ତି। ରଞ୍ଞୋ ରଞ୍ଞସ୍ସ ରାଜିନୋ, ରାଜୂନଂ।

୨୨୧। ରାଜସ୍ସ ରଞ୍ଞଂ

ନଂମ୍ହି ରାଜସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ରଞ୍ଞଂ ୱା ହୋତି। ରଞ୍ଞଂ। ରଞ୍ଞା, ରାଜୂହି ରାଜେହି ରାଜୂଭି ରାଜେଭି।

୨୨୪। ସ୍ମିମ୍ହି ରଞ୍ଞେ+ରାଜିନି

ସ୍ମିମ୍ହି ରାଜସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ରଞ୍ଞେ+ରାଜିନି ହୋନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ। ରଞ୍ଞେ ରାଜିନି, ରାଜୂସୁ ରାଜେସୁ।

୨୨୫। ସମାସେ ୱା

ଇତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ରାଜସ୍ସ ନା+ସ୍ନା+ସ୍ମିଂସୁ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱା ହୋତି। କାସିରଞ୍ଞା କାସିରାଜିନା କାସିରାଜେନ, କାସିରାଜୂଭି କାସିରାଜେଭି କାସିରାଜୂହି କାସିରାଜେହି। କାସିରଞ୍ଞୋ କାସିରଞ୍ଞସ୍ସ କାସିରାଜିନୋ କାସିରାଜସ୍ସ। କାସିରଞ୍ଞା କାସିରାଜସ୍ମା। କାସିରାଜୂନଂ କାସିରାଜାନଂ। କାସିରଞ୍ଞେ କାସିରାଜିନି କାସିରାଜେ କାସିରାଜମ୍ହି କାସିରାଜସ୍ମିଂ, କାସିରାଜୂସୁ କାସିରାଜେସୁ।

ଅଦ୍ଧା, ଅଦ୍ଧାନୋ ଅଦ୍ଧା। ଭୋ ଅଦ୍ଧ ଅଦ୍ଧା, ଅଦ୍ଧାନୋ ଅଦ୍ଧା। ଅଦ୍ଧାନଂ ଅଦ୍ଧଂ, ଅଦ୍ଧାନୋ ଅଦ୍ଧେ।

୧୯୨। ପୁମ+କମ୍ମ+ଥାମ+ଦ୍ଧାନଂ ସ+ସ୍ମାସୁ ଚ

ପୁମାଦୀନ+ମୁ ହୋତି ୱା ସ+ସ୍ମାସୁ ନାମ୍ହି ଚେ+ତି ଉତ୍ତେ ଅଦ୍ଧୁନା, କମ୍ମାଦିତ୍ତା "ନାସ୍ସେ+ନୋ"ତି ୱା ଏନୋ, ଅଦ୍ଧେନ ଅଦ୍ଧନା, ଅଦ୍ଧେହି ଅଦ୍ଧେଭି। ସେ ଉକାରେ ଚ –

୧,୯। ଇଯୁୱଣ୍ଣା ଝଲା ନାମସ୍ସ+ନ୍ତେ

ନାମଂ ପାଟିପଦିକଂ, ତସ୍ସ ଅନ୍ତେ ୱତ୍ତମାନା ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣା ଝଲସଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଇ ଚ ଉ ଚ ଇଯୁ, ଇଯୁ ଚ ତେ ୱଣ୍ଣା ଚେତି ଇଯୁୱଣ୍ଣା, "ଦ୍ୱନ୍ଦନ୍ତେ ସୂଯମାନଂ ପଚ୍ଚେକ+ମଭିସମ୍ବନ୍ଧିଯ ତେ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦଂ ପଚ୍ଚେକ+ମଭିସମ୍ବନ୍ଧିଯ "ଇୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣା"ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୮୧। ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ

ଝଲତୋ ସସ୍ସ ନୋ ୱା ହୋତି। ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଦ୍ଧୁସ୍ସ ଅଦ୍ଧସ୍ସ, ଅଦ୍ଧାନଂ।

୮୨। ନା ସ୍ମାସ୍ସ

ଝଲତୋ ସ୍ମାସ୍ସ ନା ହୋତି ୱା, ଅଦ୍ଧୁନା ଅଦ୍ଧୁମ୍ହା ଅଦ୍ଧୁସ୍ମା ଅଦ୍ଧା ଅଦ୍ଧମ୍ହା ଅଦ୍ଧସ୍ମା। "କମ୍ମାଦିତୋ"ତି ସ୍ମିନୋ ନି, ଅଦ୍ଧନି ଅଦ୍ଧେ ଅଦ୍ଧମ୍ହି ଅଦ୍ଧସ୍ମିଂ, ଅଦ୍ଧେସୁ। ଅଦ୍ଧସଦ୍ଦୋ ଚେ+ଦ୍ଧକାଲ+ଦ୍ଧାନୱାଚି, ନ ଭାଗୱାଚୀ।

ଅତ୍ତା, ଅତ୍ତାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି ଯାୱ ଦୁତିଯା ରାଜାୱ, କମ୍ମାଦିତ୍ତା ଏନେ ଅତ୍ତେନ ଅତ୍ତନା।

୧୯୫। ସୁ+ହିସୁ ନକ

ଅତ୍ତ+ଆତୁମାନଂ ସୁ+ହିସୁ ନକାଗମୋ ହୋତି। "ଞକାନୁବନ୍ଧା+ଦ୍ୟନ୍ତା"ତି ପରିଭାସତୋ କକାରୋ ଅନ୍ତାୱଯୱତ୍ଥୋ, ଅତ୍ତନେହି ଅତ୍ତେହି ଅତ୍ତନେଭି ଅତ୍ତେଭି।

୧୯୪। ନୋ+ତ୍ତାତୁମା

ଅତ୍ତ+ଆତୁମେହି ସସ୍ସ ନୋ ୱା ହୋତି। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତସ୍ସ, ଅତ୍ତାନଂ।

୧୯୬। ସ୍ମାସ୍ସ ନା ବ୍ରହ୍ମା ଚ

ବ୍ରହ୍ମା ଅତ୍ତ+ଆତୁମେହି ଚ ପରସ୍ସ ସ୍ମାସ୍ସ ନା ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ଅତ୍ତନା। ସ୍ମିମ୍ହି କମ୍ମାଦିତ୍ତା ନି, ଅତ୍ତନି ଅତ୍ତେ ଅତ୍ତମ୍ହି ଅତ୍ତସ୍ମିଂ, ଅତ୍ତନେସୁ ଅତ୍ତେସୁ। ଆତୁମା ଅତ୍ତାୱ।

ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମାନୋ ବ୍ରହ୍ମା, "ବ୍ରହ୍ମସ୍ସୁ ୱା"ତି ସୁତ୍ତେ "ବ୍ରହ୍ମସ୍ସୂ"ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଆନୋମ୍ହି ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ ଉ, ପରସ୍ସରଲୋପେ ବ୍ରହ୍ମୁନୋତିପି ସିଜ୍ଝତି। ଅଯଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମସଂଯୁତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି। ବ୍ରହ୍ମା ଗେ-

୬୦। ଘ+ବ୍ରହ୍ମାଦିତେ

ଆକତିଗଣୋ+ଯଂ , ଆକତୀତି ଜାତି, ଜାତିପଧାନଗଣୋତ୍ଥ+ତ୍ତୋ। ଘସଞ୍ଞତୋ ବ୍ରହ୍ମ+କତ୍ତୁ+ଇସି+ସଖାଦୀହି ଚ ଗସ୍ସେ+ୱା ହୋତି। ଭୋ ବ୍ରହ୍ମେ ବ୍ରହ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମାନୋ ବ୍ରହ୍ମା। ବ୍ରହ୍ମାନଂ ବ୍ରହ୍ମଂ, ବ୍ରହ୍ମାନୋ ବ୍ରହ୍ମେ।

୧୯୧। ନାମ୍ହି

ବ୍ରହ୍ମସ୍ସୁ ହୋତି ନାମ୍ହି ନିଚ୍ଚଂ। ବ୍ରହ୍ମୁନା, ବ୍ରହ୍ମେହି ବ୍ରହ୍ମେଭି।

୧୯୦। ବ୍ରହ୍ମସ୍ସୁ ୱା

ବ୍ରହ୍ମସ୍ସୁ ୱା ହୋତି ସ+ନଂସୁ। ''ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ''ତି ନୋ। ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ବ୍ରହ୍ମୁସ୍ସ ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ, ବ୍ରହ୍ମୂନଂ ବ୍ରହ୍ମାନଂ। ''ସ୍ମାସ୍ସ ନା ବ୍ରହ୍ମା ଚେ''ତି ସ୍ମାସ୍ସ ନା, ଉକାରେ ବ୍ରହ୍ମୁନା। ''ଅମ୍ବ୍ୱାଦୀହି''ତି ସ୍ମିନୋ ନି, ଇମସ୍ସ ଆକତିଗଣତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମସ୍ସ କମ୍ମାଦିତ୍ତେପି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତା। ବ୍ରହ୍ମନି ବ୍ରହ୍ମେ ବ୍ରହ୍ମମ୍ହି ବ୍ରହ୍ମସ୍ମିଂ, ବ୍ରହ୍ମେସୁ।

ସଖା, ରାଜାଦିତ୍ତା ଆ।

୨,୧୫୭। ଆଯୋ ନୋ ଚ ସଖା

ସଖତୋ ଯୋନ+ମାଯୋ ନୋ ହୋନ୍ତି ୱା ଆନୋ ଚ। ସଖାଯୋ ସଖାନୋ।

୧୫୯। ନୋ+ନା+ସେସ୍ୱି

ସଖସ୍ସ ଇ ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ ନୋ+ନା+ସେସୁ। ସଖିନୋ।

୧୬୧। ଯୋ+ସ୍ୱଂ+ହିସୁ ଚା+ରଙ

ସଖସ୍ସ ୱା ଆରଙ ହୋତି ଯୋ+ସ୍ୱଂ+ହିସୁ ସ୍ମା+ନଂସୁଚ।

୧୭୧। ଆରଙସ୍ମା

ଆରୱାଦେସତୋ ପରେସଂ ଯୋନଂ ଟୋ ହୋତି। ସଖାରୋ ସଖା। ଗେ ତୁ ''ଘ+ବ୍ରହ୍ମାଦିତେ''ତି ଏ, ସଖେ ସଖ ସଖା। ବହୁୱଚନଂ ପଠମା ୱିଯ। ଅଂମ୍ହି ''ୱା+ମ୍ହା+ନଙ''ତି ଆନଙ, ସଖାନଂ ସଖାରଂ ସଖଂ, ସଖାଯୋ ସଖାନୋ ସଖିନୋ।

୧୭୨। ଟୋ ଟେ ୱା

ଆରୱାଦେସମ୍ହା ଯୋନଂ ଟୋ ଟେ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂତି ଟେ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ''ଆରଙସ୍ମା''ତି ଟୋ। ସଖାରେ ସଖାରୋ ସଖେ। ଟୋଗ୍ଗହଣଂ ଲାଘୱତ୍ଥଂ। ସଖିନା, ସଖାରେହି ସଖେହି। ''ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ''ତି ଝତୋ ସସ୍ସ ନୋ, ସଖିନୋ ସଖିସ୍ସ, ସଖାରାନଂ।

୧୬୦। ସ୍ମା+ନଂସୁ ୱା

ସଖସ୍ସ ୱା ଇ ହୋତି ସ୍ମା+ନଂସୁ। ସଖୀନଂ ସଖାନଂ।

୧୭୧। ଟା ନା+ସ୍ମାନଂ

ଆରୱାଦେସମ୍ହା ନା+ସ୍ମାନଂ ଟା ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ସଖାରା, ବହୁଲାଧିକାରା ସଖାରସ୍ମା। ''ନା ସ୍ମାସ୍ସା''ତି ନା, ସଖିନା ସଖିସ୍ମା ସଖା ସଖମ୍ହା ସଖସ୍ମା।

୧୫୮। ଟେ ସ୍ମିନୋ

ସଖତୋ ସ୍ମିନୋ ଟେ ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ସଖେ, ସଖାରେସୁ ସଖେସୁ। ସଖ୍ ସଖୀତି ଇଚ୍ଛିଯଂଯେଭ ପଯୋଗୋ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ''ନଦାଦିତୋ ଙୀ''ତି ଭୀମ୍ହି ଆଲପନତ୍ତା ଭା ରସ୍ସୋ।

ଯୁୱାଦିତ୍ତା ଆ, ଯୁୱା।

୧୮୧। ଯୋନଂ ନୋ+ନେ ୱା

ଯୁୱାଦୀହି ଯୋନଂ ନୋ+ନେ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ''ଯୋନ+ମାନୋ''ତି ଆନୋମ୍ହି ସିଦ୍ଧେପି ''ଦୁତିଯସ୍ସ ନେ''ତି ଗଣ୍ଠଗାରଭୋ ହୋତୀତି ଯଥାକ୍କମଂପତି ଲାଘଭତ୍ଥଂ ନୋଗ୍ଗହଣଂ।

୧୭୯। ନୋ+ନା+ନେସ୍ୱା

ନୋ+ନା+ନେସୁ ଯୁୱାଦୀନ+ମା ହୋତି। ଯୁୱାନୋ ଯୁୱା। ଭୋ ଯୁଵ ଯୁୱା, ଯୁୱାନୋ ଯୁୱା। ଯୁୱାନଂ ଯୁଵଂ, ଯୁୱାନୋ ଯୁୱାନେ ଯୁଵେ। ଯୁୱାନା।

୧୭୮। ଯୁୱାଦୀନଂ ସୁ+ହିସ୍ୱା+ନଙ

ସୁ+ହିସୁ ଯୁୱାଦୀନ+ମାନଙ ହୋତି। ଯୁୱାନେହି ଯୁୱାନେଭି।

୧୯୩। ଯୁୱା ସସ୍ସି+ନୋ

ଯୁୱା ସସ୍ସ ୱା ଇନୋ ହୋତି। ଯୁୱିନୋ ଯୁଵସ୍ସ, ଯୁୱାନଂ।

୧୮୦। ସ୍ମା+ସ୍ମିଂନଂ ନା+ନେ

ଯୁୱାଦହି ସ୍ମା+ସ୍ମିଂନଂ ନା+ନେ ନିଚ୍ଚଂ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଯୁୱାନା, ଯୁୱାନେହି ଯୁୱାନେଭି। ଯୁୱାନେ, ଯୁୱାନେସୁ। ମଘଵ+ପୁମ+ଵଉହସଦ୍ଦା ଯୁଵସଦ୍ଦସମା। ଅଯଂ ୱିସେସୋ –

୧୮୭। ଗସ୍ସଂ

ପୁମସଦ୍ଦତୋ ଗସ୍ସ ଅଂ ୱା ହୋତି। ପୁମଂ ପୁମ ପୁମା, ପୁମାନୋ ପୁମା। ପୁମାନଂ ପୁମଂ, ପୁମାନୋ ପୁମାନେ ପୁମେ।

୧୮୫। ନାମ୍ହି

ପୁମସ୍ସା ହୋତି ନାମ୍ହି। ପୁମାନା। ''ଲକ୍ଖଣିକପଟିପଦୋତ୍ତେସୁ ପଟିପଦୋତ୍ତସ୍ସେୱ ଗହଣଂ, ନ ଲକ୍ଖଣିକସ୍ସା''ତି ଞାଯା ପଟିପଦୋତ୍ତନାୱିଭତ୍ତି ଏୱ ଗଯ୍ହତି, ନ ନାସ୍ମାସ୍ସ, କତଲକ୍ଖଣିକତ୍ତା। ପଟିପଦନ୍ତି ଚ ''ନାମ୍ହୀ''ତି ନାୱିଭତ୍ତିଯା ପଟିପଦଭୂତୋ ଅନୁକରଣସଦ୍ଦୋ। ନ ଲକ୍ଖଣିକୋ ନା। ''ପୁମ+କମ୍ମ+ଥାମ+ଦ୍ଧାନଂ ୱା ସ+ସ୍ମାସୁ ଚେ''ତି ୱା ଉତ୍ତେ ପୁମୁନା ପୁମେନ। ପୁମୁନୋ ପୁମୁସ୍ସ ପୁମସ୍ସ। ପୁମୁନା ପୁମା।

୧୮୪। ପୁମାତି

ସ୍ମିନୋ ନେ ୱା ହୋତି। ପୁମାନେ ପୁମେ ପୁମମ୍ହି ପୁମସ୍ମିଂ।

୧୮୬। ସୁମ୍ହା ଚ

ପୁମସ୍ସ ସୁମ୍ହି ପୁମାଦୀନଂ ଯଂ ନିଚ୍ଚଂ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱା ହୋତୀତି ଆନଙ ୱା ହୋତି ଆ ଚ। ପୁମାନେସୁ ପୁମାସୁ ପୁମେସୁ। ଵଉହା, ଵଉହାନୋ ଵଉହା

ଇଚ୍ଚାଦି ଯୁଓ୍ୱସଦ୍ଦସମଂ।

୧୮୯। ଓ୍ୱଉହା ସ+ନଂନଂ ନୋ+ନାନଂ

ଓ୍ୱଉହା ସନଂନଂ ନୋନାନଂ ନିଚ୍ଚଂ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଓ୍ୱଉହାନୋ ଓ୍ୱଉହାନାନଂ।

ଅକାରନ୍ତଂ।

ସା ସି,

୬୪। ଏକଓ୍ୱଚନ+ଯୋସ୍ୱ+ଘୋନଂ

ଘୋ ଚ ଓ ଚ ଘୋ, ନ ଘୋ ଅଘୋ। ''ଅଘୋନଂ''ତି ଘପ୍ପଟିସେଧେ ଅକତେ ସ୍ୱ+ମାଦୀସୁ ପରେସୁ ଘସ୍ସ ଓ୍ୱିକପ୍ପେନ ରସ୍ସୋ, ଏକଓ୍ୱଚନାଦୀସୁ ଯୋସୁ ଚ ପରେସୁ ଘସ୍ସ ନିଚ୍ଚେନ ରସ୍ସୋତି ଓ୍ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତଗହଣନିଓ୍ୱତନତ୍ତୋ ଘପଟିସେଧୋ। ଓଗ୍ଗହଣ+ମୁତ୍ତରତ୍ଥଂ। ଏକଓ୍ୱଚନେ ଯୋସୁ ଚ ଘ+ଓକାରନ୍ତଓ୍ୱଜ୍ଜିତାନଂ ନାମାନଂ ରସ୍ସୋ ହୋତି ତିଲିଙ୍ଗେତି ରସ୍ସେ ସମ୍ପତ୍ତେ –

୬୬। ସିସ୍ମିଂ ନା+ନପୁଂସକସ୍ସତି

ଅନପୁଂସକସ୍ସ ରସ୍ସୋ ନ ହୋତୀତି ସିମ୍ହି ତୁ ନ ରସ୍ସୋ। ସା। ''ପଜ୍ଜୁନ୍ନୋଓ୍ୱ ଲକ୍ଖଣପଓ୍ୱୁତ୍ତି ଜଲେପି ଓ୍ୱସ୍ସତି, ଥଲେପି ଓ୍ୱସ୍ସତୀ''ତି ଞ୍ଚାୟା ଯୁଓ୍ୱାଦିତ୍ତା ସିସ୍ସ ଆ। ଯୋସୁ ରସ୍ସେ ''ଯୋନଂ ନୋ+ନେ ଓ୍ୱା''ତି ଯୋସ୍ସ ନୋ। ''ନୋ ନାନେସ୍ୱା''ତି ଆ, ସାନୋ। ନୋତ୍ତାଭାଓ୍ୱପକ୍ଖେ ''ଯୋନ+ମାନୋ''ତି ଓ୍ୱାଧିକାରସ୍ସ ଓ୍ୱଓ୍ୱତ୍ଥିତଓ୍ୱିଭାସତ୍ତା ନିଚ୍ଚ+ମାନୋ, ତସ୍ମା ନୋ+ନେଅଭାଓ୍ୱପକ୍ଖେ ସା, ସେତି ରୂପପସଙ୍ଗୋ ନ ହୋତି। ସାନୋ। ତଥା ନେତ୍ତାଭାଓ୍ୱପକ୍ଖେ।

୧୮୮। ସାସ୍ସଂ+ସେ ଚା+ନଙ

ସାସଦ୍ଦସ୍ସ ଆନଙ ହୋତି ଅଂ+ସେ ଗେ ଚ ନିଚ୍ଚଂ। ଭୋ ସାନ ସାନା, ସାନୋ। ସାନଂ, ସାନେ ସାନୋ। ସାନା, ସାନେହି ସାନେଭି। ସାନସ୍ସ, ସାନଂ। ସାନା, ସାନେହି ସାନେଭି। ସାନେ, ସାନେସୁ।

ସୁଓ୍ୱା ଯୁଓ୍ୱାଓ୍ୱ। ''ଏକଓ୍ୱଚନଯୋସ୍ୱ+ଘୋନଂ''ତି ରସ୍ସତ୍ତଂ ଓ୍ୱିସେସୋ। ଗେ ତୁ –

୧୩୦। ଗେ ଓ୍ୱା

ଅଘୋନଂ ଗେ ଓ୍ୱା ରସ୍ସୋ ହୋତି ତିଲିଙ୍ଗେ। ଭୋ ସୁଓ୍ୱ ସୁଓ୍ୱା।

ଆକାରନ୍ତଂ।

ମୁନି ସିଲୋପୋ। ଝେ କତେ –

୯୩। ଯୋସୁ ଝିସ୍ସ ପୁମେ

ଝସଞ୍ଞସ୍ସ ଇସ୍ସ ଯୋସୁ ଓ୍ୱା ଟ ହୋତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ମୁନୟୋ, ଝଗ୍ଗହଣଂ କିଂ, ଇକାରନ୍ତସମୁଦାୟସ୍ସ ମା ସିୟା। ଇଗ୍ଗହଣଂ କିଂ, ଇକାରସ୍ସ ଓ୍ୱାତି। ଅତୋତି ସାମଞ୍ଞନିଦ୍ଦେସା ଲକ୍ଖଣିକଅକାରତୋ ଯୋନଂ ଟାଟେ ସମ୍ପତ୍ତାପି ଅଓ୍ୱିଧାନସାମତ୍ଥିୟା ନ ହୋନ୍ତି। ସାମତ୍ଥିୟଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞଥା ଅନୁପପତ୍ତି।

୧୧୪। ଲୋପୋ

ଝଲତୋ ଯୋନଂ ଲୋପୋ ହୋତୀତି ଯୋଲୋପେ –

୮୮। ଯୋଲୋପ+ନିସୁ ଦୀଘୋ

ଯୋନଂ ଲୋପେନିସୁ ଚ ଦୀଘୋ ହୋତି। ମୁନି। ମୁନଯୋତି ଏତ୍ଥ ଯୋଲୋପୋ କିମତ୍ଥଂ ନ ହୋତି, ଅକ୍କେନ ଝଉସ୍ସ ନାସିତତ୍ତା। କିନ୍ତି ପଠମଂ ନ ହୋତି, ଅନ୍ତରଙ୍ଗତ୍ତା ଝଉସ୍ସ। ଭୋ ମୁନି ମୁନୀ, ମୁନଯୋ ମୁନୀ। ମୁନିଂ, ମୁନଯୋ ମୁନୀ। ମୁନିନା, ମୁନୀହି ମୁନୀଭି। ''ଯୋଲୋପନିସୁ'' ''ୱୀମନ୍ତୁୱନ୍ତୂନ'' ମିଚ୍ଚାଦିଞ୍ଞାପକା ଇକାରୁକାରାନଂ ସୁନଂହିସୁ ଦୀଘସ୍ସା+ନିଚ୍ଚତ୍ତା ମୁନିହି ମୁନିନଂ ମୁନିସୁ ଇତିପି ହୋତି। ''ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ''ତି ନୋ, ମୁନିନୋ ମୁନିସ୍ସ, ମୁନୀନଂ। ''ନାସ୍ମାସ୍ସା''ତି ନା, ମୁନିନା ମୁନିମ୍ହା ମୁନିସ୍ମା। ମୁନିମ୍ହି ମୁନିସ୍ମିଂ, ମୁନୀସୁ। ''ଇତୋ କ୍ୱଚି ସସ୍ସ ଟାନୁବନ୍ଧୋ'' (ଗଣସୁତ୍ତ)ତି ବ୍ରହ୍ମାଦୀସୁ ପାଠା ''ଯୋ ଚ ସିସ୍ସୋ ମହାମୁନେ''ତି ଏତ୍ଥ ''ଘ+ବ୍ରହ୍ମାଦିତେ''ତି ସସ୍ସ ଏଟ।

ଏୱଂ –

ଜୋତି ପାଣି ଗଣ୍ଠି ମୁଟ୍ଠି, କୁଚ୍ଛି ୱତ୍ଥି ସାଲି ୱୀହି;

ବ୍ୟାଧି ଓଧି ବୋଧି ସନ୍ଧି, ରାସି କେସି ସାତି ଦୀପି।

ଇସି ଗିନି ମଣି ଧନି, ଗିରି ରୱି କୱି କପି;

ଅସି ମସି ନିଧି ୱିଧି, ଅହି କିମି ପତି ହରି।

ଅରି ତିମି କଲି ବଲି, ଜଲଧି ଚ ଗହପତି;

ଉରମିତି ୱରମତି, ନିରୁପଧି ଅଧିପତି;

ଅଞ୍ଜଲି ସାରଥି ଅତିଥି, ସମାଧି ଉଦଧିପ୍ପଭୁତଯୋ।

ଅଗ୍ଗି+ଇସୀନଂ ଅଯଂ ୱିସେସୋ –

୧୪୭। ସିସ୍ସା+ଗ୍ଗିତୋ ନି

ଅଗ୍ଗିସ୍ମା ସିସ୍ସ ନି ହୋତି ୱା। ଅଗ୍ଗିନି ଅଗ୍ଗି, ଅଗ୍ଗଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି ମୁନିସଦ୍ଦସମଂ।

୧୩୩। ଟେ ସିସ୍ସି+ସିସ୍ମା

ଇସିସ୍ମା ସିସ୍ସ ଟେ ୱା ହୋତି। ଇସେ ଇସି। ''ଘ+ବ୍ରହ୍ମାଦିତେ''ତି ଗସ୍ସ ଏ ୱା, ଭୋ ଇସେ ଇସି, ଇସଯୋ ଇସୀ। ଇସିଂ।

୧୩୪। ଦୁତିଯସ୍ସ ଯୋସ୍ସ

''ଦୁତିଯା ଯୋସ୍ସା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଦୁତିଯସ୍ସ ଯୋସ୍ସା''ତି ୱିସୁଂ କରଣଂ ''ଏକଯୋଗନିଦ୍ଦିଟ୍ଠାନ+ମପ୍ପେ+କଦେସୋ+ନୁୱତ୍ତତେ, ନ ତ୍ୱେ+କୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତାନଂ''ତି ଞାଯା ଦୁତିଯାଯୋସ୍ସାତି ନାନୁୱତ୍ତିଯ ଯୋସ୍ସାତି ସାମଞ୍ଞେନ ଅନୁୱୁତ୍ତିଯ ଏକଚ୍ଚାଦିତୋ ପଠମା ଯୋସ୍ସାପି ଟେୱିଧାନତ୍ଥଂ। ଇସିସ୍ମା ପରସ୍ସ ଦୁତିଯା ଯୋସ୍ସ ଟେ ୱା ହୋତି। ଇସେ ଇସଯୋ ଇସୀ, ସେସଂ ମୁନିସମଂ।

ଆଦି, ଆଦଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି, ସ୍ମିମ୍ହି –

୫୫। ରତ୍ୟାଦୀହି ଟୋ ସ୍ମିନୋ

ରତ୍ୟାଦୀହି ସ୍ମିନୋ ଟୋ ୱା ହୋତି। ଆଦୋ ଆଦିମ୍ହି ଆଦିସ୍ମିଂ, ଆଦୀସୁ।

ସମାସେ ଇକାରନ୍ତତୋ ଯୋ+ସ୍ମିଂସୁ ୱିସେସୋ।

୧୮୨। ଇତୋ+ଞ୍ଞଚ୍ଚେ ପୁମେ

ଅଞ୍ଞଞ୍ଚେ ୱଉମାନତୋ ଇକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ଯୋନଂ ନୋ+ନେ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଅରିଯୱୁତ୍ତିନୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତଯୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତୀ। ଭୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତି ଅରିଯୱୁତ୍ତୀ, ଅରିଯୱୁତ୍ତିନୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତଯୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତୀ। ଅରିଯୱୁତ୍ତିଂ, ଅରିଯୱୁତ୍ତିନୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତଯୋ ଅରିଯୱୁତ୍ତୀ। ଅରିଯୱୁତ୍ତିନା ଇଚ୍ଚାଦି ତୁ ମୁନିସଦ୍ଦସମଂ।

୧୮୩। ନେ ସ୍ମିନୋ କ୍ୱଚି

ଅଞ୍ଞଞ୍ଚେ ଇକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ସ୍ମିନୋ ନେ ୱା ହୋତି କ୍ୱଚି। ଅରିଯୱୁତ୍ତିନେ ଅରିଯୱୁତ୍ତିମ୍ହି ଅରିଯୱୁତ୍ତିସ୍ମିଂ, ଅରିଯୱୁତ୍ତୀସୁ। ଏୱଂ ତୋମରଙ୍କୁସପାଣିନୋ ସାରମତିନୋ ଇଚ୍ଚାଦି। କ୍ୱଚିଗ୍ଗହଣା ନ ସବ୍ବତ୍ଥ ନେଆଦେସୋ।

ଇକାରନ୍ତଂ।

ଦଣ୍ଡୀ , ସିଲୋପୋ। ‘‘ଏକୱଚନେ’’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ରସ୍ସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଅନପୁଂସକତ୍ତା ‘‘ସିସ୍ମିଂନା+ନପୁଂସକସ୍ସା’’ତି ନିସେଧୋ। ଯୋମ୍ହି ଏକୱଚନେ ଚ ସବ୍ବତ୍ଥ ରସ୍ସୋ।

୭୫। ଯୋନଂ ନୋ+ନେ ପୁମେ

ଝସଞ୍ଞିତୋ ଯୋନଂ ନୋ+ନେ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଦଣ୍ଡିନୋ।

୧୧୫। ଜନ୍ତୁହେତ୍ୱୀଘପେହି ୱା

ଜନ୍ତୁ+ହେତୂହି ଇକାରନ୍ତେହି ଘ+ପସଞ୍ଞେହି ଚ ପରେସଂ ଯୋନଂ ୱା ଲୋପୋ ହୋତି। ‘‘ଯୋଲୋପନିସୁ ଦୀଘୋ’’ତି ଦୀଘେ ଦଣ୍ଡୀ ଦଣ୍ଡିଯୋ। ଗେ ତୁ ‘‘ଗେ ୱା’’ତି ୱା ରସ୍ସୋ। ଭୋ ଦଣ୍ଡି ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡିନୋ ଦଣ୍ଡୀ ଦଣ୍ଡିଯୋ।

୭୪। ନଂ ଝୀତୋ

ଝସଞ୍ଞୀତୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ନଂ ୱା ହୋତି। ଦଣ୍ଡିନଂ ଦଣ୍ଡିଂ, ଦଣ୍ଡିନେ।

୭୬। ନୋ

ଝୀତୋ ଯୋନଂ ନୋ ୱା ହୋତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଦଣ୍ଡିନୋ ଦଣ୍ଡୀ ଦଣ୍ଡିଯୋ। ଦଣ୍ଡିନା, ଦଣ୍ଡୀହି ଦଣ୍ଡୀଭି। ‘‘ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ’’ତି ନୋମ୍ହି କତେ ଦଣ୍ଡିନୋ ଦଣ୍ଡିସ୍ସ, ଦଣ୍ଡୀନଂ। ‘‘ନା ସ୍ମାସ୍ସା’’ତି ସ୍ମାସ୍ସ ନା, ଦଣ୍ଡିନା ଦଣ୍ଡିମ୍ହା ଦଣ୍ଡିସ୍ମା।

୭୭। ସ୍ମିନୋ ନି

ଝୀତୋ ସ୍ମିଂୱଚନସ୍ସ ନି ହୋତି ୱା। ଦଣ୍ଡିନି ଦଣ୍ଡିସ୍ମିଂ, ଦଣ୍ଡୀସୁ, ବହୁଲାଧିକାରା ସ୍ମିମ୍ହି ଗାମଣୀ+ସେନାନୀ+ସୁଧୀପଭୁତୀନଂ ନିଆଦେସାଭାୱୋ ଚ ୱିସେସୋ। ଏୱଂ –

ଧମ୍ମୀ ସଙ୍ଘୀ ଞାଣୀ ହତ୍ଥୀ, ଚକ୍କୀ ପକ୍ଖୀ ଦାଠୀ ରଟ୍ଠୀ;

ଛତ୍ତୀ ମାଲୀ ଚମ୍ମୀ ଯୋଗୀ, ଭାଗୀ ଭୋଗୀ କାମୀ ସାମୀ।

ଧଜୀ ଗଣୀ ସସୀ କୁଟ୍ଠୀ, ଜଟୀ ଯାନୀ ସୁଖୀ ସିଖୀ;

ଦନ୍ତୀ ମନ୍ତୀ କରୀ ଚାଗୀ, କୁସଲୀ ମୁସଲୀ ବଲୀ; (ୱାଚୀ, ରୂ)

ପାପକାରୀ ସତ୍ତୁଘାତୀ, ମାଲ୍ଲକାରୀ ଦୀଘଜୀୱୀ;

ଧମ୍ମୱାଦୀ ସୀହନାଦୀ, ଭୂମିସାଯୀ ସୀଘଯାଯୀ।

ଈକାରନ୍ତଂ।

ଭିକ୍ଖୁ, ସିଲୋପୋ। ଲସଞ୍ଞାଯଂ –

୮୩। ଲା ଯୋନଂ ୱୋ ପୁମେ

ଲତୋ ଯୋନଂ ୱୋ ହୋତି ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ।

୯୪। ୱେ+ୱୋସୁ ଲୁସ୍ସ

ଲସଞ୍ଞସ୍ସ ଉସ୍ସ ୱେ+ୱୋସୁ ଟ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ''ପୁମାଲପନେ ୱେୱୋ'' ତ୍ୱ+ତ୍ର ୱୋସ୍ସ ସହଚରିତଞ୍ଞାଯା ଅନିସ୍ସିତତ୍ତା ଜାତିୱସେନ ''ଲା ଯୋନଂ'' ତ୍ୱାଦୋ ୱୋ ଚ ଗୟ୍ହତି। ଭିକ୍ଖୱୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ''ଲୋପୋ''ତି ଯୋଲୋପୋ। ''ଯୋଲୋପନିସୁ ଦୀଘୋ''ତି ଦୀଘେ ଭିକ୍ଖୂ। ଭୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂ।

୯୬। ପୁମା+ଲପନେ ୱେୱୋ

ଲସଞ୍ଞତୋ ଉତୋ ଯୋସ୍ସା+ଲପନେ ୱେ+ୱୋ ହୋନ୍ତି ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୱୋ ଭିକ୍ଖୂ। ଭିକ୍ଖୁଂ, ଭିକ୍ଖୱୋ ଭିକ୍ଖୂ। ଭିକ୍ଖୁନା , ଭିକ୍ଖୂହି ଭିକ୍ଖୂଭି। ''ଝଲା ସସ୍ସ ନୋ''ତି ଲତୋ ସସ୍ସ ନୋ ୱା, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୂନଂ। ''ନା ସ୍ମାସ୍ସା''ତି ଲତୋ ୱା ସ୍ମାସ୍ସ ନା, ଭିକ୍ଖୁନା ଭିକ୍ଖୁମ୍ହା ଭିକ୍ଖୁସ୍ମା। ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ। ଏୱଂ –

ସେତୁ କେତୁ ରାହୁ ଭାଣୁ, ସଂକୁ ଉଚ୍ଛୁ ୱେଳଉ ମଚ୍ଚୁ। (ପଙ୍ଗୁ, ରୂ) ସିନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁ ନେରୁ ମେରୁ, ସତ୍ତୁ କାରୁ ହେତୁ ଜନ୍ତୁ। ରୁରୁ ପଟୁ – ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ଜନ୍ତୁ+ହେତୂନଂ ଯୋସ୍ସ+ଯଂ ଭେଦୋ। ''ଜନ୍ତୁ+ହେତ୍ୱୀ+ଘ+ପେହି ୱା''ତି ଯୋଲୋପେ –

୮୪। ଜନ୍ତ୍ୱାଦିତୋ ନୋ ଚ

ଜନ୍ତ୍ୱାଦିତୋ ଯୋନଂ ନୋ ହୋତି ୱୋ ଚ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଜନ୍ତୁନୋ ଜନ୍ତୱୋ ଜନ୍ତୁଯୋ। ଭୋ ଜନ୍ତୁ ଜନ୍ତୂ, ଜନ୍ତୁନୋ, ''ପୁମାଲପନେ ୱେୱୋ''ତି ୱେ+ୱୋ, ଜନ୍ତୱେ ଜନ୍ତୱୋ ଜନ୍ତୁଯୋ। ଜନ୍ତୁଂ, ଜନ୍ତୂ ଜନ୍ତୁନୋ ଜନ୍ତୱୋ ଜନ୍ତୁଯୋ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

ହେତ୍ୱ, ହେତୂ ହେତୱୋ। ''ଯୋମ୍ହି ୱା କ୍ୱଚୀ''ତି ଲସଞ୍ଞସ୍ସ ଉସ୍ସ ୱା ଟାଦେସୋ, ହେତଯୋ। ଯୋମ୍ହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗତ୍ତା ପଠମଂ ଟାଦେସେ କତେ ପଚ୍ଛା ଯୋଲୋପାଭାୱୋ, ତଥା ହି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ+ବାହିରଙ୍ଗୱିଧାନେସ୍ୱ+ନ୍ତରଙ୍ଗୱିଧିଯେୱ ବଲୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ପକତିନିସ୍ସିତ+ମନ୍ତରଙ୍ଗଂ, ପଚ୍ଚଯନିସ୍ସିତଂ ବାହିରଙ୍ଗଂ। ହେତୁଯୋ। ଭୋ ହେତୁ, ହେତୂ ହେତୱେ ହେତୱୋ ହେତଯୋ ହେତୁଯୋ। ସେସଂ ପୁବ୍ବସମଂ।

ବହୁତୋ ନଂମ୍ହି –

୪୮। ବହୁକତିନ୍ନଂ

ନଂମ୍ହି ବହୁନୋ କତିସ୍ସ ଚ ନୁକ ହୋତି ତିଲିଙ୍ଗେ। ବହୁନ୍ନଂ। ସେସଂ ଭିକ୍ଖୁସମଂ।

ୱତ୍ତୁ ସି,

୫୭। ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମା ସିମ୍ହି

ଲ୍ତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂ ପିତୁ+ମାତୁ+ଭାତୁ+ଧୀତୁ+ଦୁହିତୁ+ଜାମାତୁ+ନତ୍ତୁ+ହୋତୁ+ପୋତୁନଞ୍ଚ ହୋତି ସିମ୍ହି। ୱତ୍ତା। ''କତ୍ତରି ଲ୍ତୁ+ଣକା''ତି ୱିହିତଲ୍ତୁପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଗହଣା ଯତୋ ଧାତୁତୋ ହି ସୋ ୱିହିତୋ, ''ପଚ୍ଚଯଗ୍ଗହଣେ ଯସ୍ମା ସୋ ୱିହିତୋ, ତଦାଦିନୋ ତଦନ୍ତସ୍ସ ଚ ଗହଣଂ''ତି ଞାଯା ତଦୱିନାଭାୱତୋ ତଦନ୍ତଧାତୁନୋପି ଗହଣଂତି ଲ୍ତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୬୨। ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମ ସେ

ଲ୍ତୁପଚ୍ଚଯନ୍ତାନଂ ପିତାଦୀନଞ୍ଚ+ରଙ ହୋତି ସତୋ+ଞ୍ଞତ୍ର। ''ଆରଙସ୍ମା''ତି ଟୋ, ୱତ୍ତାରୋ।

୫୮। ଗେ ଅ ଚ

ଗେଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନଂ ଅ ହୋତି ଆ ଚ। ଭୋ ୱତ୍ତ ୱତ୍ତା, ୱତ୍ତାରୋ। ୱତ୍ତାରଂ, ୱତ୍ତାରେ ୱତ୍ତାରୋ। ନାୱଚନସ୍ସ ''ଟା ନାସ୍ମାନଂ''ତି ଟା, ୱତ୍ତାରା।

୧୬୬। ସୁ+ହିସ୍ୱା+ରଙ

ସୁ+ହିସୁ ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମାରଙ ୱା ହୋତି। ୱତ୍ତାରେହି ୱତ୍ତାରେଭି ୱତ୍ତୂହି ୱତ୍ତୂଭି।

୧୬୫। ସଲୋପୋ

ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀହି ସସ୍ସ ଲୋପୋ ୱା ହୋତି। ୱତ୍ତୁ ୱତ୍ତୁନୋ ୱତ୍ତୁସ୍ସ।

୧୬୩। ନଂମ୍ହି ୱା

ନଂମ୍ହି ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମାରଙ ୱା ହୋତି। ୱତ୍ତାରାନଂ।

୧୬୪। ଆ

ନଂମ୍ହି ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମା ୱା ହୋତି। ୱତ୍ତାନଂ ୱତ୍ତୂନଂ। ସ୍ମାସ୍ସ ଟା, ୱତ୍ତାରା।

୧୭୪। ଟି ସ୍ମିନୋ

ଆରୱା+ଦେସମ୍ହା ସ୍ମିନୋ ଟି ହୋତି।

୧୭୬। ରସ୍ସା+ରଙ

ସ୍ମିମ୍ହି ଆରୋ ରସ୍ସୋ ହୋତି। ୱତ୍ତରି, ୱତ୍ତାରେସୁ ୱତ୍ତୂସୁ ୱତ୍ତୁସୁ। ଏୱଂ –

ଏୱଂ ଭତ୍ତୁ କତ୍ତୁ ନେତୁ, ସୋତୁ ଞାତୁ ଜେତୁ ଛେତ୍ତୁ;

ଭେତ୍ତୁ ଦାତୁ ଧାତୁ ବୋଦ୍ଧୁ, ୱିଜ୍ଞାପେତାଦଯୋପି ଚ।

ସତ୍ଥୁସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ନାମ୍ହି ବହୁଲାଧିକାରା ''ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମସେ''ତି ୱା ଆରୱାଦେସେ ସତ୍ଥାରା ସତ୍ଥୁନା। ସେସଂ ୱତ୍ତୁସମଂ।

ସିମ୍ହି ଆ, ପିତା। ''ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମସେ''ତି ଆରୱାଦେସେ –

୧୭୭। ପିତାଦୀନ+ମନତ୍ତାଦୀନଂ

ନତ୍ତାଦିୱଜ୍ଜିତାନଂ ପିତାଦୀନ+ମାରୋ ରସ୍ସୋ ହୋତି ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ। ''ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମସେ'' ''ସୁ+ହିସ୍ୱା+ରଙ'' ''ନଂମ୍ହି ୱା''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତୱିଭତ୍ତୀସୁ ପରେସୁ ଆରଙ ହୋତୀତି ତା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପଟିଚ୍ଚ ସବ୍ବାସୂତି ୱୁତ୍ତଂ। ପିତରୋ। ଭୋ ପିତ ପିତା, ପିତରୋ। ପିତରଂ, ପିତରେ ପିତରୋ। ପିତରା, ପିତରେହି ପିତରେଭି ପିତୂହି ପିତୂଭି। ପିତୁ ପିତୁନୋ ପିତୁସ୍ସ, ପିତରାନଂ ପିତୂନଂ। ''ପିତୂନ୍ନଂ''ତି ନଂମ୍ହି ଦୀଘେ ରସ୍ସ+ଦ୍ୱିତ୍ତାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ସାନୁୱୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତଂ''ତି ଞାଯା ''ବହୁକତିନ୍ନଂ''ତି ଏତ୍ଥ ନୁକ-ଇତି ଯୋଗୱିଭାଗେନପି ସିଜ୍ଝତି ଏତ୍ଥ ଅନୁୱତ୍ତିତନଂମ୍ହି। ପଞ୍ଚମୀଛଟ୍ଠୀ ତତିଯାଚତୁତ୍ଥୀସମଂ। ପିତରି, ପିତରେସୁ ପୀତୂସୁ, ରସ୍ସାଭାୱୋ। ନତ୍ତା, ନତ୍ତାରୋ। ଭୋ ନତ୍ତ ନତ୍ତା, ନତ୍ତାରୋ ଇଚ୍ଚାଦି ୱତ୍ତୁସମଂ।

ଗୁଣୱନ୍ତୁ ସି,

୧୫୧। ନ୍ତୁସ୍ସ

ସିମ୍ହି ନ୍ତୁସ୍ସ ଟା ହୋତି। ଗୁଣୱା। ଯୋମ୍ହି ''ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ନ୍ତୋ ଯୋମ୍ହି ପଠମେ''ତି ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ନ୍ତୁସ୍ସ ନ୍ତୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ନ୍ତୁ ୱନ୍ତୁ+ମନ୍ତା+ୱନ୍ତୁ+ତୱନ୍ତୁସମ୍ବନ୍ଧୀ''ତି ପରିଭାସତୋ ନ୍ତୁ ଚ ୱନ୍ତ୍ୱାଦିସମ୍ବନ୍ଧୀଯେୱ ଗଯ୍ହତେ, ନ ଜନ୍ତୁ ତନ୍ତାଦୀନଂ। ଗୁଣୱନ୍ତୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର –

୯୧। ଯ୍ୱାଦୋ ନ୍ତୁସ୍ସ

ଯୋଆଦୀସୁ ନ୍ତୁସ୍ସ ଅ ହୋତି। ଗୁଣୱନ୍ତେତି ଅକାରନ୍ତା ଟା+ଟେଆଦେସା ହୋନ୍ତି, ଗୁଣୱନ୍ତା। ''ଟଟାଅଂ ଗେ''ତି ଟାଦଯୋ , ଭୋ ଗୁଣୱ ଗୁଣୱା ଗୁଣୱଂ, ଗୁଣୱନ୍ତୋ ଗୁଣୱନ୍ତା। ''ନ୍ତସ୍ସ ଚ ଟ ୱଂ+ସେ''ତି ଅଂସେସୁ ନ୍ତସ୍ସ ଟୋ ୱା, ଗୁଣୱଂ ଗୁଣୱନ୍ତଂ, ଗୁଣୱନ୍ତେ। ''ତୋ+ତା+ତି+ତା ସ+ସ୍ମା+ସ୍ମିଂ+ନାସ୍ୱ''ତି ତାଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଗୁଣୱତା ଗୁଣୱନ୍ତେନ, ଗୁଣୱନ୍ତେହି ଗୁଣୱନ୍ତେଭି। ''ଲକ୍ଖଣିକପଟିପଦୋତ୍ତେସୁ ପଟିପଦୋତ୍ତସ୍ସେୱ ଗହଣଂ, ନ ଲକ୍ଖଣିକସ୍ସା''ତି ଞାଯା ''ନ ଲକ୍ଖଣିକସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତୱିପକ୍ଖ+ମନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ''ଅତୋ''ତି ରସ୍ସାକାରଜାତିଯା ପେକ୍ଖିତତ୍ତା ଗୁଣୱନ୍ତେନାତି ''ଅତେନା'' ତ୍ୱ+ନେନ ସିଜ୍ଝତି। ଜାତି=ସାମଞ୍ଞଂ, ତ୍ତ୍ୱଭି=ୱିସେସୋ। ଗୁଣୱତୋ ଗୁଣୱସ୍ସ ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ସ, ''ତଂ ନଂମ୍ହି''ତି ନଂମ୍ହୀ ତଂ ୱା, ଗୁଣୱତଂ ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ। ଗୁଣୱତା ଗୁଣୱନ୍ତା ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହା ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମା। ଗୁଣୱତି ଗୁଣୱନ୍ତେ ଗୁଣୱନ୍ତମ୍ହି ଗୁଣୱନ୍ତସ୍ମିଂ, ଗୁଣୱନ୍ତେସୁ। ''ନ୍ତସ୍ସ ଚ ଟ ୱା''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଯୋସୁ ଚ ନ୍ତୁସ୍ସ ୱା ଟାଦେସେ କତେ ଯୋସ୍ସ ଟା, ''ଚକ୍ଖୁମା ଅନ୍ଧିତା ହୋନ୍ତି'', ''ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯା ଭିକ୍ଖୁ ୱଣ୍ଣୱା'' ଇଚ୍ଚାଦୀ ହୋନ୍ତି।

ଏୱଂ ଗଣୱା କୁଲୱା ଫଲୱା ଯସୱା ଧନୱା ସୁତୱା ଭଗୱା ହିମୱା ବଲୱା ସୀଲୱା ପଞ୍ଞୱା ଇଚ୍ଚାଦୀ।

୧୫୩। ହିମୱତୋ ୱା ଓ

ହିମୱତୋ ସିମ୍ହି ନ୍ତୁସ୍ସ ଓ ୱା ହୋତି, ହିମୱନ୍ତୋ ହିମୱା। ସେସଂ ପୁରିମସମଂ।

ଆଯସ୍ମନ୍ତୁସଦ୍ଦୋ କଚ୍ଚାୟନାଚାଯ କ୍ୱଚି ବହୁଲାଧିକାରା ଦ୍ୱିୱଚନେନ ଆଯସ୍ମନ୍ତା, ତିଣ୍ଣଂ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋତି ଦିସ୍ସତି।

ଏୱଂ ସତିମା ଧିତିମା ଗତିମା ମୁତିମା ମତିମା ଜୁତିମା ସିରିମା ହିରିମା ଥୁତିମା ରତିମା ଯତିମା ସୁଚିମା କଲିମା ବଲିମା କସିମା ରୁଚିମା ବୁଦ୍ଧିମା ଚକ୍ଖୁମା ବନ୍ଧୁମା ହେତୁମା ସେତୁମା କେତୁମା ରାହୁମା ଭାଣୁମା ଖାଣୁମା ୱିଜ୍ଜୁମା ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ଉକାରନ୍ତଂ।

ୱେସ୍ସଭୂ ସିଲୋପୋ। ତେ ଚ ରସ୍ସାଭାୱୋୱ ୱିସେସୋ। ''ଏକୱଚନଯୋସ୍ୱ+ଘୋନଂ''ତି ରସ୍ସେ ''ଲା ଯୋନଂ ୱୋ ପୁମେ''ତି ୱୋ, ୱେସ୍ସଭୁୱୋ, ''ୱେୱୋସୁ ଲୁସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ଟାଦେସୋ, ''ଲୋପୋତି ଯୋଲୋପେ ୱେସ୍ସଭୂ। ''ଗେ ୱା''ତି ୱା ରସ୍ସେ ଭୋ ୱେସ୍ସଭୁ ୱେସ୍ସଭୂ, ୱେସ୍ସଭୁୱୋ ୱେସ୍ସଭୂ। ୱେସ୍ସଭୁଂ, ୱେସ୍ସଭୁୱୋ ୱେସ୍ସଭୂ। ୱେସ୍ସଭୁନା ଇଚ୍ଚାଦି ଭିକ୍ଖୁସମଂ। ଏୱଂ ସଯମ୍ଭୂ ପରାଭିଭୂ ଅଭିଭୂଆଦଯୋ। ଗୋତ୍ରଭୂ+ସହଭୂସଦ୍ଦେହି ପନ ଯୋନଂ ''ଜନ୍ତ୍ୱାଦିତୋ ନୋ ୱା''ତି ନୋ, ୱୋ ୱା, ଗୋତ୍ରଭୁନୋ ଗୋତ୍ରଭୁୱୋ ଗୋତ୍ରଭୂ। ସହଭୁନୋ ସହଭୁୱୋ ସହଭୂ, ସେସଂ ୱେସ୍ସଭୂସମଂ।

୮୫। କୂତୋ

କୂପଚ୍ଚଯନ୍ତତୋ ଯୋନଂ ନୋ ୱା ହୋତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ସଜ୍ଜୁନୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ‘‘ଲା ଯୋନଂ ୱୋ ପୁମେ’’ତି ନ ୱୋ, ‘‘କୂତୋ’’ତି ଜନ୍ତ୍ୱାଦୀହି ପୁଥକ୍କରଣା। ଯୋଲୋପେ ସଜ୍ଜୂ। ଭୋ ସଜ୍ଜୁ ସଜ୍ଜୂ, ସଜ୍ଜୁନୋ ସଜ୍ଜୂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଏୱଂ ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ କାଲଞ୍ଞୂ ରତ୍ତଞ୍ଞୂ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ କତଞ୍ଞୂ କଥଞ୍ଞୂ ୱିଞ୍ଞୂ ୱିଦୂ ଇଚ୍ଚାଦଯୋ। ଏତ୍ଥ ‘‘ୱିଦା କୂ’’ ‘‘ୱିତୋ ଞାତୋ’’ ‘‘କମ୍ମା’’ତି ତୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ କୂପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ୱେଦଗୂଆଦଯୋ ରୂପଚ୍ଚଯନ୍ତା ନ ଗହିତା।

ଊକାରନ୍ତଂ।

ଗୋ, ସି, ସିଲୋପୋ। ଗୋ।

୬୭। ଗୋସ୍ସା+ଗ+ସି+ହି+ନଂସୁ ଗାୱ+ଗୱା

ଗ+ସି+ହି+ନଂୱଜ୍ଜିତାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଗୋସଦ୍ଦସ୍ସ ଗାୱ+ଗୱା ହୋନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ।

୧୭୦। ଉଭ+ଗୋହି ଟୋ

ଉଭ+ଗୋହି ଯୋନଂ ଟୋ ହୋତି। ଗାୱୋ ଗୱୋ। ଭୋ ଗୋ, ଗାୱୋ ଗୱୋ।

୭୨। ଗାୱୁ+ମ୍ହି

ଅଂୱଚନେ ଗୋସ୍ସ ଗାୱୁ ୱା ହୋତି। ଗାୱୁଂ ଗାୱଂ ଗୱଂ, ଗାୱୋ ଗୱୋ।

୭୧। ନାସ୍ସା

ଗୋତୋ ନାସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା। ଏକୱଣ୍ଣତ୍ତା ନ ସଦ୍ଦାଦେସୋ। ‘‘ପଞ୍ଚମିଯଂ ପରସ୍ସେ’’ତି ୱତ୍ତନ୍ତେ ‘‘ଆଦିସ୍ସା’’ତି ନାସ୍ସ ଆ ହୋତି, ପରଲୋପୋ, ଗାୱା ଗାୱେନ ଗୱା ଗୱେନ, ଗୋହି ଗୋଭି।

୬୯। ଗୱଂ ସେନ

ଗୋସ୍ସ ସେ ୱା ଗୱଂ ହୋତି ସହ ସେନ। ଗୱଂ ଗାୱସ୍ସ ଗୱସ୍ସ। କଚ୍ଚାଯନେ ‘‘ଗୱଂ ଚେ ତରମାନାନଂ’’ତି ପାଠଇଂ ପଟିଚ୍ଚ ନଂମ୍ହି ବହୁୱଚନମେୱ ସାଧିତଂ, ଇଧ ‘‘ଗୱଂୱ ସିଙ୍ଗିନୋ ସଙ୍ଗଂ’’ତି ଦସ୍ସନତୋ ଏକୱଚନଞ୍ଚ।

୭୦। ଗୁନ୍ନଞ୍ଚ ନଂନା

ନଂୱଚନେନ ସହ ଗୋସ୍ସ ଗୁନ୍ନଂ ହୋତି ଗୱଞ୍ଚ ୱା। ଗୁନ୍ନଂ ଗୱଂ ଗୋନଂ। ଗାୱା ଗାୱମ୍ହା ଗାୱସ୍ମା ଗୱା ଗୱମ୍ହା ଗୱସ୍ମା। ଗାୱେ ଗାୱମ୍ହି ଗାୱସ୍ମିଂ ଗୱେ ଗୱମ୍ହି ଗୱସ୍ମିଂ।

୬୮। ସୁମ୍ହି ୱା

ସୁମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ଗାୱ+ଗୱା ହୋନ୍ତି ୱା। ଗାୱେସୁ ଗୱେସୁ ଗୋସୁ। ଗୋସ୍ସ ଗୋଣାଦେସୋ ନ କତୋ, ସଦ୍ଦନ୍ତରତ୍ତା। ଗୋଣସଦ୍ଦୋ ହି ସତ୍ତସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ଦିସ୍ସତୀତି।

ଉସୁ+ଭୂମି+ପସୁ+ରଂସି-ଦିସା+ୱାଚା+ମ୍ବୁ+ଚକ୍ଖୁସୁ;

ଦସସ୍ସ+ଟ୍ଟେସୁ ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ, ଲଙ୍ଗେ ଚ ୱଜିରେ ଇତି।

ଓକାରନ୍ତଂ।

ଇତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ।

କଞ୍ଞା, ସିଲୋପୋ।

୧,୧୧। ଘା

ଇଥିୟଂ ୱଉମାନସ୍ସ ନାମସ୍ସ+ନ୍ତେ ୱଉମାନୋ ଆକାରୋ ଘସଞ୍ଞୋ ହୋତି। ‘‘ଜନ୍ତୁ+ହେତ୍ୱୀ+ଘ+ପେହି ୱା’’ତି ଯୋଲୋପୋ ୱା। କଞ୍ଞା କଞ୍ଞାଯୋ। ‘‘ଘ+ବ୍ରହ୍ମାଦିତେ’’ତି ଗସ୍ସ ଏ ୱା, କଞ୍ଞେ କଞ୍ଞା, ଯୋମ୍ହି କଞ୍ଞା କଞ୍ଞାଯୋ। ‘‘ଘୋ ସ୍ସଂ+ସ୍ସା ଯଂ+ତିଂସୂ’’ତି ଅଂମ୍ହି ରସ୍ସୋ। କଞ୍ଞଂ, କଞ୍ଞା କଞ୍ଞାଯୋ।

୪୫। ଘ+ପତେ+କସ୍ମିଂ ନାଦୀନଂ ଯ+ଯା

ଘପତୋ ସ୍ମିଂୱିଭତ୍ତିପରିଯନ୍ତାନଂ ଏକତ୍ତେ ନାଦୀନଂ ଯ+ଯା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାଭି କଞ୍ଞାହି। କଞ୍ଞାଯ, କଞ୍ଞାନଂ।

୧୦୩। ଯଂ

ଘପତୋ ସ୍ମିନୋ ଯଂ ୱା ହୋତି। କଞ୍ଞାଯଂ କଞ୍ଞାଯ। ‘‘ଘ+ ପତେ+କସ୍ମିଂ ନାଦୀନଂ ଯ+ଯା’’ ‘‘ଯଂ’’ତି ଚ ଇମେସଂ ଅପୱାଦାଦୀନଂ ୱିସଯେ ମ୍ହିସ୍ସ ଉସ୍ସଗ୍ଗତ୍ତା ପୱତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ସ୍ମିନୋ ବହୁଲାଧିକାରା ‘‘ସ୍ମା+ହି+ସ୍ମିନ୍ନ’’ ମିଚ୍ଚାଦିନା ମ୍ହିକତେ ‘‘ଦସସହସ୍ସିମ୍ହି ଧାତୁମ୍ହୀ’’ତି ସିଦ୍ଧତି। କଞ୍ଞାସୁ। ଏୱଂ –

ସଦ୍ଧା ମେଧା ପଞ୍ଞା ୱିଜ୍ଜା, ଚିନ୍ତା ମନ୍ତା ତଣ୍ହା ୱୀଣା;

ଇଚ୍ଛା ମୁଚ୍ଛା ଏଜା ମାଯା, ମେତ୍ତା ମତ୍ତା ସିକ୍ଖା ଭିକ୍ଖା।

ଜଙ୍ଘା ଗୀୱା ଜୀୱ୍ହା ୱାଚା, ଛାଯା ଆସା ଗଙ୍ଗା ନାୱା;

ଗାଥା ସେନା ଲେଖା ସାଲା, ମାଲା ୱେଲା ପୂଜା ଖିଡ୍ଡା।

ପିପାସା ୱେଦନା ସଞ୍ଞା, ଚେତନା ତସିନା ପଜା;

ଦେୱତା ୱଟ୍ଟକା ଗୋଧା, ବଲାକା ପରିସା ସଭା।

ଉକା ସେଫାଲିକା ଲଙ୍କା, ସଲାକା ୱାଲୁକା ସିଖା;

ୱିସାଖା ୱିସିଖା ସାଖା, ୱାଚା ୱଞ୍ଝା ଜଟା ଘଟା।

ଜେଟ୍ଠା ସୋଣ୍ଡା ୱିତଣ୍ଡା ଚ, କରୁଣା ୱନିତା ଲତା;

କଥା ନିଦ୍ଦା ସୁଧା ରାଧା, ୱାସନା ସିଂସପା ପପା।

ପଭା ସୀମା ଖମା ଛାଯା, ଖତ୍ତିଯା ସକ୍ଖରା ସୁରା;

ଦୋଲା ତୁଲା ସିଲା ଲିଲା, ଲାଲେ+ଳା ମେଖଲା କଲା।

ୱଠଅୱା+ଲମ୍ବୁସା ମୂସା, ମଞ୍ଜୁସା ସୁଲସା ଦିସା;

ନାସା କୁଣ୍ଠା ଗୁହା ଇହା, ଲସିକା ୱସୁଧାଦୟୋ।

''ନ+ମ୍ମାଦୀହୀ''ତି ଅମ୍ମା+ଅନ୍ନା+ଅମ୍ବାହି ଗସ୍ସ ଏକାରା+ଭାୱେ –

୬୨। ରସ୍ସୋ ୱା

ଅମ୍ମାଦୀନଂ ଗେ ରସ୍ସୋ ୱା ହୋତି। ଅମ୍ମ ଅମ୍ମା ଇଚ୍ଚାଦି। ସେସଂ କଞ୍ଞାୱ। ଏୱଂ ଅନ୍ନା ଅମ୍ବା। ସଭାପରିସାହି ସ୍ମିନୋ ''ତିଂ ସଭାପରିସାୟା''ତି ତିଂ ୱା ହୋତି। ''ଘୋସ୍ସ'' ମାଦିନା ରସ୍ସେ ସଭତିଂ ସଭାୟଂ ସଭାୟ। ପରିସତିଂ ପରିସାୟଂ ପରିସାୟ।

ଆକାରନ୍ତଂ।

ମତି, ୟୋମ୍ହି –

୧,୧୦। ପି+ତ୍ଥିୟଂ

ଇତ୍ଥିୟଂ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ନାମସ୍ସ+ନ୍ତେ ୱତ୍ତମାନା ଇୱଣ୍ଣୁ+ୱଣ୍ଣା ପସଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି।

୧୧୬। ୟେ ପସ୍ସି+ୱଣ୍ଣସ୍ସ

ପସଞ୍ଞସ୍ସ ଇୱଣ୍ଣସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ୱା ୟକାରେ। ''ପରୋ କ୍ୱଚୀ''ତି ଅନୁୱତ୍ତିତକ୍ୱଚିଗ୍ଗହଣା ୟେ ପରେ ଚ-କାର+ପୁବ୍ବରୂପା- ନି ନ ହୋନ୍ତି। ମତ୍ୟୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ''ଜନ୍ତ୍ୱା''ଦିନା ୟୋଲୋପୋ, ଦୀଘୋ, ମତୀ ମତିୟୋ। ଭୋ ମତି ମତୀ, ମତ୍ୟୋ ମତୀ ମତିୟୋ। ମତିଂ, ମତ୍ୟୋ ମତୀ ମତିୟୋ। ମତିୟା, ମତୀହି ମତୀଭି। ମତ୍ୟା ମତିୟା, ମତୀନଂ। ସ୍ମିନୋ ୟଂ, ମତ୍ୟଂ ମତିୟଂ ମତ୍ୟା ମତିୟା, ମତୀସୁ। ଏୱଂ –

ପତ୍ତି ୟୁତ୍ତି ୱୁତ୍ତି କିତ୍ତି, ମୁତ୍ତି ତିତ୍ତି ଖନ୍ତି କନ୍ତି;

ସନ୍ତି ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧି ସୁଦ୍ଧି, ଇଦ୍ଧି ୱୁଦ୍ଧି ବୁଦ୍ଧି ବୋଧି।

ଭୂମି ଜାତି ପୀତି ସୁତି, ନନ୍ଦି ସନ୍ଧି ସୋଣି କୋଟି;

ଦିଟ୍ଠି ୱୁଟ୍ଠି ତୁଟ୍ଠି ୟଟ୍ଠି, ପାଠଇ ଆଠଇ ନାଠଇ କେଠଇ।

ସତି ମୁତି ଗତି ଚୁତି, ଧିତି ୟୁୱତି ୱିକତି;

ରତି ରୁଚି ରସ୍ମି ଅସନି, ୱସନି ଓସଧି ଅଙ୍ଗୁଲି;

ଧୂଲି ଦୁନ୍ଦୁଭି ଦୋଣି, ଅଟୱି ଛୱି ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୫। ରତ୍ୟାଦୀହି ଟୋ ସ୍ମିନୋ

ରତ୍ୟାଦୀହି ସ୍ମିନୋ ଟୋ ୱା ହୋତି। ରତ୍ତୋ ରତ୍ୟଂ ରତ୍ତିୟଂ ରତ୍ୟା ରତ୍ତିୟା, ରତ୍ତୀସୁ। ସେସଂ ମତିସମଂ।

ଇକାରନ୍ତଂ।

ଦାସୀ, ସିଲୋପୋ। ''ଏକୱଚନେ''ଚ୍ଚାଦିନା ରସ୍ସୋ। ''ୟେ ପସ୍ସି+ୱଣ୍ଣସ୍ସା''ତି ଇଲୋପୋ, ଦାସ୍ୟୋ। ''ଜନ୍ତ୍ୱା'' ଦିନା ୟୋଲୋପୋ। ଦାସୀ ଦାସିୟୋ। ''ଗେ ୱା''ତି ରସ୍ସୋ। ଭୋ ଦାସି ଦାସୀ, ଦାସ୍ୟୋ ଦାସୀ ଦାସିୟୋ।

୭୩। ଯଂ ପିତୋ

ପସଞ୍ଞୀତୋ ଅଂୱଚନସ୍ସ ଯଂ ୱା ହୋତି। ଦାସ୍ସଂ ଦାସିଯଂ ଦାସିଂ, ଦାସ୍ସୋ ଦାସୀ ଦାସିଯୋ। ‘‘ଘପତେକା’’ଦିନା ଯା। ଦାସ୍ସା ଦାସିଯା , ଦାସୀହି ଦାସୀଭି। ଦାସ୍ସା ଦାସିଯା, ଦାସୀନଂ। ଦାସ୍ସଂ ଦାସିଯଂ ଦାସ୍ସା ଦାସିଯା, ଦାସୀସୁ। ଏୱଂ –

ମହୀ ୱେତରଣୀ ୱାପୀ, ପାଟଲୀ କଦଲୀ ଘଟୀ;

ନାରୀ କୁମାରୀ ତରୁଣୀ, ୱାରୁଣୀ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ସଖୀ।

ଗନ୍ଧବ୍ବୀ କିନ୍ନରୀ ନାଗୀ, ଦେୱୀ ଯକ୍ଖୀ ଅଜୀ ମିଗୀ;

ୱାନରୀ ସୂକରୀ ସୀହୀ, ହଂସୀ କାକୀ ଚ କୁକ୍କୁଟୀ।

ଇଚ୍ଚାଦଯୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଇକାରଲୋପେ ଞ୍ଞକାରପୁବ୍ବରୂପୋ, ୱେତରଞ୍ଞୋ ୱେତରଣିଯୋ। ୱେତରଞ୍ଞଂ ୱେତରଣିଯଂ ୱେତରଣିଂ, ୱେତରଞ୍ଞୋ ୱେତରଣିଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ଯୋସୁ –

୧୬୭। ନଜ୍ଜା ଧଯାସ୍ୱାମ

ଯୋସୁ ନଦୀସଦ୍ଦସ୍ସ ଆମ ୱା ହୋତି। ସୁଞ୍ଞ+ନକ+ଆମ ଇଚ୍ଚାଦି ଞ୍ଞକାର+କକାର+ମକାରା ଆଗମଲିଙ୍ଗା। ସ ଚ ‘‘ମାନୁବନ୍ଧୋ ସରାନ+ମନ୍ତା ପରୋ’’ତି ମାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ସରାନ+ମନ୍ତା ପରୋ ହୋତୀତି ଇକାରା ପରୋ। ‘‘ଯୱା ସରେ’’ତି ଯେ ଦସ୍ସ ଜୋ, ଯସ୍ସ ଚ ପୁବ୍ବରୂପଂ, ନଜ୍ଜାଯୋ। ୱା ପ-ଲୋପ+ଯୋଲୋପେସୁ ନଜ୍ଜୋ ନଦୀ ନଦିଯୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଈକାରନ୍ତଂ।

ଯାଗୁ, ଯାଗୂ ଯାଗୁଯୋ। ଭୋ ଯାଗୁ, ଯାଗୂ ଯାଗୁଯୋ। ଯାଗୁଂ, ଯାଗୂ ଯାଗୁଯୋ। ଯାଗୁଯା, ଯାଗୂହି ଯାଗୂଭି। ଯାଗୁଯା, ଯାଗୂନଂ। ଯାଗୁଯଂ ଯାଗୁଯା, ଯାଗୂସୁ। ଏୱଂ ଧାତୁ+ଧେନୁ+କାସୁ+ଦଦ୍ଦୁ+କଣ୍ଡୁ+କଚ୍ଛୁ+ରଜ୍ଜୁ+କରେଣୁ+ସସ୍ସୁ+ପିଯଙ୍ଗୁ ଆଦଯୋ।

ଏତ୍ଥ ଧାତୁସଦ୍ଦୋ ‘‘ମନୋଧାତୁନା’’ତି ଅଭିଧମ୍ମାୱତାରେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେପି ଦିସ୍ସତି, ତଂ ସକ୍କଟମତେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି କେଚି।

ମାତା, ମାତରୋ। ଭୋ ମାତ ମାତା, ମାତରୋ। ମାତରଂ, ମାତରେ ମାତରୋ। ମାତରା, ନାସ୍ସ ଯାଦେସେ ‘‘ଯେ ପସ୍ସା’’ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ପଲୋପୋ, ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଅହଂ ମତ୍ଯା, ଅଞ୍ଞତ୍ର ମାତୁଯା, ମାତରେହି ମାତରେଭି ମାତୂହି ମାତୂଭି। ସଲୋପେ ମାତୁ, ପସଞ୍ଞତ୍ତା ‘ନୋ’ ନ ହୋତି, ମତ୍ଯା ମାତୁଯା, ମାତରାନଂ ମାତାନଂ ମାତୂନଂ। ଛଟ୍ଠିୱିସଯେ ‘‘ମାତୁସ୍ସ ସରତୀ’’ତିପି ଦିସ୍ସତି। ମାତରି, ମାତରେସୁ ମାତୂସୁ। ୱିସେସୋ+ଞ୍ଞତ୍ର ପିତୁସମଂ। ଏୱଂ ଧୀତୁ+ଦୁହିତୁସଦ୍ଦା।

ଉକାରନ୍ତଂ।

ରସ୍ସନିସେଧେ ସିଲୋପେ ଚ କତେ ଜମ୍ବୂ। ‘‘ଜନ୍ତ୍ୱା’’ଦିନା ଯୋଲୋପେ, ଜମ୍ବୂ ଜମ୍ବୁଯୋ। ‘‘ଗେ ୱା’’ତି ରସ୍ସେ ଭୋ ଜମ୍ବୁ, ଜମ୍ବୂ ଜମ୍ବୁଯୋ। ଜମ୍ବୁଂ, ଜମ୍ବୂ ଜମ୍ବୁଯୋ। ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୂହି ଜମ୍ବୂଭି। ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୂନଂ। ଜମ୍ବୁଯଂ ଜମ୍ବୁଯା, ଜମ୍ବୂସୁ।

ଏୱଂ ୱଧୂ ଚ ସରଭୂ, ସରବୂ ସୁତନୂ ଚମୂ;

ୱାମୂରୂ ନାଗନାସୂରୂ, ସମାନା ଖଲୁ ଜମ୍ବୁଯା।

ଊକାରନ୍ତଂ।

ଗୋ, ଗାଓ୍ୱୋ ଗଓ୍ୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ।

ନପୁଂସକ , ସି –

୧୧୧। ଅଂ ନପୁଂସକେ

ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ସିସ୍ସ ଅଂ ହୋତି ନପୁଂସକେ। ନପୁଂସକଂ।

୧୧୨। ଯୋନଂ ନି

ଅକାରନ୍ତତୋ ଯୋନଂ ନି ହୋତି ନପୁଂସକେ। ନୀନଂ ନିଚ୍ଚୱିଧାନେପି ''ନିନଂ ୱା''ତି ପକ୍ଖେ ଟାଟେ ହୋନ୍ତି, ଦୀଘେ ନପୁଂସକା ନପୁଂସକାନି। ଭୋ ନପୁଂସକ ନପୁଂସକା, ନପୁଂସକା ନପୁଂସକାନି। ନପୁଂସକଂ, ନପୁଂସକେ ନପୁଂସକାନି। ନପୁଂସକେନ, ଇଚ୍ଚାଦି ସୁଗତସଦ୍ଦସମଂ। ଏୱଂ –

ପୁଞ୍ଞ+ପାପ+ଫଲ+ରୂପ+ସାଧନଂ,

ସୋତ+ଘାନ+ସୁଖ+ଦୁକ୍ଖ+କାରଣଂ;

ଦାନ+ସୀଲ+ଧନ+ଝାନ+ଲୋଚନଂ,

ମୂଲ+କୂଲ+ବଲ+ଜାଲ+ମଙ୍ଗଲଂ।

ନଚ୍ଚଇନ+ଲିଙ୍ଗ+ମୁଖ+ଙ୍ଗ+ଜଲ+ମ୍ବୁଜଂ,

ପୁଲିନ+ଧଞ୍ଞ+ହିରଞ୍ଞ+ଫଲା+ମତଂ;

ପଦୁମ+ପଣ୍ଣ+ସୁସାନ+ୱନା+ୟୁଧଂ,

ହଦଯ+ଚୀୱର+ୱତ୍ଥ+କୁଲି+ନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

ନଯନ+ୱଦନ+ଯାନୋ+ଦନ+ସୋପାନ+ପାନଂ,

ଭୱନ+ଭୁୱନ+ଲୋହା+ଲାତ+ତୁଣ୍ଡ+ଣ୍ଡ+ପୀଠଂ,

କରଣ+ମରଣ+ଞାଣା+ରମ୍ମଣା+ରଞ୍ଞ+ତାଣଂ,

ତଗର+ନଗର+ତୀର+ଚ୍ଛତ୍ତ+ଛିଦ୍ଦୋ+ଦକାନି।ଇଚ୍ଚାଦି;

ଏକଚ୍ଚଂ,

୧୩୬। ନ ନିସ୍ସ ଟା

ଏକଚ୍ଚାଦୀହି ପରସ୍ସ ନିସ୍ସ ଟା ନ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚାନି। ଭୋ ଏକଚ୍ଚ, ଏକଚ୍ଚା ଏକଚ୍ଚାନି। ଏକଚ୍ଚଂ, ଏକଚ୍ଚେ ଏକଚ୍ଚାନି। ସେସଂ ନପୁଂସକଂୱ।

ଏଓଂ ପଠମଂ, ପଠମାନି ଇଚ୍ଚାଦି। ପଦଂ, ପଦା ପଦାନି ଇଚ୍ଚାଦି ନପୁଂସକସମଂ। ନାସ୍ମିଂସୁ ଭେଦୋ।

୧୦୬। ନାସ୍ସ ସା

ପଦାଦୀହି ନାସ୍ସ ସା ହୋତି ୱା। ପଦସା ପଦେନ।

୧୦୫। ପଦାଦୀହି

ପଦାଦୀହି ସ୍ମିନୋ ସି ହୋତି ୱା। ପଦସି ପଦେ ପଦମ୍ହି ପଦସ୍ମିଂ, ପଦେସୁ। ଏଓଂ ବିଲସଦ୍ଦୋ।

କମ୍ମସଦ୍ଦତୋ ନାସ୍ସ ''ନାସ୍ସେ+ନୋ''ତି ଏନୋ ୱା, କମ୍ମେନ, ''ପୁମକମ୍ମଥାମା''ଦିନା ଉତ୍ତେ କମ୍ମୁନା କମ୍ମନା। ଇମିନାୱ ସସ୍ମାସୁ ଉତ୍ତଂ, ଉସ୍ସ ଲସଞ୍ଜ୍ଞାଯଂ ସ+ସ୍ମାନଂ ଯଥାଯୋଗଂ ନୋ+ନା ନିଚ୍ଚଂ, ଓଓହିତଓିଭାସତ୍ତା ୱାଧିକାରସ୍ସ। କମ୍ମୁନୋ କମ୍ମସ୍ସ। କମ୍ମୁନା କମ୍ମା କମ୍ମମ୍ହା କମ୍ମସ୍ମା। ''କମ୍ମାଦିତୋ''ତି ସ୍ମିନୋ ୱା ନିମ୍ହି କମ୍ମନି କମ୍ମେ କମ୍ମମ୍ହି କମ୍ମସ୍ମିଂ, ସେସଂ ନପୁଂସକସମଂ। ଚମ୍ମ+ୱେସ୍ମ+ଭସ୍ମାଦଯୋ କମ୍ମସମା ଉତ୍ତତୋ+ଞ୍ଞତ୍ର।

ଗଚ୍ଛନ୍ତ, ସି। ''ନ୍ତସ୍ସଂ''ତି ୱା ଅଂମ୍ହି ସିଲୋପୋ ଗଚ୍ଛଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ସିସ୍ସ ଦଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି। ଭୋ ଗଚ୍ଛ ଗଚ୍ଛା ଗଚ୍ଛଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି। ଗଚ୍ଛଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନି। ଗଚ୍ଛତା ଗଚ୍ଛନ୍ତେନେ+ଚ୍ଚାଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ। ଏଓଂ ଯଜନ୍ତ+ଓଜନ୍ତାଦଯୋ।

ଅକାରନ୍ତଂ।

ଅଟ୍ଠି , ସିଲୋପୋ।

୧୧୩। ଝଲା ୱା

ଝଲତୋ ଯୋନଂ ନି ହୋତି ୱା ନପୁଂସକେ। ଅଟ୍ଠୀନି। ''ଲୋପୋ''ତି ଯୋଲୋପେ ଦୀଘୋ, ଅଟ୍ଠୀ। ଭୋ ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠୀ, ଅଟ୍ଠୀନି ଅଟ୍ଠୀ। ଅଟ୍ଠିଂ, ଅଟ୍ଠୀନି ଅଟ୍ଠୀ। ଅଟ୍ଠିନା ଇଚ୍ଚାଦି ମୁନିସଦ୍ଦସମଂ। ଏଓଂ ପଚ୍ଛି+ଅକ୍ଖି+ଦଧି+ସତ୍ଥି+ୱାରି+ଅଚ୍ଚିଆଦଯୋ।

ଇକାରନ୍ତଂ।

ଦଣ୍ଡି, ନପୁଂସକତ୍ତା ''ଏକଓଚନେ''ଚ୍ଚାଦିନା ରସ୍ସେ ସିଲୋପୋ। ଦଣ୍ଡୀନି ଦଣ୍ଡୀ। ''ଗେ ୱା''ତି ରସ୍ସେ ଭୋ ଦଣ୍ଡି ଦଣ୍ଡୀ, ଦଣ୍ଡୀନି ଦଣ୍ଡୀ। ''ନଂ ଝୀତୋ''ତି ନଂ। ଦଣ୍ଡିନଂ ଦଣ୍ଡିଂ, ଦଣ୍ଡୀନି ଦଣ୍ଡୀ। ସେସଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ଦଣ୍ଡୀସମଂ। ଏଓଂ ସୁଖକାରୀ+ସୀଘଯାଯୀଆଦଯୋ।

ଈକାରନ୍ତଂ।

ଚକ୍ଖୁ, ଚକ୍ଖୂନି ଚକ୍ଖୂ। ସେସଂ ଅଟ୍ଠିସମଂ। ଏଓଂ ଆଯୁ+ୱସୁ+ଧନୁ+ଦାରୁ+ତିପୁ+ମଧୁ+ସିଙ୍ଗୁ+ହିଙ୍ଗୁ+ୱତ୍ଥୁ+ଜତୁ+ଅମ୍ବୁ+ ଅସ୍ସୁଆଦୀନି। ଆଯୁସଦ୍ଦତୋ ନାସ୍ସ କୋଧାଦିତ୍ତା ସାୱ ୱିସେସୋ।

ଉକାରନ୍ତଂ।

ଗୋତ୍ରଭୁ, ରସ୍ସେ ସିଲୋପୋ। ଗୋତ୍ରଭୂନି ଗୋତ୍ରଭୂ। ଭୋ ଗୋତ୍ରଭୁ ଗୋତ୍ରଭୂ, ଗୋତ୍ରଭୂନି ଗୋତ୍ରଭୂ। ଗୋତ୍ରଭୁଂ, ଗୋତ୍ରଭୂନି ଗୋତ୍ରଭୂ ଇଚ୍ଚାଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ ୱେସ୍ସଭୂସମଂ। ଏଓଂ ସଯମ୍ଭୂ+ଅଭିଭୂ+ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ ଆଦଯୋ।

ଊକାରନ୍ତଂ।

ୱିସଦା+ୱିସଦାକାର-ୱୋହାରୋ+ଭଯମୁତ୍ତକୋ ;

ପୁମାଦିଜାନନେ ହେତୁ-ଭାୱତୋ ଲିଙ୍ଗ+ମୀରିତୋ।

ଥନ+କେସାଓତୀ ନାରୀ, ମସ୍ସୁଓା ପୁରିସୋ ସିଯା;

ଉଭିନ୍ନ+ମନ୍ତରଂ ଏତଂ, ଇତରୋ+ଭଯମୁତ୍ତକୋ।

ଏସେ+ସା ଏତ+ମୀତି ଚ,

ପସିଦ୍ଧିଅତ୍ଥେସୁ ଯେସୁ ଲୋକସ୍ସ;

ଥୀ+ପୁମ+ନପୁଂସକାନୀ+ତି,

ଓୁଚ୍ଚନ୍ତେ ତାନି ନାମାନି।

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ଅଥ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ରୂପନଯୋ ନିଦ୍ଦିସିଯତେ,

ସଦ୍ଧ କତର କତମ ଉଭଯ ଇତର ଅଞ୍ଞ ଅଞ୍ଞତର ଅଞ୍ଞତମ, ପୁଦ୍ଧ+ପରା+ପର+ଦକ୍ଖିଣୁ+ଉରା+ଧରାନି ଓଓତ୍ଥାଯ+ମସଞ୍ଞାଯଂ। ‘‘ଉନପୂରତ୍ଥ+ମଧିକପଦୋଦାହରଣ+ମଞ୍ଜାହାରୋ’’ତି ଞାଯା ସଦ୍ଧାଦୀସୁ ପଠୀଯନ୍ତେତି ଯୋଜେତଦ୍ଧଂ। ଯ ତ୍ଯ ତ ଏତ ଇମ ଅମୁ କିଂ ଏକ ତୁମ୍ହ ଅମ୍ହ ଇଚ୍ଚେତେ ସଦ୍ଧାଦଯୋ। କଚ୍ଚାଯନେ ଅଦସ୍ସିତସ୍ସାପି ତ୍ଯସଦସ୍ସ –

ଖ୍ଞା ପଣିହିତା ତ୍ଯାସୁ, ରତି ତ୍ଯାସୁ ପତିଟ୍ଠିତା;

ବୀଜାନି ତ୍ଯାସୁ ରୁହନ୍ତି, ଯଦିଦଂ ସତ୍ତା ପଜାଯରେତି –

ପାଠଇଯଂ ଦିସ୍ସମାନତ୍ତା ଇଧ ସଙ୍ଗହୋ।

ତତ୍ଥ ସଦ୍ଧସଦ୍ଦୋ ନିରଓସେସତ୍ଥୋ। କତର+କତମସଦ୍ଦା ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥା। ଉଭଯସଦ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଅଓଯଓସମୁଦାଯଓଚନୋ। ଇତରସଦ୍ଦୋ ଓୁତ୍ତପଟିଯୋଗୀଓଚନୋ। ଅଞ୍ଞସଦ୍ଦୋ ଅଧିକତାପରଓଚନୋ। ଅଞ୍ଞ- ତର+ଅଞ୍ଞତମସଦ୍ଦା ଅନିଯମତ୍ଥା। ପୁଦ୍ଧାଦଯୋ ଦିସାଦିଓତ୍ଥାଓଚନା। ଯସଦ୍ଦୋ ଅନିଯମତ୍ଥୋ। ତ୍ଯ+ତସଦ୍ଦା ପରମ୍ମୁଖଓଚନା। ଏତ+ଇମ+ଅମୁ+କିଂ ଇଚ୍ଚେତେ ସମୀପ+ଅଚ୍ଚନ୍ତସମୀପ+ଦୂର+ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥଓଚନା। ଏକସଦ୍ଦୋ ସଂଖ୍ୟାଦିଓଚନୋ। ତୁମ୍ହ+ଅମ୍ହସଦ୍ଦା ପର+ଅତ୍ତ ନିଦ୍ଦେସଓଚନା।

ସଦ୍ଧୋ, ସିସ୍ସ ଓ,

୧୩୮। ଯୋନ+ମେଟ

ଅକାରନ୍ତେହି ସଦ୍ଧାଦୀହି ଯୋନଂ ଏଟ ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ସଦ୍ଧେ। ଭୋ ସଦ୍ଧ ସଦ୍ଧା, ସଦ୍ଧେ। ସଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧେ। ସଦ୍ଧେନ, ସଦ୍ଧେହି ସଦ୍ଧେଭି। ଏଓଂ କରଣେ। ସଦ୍ଧସ୍ସ।

୯୯। ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ନଂମ୍ହି ଚ

ଅକାରନ୍ତାନଂ ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଏ ହୋତି ନଂମ୍ହି ସୁ+ହିସୁ ଚ। ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦୋ ଅଓଯଓେ, ଓୁତ୍ତଞ୍ହି –

ମରିଯାଦାଯଂ ପକାରେ ଚ, ସମୀପେ+ଓଯଓେ ତଥା;

ଚତୂସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ମେଧାଓୀ, ଆଦିସଦ୍ଦଂ ପକାସଯେତି।

୧୦୦। ସଂ+ସାନଂ

ସଵ୍ଵାଦିତୋ ନଂଓଚନସ୍ସ ସଂ+ସାନଂ ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବେସଂ ସବ୍ବେସାନଂ। ସଵ୍ଵା ସଵ୍ଵମ୍ହା ସଵ୍ଵସ୍ମା। ସବ୍ବେ ସଵ୍ଵମ୍ହି ସଵ୍ଵସ୍ମିଂ, ସବ୍ବେସୁ।

ଇତ୍ଥିଯଂ "ଇତ୍ଥିଯ+ମତ୍ଵା"ତି ଆପଚ୍ଚଯେ ତସ୍ସ ଘସଞ୍ଞା। ସେସଂ କଞ୍ଞାଓ। ସଵ୍ଵା, ସଵ୍ଵା ସଵ୍ଵାଯୋ। ଭୋ ସବ୍ବେ, ସଵ୍ଵା ସଵ୍ଵାଯୋ। "ଘୋ ସ୍ସଂ+ସ୍ସା+ସ୍ସାଯଂ+ତିଂ ସୂ"-ତି ରସ୍ସେ ସବ୍ବଂ, ସଵ୍ଵା ସଵ୍ଵାଯୋ। ସଵ୍ଵାଯ, ସଵ୍ଵାହି ସଵ୍ଵାଭି।

୧୦୧। ଘପା ସସ୍ସ ସ୍ସା ଓା

ସଵ୍ଵାଦୀନଂ ଘପତୋ ସସ୍ସ ସ୍ସା ଓା ହୋତି। ଅମୁସ୍ସାତି ରୂପସ୍ସ "ସ୍ସା ଓା ତେ+ତି+ମା+ମୂହୀ"ତି ସ୍ସାଦେସେନ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ଓାଗ୍ଗହଣ+ମୁତ୍ତରତ୍ଥଂ। ରସ୍ସେ ସଵ୍ଵସ୍ସା ସଵ୍ଵାଯ, ସଵ୍ଵାସଂ ସଵ୍ଵାସାନଂ। ପଞ୍ଚମିଯଂ ସଵ୍ଵାଯ।

୧୦୨। ସ୍ମିନୋ ସ୍ସଂ

ସଵ୍ଵାଦୀନଂ ଘପତୋ ସ୍ମିନୋ ସ୍ସଂ ଓା ହୋତି। ସଵ୍ଵସ୍ସଂ ସଵ୍ଵାଯଂ ସଵ୍ଵାଯ, ସଵ୍ଵାସୁ।

ନପୁଂସକେ ସବ୍ବଂ। "ଯୋନଂ ନୀ"ତି ନପୁଂସକେ ଯୋସ୍ସ ନିମ୍ହି –

୧୩୭। ସଵ୍ଵାଦୀହି

ସଵ୍ଵାଦୀହି ପରସ୍ସ ନିସ୍ସ ଟା ନ ହୋତି। ଦୀଘେ ସଵ୍ଵାନି। ଭୋ ସଵ୍ଵ ସଵ୍ଵା, ସଵ୍ଵାନି। ସବ୍ବଂ, ସବ୍ବେ ସଵ୍ଵାନି। ନାଦୀସୁ ପୁମେଓ। କତରକତମୌଭଯା ତୀସୁ ଲିଙ୍ଗେସୁ ସଵ୍ଵସମା। ଏଓଂ ଇତରଅଞ୍ଞସଦ୍ଦା। ସ୍ସା+ସ୍ସଂସୁ ଓିସେସୋ।

୫୨। ସ୍ସଂ+ସ୍ସା+ସ୍ସାଯେସ୍ଵି-ତରେ+କ+ଞ୍ଞେ+ତି+ମାନ+ମି

ସ୍ସମାଦୀସୁ ଇତର+ଏକ+ଅଞ୍ଞ+ଏତ+ଇମ ଇଚ୍ଚେତେସଂ ଇ ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ। ଇତରିସ୍ସା ଇତରାଯ, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅଞ୍ଞାଯ, ଅଞ୍ଞାସଂ ଅଞ୍ଞାସାନଂ। ଅଞ୍ଞିସ୍ସଂ ଅଞ୍ଞାଯଂ ଅଞ୍ଞାଯ। ଅଞ୍ଞତର+ଞ୍ଞତମା ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯେ ସଵ୍ଵସମା।

ପୁବ୍ବୋ,

୧୪୩। ପୁବ୍ବାଦୀହି ଛହି

ଏତେହି ଛହି ସତ୍ତିସଯେ ଏଟ ଓା ହୋତୀତି ଯୋସ୍ସ ଏଟ, ପୁବ୍ବେ ପୁବ୍ବା। ଭୋ ପୁବ୍ବ ପୁବ୍ବା, ପୁବ୍ବେ ପୁବ୍ବା। ପୁବ୍ବଂ, ପୁବ୍ବେ। ପୁବ୍ବେନ। ସେସଂ ସଵ୍ଵଲିଙ୍ଗେ ସଵ୍ଵସମଂ। ଏଓଂ ପରାଦଯୋ ପଞ୍ଚ।

୧୩୯। ନା+ଞ୍ଞଞ୍ଚ ନାମ+ପ୍ପଧାନା

ତଂନାମଭୂତେହି ଅପ୍ପଧାନେହି ଚ ସଵ୍ଵାଦୀହି ସଵ୍ଵାଦିକାରିଯଂ ନ ହୋତି। ତେ ସଵ୍ଵା, ସଵ୍ଵନାମା ତେତି ଅତ୍ଥୋ। ତେ ପିଯସଵ୍ଵା, ତେ ଅତିସଵ୍ଵା। ନାମଭୂତେ ଚ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥାଦୋ ଅପ୍ପଧାନଓିସଯେ ଚ ସଵ୍ଵାଦିକାରିଯନିସେଧେନ "ପରମସବ୍ବେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି" ତ୍ୟାଦିତୋ ପଧାନପଦନ୍ତତୋ ଏଟଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଓିସେସନସମାସସ୍ସ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥପଧାନତ୍ତା।

୧୪୦। ତତିଯତ୍ଥଯୋଗେ

ତତିଯତ୍ଥେନ ଯୋଗେ ଚ ସଵ୍ଵାଦିକାରିଯଂ ନ ହୋତି। ମାସେନ ପୁବ୍ବା ମାସପୁବ୍ବା ଇଚ୍ଚାଦି।

୧୪୧। ଚନ୍ଦସମାସେ

ଚନ୍ଦସମାସୱିସଯେ ସବ୍ବାଦିକାରିଯଂ ନ ହୋତି। ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରପୁବ୍ବାନନ୍ତିଆଦି।

୧୪୨। ୱେ+ଟ

ଇତି ଚନ୍ଦସମାସେ ସବ୍ବାଦିକାରିଯଂ ନ ହୋତି, ନିଚ୍ଚେନ ଏଟଆଦେସପ୍ପସଙ୍ଗେ ଅଯଂ ସମ୍ପତ୍ତୱିଭାସା। ପୁବ୍ବୁତ୍ତରେ ପୁବ୍ବୁତ୍ତରା। ସେସଂ ସୁଗତସମଂ।

ଯୋ, ଯେ। ଯା, ଯାଯୋ। ଯଂ, ଯାନି ଇଚ୍ଚାଦି ସବ୍ବସମଂ। ଯାଦୀନ+ମାଲପନେ ରୂପଂ ନ ସମ୍ଭୱତି।

ତ୍ଯ ସି –

୧୨୮। ତ୍ଯ+ତେ+ତାନଂ ତସ୍ସ ସୋ

ତ୍ଯ+ତେ+ତାନ+ମନପୁଂସକାନଂ ତସ୍ସ ସୋ ହୋତି ସିମ୍ହି। ସ୍ଯୋ, ସ୍ଯେ। ସ୍ଯା, ତ୍ଯା, ତ୍ଯାଯୋ। ତ୍ଯଂ, ତ୍ଯାନି ଇଚ୍ଚାଦି ସବ୍ବସମଂ।

ସୋ,

୧୩୧। ତତସ୍ସ ନୋ ସବ୍ବାସୁ

ତସଦ୍ଦସ୍ସ ତସ୍ସ ନୋ ୱା ହୋତି ସବ୍ବାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ। ''ତ୍ଯ+ତେ+ତାନଂ ତସ୍ସା''ତି ଚ ଏତ୍ଥ ତ୍ଯାଦୀନଂ ତକାରଗ୍ଗହଣଂ ସ୍ଯା ସା ଏସା ନାଯୋତି ଇଛିଯଂ ସବ୍ବସମା ହୋତୀତି। ନେ ତେ। ନଂ ତଂ, ନେ ତେ। ନେନ ତେନେ, ନେହି ନେଭି ତେହି ତେଭି।

୧୩୨। ଟ ସସ୍ମାସ୍ମିଂସ୍ସାଯସ୍ସଂସ୍ସାସଂମ୍ହାମ୍ହିସ୍ୱି+ମସ୍ସ ଚ

''ଟ ସ+ସ୍ମା+ସ୍ମିଂ+ନଂସ୍ମି+ମସ୍ସ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତେପି ତେସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଆଦେସେସୁ ସ୍ସାଯାଦୀସୁ ପରେସୁ ''ତଦାଦେସା ତଦିୱ ଭୱନ୍ତୀ''ତି ଞ୍ଚାଯା ଟାଦେସେ ସିଦ୍ଧେପି ଯାଦିଆଦେସନ୍ତରେ ପରେ ନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ସ୍ସାଦୀନଂ ଗହଣଂ।

ସାଦୀସ୍ୱି+ମସ୍ସ ତସଦ୍ଦତକାରସ୍ସ ଚ ଟୋ ୱା ହୋତି। ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ। ଏୱ+ମୁପରିପି। ଅସ୍ସ ନସ୍ସ ତସ୍ସ, ନେସଂ ନେସାନଂ ତେସଂ ତେସାନଂ। ଅମ୍ହା ଅସ୍ମା ନମ୍ହା ନସ୍ମା ତମ୍ହା ତସ୍ମା। ଅମ୍ହି ଅସ୍ମିଂ ନମ୍ହି ନସ୍ମିଂ ତମ୍ହି ତସ୍ମିଂ, ନେସୁ ତେସୁ।

ଇଛିଯଂ ସା, ନା ନାଯୋ ତା ତାଯୋ। ନଂ ତଂ, ନା ନାଯୋ ତା ତାଯୋ। ନାମ୍ହି –

୪୬। ସ୍ସା ୱା ତେ+ତି+ମା+ମୂହି

ଘପସଞ୍ଞେହି ତ+ଏତ+ଇମ+ଅମୂହି ଏକତ୍ତେ ନାଦୀନଂ ସ୍ସା ୱା ହୋତି। ଅନ୍ତସ୍ସରାନଂ ଘପୱୋହାରେନ ତଂସହଚରିତାପି ସଦ୍ଦା ''କୁନ୍ତେ ପୱେସଯା''ତି ଞ୍ଚାଯା ଗଯ୍ହନ୍ତୀତି ''ଘପସଞ୍ଞେହି ତ+ଏତ+ଇମ+ଅମୂହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱାଟାଦେସେ ଅସ୍ସା ନସ୍ସା ନାଯ।

୫୩। ତାଯ ୱା

ସ୍ସଂସ୍ସାସ୍ସା ଯେସୁ ତସ୍ସ ୱା ଇ ହୋତି। ତିସ୍ସା ତସ୍ସା ତାଯ, ନାହି ନାଭି ତାହି ତାଭି। ସସ୍ସ ୱା ସ୍ସାମ୍ହି ଅସ୍ସା ନସ୍ସା ତିସ୍ସା ତସ୍ସା।

୫୪। ତେ+ତି+ମାତୋ ସସ୍ସ ସ୍ସାଯ

ତା+ଏତା+ଇମାତୋ ସସ୍ସ ସ୍ସାଯୋ ହୋତି ୱା। ଅସ୍ସାଯ ନସ୍ସାଯ ତିସ୍ସାଯ ତସ୍ସାଯ, ''ଘପତେ''ଚ୍ଚାଦିନା ଯାଦେସେ ନାଯ ତାଯ। ନଂୱଚନସ୍ସ ସ+ମାଦେସେ ତକାରସ୍ସ ଚ ୱା ଟାଦେସେ ଆସଂ ନାସଂ ନାସାନଂ ତାସଂ ତାସାନଂ। ସତ୍ତମିଯଂ ଅସ୍ସଂ ଅସ୍ସା ନସ୍ସଂ ନସ୍ସା ନାଯଂ ନାଯ ତିସ୍ସଂ ତିସ୍ସା ତସ୍ସଂ

ତସ୍ସା ତାଯଂ ତାଯ, ନାସୁ ତାସୁ।

ନପୁଂସକେ ନଂ ତଂ, ନାନି ତାନି। ନଂ ତଂ, ନେ ନାନି ତେ ତାନି। ସେସଂ ପୁମେୱ।

“ଯଂତଂସଦ୍ଦା ନିଚ୍ଚସମ୍ବନ୍ଧା”ତି ଞାଯା ଯଂସଦ୍ଦେନ ଅନିଯମିତତ୍ତଂ ତଂସଦ୍ଦୋ ନିଯମେତି।

ପସିଦ୍ଧେ ଅନୁଭୂତତ୍ଥେ, ପକ୍କନ୍ତୱିସଯେ ତଥା;

ଯଂସଦ୍ଦ+ମନପେକ୍ଖେୱ, ତଂସଦ୍ଦୋ ଯୁଜ୍ଜତେ ସଦାତି –

ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏତ୍ଥେୱ ତଂସଦ୍ଦୋ ଯଂସଦ୍ଦଂ ନାପେକ୍ଖତି। ଯଥାକ୍କମଂ ତତ୍ରି+ଦ+ମୁଦାହରଣଂ –

(I) “ନମୋ ତସ୍ସା”ତି ଚ, (I) “ଅଗ୍ଗିମ୍ପି+କ୍ଖିନା…ପେ… ଞାତକାରୀ ହି ସୋ ଜିନୋ”ତି ଚ, (II) ପୁରିମଗାଥାଯ ୱୁତ୍ତମୁନିସଦ୍ଦ+ମପେକ୍ଖିତ୍ୱା “ସୱାସନେ କିଲେସେ ସୋ”ତି ଚ।

ଏସୋ, ଏତେ। ଏସା, ଏତା ଏତାଯୋ, ଏତଂ, ଏତାନି ଇଚ୍ଚାଦି ଟ+ନାଦେସାଭାୱୋୱ ୱିସେସୋ।

ଇମ ସି,

୧୨୭। ସିମ୍ହ+ନପୁଂସକସ୍ସ+ଯଂ

ଇମସଦ୍ଦସ୍ସ ଅନପୁଂସକସ୍ସ ଅଯଂ ହୋତି ସିମ୍ହି। ଅଯଂ, ଇମେ। ଇମଂ, ଇମେ।

୧୨୬। ନାମ୍ହ+ନି+ମି

ଇମସଦ୍ଦସ୍ସ ଅନିତ୍ଥିଯଂ ନାମ୍ହି ଅନ+ଇମିଇଚ୍ଚାଦେସା ହୋନ୍ତି। “ଅତେ+ନା”ତି ଏନେ ଅନେନ ଇମିନା। ହିମ୍ହି –

୧୨୫। ଇମସ୍ସା+ନିତ୍ଥିଯଂ ଟେ

ଇମସ୍ସା+ନିତ୍ଥିଯଂ ଟେ ହୋତି ୱା ସୁ+ନଂ+ହିସୁ। “ନାମଗ୍ଗହଣେ ଲିଙ୍ଗୱିସିଟ୍ଠସ୍ସାପି ଗହଣଂ”ତି ଞାଯା ‘ଅନିତ୍ଥିଯଂ’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନିସେଧା ଇମସ୍ସାତି ନାମଗ୍ଗହଣୱିସଯେ ଲିଙ୍ଗୱିସେସିତସ୍ସ ଇମସଦ୍ଦସ୍ସାପି ଗହଣଂ। ତସ୍ସ ଫଲଂ “ତତସ୍ସ ନୋ ସବ୍ବାସୁ” ତ୍ୱାଦୋ ଲିଙ୍ଗତ୍ତଯେ କାରିଯସିଦ୍ଧି। ଏହି ଏଭି ଇମେହି ଇମେଭି। “ଟ ସସ୍ମାସ୍ମି”ମିଚ୍ଚାଦିନା ସବ୍ବସ୍ସି+ମସ୍ସ ୱା ଟାଦେସେ ଅସ୍ସ ଇମସ୍ସ, ୱା ଟେ ଏସଂ ଏସାନଂ ଇମେସଂ ଇମେସାନଂ। ଅମ୍ହା ଅସ୍ମା ଇମମ୍ହା ଇମସ୍ମା। ଅମ୍ହି ଅସ୍ମିଂ ଇମମ୍ହି ଇମସ୍ମିଂ, ଏସୁ ଇମେସୁ।

ଇତ୍ଥିଯଂ ଅଯଂ, ଇମା ଇମାଯୋ। ଇମଂ, ଇମା ଇମାଯୋ। ନା “ସ୍ସା ୱା ତେ+ତି+ମା+ମୂହୀ”ତି ସ୍ସା ୱା, ୱା ଟାଦେସେ “ସ୍ସ” ମିଚ୍ଚାଦିନା ଇଆଦେସେ ଚ କତେ ଅସ୍ସା ଇମିସ୍ସା ଇମାଯ, ଇମାହି ଇମାଭି। ଅସ୍ସା ଇମିସ୍ସା ଅସ୍ସାଯ ଇମିସ୍ସାଯ ଇମାଯ। ନଂୱଚନସ୍ସ ସ+ମାଦେସେ ଇମସ୍ସ ଚ ୱା ଟାଦେସେ ଅସ୍ସ “ସୁନଂହି ସୂ”ତି ଦୀଘେ ଚ କତେ ଆସଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମାସଂ ଇମାସାନଂ। ସତ୍ତମିଯଂ ଅସ୍ସଂ ଇମିସ୍ସଂ ଅସ୍ସା ଇମିସ୍ସା ଇମାଯଂ ଇମାଯ, ଇମାସୁ।

ନପୁଂସକେ –

୨୦୧। ଇମସ୍ସି+ଦଂ ୱା

ଅଂସିସୁ ସହ ତେହି ଇମସ୍ସି+ଦଂ ହୋତି ୱା ନପୁଂସକେ। ଇଦଂ ଇମଂ, ଇମେ ଇମାନି। ଇଦଂ ଇମଂ, ଇମେ ଇମାନି। ଅନେନ ଇମିନା ଇଚ୍ଚାଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

୧୯୭। ଇମେ+ତାନ+ମେନା+ନ୍ୱାଦେସେ ଦୁତିଯାଯଂ

ଇମଏତସଦ୍ଦାନଂ କଥିତାନୁକଥନୱିସଯେ ଦୁତିଯାଯ+ମେନାଦେସୋ ହୋତି। ଇମଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ୱିନଯ+ମଜ୍ଝାପଯ, ଅଥୋ ଏନଂ ଧମ୍ମ+ମଜ୍ଝାପଯ। ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିନଯ+ମଜ୍ଝାପଯ, ଅଥୋ ଏନେ ଧମ୍ମ+ମଜ୍ଝାପଯ। ଏୱ+ମେତସ୍ସ ଚ ଯୋଜନୀଯଂ।

ଅମୁ ସି,

୧୨୯। ମସ୍ସା+ମୁସ୍ସ

ଅନପୁଂସକସ୍ସା+ମୁସ୍ସ ମକାରସ୍ସ ସୋ ହୋତି ସିମ୍ହି। ଅସୁ, ଯୋ –

୮୬। ଲୋପୋ+ମୁସ୍ମା

ନିଯମସୁତ୍ତ+ମିଦଂ, ଅମୁସଦ୍ଦତୋ ଯୋନଂ ଲୋପୋ ହୋତି ନିଚ୍ଚଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଦୀଘେ ଅମୂ। ଝଲତୋ ଯୋନଂ ''ଲୋପୋ''ତି ଲୋପେ ସିଦ୍ଧେପି ୱୋ+ପୱାଦୋ+ଯ+ମାରମ୍ଭୋ।

ଆରମ୍ଭୋ ୱଚନମ୍ପତ୍ତି, ଲକ୍ଖଣଂ ଯୋଗଲକ୍ଖଣଂ;

ୱାକ୍ୟଂ ସତ୍ଥଞ୍ଚ ଇଚ୍ଚାଦି, ସୁତ୍ତାନ+ମଭିଧାଯକା।

ଅମୁଂ, ଅମୂ। ଅମୁନା, ଅମୂହି ଅମୂଭି।

୮୭। ନ ନୋ ସସ୍ସ

ଅମୁସ୍ମା ସସ୍ସ ନୋ ନ ହୋତି। ଅମୁସ୍ସ, ଅମୂସଂ ଅମୂସାନଂ। ''ନାସ୍ମାସ୍ସା''ତି ଲତୋ ସ୍ମାସ୍ସ ନା, ଅମୁନା ଅମୁମ୍ହା ଅମୁସ୍ମା। ଅମୁମ୍ହି ଅମୁସ୍ମିଂ, ଅମୂସୁ।

ଇତ୍ଥିଯଂ ଅସୁ, ଅମୂ ଅମୁଯୋ। ଅମୁଂ, ଅମୂ ଅମୁଯୋ। ନା, ''ସ୍ମା ୱା ତେ+ତି+ମା+ମୂହୀ''ତି ନାଦ୍ଧେକୱଚନାନଂ ସ୍ସା ୱା, ଅମୁସ୍ସା ଅମୁଯା, ଅମୂହି ଅମୂଭି। ଅମୁସ୍ସା ଅମୁଯା, ଅମୂସଂ ଅମୂସାନଂ। ସତ୍ତମିଯଂ ଅମୁସ୍ସଂ ଅମୁସ୍ସା ଅମୁଯଂ ଅମୁଯା, ଅମୂସୁ।

ନପୁଂସକେ –

୨୦୨। ଅମୁସ୍ସା+ଦୁଂ

ଅଂସିସୁ ସହ ତେହି ଅମୁସ୍ସ ଅଦୁଂ ହୋତି ୱା ନପୁଂସକେ। ଅଦୁଂ, ସିଲୋପୋ, ଅମୁଂ। ''ଝଲା ୱା''ତି ୱାନିଆଦେସେ ଅମୂନି ଅମୂ। ଅଦୁଂ ଅମୁଂ, ଅମୂନି ଅମୂ। ଅମୁନା ଇଚ୍ଚାଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗସମଂ।

''ସକତ୍ଥେ''ତି କପଚ୍ଚଯେ –

୧୩୦। କେ ୱା

ଅମୁ ଏୱ ଅମୁକୋତି ସକତ୍ଥେ କପଚ୍ଚଯେ ତଦ୍ଧିତୱୁତ୍ତିତ୍ତା ''ଏକତ୍ଥତାଯଂ''ତି ସିଲୋପେ ଚ କତେ ''ନିମିତ୍ତାଭାୱେ ନେମିତ୍ତିକସ୍ସାଭାୱୋ''ତି ଞାଯା ନିମିତ୍ତଭୂତସ୍ସ ସିସ୍ସା+ଭାୱେ ନେମିତ୍ତିକସ୍ସ ''ମସ୍ସା+ମୁସ୍ସା''ତି କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ସକାରସ୍ସ ନିୱୁତ୍ତୀତି 'କେ ୱା'ତି ୱିକପ୍ପେନ ମସ୍ସ ସକାରତ୍ଥ+ ମିଦ+ମାରଦ୍ଧଂ । ଅମୁସ୍ସ ମସ୍ସ କେ ସ ହୋତି ୱା। ଅସୁକୋ ଅମୁକା, ଅସୁକା ଅମୁକା। ଅସୁକଂ ଅମୁକଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

କିଂ ସି।

୧୯୮। କିସ୍ସ କୋ ସବ୍ବାସୁ

ସଦ୍ଧାସୁ ୱିଭତ୍ତୀସୁ କିସ୍ସ କୋ ହୋତି। ସିସ୍ସୋ, କୋ, କେ। କଂ, କେ। କେନ, କେହି କେଭି।

୧୯୯। କି ସସ୍ମିଂସ୍ସୁ ୱା ନିଚ୍ଚିୟଂ

ଅନିଚ୍ଚିୟଂ କିସ୍ସ କି ୱା ହୋତି ସସ୍ମିଂସ୍ସୁ। କିସ୍ସ କସ୍ସ, କେସଂ କେସାନଂ। କସ୍ମା କସ୍ମା। କିମ୍ହି କିସ୍ମିଂ କମ୍ହି କସ୍ମିଂ, କେସୁ।

ଇଚ୍ଚିୟଂ ୱିଭତ୍ତୀସୁ ପରେସୁ କାଦେସେ କତେ ଅକାରନ୍ତତ୍ତା ମଜ୍ଝେ ଆପଚ୍ଚୟକରଣ+ମତ୍ତିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଆ, କା, କାୟୋ। କଂ, କା କାୟୋ ଇଚ୍ଚାଦି ସଦ୍ଧାୱ।

ନପୁଂସକେ –

୨୦୦। କି+ମଂସିସୁ ସହ ନପୁଂସକେ

ଅଂସିସୁ ସହ ତେହି କିଂ ସଦ୍ଦସ୍ସ କିଂହୋତି ନପୁଂସକେ। କାଦେସସ୍ସ ସାମଞ୍ଞତ୍ତା ''ୱିସେସୱିହିତା ୱିଧୟୋ ସାମଞ୍ଞୱିଧୟୋ ନିସେଧେନ୍ତୀ''ତି ଞାୟା କିଂଆଦେସେନ କାଦେସନିୱୁତ୍ତି। କିଂ, କାନି। କିଂ, କେ କାନି। କେନେ+ଚ୍ଚାଦି ପୁବ୍ବେୱ।

ଏକସଦ୍ଦୋ ସଂଖ୍ୟା+ତୁଲ୍ଯ+ଞ୍ଞ+ସହାୟୱଚନୋ। ଯଦା ସଂଖ୍ୟାୱଚନୋ, ତଦା ଏକୱଚନନ୍ତୋ, ଅତ୍ର ଏକସଦ୍ଦୋ ସଂଖ୍ୟେୟ୍ୟୱାପୀ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ତୁଲ୍ୟାଦୀସୁ ବହୁୱଚନନ୍ତୋପି। ଏକୋ, ଏକେ। ଏକା, ଏକା ଏକାୟୋ। ଏକଂ, ଏକାନି+ଚ୍ଚାଦି ସଦ୍ଧସମଂ ତିଲିଙ୍ଗେ।

ତୁଲ୍ଯେ ଏକୋ ୱିଲାସୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁମାରାନଂ, ଏକେ ୱଣ୍ଣସଦ୍ଧା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କୁମାରାନଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ଏକୋ ଆଚରିୟୋ ଏୱ+ମାହ, ଏକେ ଆଚରିୟା ଏୱ+ମାହଂସୁ। ଅସହାୟତେ ଏକୋୱ ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିସିତ୍ୱା।

ଏକୋ, ଏକେ। ଏକା, ଏକା ଏକାୟୋ। ଏକଂ ଏକାନି+ଚ୍ଚାଦି ସଦ୍ଧସମଂ ତିଲିଙ୍ଗେ। ସ୍ମା+ସ୍ମିଂସୁ ପନ ''ସ୍ସ''ମାଦିନା ଇ, ଏକିସ୍ସା ଏକାୟ, ଏକିସ୍ସଂ ଏକାୟଂ ଏକାୟ।

ଇଧ ଅତ୍ତପରଗାରୱୱସେନ ଏକସ୍ସାପି ''ଅମ୍ହାକଂ ରଞ୍ଞୋ''ତିପି ''ଏକେ ଆଚରିୟା''ତିପି ବହୁୱଚନସ୍ସ ଲୋକେନ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା ବହୁଲୱିଧାନା ବହୁୱଚନେନେୱ ସିଜ୍ଝତି।

ତୁମ୍ହ+ଅମ୍ହସଦ୍ଧା ଅଲିଙ୍ଗା, ତଥା ଉଭ+କତି+ଦ୍ୱିସଦ୍ଧା, ପଞ୍ଚାଦୟୋ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ତା ଚ। ତୁମ୍ହ ସି, ଅମ୍ହ ସି।

୨୧୨। ତୁମ୍ହସ୍ସ ତୁୱଂ'ତ୍ୱ+ମମ୍ହି ଚ

ଅମ୍ହି ସିମ୍ହି ଚ ତୁମ୍ହସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ତୁୱଂ+ତ୍ୱଂ ହୋନ୍ତି। ତୁୱଂ ତ୍ୱଂ।

୨୧୧। ସିମ୍ହ+ହଂ

ସିମ୍ହି ଅମ୍ହସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଅହଂ ହୋତି। ଅହଂ, ଯେୱସ୍ୱେ+ଟ, ତୁ ମ୍ହେ।

୨,୨୦୯। ମୟ+ମସ୍ମା+ମ୍ହସ୍ସ

ଯୋସ୍ୱ+ମ୍ହସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ମୟ+ମସ୍ମା ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ମୟଂ ଅମ୍ହେ।

୨୨୭। ଅଂମ୍ହି ତଂ+ମଂ+ତୱଂ+ମମଂ

ଅଂମ୍ହି ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଧାନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତଂ+ମଂ+ତୱଂ+ମମଂ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ତଂ, ମଂ, ତୱଂ, ମମଂ।

୨୩୧। ଦୁତିୟା ଯୋମ୍ହି ୱା

ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ ପଚ୍ଚେକଂ ଙଂ+ଙାକଂ ୱା ହୋନ୍ତି ଯୋମ୍ହି ଦୁତିୟେ, ତୁମ୍ହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ତୁମ୍ହେ, ଅମ୍ହଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅମ୍ହେ।

୨୨୮। ନାସ୍ମାସୁ ତୟା+ମୟା

ନାସ୍ମାସୁ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ ତୟା+ମୟା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ''ନାସ୍ମାସୂ''ତି ବହୁୱଚନେସୁପି ୱିଭତ୍ତିକ୍କମ+ମନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ସଦ୍ଦକ୍କମେନ ପଚ୍ଚେକଂ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି।

୨୧୩। ତୟାତଯୀନଂ ତ୍ୱ ୱା ତସ୍ସ

ତୁମ୍ହସ୍ସ ତୟାତଯୀନଂ ତକାରସ୍ସ ତ୍ୱ ହୋତି ୱା। ତ୍ୱୟା ତୟା, ମୟା। ତୁମ୍ହେହି ତୁମ୍ହେଭି, ଅମ୍ହେହି ଅମ୍ହେଭି।

୨୨୯। ତୱ+ମମ+ତୁୟ୍ହଂ+ମୟ୍ହଂ ସେ

ସେ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ ଏତେ ଆଦେସା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ତୱ ତୁୟ୍ହଂ, ମମ ମୟ୍ହଂ।

୨୧୧। ନଂସେସ୍ସ+ସ୍ମାକଂ+ମମଂ।

ନଂସେସ୍ସ+ମ୍ହସ୍ସ ସତ୍ତିଭତ୍ତିସ୍ସ ଅସ୍ମାକଂ+ମମଂ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ମମଂ।

୨୩୦। ଙଂ+ଙାକଂ ନଂମ୍ହି

ନଂମ୍ହି ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ସତ୍ତିତତ୍ତୀନଂ ଙଂ+ଙାକଂ ହୋନ୍ତି ପଚ୍ଚେକଂ। ତୁମ୍ହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଅମ୍ହଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ମାକଂ। କଚ୍ଚାୟନେ ଏକୱଚନସ୍ସ ଅଂୱିଧାନତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତ+ମାରଦ୍ଧଂ, ଏତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ତଗାରୱୱସେନ ଅଂମ୍ହି ତୁମ୍ହଂ ଅମ୍ହଂଭି ସିଜ୍ଝନ୍ତି ବହୁଲାଧିକାରା।

୨୧୪। ସ୍ମାମ୍ହି ତ୍ୱମ୍ହା

ସ୍ମାମ୍ହି ତୁମ୍ହସ୍ସ ସତ୍ତିତତ୍ତିସ୍ସ ତ୍ୱମ୍ହା ହୋତି ୱା। ତ୍ୱମ୍ହା ତ୍ୱୟା ତୟା, ମୟା।

୨୨୬। ସ୍ମିମ୍ହି ତୁମ୍ହମ୍ହାନଂ ତୟି+ମୟି

ସ୍ମିମ୍ହି ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂସତ୍ତିଭତ୍ତୀନଂ ତୟି+ମୟି ହୋତି ଯଥାକ୍କମଂ। ତ୍ୱୟି ତୟି, ମୟି। ତୁମ୍ହେସୁ।

୨୦୩। ସୁମ୍ହା+ମ୍ହସ୍ସା+ସ୍ମା

ଅମ୍ହସ୍ସ ଅସ୍ମା ହୋତି ୱା ସୁମ୍ହି। ଅସ୍ମାସୁ ଅମ୍ହେସୁ। ସଦ୍ଦାଦଯୋ ୱୁତ୍ତ+ମପେକ୍ଖନ୍ତା ୱକ୍ଖମାନଂ ୱାତି ଇଦ+ମେସଂ ଲକ୍ଖଣଂ।

୨୩୨। ଅପାଦାଦୋ ପଦତେ+କୱାକ୍ୟେତି

ଅଧିକାରୋ। ଏତ୍ଥ ପାଦୋ ନାମ ଗାଥାୟ ଚତୁତ୍ଥଂସୋ, ତସ୍ମା ''ତୁମ୍ହେହି ପୁଞ୍ଞଂ ପସୁତଂ ଅନପ୍ପକଂ''ତି ଏତ୍ଥ ୱୋ ନ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ପଦନ୍ତି ୱୁତ୍ତ ସଦ୍ଦୋ ସଭାୱତୋ –

ଆକାସୱାୟୁପ୍ପଭୱୋ ସରୀରା,

ସମୁଚ୍ଚରଂ ୱତ୍ତ+ମୁପେତି ନାଦୋ;

ଠାନନ୍ତରେ ସୁପ୍ପଟିହଞ୍ଞମାନୋ,

ୱଣ୍ଣଉ+ମାଗଚ୍ଛତି ସୋ ତୁ ସଦ୍ଦୋତି –

ୱୁତ୍ତଉ୍ଵା ଏକେକୋ ୱଣ୍ଣୋ ସଦ୍ଦୋ ନାମ, ତଦ୍ଵଣ୍ଣସମୂହୋ ପଦଂ, ତପ୍ପଦସମୂହୋ ୱାକ୍ୟଞ୍ଚ। ତଥା ହି –

ୱିତତ୍ତ୍ୟନ୍ତଂ ପଦଂ ତସ୍ସ, ଚ ଯୋ ୱାକ୍ୟନ୍ତି ମନ୍ୱଯଂ;

ଉପଚାରା ୱଣ୍ଣସଦ୍ଦ-ୱାଚଂ ତଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜେ।

ତଂ ପଦଞ୍ଚ –

ପଦଂ ଚତୁବ୍ବିଧଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନାମା+ଖ୍ୟାତୋ+ପସଗ୍ଗଜଂ;

ନିପାତଜଞ୍ଚ ତଞ୍ଞୂ ହି, ଅସ୍ସୋ ଖଲ୍ୱା+ଭିଧାୱତୀତି।

ତଂ ୱାକ୍ୟଞ୍ଚ –

ଏକାଖ୍ୟାତୋ ପଦଚ୍ଚଯୋ, ସିଯା ୱାକ୍ୟଂ ସକାରକୋତି –

ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା "ୱିଭତ୍ତ୍ୟନ୍ତଂ ପଦଂ, ପଦସମୂହୋ ୱାକ୍ୟ"ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି।

୨୩୩। ଯୋନଂହିସ୍ୱ+ପଞ୍ଚମ୍ୟା ୱୋ+ନୋ

ଅପଞ୍ଚମିଯାଯୋନଂହିସ୍ୱ+ପାଦାଦୋ ୱତ୍ତମାନାନଂ ପଦସ୍ମା ପରେସ+ମେକୱାକ୍ୟେ ଠିତାନଂ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ୱୋ+ନୋ ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। ଗାମଂ ୱୋ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ, ଗାମଂ ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାଥ। ଗାମଂ ନୋ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ, ଗାମଂ ଅମ୍ହେ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାମ। ପହାଯ ୱୋ ଗମିସ୍ସାମି, ମା ନୋ ୱିକନ୍ତିଂସୁ। ଦୀଯତେ ୱୋ, ଦୀଯତେ ତୁମ୍ହଂ। ଦୀଯତେ ନୋ, ଦୀଯତେ ଅମ୍ହଂ। ତୁଟ୍ଠୋ+ସ୍ମି ୱୋ ପକତିଯା, ତୁଟ୍ଠୋ+ସ୍ମି ତୁମ୍ହଂ। ସତ୍ଥା ନୋ ଭଗୱା, ଏସୋ ଅମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା। କତଂ ୱୋ, କତଂ ତୁମ୍ହେହି। କତଂ ନୋ, କତଂ ଅମ୍ହେହି।

୨୩୪। ତେ+ମେ ନାସେ

ନାମ୍ହି ସେ ଚ ଅପାଦାଦୋ ୱତ୍ତମାନାନଂ ଦସ୍ମା ପରେସ+ମେକୱାକ୍ୟେ ଠିତାନଂ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତେ+ମେ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। କତଂ ତେ, କତଂ ତଯା। କତଂ ମେ, କତଂ ମଯା। ଦୀଯତେ ତେ, ଦୀଯତେ ତୱ। ଦୀଯତେ ମେ, ଦୀଯତେ ମମ। ଧନଂ ତେ, ଧନଂ ତୱ। ଧନଂ ମେ, ଧନଂ ମମ।

୨୩୭। ନ ଚ+ୱା+ହା+ହେ+ୱଯୋଗେ

ଚାଦୀହି ଯୋଗେ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ୱୋ+ନୋ, ତେ+ମେ ନ ହୋନ୍ତି। ଗଚ୍ଛାମ ତୁମ୍ହେ ଚ ମଯଞ୍ଚ, ପସ୍ସତି ତୁମ୍ହେ ଚ ଅମ୍ହେ ଚ, କତଂ ତୁମ୍ହେହି ଚ ଅମ୍ହେହି ଚ, ଦୀଯତେ ତୁମ୍ହଞ୍ଚ ଅମ୍ହଞ୍ଚ, ଧନଂ ତୁମ୍ହଞ୍ଚ ଅମ୍ହଞ୍ଚ, କତଂ ତଯା ଚ ମଯା ଚ, ଦୀଯତେ ତୱ ଚ ମମ ଚ, ଧନଂ ତୱ ଚ ମମ ଚ। ଏୱଂ ୱାଦିଯୋଗେପି।

୨୩୫। ଅନ୍ୱାଦେସେ

କଥିତାନୁକଥିତୱିସଯେ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦାନଂ ଆଦେସା ନିଚ୍ଚଂ ହୋନ୍ତି ପୁନବ୍ବିଧାନା। ଗାମୋ ତୁମ୍ହଂ ପରିଗ୍ଗହୋ, ଅଥୋ ଜନପଦୋ ୱୋ ପରିଗ୍ଗହୋ। ଅନ୍ୱାଦେସେ ଅଥୋ ଅଥୋତି ୱାରଦ୍ୱଯାଭାୱା ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥୋସଦ୍ଦୋ କଥିତସ୍ସେୱ ପୁନ କଥନତୋ ଅନ୍ୱାଦେସଜୋତକୋ।

୨୩୬। ସପୁବ୍ବା ପଠମନ୍ତା ୱା

ୱିଜ୍ଜମାନପୁଜ୍ଜସ୍ମା ପଠମନ୍ତା ପରେସଂ ତୁମ୍ହାମ୍ହାନଂ ଆଦେସା ୱା ହୋନ୍ତି ଅନ୍ୱାଦେସେ। ଗାମେ ପଟୋ ତୁମ୍ହାକଂ ଅଥୋ ନଗରେ କମ୍ବଲୋ ୱୋ ଅଥୋ ନଗରେ କମ୍ବଲୋ ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଥୋତି ଅନୁକଥନୱାରଦ୍ୱଯତ୍ତା ୱିକପ୍ପୋ ସପୁଜ୍ଜାତି କିଂ, ପଟୋ ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଥୋ କମ୍ବଲୋ ୱୋ। ପଠମନ୍ତାତି କିଂ, ପଟୋ ନଗରେ ତୁମ୍ହାକଂ, ଅଥୋ କମ୍ବଲୋ ଗାମେ ୱୋ।

୨୩୮। ଦସ୍ସନତ୍ଥେ+ନାଲୋଚନେ

ଦସ୍ସନତ୍ଥେ ଆଲୋୱଚନୱଜ୍ଜିତେ ପଯୁଜ୍ଜମାନେ ତୁମ୍ହଅମ୍ହାନ+ମାଦେସା ନ ହୋନ୍ତି। ଗାମୋ ତୁମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଗତୋ, ଗାମୋ ଅମ୍ହେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଆଗତୋ। ଅନାଲୋଚନେତି କିଂ, ଗାମୋ ୱୋ ଆଲୋଚେତି, ଗାମୋ ନୋ ଆଲୋଚେତି।

୨୩୯। ଆମନ୍ତଣଂ ପୁବ୍ବ+ମସନ୍ତଂୱ

ଆମନ୍ତଣଂ ପୁବ୍ବ+ୱିଜ୍ଜମାନଂ ୱିଯ ହୋତି ତୁମ୍ହାମ୍ହାନ+ମାଦେସୱିସଯେ। ଦେୱଦତ୍ତ ତୱ ପରିଗ୍ଗହୋ। ଆମନ୍ତଣନ୍ତି କିଂ, କମ୍ବଲୋ ତେ ପରିଗ୍ଗହୋ।

୨୪୦। ନ ସାମଞ୍ଞୱଚନ+ମେକତ୍ଥେ

ସମାନାଧିକରଣେ ପରତୋ ସାମଞ୍ଞୱଚନ+ମାମନ୍ତଣଂ ଏକତ୍ଥେ ଅସନ୍ତଂ ୱିଯ ନ ହୋତି ମାଣୱକ ଜଟିଲକ ତେ ପରିଗ୍ଗହୋ। ପରାମନ୍ତଣେ ଅସତିପି ପୁବ୍ବ+ମୁପାଦାଯ ଆଦେସୋ।

୨୪୧। ବହୂସୁ ୱା

ବହୂସୁ ୱତ୍ତମାନ+ମାମନ୍ତଣଂ ସାମଞ୍ଞୱଚନ+ମେକତ୍ଥେ ଅସନ୍ତଂ ୱିଯ ୱା ନ ହୋତି। ''ସିଦ୍ଧେ ସତ୍ୟାରମ୍ଭୋ ନୀଯମାଯ ୱା ୱିକପ୍ପାଯୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିକପ୍ପତ୍ଥ+ମିଦଂ। ବ୍ରାହ୍ମଣା ଗୁଣୱନ୍ତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ପରିଗ୍ଗହୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣା ଗୁଣୱନ୍ତୋ ୱୋ ପରିଗ୍ଗହୋ।

ଉଭ+କତିସଦ୍ଦା ବହୁୱଚନନ୍ତା। ''ଉଭ+ଗୋହି ଟୋ''ତି ଯୋନଂ ଟୋ, ଉଭୋ। କଥଂ ''ଉଭଯୋ ୱସେମସେ''ତି, ଟୋମ୍ହି ଯକାରାଗମୋ। ଉଭୋ।

୫୯। ସୁହିସୁ+ଭସ୍ସୋ

ଉଭସ୍ସ ସୁହିସ୍ୱୋ ହୋତି। ଉଭୋହି ଉଭୋଭି।

୫୦। ଉଭି+ନ୍ନଂ

ଉଭା ନଂୱଚନସ୍ସ ଇନ୍ନଂ ହୋତି। ଉଭିନ୍ନଂ, ଉଭୋସୁ।

୧୬୮। ଟି କତିମ୍ହା

କତିମ୍ହା ଯୋନଂ ଟି ହୋତି। କତି, କତି। ଝତୋ ଯୋଲୋପପସଙ୍ଗେ ଦୀଘନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଟିଆଦେସୋ। କତୀହି କତୀଭି। ''ବହୁକତିନ୍ନଂ''ତି ନୁକ, କତିନ୍ନଂ, କତୀସୁ।

୧,୫୪। ୱିଚ୍ଛା+ଭିକ୍ଖଞ୍ଞେସୁ ଦ୍ୱେ

ୱିଚ୍ଛାଯ+ମାଭିକ୍ଖଞ୍ଞେ ଚ ଦ୍ୱେ ରୂପାନି ହୋନ୍ତି। କ୍ରିଯା+ଗୁଣ+ଦବ୍ବେହି ବ୍ୟାପେତୁ+ମିଚ୍ଛା ୱିଚ୍ଛା। ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ସିଞ୍ଚନ୍ତି, ଗାମୋ ଗାମୋ ରମଣୀଯୋ, ଗାମେ ଗାମେ ପାନୀଯଂ। ଆଭିକ୍ଖଞ୍ଞଂ=ପୋନୋପୁଞ୍ଞଂ, ପଚତି ପଚତି, ପପଚତି ପପଚତି।

୧,୫୫। ସ୍ଯାଦିଲୋପୋ ପୁବ୍ବସ୍ସେ+କସ୍ସ

ୱିଚ୍ଛାୟ+ମେକସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ସ୍ୟାଦିଲୋପୋ ହୋତି। ଏକସ୍ସ ଏକସ୍ସାତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଏକେକସ୍ସ। କଥଂ ''ମତ୍ଥକମତ୍ଥକେନା''ତି, ''ସ୍ୟାଦିଲୋପୋ ପୁବ୍ବସ୍ସା''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା, ଯୋଗୱିଭାଗା ଚ ଇଟ୍ଠପସିଦ୍ଧୀତି।

୧,୫୬। ସବ୍ବାଦୀନଂ ୱୀତିହାରେ

ସବ୍ବାଦୀନଂ ୱୀତିହାରେ ଦ୍ୱେ ଭୱନ୍ତି। ପୁବ୍ବସ୍ସ ସ୍ୟାଦିଲୋପୋ ଚ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜକା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜକା, ଏୱଂ ଇତରୀତରସ୍ସ।

୧,୫୭। ୟାୱବୋଧଂ ସମ୍ଭମେ

ତୁରିତେନା+ପାୟହେତୁପଦସ୍ସନଂ ସମ୍ଭମୋ, ତସ୍ମିଂ ସତି ୱତ୍ଥୁ ୟାୱନ୍ତେହି ସଦ୍ଦେହି ସୋ+ତ୍ଥୋ ୱିଞ୍ଞାୟତେ, ତାୱନ୍ତୋ ପୟୁଜ୍ଜନ୍ତେ। ସପ୍ପୋ ସପ୍ପୋ ସପ୍ପୋ, ବୁଜ୍ଝସ୍ସୁ ବୁଜ୍ଝସ୍ସୁ ବୁଜ୍ଝସ୍ସୁ, ଭିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ, ଭିନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ।

ଭୟେ କୋଧେ ପସଂସାୟଂ, ତୁରିତେ କୋତୂହଲ+ଚ୍ଛରେ;

ହାସେ ସୋକେ ପସାଦେ ଚ, କରେ ଆମେଡିତଂ ବୁଧୋ।

ସଙ୍ଖ୍ୟାକଣ୍ଡ

ଅଥ ସଙ୍ଖ୍ୟାସଦ୍ଦା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ। ଏକାଦୟୋ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ତା ସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟୱଚନା। ୱୀସତିଆଦୟୋ ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱୀସତୀ''ତିଆଦୀସୁ ସଙ୍ଖ୍ୟାୱଚନା, ''ୱୀସତି ଭିକ୍ଖୱୋ''ତିଆଦୀସୁ ସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟୱଚନା। ଏକସଦ୍ଦୋ ସବ୍ବାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୋୱ। ଦ୍ୱାଦୟୋ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ତା ବହୁୱଚନନ୍ତାୱ।

୨୧୯। ୟୋମ୍ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଦୁୱେ+ଦ୍ୱେ

ୟୋମ୍ହି ଦ୍ୱିସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଦୁୱେ+ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି ପଚ୍ଚେକଂ। ଦୁୱେ ଦ୍ୱେ, ଦୁୱେ ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱୀହି ଦ୍ୱୀଭି।

୨୨୦। ଦୁୱିନ୍ନଂ ନଂମ୍ହି ୱା

ନଂମ୍ହି ଦ୍ୱିସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଦୁୱିନ୍ନଂ ହୋତି ୱା। ଦୁୱିନ୍ନଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର –

୪୭। ନଂମ୍ହି ନୁକ ଦ୍ୱାଦୀନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ

ଦ୍ୱାଦୀନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ନୁକ ହୋତି ନଂମ୍ହି ୱିଭତ୍ତିମ୍ହି। ଉକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, କକାରୋ ଅନ୍ତାୱୟୱତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ନାଗମୋ ୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଆଦ୍ୟାୱୟୱୋ ଚେ, ''ଆଗମା ତଗ୍ଗୁଣୀଭୂତା ତଗ୍ଗହଣେନ ଗୟ୍ହନ୍ତେ''ତି ଞାୟା ନାଗମୋପି ତଂଗହଣେନ ଗୟ୍ହତୀତି ''ସୁନଂହିସୂ''ତି ଦୀଘପ୍ପସଙ୍ଗେ ପକତିୟା ଅନ୍ତାୱୟୱଭୂତେ ସରନ୍ତତା ନତ୍ଥୀତି ନ ଦୀଘୋ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଦ୍ୱୀସୁ।

୨୦୭। ପୁମେ ତୟୋ+ଚତ୍ତାରୋ

ୟୋମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତି+ଚତୁନ୍ନଂ ତୟୋ+ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ତୟୋ, ତୟୋ, ତୀହି ତୀଭି।

୪୯। ଣ୍ଣଂ+ଣ୍ଣନ୍ନଂ ତିତୋ ଝା

ଝସଞ୍ଞିତୋ ତିତୋ ନଂୱଚନସ୍ସ ଣ୍ଣଂ+ଣ୍ଣନ୍ନଂ ହୋନ୍ତି। ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ, ତୀସୁ।

ଇତ୍ଥିୟଂ –

୨୦୫। ତିସ୍ସୋ ଚତସ୍ସୋ ୟୋମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ

ୱିଭତ୍ତିସହିତାନଂ ତିଚତୁନ୍ନଂ ଯୋମ୍ହି ତିସ୍ସୋ+ଚତସ୍ସୋ ହୋନ୍ତି ଇତ୍ଥିଯଂ ଯଥାକ୍କମଂ। ତିସ୍ସୋ, ତିସ୍ସୋ, ତୀହି ତୀଭି।

୨୦୪। ନଂମ୍ହି ତିଚତୁନ୍ନ+ମିତ୍ଥିଯଂ ତିସ୍ସ+ଚତସ୍ସା

ନଂମ୍ହି ତିଚତୁନ୍ନଂ ତିସ୍ସ+ଚତସ୍ସା ହୋନ୍ତି+ତ୍ଥିଯଂ ଯଥାକ୍କମଂ। ନଂମ୍ହୀତି ଚତୁତ୍ଥୀଛଟ୍ଠୀନଂ ସାମଞ୍ଞୱଚନଂ, ନୋ ଚେ ନଂସୁତି ୱଦତି, ଯଥାକ୍କମଂତି ସଦ୍ଦଦ୍ୱଯାପେକ୍ଖଂ। ଏୱ+ମୀଦିସ+ମଞ୍ଞମ୍ପି। ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତୀସୁ।

୨୦୬। ତୀଣି+ଚତ୍ତାରି ନପୁଂସକେ

ଯୋମ୍ହି ସୱିଭତ୍ତୀନଂ ତିଚତୁନ୍ନଂ ଯଥାକ୍କମଂ ତୀଣି+ଚତ୍ତାରି ହୋନ୍ତି ନପୁଂସକେ। ତୀଣି, ତୀଣି, ତୀହି ଇଚ୍ଚାଦି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେୱ।

ଚତୁ ଯୋ,

୨୦୮। ଚତୁରୋ ୱା ଚତୁସ୍ସ

ଚତୁସ୍ସ ସୱିଭତ୍ତିସ୍ସ ଯୋମ୍ହି ଚତୁରୋ ହୋତି ୱା ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗେ। ଚତୁରୋ ଚତ୍ତାରୋ। କଥଂ ‘‘ଚତୁରୋ ନିମିତ୍ତେ ନାଦ୍ଦସାସି’’ନ୍ତି, ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ସିଦ୍ଧଂ, ଚତ୍ତାରି ନିମିତ୍ତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିପଲ୍ଲାସୋ ତିୱିଧୋ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସୋ ୱଚନୱିପଲ୍ଲାସୋ ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋତି। ଚତୂହି ଚତୂଭି। ଚତୁନ୍ନଂ, ଚତୂସୁ।

ଇତ୍ଥିଯଂ ଚତସ୍ସୋ। ଚତସ୍ସୋ। ଚତୂହି ଚତୂଭି। ଚତସ୍ସନ୍ନଂ। ଚତସ୍ସନ୍ନଂ। ଚତୂସୁ।

ନପୁଂସକେ ଚତ୍ତାରି। ଚତ୍ତାରି। ଚତୂହି ଚତୂଭି। ଇଚ୍ଚାଦି ପୁମେୱ।

୧୬୯। ଟ ପଞ୍ଚାଦୀହି ଚୁଦ୍ଦସହି

‘‘ସୁତ୍ତେ ଲିଙ୍ଗୱଚନମତ୍ତ’’ନ୍ତି ଞାଯା ଟ-ଇତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚାଦୀହି ଚୁଦ୍ଦସହି ସଙ୍ଖ୍ୟାହି ଯୋନଂ ଟ ହୋତି। ପଞ୍ଚ। ପଞ୍ଚ। ଯୋନଂ ଟା+ଟେନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ ଟ-ୱିଧାନଂ।

୯୦। ପଞ୍ଚାଦୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନ+ମ

ପଞ୍ଚାଦୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ସୁନଂହିସ୍ୱ ହୋତି। ଏତ୍ତ+ଦୀଘାପୱାଦୋ+ଯଂ। ଅପୱାଦତି ବାଧେତୀତି ଅପୱାଦୋ। ତସ୍ମା ‘‘ପକପ୍ପାପୱାଦୱିସଯମୁସ୍ସଗ୍ଗା ଅଭିନିୱିସନ୍ତେ’’ତି ଞାଯା ‘‘ସୁହିସ୍ୱ+ସ୍ସେ’’ ‘‘ସୁନଂହିସୁ’’ତି ଚ ଉସ୍ସଗ୍ଗା ‘‘ପଞ୍ଚାଦୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନ+ମ’’ ଇତି ଅପୱାଦୱିସଯଂ ନ ପୱିସନ୍ତି, ସାମଞ୍ଞତ୍ତା। ଏୱ+ମୁପରିପି ‘‘ପଞ୍ଚମିଯଂ ପରସ୍ସେ’’ ‘‘ଆଦିସ୍ସା’’ତି। ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚଭି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ। ପଞ୍ଚସୁ। ଏୱଂ ଛାଦଯୋ ଅଟ୍ଠାରସନ୍ତା।

‘‘ଚତ୍ତେ’’ତି ଏକୋ ଚ ଦସ ଚାତି ଚତ୍ତସମାସେ ‘‘ଅମାଦୀ’’ତି ଏକେନ ଅଧିକା ଦସାତି ତତିଯାସମାସେ ୱା କତେ ‘‘ଏକତ୍ଥତାଯ’’ନ୍ତି ୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ। ଏୱ+ମୁପରି ଚ।

୩,୧୦୨। ଏକଟ୍ଠାନ+ମା

ଏକଅଟ୍ଠାନଂ ଆ ହୋତି ଦସେ ପରେ।

୩,୧୦୩। ର ସଂଖ୍ୟାତୋ ୱା

ସଂଖ୍ୟାତୋ ପରସ୍ସ ଦସସ୍ସ ର ହୋତି ୱିଭାସା। ସ ଚ ‘‘ପଞ୍ଚମିଯଂ ପରସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ତମାନେ ‘‘ଆଦିସ୍ସା’’ତି ଦକାରସ୍ସେୱ ହୋତି। ଏକାରସ ଏକାଦସ। ଏକାରସହି ଏକାଦସହି। ଏକାରସନ୍ନଂ ଏକାଦସନ୍ନଂ। ଏକାରସସୁ ଏକାଦସସୁ। ଏୱ+ମେକାଦସୈଚ୍ଚାଦିପି।

୩,୯୪। ଆ ସଂଖ୍ଯାଯା ସତାଦୋ ନାଞ୍ଞତ୍ଥେ

ସଂଖ୍ଯାଯ+ମୁତ୍ତରପଦେ ଦ୍ୱିସ୍ସ ହୋତି ଅସତାଦୋ ନାଞ୍ଞତ୍ଥେ।

ଆୱିଟ୍ଠଲିଙ୍ଗତ୍ତା ସଂଖ୍ଯାଯଂ ଉତ୍ତରପଦେ ସଲିଙ୍ଗେନେୱ ୱିସେସନଂ ଭୱତି।

ସୁଦ୍ଧଂ ମିସ୍ସଞ୍ଚ ସଂକିଣ୍ଣଂ, ଉପସଜ୍ଜନମେୱ ଚ;

ଆୱିଟ୍ଠ+ମଥ ୱା+ବ୍ଯତ୍ତଂ, ଛଧା ଲିଙ୍ଗଂ ୱିୱଂଯତେ।

ଏତ୍ଥ ଯଥାକ୍କମଂ ରୁକ୍ଖୋ ଲତା ପଣ୍ଡଂତି ସୁଦ୍ଧଂ। ଘଟୋ ଘଟୀ, ୱଜିରୋ ୱଜିରଂ, ୱେଦନା ୱେଦନଂତି ମିସ୍ସଂ। ତଟୋ ତଟୀ ତଟଂତି ସଂକିଣ୍ଣଂ। ସୁକ୍କୋ ପଟୋ, ସୁକ୍କା ପଟି, ସୁକ୍କଂ ୱତ୍ଥଂତି ଉପସଜ୍ଜନଂ। ରାଜା ସରଣଂ, ଗୁଣୋ ପମାଣଂତି ଆୱିଟ୍ଠଂ। ତ୍ୱଂ ଅହଂ କତି ପଞ୍ଚାତି ଅବ୍ଯତ୍ତଂ। ଇତି ଲିଙ୍ଗଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱାଦସ।

୩,୯୮। ବା ଚତ୍ତାଲୀସା ଦୋ

ଦ୍ୱିସ୍ସ ବା ୱା ହୋତି ଚତ୍ତାଲୀସା ଦୋ ନାଞ୍ଞତ୍ଥେ। ରାଦେ ସେ ବାରସ।

୩,୯୫। ତିସ୍ସେ

ସଂଖ୍ଯାଯ+ମୁତ୍ତରପଦେ ତିସ୍ସ ଏ ହୋତ+ସତାଦୋ ନା+ଞ୍ଞତ୍ଥେ।

୩,୧୦୪। ଛତୀହି ଢଓ ଚ

ଛତୀହି ପରସ୍ସ ଦସସ୍ସ ଢଓ ହୋତି ରୋ ଚ। ତେଢଅସ ତେରସ।

୩,୧୦୦। ଚତୁସ୍ସ ଚୁଚୋ ଦସେ

ଚତୁସ୍ସ ଚୁ+ଚୋ ହୋନ୍ତି ୱା ଦସେ ପରେ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଚୁଦ୍ଦସ ଚୋଦ୍ଦସ ଚତୁଦ୍ଦସ।

୩,୯୯। ୱୀସତିଦସେସୁ ପଞ୍ଚସ୍ସ ପଣ୍ଣ+ପନ୍ନା

ୱୀସତି ସେସୁ ପରେସୁ ପଞ୍ଚସ୍ସ ପଣ୍ଣ+ପନ୍ନା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ପନ୍ନରସ ପଞ୍ଚଦସ।

୩,୧୦୧। ଛସ୍ସ ସୋ

ଛସ୍ସ ସୋ-ଇଚ୍ଚ+ଯ+ମାଦେସୋ ହୋତି ସେ ପରେ। ସୋଢଅସ ସୋରସ। ସତ୍ତରସ ସତ୍ତଦସ। ‘‘ଏକଟ୍ଠାନ+ମା’’ତି ଆ, ଅଟ୍ଠାରସ ଅଟ୍ଠାଦସ।

ଉନା ଚ ସା ୱୀସତି ଚାତି ‘‘ୱିସେସନ+ମେକତ୍ଥେନେ’’ତି ୱିସେସନସମାସେ ‘‘ଇତ୍ଥିଯଂ ଭାସିତପୁମି+ତ୍ଥୀ ପୁମେ+ୱେକତ୍ଥେ’’ତି ପୁମତ୍ତେ ଚ କତେ ଏକେନ ଉନା ୱୀସତୀତି ତତିଯାସମାସେ ଏକୂନୱୀସତି।

ୱୀସତିଆଦଯୋ ଆନୱୁତିଯା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ+କୱଚନା। ଭୋ ଏକୂନୱୀସତି। ଏକୂନୱୀସତିଂ। ଏକୂନୱୀସତ୍ଯା ଏକୂନୱୀସତିଯା। ଏକୂନୱୀସତ୍ଯଂ ଏକୂନୱୀସତିଯଂ ଏକୂନୱୀସତ୍ଯା ଏକୂନୱୀସତିଯା। ମତିସମଂ।

ଏୱଂ ୱୀସତି, ଏକୱୀସତି, ଦ୍ୱାୱୀସତି ବାୱୀସତି, ତେୱୀସତି ଚତୁୱୀସତିପ୍ପଭୁତଯୋ। ପଣ୍ଣଆଦେସେ ପଣ୍ଣୱୀସତି ପଞ୍ଚୱୀସତି। ଏୱଂ ଛବ୍ବୀସତି, ସତ୍ତୱୀସତି, ଅଟ୍ଠୱୀସତି।

ଏକେନ ଊନା ତିଂସତି ତିଂସା ୱାତି ଏକୂନତିଂସତି ଏକୂନତିଂସା ୱା। କରଣେ ଏକୂନତିଂସାୟ। ଏକୂନତିଂସାୟ, ଏକୂନତିଂସାୟ, ଏକୂନତିଂସାୟ, ଏକୂନତିଂସାୟଂ। ଏୱଂ ତିଂସତିଣିଂସାୱଭୂତଯୋ । ତିଂସାସଦ୍ଦସ୍ସ ପନ ସିଲୋପେ ‘‘ଦୀଘସ୍ସୋ’’ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ରସ୍ସୋ, ତିଂସା ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ, ତିଂସଂ। ଭୋତିଂସେ+ଚ୍ଚାଦି ପୁମେୱ।

ଚତ୍ତାଲୀସାଦୀସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଏୱମେୱ। ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଏକତ୍ତିଂସତି ଏକତ୍ତିଂସା। ରସ୍ସଦ୍ୱିତ୍ତେ ଦ୍ୱତ୍ତିଂସତି ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ। ଏୱଂ ତେତ୍ତିଂସତି ତେତ୍ତିଂସାଦଯୋ ଯାୱ ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସତି ଏକୂନଚତ୍ତାଲୀସା। ଚତ୍ତାଲୀସାୟ ସିମ୍ହି ଚତ୍ତାରୀସା ଚତ୍ତାଲୀସା ଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଭୋ ଚତ୍ତାଲୀସେ+ଚ୍ଚାଦି ହୋତି। ଏୱଂ ଏକଚତ୍ତାରୀସା।

୩,୯୭। ଦ୍ୱୀସ୍ୱା ଚ

ଅସତାଦୋ ନାଞ୍ଞତ୍ଥେ ଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଏ ୱା ହୋତି ଆ ଚା। ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସା ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସ ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସଂ, ଏୱଂ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସ-ଇଚ୍ଚାଦି। ଦ୍ୱେଚତ୍ତାରୀସା ଦ୍ୱେଚତ୍ତାରୀସ ଦ୍ୱେଚତ୍ତାରୀସଂ, ଏୱଂ ଦ୍ୱାଚତ୍ତାରୀସା ଦ୍ୱାଚତ୍ତାରୀସ ଇଚ୍ଚାଦି। ଚତ୍ତାଲୀସତି ଏକଚତ୍ତାଲୀସତି ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସତି ଦ୍ୱାଚତ୍ତାଲୀସତି ଇଚ୍ଚାଦି ଏକୂନୱୀସତିସମଂ।

୩,୯୮। ଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ୱା

ଅସତାଦୋ ନାଞ୍ଞତ୍ଥେ ଚତ୍ତାଲୀସାଦୋ ତିସ୍ସେ ହୋତି ୱା। ତେଚତ୍ତାଲୀସା ତେଚତ୍ତାଲୀସ ତେଚତ୍ତାଲୀସଂ। ଭୋ ତେଚତ୍ତାଲୀସେ ଇଚ୍ଚାଦି ହୋତି। ଏୱଂ ତିଚତ୍ତାଲୀସା ତେଚତ୍ତାରୀସା ତିଚତ୍ତାରୀସା ଇଚ୍ଚାଦି, ତେଚତ୍ତାଲୀସତି ତିଚତ୍ତାଲୀସତି ଇଚ୍ଚାଦି ପୁବ୍ବେୱ।

ଏୱଂ ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସା ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସା ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସତି ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସତି ଇଚ୍ଚାଦି ଯାୱ ଏକୂନପଞ୍ଞାସା।

ପଞ୍ଞାସା ପଞ୍ଞାସ ପଞ୍ଞାସଂ ଇଚ୍ଚାଦି ହୋତି। ଏୱଂ ଦ୍ୱେପଞ୍ଞାସା ଦ୍ୱାପଞ୍ଞାସା ଦ୍ୱିପଞ୍ଞାସା ଦ୍ୱେପଣ୍ଣାସା ଦ୍ୱାପଣ୍ଣାସା ଦ୍ୱିପଣ୍ଣାସା। ତେପଞ୍ଞାସା ତିପଞ୍ଞାସା ତିପଞ୍ଞାସଂ ତେପଣ୍ଣାସା ତିପଣ୍ଣାସା। ଚତୁପଣ୍ଣାସା ପଞ୍ଚପଣ୍ଣାସା ଇଚ୍ଚାଦି ଯାୱ ଏକୂନସଟ୍ଠି।

ଏୱଂ ସଟ୍ଠି, ଏକସଟ୍ଠି, ଦ୍ୱେସଟ୍ଠି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠି ଦ୍ୱିସଟ୍ଠି, ତେସଟ୍ଠି ତିସଟ୍ଠି, ଚତୁସଟ୍ଠି ପଞ୍ଚସଟ୍ଠି ଇଚ୍ଚାଦି ଯାୱ ଏକୂନସତ୍ତତି।

ସତ୍ତତି, ଏକସତ୍ତତି, ଦ୍ୱେସତ୍ତତି ଦ୍ୱାସତ୍ତତି ଦ୍ୱିସତ୍ତତି, ତେସତ୍ତତି ତିସତ୍ତତି। ଦ୍ୱେସତ୍ତରି ଦ୍ୱାସତ୍ତରି ଦ୍ୱିସତ୍ତରି, ଚତୁସତ୍ତତି, ପଞ୍ଚସତ୍ତତି, ଚତୁସତ୍ତରି, ପଞ୍ଚସତ୍ତରୀତି ଯାୱ ଏକୂନାସୀତି।

ଅସୀତି, ଏକାସୀତି, ଦ୍ୱାସୀତି, ଯାଗମେ ଦ୍ୱିଯାସୀତି, ତେଅସୀତି ତିଯାସୀତି, ଚତୁରାସୀତି, ପଞ୍ଚାସୀତି ଇଚ୍ଚାଦି ଯାୱ ଏକୂନନୱୁତି।

ନୱୁତି, ଏକନୱୁତି, ଦ୍ୱେନୱୁତି ଦ୍ୱାନୱୁତି ଦ୍ୱିନୱୁତି, ତେନୱୁତି ତିନୱୁତି, ଚତୁନୱୁତି, ପଞ୍ଚନୱୁତି ଇଚ୍ଚାଦି ଯାୱ ଏକୂନସତଂ, ଏତଂ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗ+ମେକୱଚନନ୍ତଂ।

ସତଂ, ଭୋ ସତ ସତା, ସତଂ, ସତଂ। ସତେନ, କରଣେ ସତେନ। ସତସ୍ସ, ସତା ସତମ୍ହା ସତସ୍ମା, ସତସ୍ସ, ସତେ ସତମ୍ହି ସତସ୍ମିଂ। ଏୱଂ ଏକସତତୋ ପଭୁତି ଯାୱ ସହସ୍ସଂ।

କୋଟି ପକୋଟି କୋଟିପ୍ପକୋଟି ଅକ୍ଖୋଭିଣିଯୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ+କୱଚନନ୍ତା। ୱଗ୍ଗଭେଦେ ତୁ ସବ୍ବାସମ୍ପି ସଂଖ୍ୟାନଂ ବହୁୱଚନୋପି ହୋତେୱ ‘‘ଦ୍ୱେୱୀସତିଯୋ ଜିନଦନ୍ତା’’ ‘‘ତିସ୍ସୋ ୱୀସତିଯୋ ଦିନଘଟିକା’’ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦସଦସକଂ ସତଂ ନାମ, ଦସସତଂ ସହସ୍ସଂ ନାମ, ଦସସହସ୍ସଂ ନହୁତଂ, ଦସନହୁତଂ ଲକ୍ଖଂ, ସତସହସ୍ସନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି।

ଲକ୍ଖସତଂ କୋଟି, କୋଟିଲକ୍ଖସତଂ ପକୋଟି, ପକୋଟିଲକ୍ଖସତଂ କୋଟିପ୍ପକୋଟି, ଏୱଂ ନହୁତଂ, ନିନ୍ନହୁତଂ, ଅକ୍ଖୋଭିଣୀ, ବିନ୍ଦୁ, ଅବ୍ବୁଦଂ, ନିରବ୍ବୁଦଂ, ଅହହଂ, ଅବବଂ, ଅଟଟଂ, ସୋଗନ୍ଧିକଂ, ଉପ୍ପଲଂ, କୁମୁଦଂ, ପୁଣ୍ଡରୀକଂ, ପଦୁମଂ, କଥାନଂ, ମହାକଥାନଂ, ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ ସତଲକ୍ଖଗୁଣଂ

ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଚ୍ଚେୱଂ ଠାନତୋ ଠାନଂ, ସତଲକ୍ଖଗୁଣଂ ମତଂ;

କୋଟିପ୍ପଭୁତୀନଂ ୱୀସ-ସଙ୍ଖ୍ୟାନଞ୍ଚ ଯଥାକ୍କମନ୍ତି।

ଅଥା+ସଂଖ୍ୟା ୱୁଚ୍ଚତେ, ଅବ୍ୱୟନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତୋ। ତଂ ପାଦି ଚାଦି, ଉପସଗ୍ଗନିପାତାତି ଚ ଦୁୱିଧଂ।

ପ ପରା ଅପ ସଂ ଅନୁ ଅୱ ଓ ନି ଦୁ ୱି ଅଧି ଅପି ଅତି ସୁ ଉ ଅଭି ପତି ପରି ଉପ ଆ ଇମେ ୱୀସତି ପାଦୟୋ। ପାଦୟୋ ହି ଜୋତକା, ନ ୱାଚକା।

ତତ୍ଥ ପ-ସଦ୍ଦୋ ପକାରା+ଦିକମ୍ମ, ପଧାନ+ନ୍ତୋଭାୱ, ୱିୟୋଗ, ତପ୍ପର, ଭୁସତ୍ଥ, ସମ୍ଭୱ, ତିତ୍ତି, ଅନାୱିଲ, ପତ୍ଥନାଦୀସୁ। ଯଥା ପକାରେ-ପଞ୍ଞା। ଆଦିକମ୍ମେ-ୱିପ୍ପକତଂ, ପଧାନେ-ପଣୀତଂ, ଅନ୍ତୋଭାୱେ-ପକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଖିତ୍ତନ୍ତି ପେରଣଂ, ପକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଅନ୍ତୋକରଣଂ, ଧାତ୍ୱତ୍ଥସ୍ସ ବାଧିତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

ଧାତ୍ୱତ୍ଥଂ ବାଧତେ କୋଚି, କୋଚି ତଂ ଅନୁୱତ୍ତତେ;

ତମେୱ+ଞ୍ଞୋ ୱିସେସେତି, ଉପସଗ୍ଗଗତୀ ତିଧାତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ''ଅନୁରୁଦ୍ଧକା ମେ ସଙ୍ଗାମୟୁଦ୍ଧେ''ତି ଚ ଇମେ ଉପସଗ୍ଗା ଧାତ୍ୱତ୍ଥଂ ୱିସେସେନ୍ତି ନାମ। ୱିୟୋଗେ-ପୱାସୀ, ତପ୍ପରେ-ପାଚରିୟୋ, ଭୁସତ୍ଥେ-ପୱୁଦ୍ଧକାୟୋ, ସମ୍ଭୱେ-ହିମୱନ୍ତା ଗଙ୍ଗା ପଭୱତି , ତିତ୍ତିୟଂ-ପହୂତ+ମନ୍ନଂ, ଅନାୱିଲେ-ପସନ୍ନ+ମୁଦକଂ, ପତ୍ଥନେ-ପଣିହିତଂ।

ପରାଇତି ପରିହାନି, ପରାଜୟ, ଗତି, ୱିକ୍କମା+ମସନାଦୀସୁ। ଯଥା ପରିହାନିୟଂ-ପରାଭୱୋ। ପରାଜୟେ-ପରାଜିତୋ, ଗତିୟଂ-ପରାୟନଂ, ୱିକ୍କମେ-ପରକ୍କମତି, ଆମସନେ-ଅଙ୍ଗସ୍ସ ପରାମସନଂ।

ଅପୈତି ଅପଗତ, ଗରହ, ୱଜ୍ଜନ, ପୂଜା, ପଦୁସ୍ସନାଦୀସୁ। ଯଥା ଅପଗତେ-ଅପମାନୋ ଅପେତୋ, ଗରହେ-ଅପଗବ୍ଭୋ, ୱଜ୍ଜନେ-ଅପସାଲାୟ ଆୟନ୍ତି ୱାଣିଜା, ପୂଜାୟଂ-ୱୁଦ୍ଧାପଚାୟୀ, ପଦୁସ୍ସନେ-ଅପରଜ୍ଝନ୍ତି।

ସଂଇତି ସମୋଧାନ, ସମ୍ମାସମ, ସମନ୍ତଭାୱ, ସଂଗତ, ସଂଖେପ, ଭୁସତ୍ଥ, ସହ+ପ୍ପତ୍ଥ, ପଭୱା+ଭିମୁଖଭାୱ, ୱିଧାନ, ପୁନପ୍ପୁନ, କରଣ, ସମିଦ୍ଧାଦୀସୁ। ଯଥା ସମୋଧାନେ-ସନ୍ଧି, ସମ୍ମାସମେ-ସମାଧି, ସମ୍ପୟୁତ୍ତୋ, ସମନ୍ତଭାୱେ-ସଂକିଣ୍ଣଂ, ସମୁଲ୍ଲପନା, ସଂଗତେ-ସଙ୍ଗମୋ, ସଂଖେପେ-ସମାସୋ, ଭୁସତ୍ଥେ-ସାରତ୍ତୋ, ସହତ୍ଥେ-ସଂୱାସୋ, ଅପ୍ପତ୍ଥେ-ସମଗ୍ଘୋ, ପଭୱେ-ସମ୍ଭୱୋ, ଅଭିମୁଖଭାୱେ-ସମ୍ମୁଖଂ। ସଂଗତେ-ସଂଗଣ୍ହାତି, ୱିଧାନେ-ସଂୱୁତଂ, ପୁନପ୍ପୁନକରଣେ-ସନ୍ଧାୱତି, ସମିଦ୍ଧିୟଂ-ସମ୍ପନ୍ନୋ।

ଅନୁଇତି ଅନୁଗତା+ନୁପଚ୍ଛିନ୍ନ, ପଚ୍ଛାତ୍ଥ, ଭୁସତ୍ଥ, ସାଦିସ୍ସ, ହୀନ, ତତିୟତ୍ଥ, ଲକ୍ଖଣି+ତ୍ଥମ୍ଭୂତକ୍ଖାନ, ଭାଗ, ୱିଚ୍ଛାଦୀସୁ। ଅନୁଗତେ-ଅନ୍ୱେତି, ଅନୁପଚ୍ଛିନ୍ନେ-ଅନୁସୟୋ, ପଚ୍ଛାତ୍ଥେ-ଅନୁରଥଂ, ଭୁସତ୍ଥେ-ଅନୁରତ୍ତୋ, ସାଦିସ୍ସେ-ଅନୁରୂପଂ, ହୀନେ-ଅନୁସାରିପୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞୱନ୍ତୋ, ତତିୟତ୍ଥେ-ନଦି+ମନ୍ୱୱସିତା ସେନା, ଲକ୍ଖଣେରୁକ୍ଖ+ମନୁୱିଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ, ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଖ୍ୟାନେ-ସାଧୁ ଦେୱଦତ୍ତୋ ମାତର+ମନୁ , ଭାଗେ-ଯ+ଦେତ୍ଥ ମଂ ଅନୁ ସିୟା, ତଂ ଦୀୟତୁ, ୱିଚ୍ଛାୟଂ-ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂ ଅନୁ ୱିଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ।

ଅୱୈତି ଅଧୋଭାଗ, ୱିୟୋଗ, ପରିଭୱ, ଜାନନ, [ସୁଦ୍ଧି] ନିଚ୍ଛୟ, ଦେସ, ଥେୟ୍ୟାଦୀସୁ। ଅଧୋଭାଗେ-ଅୱକ୍ଖିତ୍ତଚକ୍ଖୁ, ୱିୟୋଗେ-ଅୱକୋକିଲଂ ୱନଂ, ପରିଭୱେ-ଅୱଜାନନଂ, ଅୱମଞ୍ଞତି, ଜାନନେ-ଅୱଗଚ୍ଛତି। [ସୁଦ୍ଧିୟଂ–ୱୋଦାନଂ (ରୂପସିଦ୍ଧି)], ନିଚ୍ଛୟେ-ଅୱଧାରଣଂ, ଦେସେ-ଅୱକାସୋ, ଥେୟ୍ୟେ-ଅୱହାରୋ।

ଓଇତି ଓରୋହରଣ, ନୀହରଣ, ସୁଦ୍ଧିଆଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ଓରୋହଣେ-ପାସାଦା ଓରୋହତି, ନୀହରଣେ-ଓମୁକ୍କୁପାହନୋ, ସୁଦ୍ଧିୟଂ-ଓଦାତଂ।

ନିଇତି, ନିସ୍ସେସ, ନିଗ୍ଗତ, ନୀହରଣ,+ନ୍ତୋପୱେସନା+ଭାୱ, ନିସେଧନ, ନିକ୍ଖନ୍ତ, ପାତୁଭାୱା+ୱଧାରଣ, ୱିଭଜନ, ଉପମୁ+ପଧାରଣା+ୱସାନ, ଛେକ, ନୀହରଣା+ୱରଣାଦୀସୁ। ନିସ୍ସେସେ-ନିରୁତ୍ତି, ନିଗ୍ଗତେ-ନିକ୍କିଲେସୋ, ନିୟ୍ୟାତି, ନୀହରଣେ-ନିଦ୍ଧାରଣଂ, ଅନ୍ତୋପୱେସନେ-ନିଖାତୋ,

ଅଭାୱେ-ନିମ୍ମକ୍ଖିକଂ, ନିସେଧେ-ନିୱାରେତି, ନିକ୍ଖନ୍ତେ-ନିଦ୍ଦାନଂ, ପାତୁଭାୱେ-ନିମ୍ମିତଂ, ଅୱଧାରଣେ-ନିଚ୍ଛଯୋ, ୱିଭଜନେ-ନିଦ୍ଦେସୋ। ଉପମାଯଂ-ନିଦସ୍ସନଂ, ଉପଧାରଣେ-ନିସାମନଂ, ଅୱସାନେ-ନିଟ୍ଠିତଂ, ଛେକେ-ନିପୁଣୋ, ନୀହରଣେ-ନୀହରତି, ଇସ୍ସ ଦୀଘୋ। ଆୱରଣେ-ନୀୱରଣଂ।

ଦୁଇତି ଅସୋଭଣା+ଭାୱ, କୁଚ୍ଛିତା+ସମିଦ୍ଧି, କିଚ୍ଛ, ୱିରୂପତାଦୀସୁ। ଅସୋଭଣେ-ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ, ଅଭାୱେ-ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖଂ, କୁଚ୍ଛିତେ – ଦୁକ୍କଟଂ । ଅସମିଦ୍ଧିଯଂ-ଦୁସ୍ସସ୍ସଂ, କିଚ୍ଛେ-ଦୁକ୍କରଂ, ୱିରୂପତାଯଂ-ଦୁଦ୍ଦଣ୍ଣୋ ଦୁମ୍ମୁଖୋ।

ୱିଇତି ୱିସେସ, ୱିୱିଧ, ୱିରୁଦ୍ଧ, ୱିଗତ, ୱିଯୋଗ, ୱିରୂପତାଦୀସୁ। ୱିସେସେ-ୱିମୁତ୍ତି, ୱିସିଟ୍ଠୋ, ୱିୱିଧେ-ୱିମତି, ୱିରୁଦ୍ଧେ-ୱିୱାଦୋ, ୱିଗତେ-ୱିମଲଂ, ୱିଯୋଗେ-ୱିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ, ୱିରୂପତାଯଂ-ୱିରୂପୋ।

ଅଧିଇତି ଅଧିକି+ସ୍ସରୂ+ପରିଭାୱା+ଧିଭୱନ+ଜ୍ଝାଯା+ଧିଟ୍ଠାନ, ନିଚ୍ଛଯ, ପାପୁଣନାଦୀସୁ। ଅଧିକେ-ଅଧିସୀଲଂ, ଇସ୍ସରେ-ଅଧିପତି, ଅଧି ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ପଞ୍ଚାଲା, ଉପରିଭାୱେ-ଅଧିରୋହତି, ପଥୱିଂ ଅଧିସେସ୍ସତି, ଅଧିଭୱନେ-ଅଧିଭୱତି, ଅଜ୍ଝାଯନେ-ବ୍ଯାକରଣ+ମଧୀତେ, ଅଧିଟ୍ଠାନେ-ଭୂମିକମ୍ପାଦିଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ନିଚ୍ଛଯେ-ଅଧିମୋକ୍ଖୋ, ପାପୁଣନେ-ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ଅଧିଗଚ୍ଛତି।

ଅପିଇତି ସମ୍ଭାୱନା+ପେକ୍ଖା, ସମୁଚ୍ଚଯ, ଗରହ, ପଞ୍ହାଦୀସୁ। ସମ୍ଭାୱନାଯଂ-ଅପି ଦିବ୍ବେସୁ କାମେସୁ, ମେରୁମ୍ପି ୱିନିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ଅପେକ୍ଖାଯଂ-ଅଯମ୍ପି ଧମ୍ମୋ ଅନିଯତୋ, ସମୁଚ୍ଚଯେ-ଇତିପି ଅରହଂ, ଅନ୍ତମ୍ପି ଅନ୍ତଗୁଣମ୍ପି ଆଦାଯ, ଗରହେ-ଅପି ଅମ୍ହାକଂ ପଣ୍ଡିତକ, ପଞ୍ହେ-ଅପି ଭନ୍ତେ ଭିକ୍ଖଂ ଲଭିତ୍ଥ।

ଅତିଇତି ଅତିକ୍କମନା+ତିକ୍କନ୍ତା+ତିସଯ, ଭୁସତ୍ଥାଦୀସୁ। ଅତିକ୍କମେ-ଅତିରୋଚତି ଅମ୍ହେହି, ଅତୀତୋ, ଅତିକ୍କନ୍ତେ-ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ, ଅତିସଯେ-ଅତିକୁସଲୋ, ଭୁସତ୍ଥେ-ଅତିକୋଧୋ, ଅତିୱୁଦ୍ଧି।

ସୁଇତି ସୋଭଣ, ସୁଟ୍ଠୁ, ସମ୍ମା, ସମିଦ୍ଧି, ସୁଖତ୍ଥାଦୀସୁ। ସୋଭଣେ-ସୁଗନ୍ଧୋ, ସୁଟ୍ଠୁ+ସମ୍ମାଦତ୍ଥେସୁ-ସୁଟ୍ଠୁ ଗତୋ ସୁଗତୋ, ସମ୍ମା ଗତୋତିପି ସୁଗତୋ, ସମିଦ୍ଧିଯଂ-ସୁଭିକ୍ଖଂ, ସୁଖତ୍ଥେ-ସୁକରୋ।

ଉଇତି ଉଗ୍ଗତୁ+ଦ୍ଧକମ୍ମ, ପଧାନ, ୱିଯୋଗ, ସମ୍ଭୱ, ଅତ୍ତଲାଭ, ସତ୍ତି, ସରୂପକଥନାଦୀସୁ। ଉଗ୍ଗତେ-ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଉଦ୍ଧକମ୍ମେ-ଆସନା ଉଟ୍ଠିତୋ, ଉକ୍ଖେପୋ, ପଧାନେ-ଉତ୍ତମୋ, ଲୋକୁତ୍ତରୋ, ୱିଯୋଗେ-ଉବ୍ବାସିତୋ, ସମ୍ଭୱେ-ଉବ୍ଭୂତୋ, ଅତ୍ତଲାଭେ-ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଞାଣଂ, ସତ୍ତିଯଂ-ଉସ୍ସହତି ଗନ୍ତୁଂ, ସରୂପକଥନେ-ଉଦ୍ଦିସତି ସୁତ୍ତଂ।

ଅଭିଇତି ଅଭିମୁଖଭାୱ, ୱିସିଟ୍ଠା+ଧିକୁ+ଦ୍ଧକମ୍ମ, କୁଲ, ସାରୁପ୍ପ, ୱନ୍ଦନ, ଲକ୍ଖଣି+ତ୍ଥମ୍ଭୂତକ୍ଖାନ, ୱିଚ୍ଛାଦୀସୁ। ଅଭିମୁଖଭାୱେ-ଅଭିମୁଖୋ, ଅଭିକ୍କମତି, ୱିସିଟ୍ଠେ-ଅଭିଧମ୍ମୋ, ଅଧିକେ-ଅଭିୱସତି, ଉଦ୍ଧକମ୍ମେ-ଅଭିରୁହତି। କୁଲେ-ଅଭିଜାତୋ, ସାରୁପ୍ପେ-ଅଭିରୂପୋ, ୱନ୍ଦନେ-ଅଭିୱାଦେତି, ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ପୁରିମସମଂ।

ପତିଇତି ପଟିଗତ, ପଟିଲୋମ, ପଟିନିଧି, ପଟିଦାନ, ନିସେଧ, ନିୱତ୍ତନ, ସାଦିସ୍ସ, ପଟିକରଣା+ଦାନ, ପଟିବୋଧ, ପଟିଚ୍ଚ, ଲକ୍ଖଣିତ୍ଥମ୍ଭୂତକ୍ଖାନ, ଭାଗ, ୱିଚ୍ଛାଦୀସୁ। ପଟିଗତେ-ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ, ପଟିଲୋମେ-ପଟିସୋତଂ, ପଟିନିଧିମ୍ହି-ଆଚରିଯତୋ ପତି ସିସ୍ସୋ, ପଟିଦାନେ-ତେଲତ୍ଥିକସ୍ସ ଘତଂ ପଟିଦଦାତି, ନିସେଧେ-ପଟିସେଧେତି, ନିୱତ୍ତନେ-ପଟିକ୍କମତି, ସାଦିସ୍ସେ-ପଟିରୂପକଂ, ପଟିକରଣେ-ପଟିକାରୋ, ଆଦାନେ-ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ପଟିବୋଧେ-ପଟିୱେଧୋ, ପଟିଚ୍ଚେ-ପଚ୍ଚଯୋ, ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ପୁରିମସମଂ।

ପରିଇତି ସମନ୍ତତୋଭାୱ, ପରିଚ୍ଛେଦ, ୱଜ୍ଜନା+ଲିଙ୍ଗନ, ନିୱସନ, ପୂଜା, ଭୋଜନା+ୱଜାନନ, ଦୋସକ୍ଖାନ, ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ। ସମନ୍ତ- ତୋଭାୱେ-ପରିୱୁତୋ , ପରିଚ୍ଛେଦେ-ପରିଞ୍ଞେଯ୍ଯଂ, ୱଜ୍ଜନେ-ପରିହରତି, ଆଲିଙ୍ଗନେ-ପରିସ୍ସଜତି, ନିୱସନେ-ଯୋ ୱତ୍ଥଂ ପରିଦହେସ୍ସତି, ପୂଜାଯଂ-ପରିଚରିଯା, ଭୋଜନେ-ଭିକ୍ଖୁଂ ପରିୱିସତି, ଅୱଜାନନେ-ପରିଭୱତି। ଦୋସକ୍ଖାନେ-ପରିଭାସତି, ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ-ରୁକ୍ଖଂ ପରି ୱିଜ୍ଜୋତତେ ୱିଜ୍ଜୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଉପୈତି ଉପଗମନ, ସମୀପୂ+ପପତ୍ତି, ସାଦିସ୍ସା+ଧିକୁ+ପରିଭାୱୋ+ନସନ, ଦୋସକ୍ଖାନ, ସଞ୍ଞା, ପୁବ୍ବକମ୍ମ, ପୂଜା, ଗଯ୍ହାକାର, ଭୁସତ୍ଥାଦୀସୁ। ଉପଗମନେ-ନିସିନ୍ନଂ ୱା ଉପନିସୀଦେଯ୍ଯ, ସମୀପେ-ଉପନଗରଂ, ଉପପତ୍ତିଯଂ-ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ଅଥ ୱା ଉପପତ୍ତି=ଯୁତ୍ତି, ଯଥା ଉପପତ୍ତିତୋ ଇକ୍ଖତୀତି ଉପେକ୍ଖା, ସାଦିସ୍ସେ-ଉପମାନଂ, ଉପମା, ଅଧିକେ-ଉପଖାରିଯଂ ଦୋଣୋ, ଉପରିଭାୱେ-ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅନସନେ-ଉପୱାସୋ, ଦୋସକ୍ଖାନେ-ପରଂ ଉପୱଦତି, ସଞ୍ଞାଯଂ-ଉପଧା, ଉପସଗ୍ଗୋ, ପୁବ୍ବକମ୍ମେ-ଉପକ୍କମୋ, ଉପକାରୋ, ପୂଜାଯଂ-ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାକୋ,

ମାତୁପଟ୍ଠାନଂ, ଗନ୍ଥକାରେ-ସୋଚେମ୍ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନଂ, ଭୁସନ୍ତେ-ଉପାଦାନଂ, ଉପାୟାସୋ, ଉପନିସ୍ସୟୋତି।

ଆଇତି ଅଭିମୁଖଭାୱୁ+ଦ୍ଧକମ୍ମ+ମରିଯାଦା+ଭିୱିଧି, ପତ୍ତି+ଚ୍ଛା, ପରିସ୍ସଜନ, ଆଦିକମ୍ମ, ଗହଣ, ନିୱାସନ, ସମୀପ, ଆୱ୍ହାନାଦୀସୁ। ଅଭିମୁଖଭାୱେ-ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଉଦ୍ଧକମ୍ମେ-ଆରୋହତି, ମରିଯାଦାୟଂ-ଆପବ୍ବତା ଖେତ୍ତଂ, ଅଭିୱିଧିମ୍ହି-ଆକୁମାରଂ ଯସୋ କଚ୍ଚାୟନସ୍ସ, ପତ୍ତିୟଂ-ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ଇଚ୍ଛାୟଂ-ଆକଙ୍ଖା, ପରିସ୍ସଜନେ-ଆଲିଙ୍ଗନଂ, ଆଦିକମ୍ମେ-ଆରମ୍ଭୋ, ଗହଣେ-ଆଦୀୟତି, ଆଲିଙ୍ଗତି, (ଆଲିମ୍ପତି, ରୂ), ନିୱାସେ-ଆୱସଥୋ, ଆୱାସୋ, ସମୀପେ-ଆସନ୍ନଂ, ଆୱ୍ହାନେ-ଆମନ୍ତେତି।

ପ ପରା+ପ ସ+ମନ୍ୱ+ୱ, ଓ ନି ଦୁ ରଭି ବ୍ୟା+ଧିସୁ;

ଅତି ନି ପ୍ପତି ପରି ଅପୟୋ, ଉପ ଆ ଇତି ୱୀସତି;

ଏସ ହି ଭୋ ଉପସଗ୍ଗ-ୱିଧି+କ୍କମତୋ କଥିତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ –

ଉପସଗ୍ଗ+ନିପାତା ଚ, ପଚ୍ଚୟା ଚ ଇମେ ତୟୋ;

ନେକେ+ନେକତ୍ଥୱାଚକା, ଇତି ନେରୁତ୍ତିକା+ବ୍ରୱୁଂ।

୧୧୮। ଅସଂଖ୍ୟେହି ସବ୍ବାସଂ

ଅୱିଜ୍ଜମାନସଂଖ୍ୟେହି ପରାସଂ ସବ୍ବାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପୋ ହୋତି। ନ ସନ୍ତି ଏକୱଚନାଦିସଂଖ୍ୟା ଏତେସନ୍ତି ଅସଂଖ୍ୟା, ତେସଂ ଅସଂଖ୍ୟାନଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ଭେଦେ ଅସତିପି ସ୍ୟାଦିୱିଧାନଂ ''ମା ନୋ ଅଜ୍ଜ ୱିକନ୍ତିଂସୂ''ତିଆଦୋ ୱିଭତ୍ୟନ୍ତତ୍ତା ପଦତ୍ତସିଦ୍ଧୀତି ୱୋ+ନୋଆଦୀନଂ ସିଦ୍ଧିୟା ଚ ତେସଂ ପଠମାଦିଅତ୍ଥେ ଦସ୍ସନତୋ ଚ ହୋତି। ପହାରୋ ପରାଭୱୋ ଅପହାରୋ ସଂହାରୋ ଅୱହାରୋ ଓହାରୋ ଇଚ୍ଚାଦି ହୋତି।

ଉପେଚ୍ଚ+ତ୍ଥଂ ସଜନ୍ତୀତି, ଉପସଗ୍ଗା ହି ପାଦୟୋ;

ଚାଦୀ ପଦାଦିମଜ୍ଝନ୍ତେ, ନିପାତା ନିପତନ୍ତୀତି।

ଓପସଗ୍ଗିକପଦଂ।

ସମୁଚ୍ଚୟ+ୱିକପ୍ପନ+ପଟିସେଧ+ପୂରଣାଦିଅତ୍ଥଂ ଅସତ୍ତୱାଚିକଂ ନେପାତିକଂ।

ଚ-ଇତି ସମୁଚ୍ଚୟା+ନ୍ୱାଚୟ+ଇତରେତରୟୋଗ+ସମାହାରା+ୱଧାରଣାଦୀସୁ। ୱା-ଇତି ୱିକପ୍ପନୁ+ପମାନ+ସମୁଚ୍ଚୟ+ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସାଦୀସୁ। ନ, ନୋ, ମା, ଅ, ଅଲଂ, ହଲଂ ଇଚ୍ଚେତେ ପଟିସେଧେ । ''ଦ୍ୱେ ପଟିସେଧା ପକତିଅତ୍ଥଂ ଗମୟନ୍ତୀ''ତି ଞାୟା ''ନ ତେସଂ ପନ ରୂପାନଂ ପଚ୍ଚୟା ନ ଚ ହୋନ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ନ ଚ ନ ହୋନ୍ତି-ହୋନ୍ତେୱାତି ପକତିଅତ୍ଥଂ ଗମୟତି। ଅଲଂ ପରିୟତ୍ତି+ଭୂସନେସୁ ଚ।

ପୂରଣତ୍ଥଂ ଦୁୱିଧଂ ଅତ୍ଥପୂରଣଂ ପଦପୂରଣଞ୍ଚ, ତତ୍ଥ ଅଥ, ଖଲୁ, ୱତ, ଅଥୋ, ଅସ୍ସୁ, ଯଗ୍ଘେ, ହି, ଚରହି, ନଂ, ତଂ, ଚ, ତୁ, ୱା, ୱୋ, ପନ, ହୱେ, କୀୱ, ହ, ତତୋ, ଯଥା, ସୁଦଂ, ଖୋ, ୱେ, ହଂ, ଏନଂ, (ଏୱଂ, ରୂ) ସେୟ୍ୟଥିଦଂ ଇଚ୍ଚେୱମାଦି ପଦପୂରଣେ। ତତ୍ଥ ଅଥ-ଇତି ପଞ୍ହା+ନନ୍ତରିୟା+ଧିକାରାଦୀସୁ ଚ। ଖଲୁ-ଇତି ପଟିସେଧା+ୱଧାରଣ, ପସିଦ୍ଧୀସୁ ଚ। ୱତ+ଇତି ଏକଂସ, ଖେଦା+ନୁକମ୍ପ, ସଂକପ୍ପେସୁ ଚ। ଅଥୋ-ଇତି ଅନ୍ୱାଦେସେ ଚ। ହି-ଇତି ହେତୁ, ଅୱଧାରଣେସୁ ଚ। ତୁ-ଇତି ୱିସେସ, ହେତୁ, ନିୱତ୍ତନାଦୀସୁ ଚ। ପନ-ଇତି ୱିସେସେପି। ହୱେ+ୱେ ଇଚ୍ଚେତେ ଏକଂସତ୍ଥେପି। ହଂ-ୱିସାଦ, ୱିମ୍ହେସୁପି। (ୱିସାଦ, ସମ୍ଭୱେସୁ, ରୂ)। ସେୟ୍ୟଥିଦଂତି ତଂ କତମଂତି ଅତ୍ଥେପି।

ଅତ୍ଥପୂରଣଂ ଦୁୱିଧଂ ୱିଭତ୍ତିୟୁତ୍ତଂ ଅୱିଭତ୍ତିୟୁତ୍ତଞ୍ଚ। ଅତ୍ଥି, ସକ୍କା, ଲବ୍ଭା ଇଚ୍ଚେତେ ପଠମାୟଂ। ଆୱୁସୋ ଅମ୍ଭୋ ହମ୍ଭୋ ଅରେ ହରେ ରେ ଜେ ଇଚ୍ଚେତେ ଆମନ୍ତଣେ। ଦିୱା ଭିୟ୍ୟୋ (ନମୋ, ରୂ) ଇଚ୍ଚେତେ ପଠମାଦୁତିୟାସୁ। ସୟଂ ସାମଂ ସଂ ସମ୍ମା କିନ୍ତି ଇଚ୍ଚେତେ ତତିୟତ୍ଥେ। ସୋ+ତୋ+ଧାପଚ୍ଚୟନ୍ତା ଚ

ସୁଭସୋ ପଦସୋ ଅନିଚ୍ଛତୋ ଦୁକ୍ଖତୋ ଏକଧା ଦ୍ୱିଧା ଇଚ୍ଚାଦି। ତଦ୍ଧେ+ତୁଂ ପଚ୍ଚଯନ୍ତା ଚତୁତ୍ଥିଯାଓ, କାତଵେ ଦାତଵେ, କାତୁଂ କାରେତୁଂ, (ଦାତୁଂ, ରୂ) ଦାପେତୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ସୋ+ତୋପଚ୍ଚଯନ୍ତା ପଞ୍ଚମିଯତ୍ଥେ, ଦୀଘସୋ ଓରସୋ ରାଜତୋ ୱା ଚୋରତୋ ୱା ଇଚ୍ଚାଦି। ତୋ ସତ୍ତ- ମ୍ୟତ୍ଥେପି ତ୍ର+ତ୍ଥାଦିପଚ୍ଚଯନ୍ତା ଚ, ଏକତୋ ପୁରତୋ ପଚ୍ଛତୋ ପସ୍ସତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ପାଦତୋ ସୀସତୋ ଅଗ୍ଗତୋ ମୂଲତୋ, ଯତ୍ର ଯତ୍ଥ ଯହିଂ ତତ୍ର ତତ୍ଥ ତହିଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ସମନ୍ତା ସାମନ୍ତା ପରିତୋ ଅଭିତୋ ସମନ୍ତତୋ ଏକଜ୍ଝଂ ଏକମନ୍ତଂ ହେଟ୍ଠା ଉପରି ଉଦ୍ଧଂ ଅଧୋ ତିରିଯଂ ସମ୍ମୁଖା ପରମ୍ମୁଖା ଆୱି ରହୋ ତିରୋ ଉଚ୍ଚଂ ନୀଚଂ ଅନ୍ତୋ ଅନ୍ତରା ଅନ୍ତରଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ବାହିରା ବାହିରଂ ବହି ଓରଂ ପାରଂ ଆରା ଆରକା ପଚ୍ଛା ପୁରେ ହୁରଂ ପେଚ୍ଚ ଇଚ୍ଚେତେ ସତ୍ତମିଯା। ସମ୍ପତି ଆଯତି ଅଜ୍ଜ ଅପରଜ୍ଜ ସୁଵେ ସ୍ୱେ ଉତ୍ତରସୁଵେ (କିସୁ, ରୂ) ହିଯ୍ୟୋ ପରେ (ପରସୁଵେ, ରୂ) ସଜ୍ଜୁ ସାଯଂ ପାତୋ କାଲଂ କଲ୍ଲଂ ଦିୱା ରତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚଂ ସତତଂ ଅଭିଣ୍ହଂ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ମୁହୁଂ ମୁହୁତ୍ତଂ ଭୂତପୁବ୍ବଂ ପୁରା ଯଦା ତଦା (କଦା, ରୂ) ଇଚ୍ଚାଦଯୋ କାଲସତ୍ତମିଯଂ। ଇତି ୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତାନି।

ଅୱିଭତ୍ତିଯୁତ୍ତେସୁ ଅପ୍ପେୱ ଅପ୍ପେୱନାମ ନୁ ଇଚ୍ଚେତେ ସଂସଯତ୍ଥେ। ଅଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ତଗ୍ଘ ଜାତୁ କାମଂ ସସକ୍କଂ ଇଚ୍ଚେତେ ଏକଂସତ୍ଥେ। ଏୱଂ ଇତି ଅୱଧାରଣେ। କଚ୍ଚି ନୁ ନନୁ କଥଂ (କିଂସୁ, ରୂ) କିଂ ଇଚ୍ଚେତେ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥେ। ଏୱଂ ଇତି ଇତ୍ଥଂ ଇଚ୍ଚେତେ ନିଦସ୍ସନତ୍ଥେ। ଇତି ହେତୁ+ୱାକ୍ୟପରିସମତ୍ତୀସୁ ଚ। ଯାୱ ତାୱ ଯାୱତା ତାୱତା କିତ୍ତାୱତା ଏତ୍ତାୱତା କୀୱ ଇଚ୍ଚେତେ ପରିଚ୍ଛେଦନତ୍ଥେ। ଏୱଂ ସାହୁ ଲହୁ ଓପାଯିକଂ ପଟିରୂପଂ ଆମ ସାଧୁ ଇଚ୍ଚେତେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥେ। ତଥା ଯଥା ଯଥେୱ ତଥେୱ ଏୱଂ ଏୱମେୱ ଏୱମ୍ପି ଯଥାପି ସେଯ୍ୟଥାପି ସେଯ୍ୟଥାପିନାମ ୱିଯ ଇୱ ଯଥରିୱ ତଥରିୱ ଯଥାନାମ ତଥାନାମ ଯଥାହି ତଥାହି ଯଥାଚ ତଥାଚ ଇଚ୍ଚେତେ ପଟିଭାଗତ୍ଥେ। ଯଥାଇତି ଯୋଗ୍ଗତା+ୱିଚ୍ଛା+ପଦତ୍ଥାନତିୱତ୍ତି+ନିଦସ୍ସନେସୁ ଚ। ଏୱଂଇତି ଉପଦେସ+ପଞ୍ହାଦୀସୁ ଚ। କିଞ୍ଚାପିଇତି ଅନୁଗ୍ଗହତ୍ଥେ। ଧିଇତି ଗରହେ। ଅହୋଇତି ଗରହ+ପସଂସନ+ପତ୍ଥନେସୁ। ନାମୈତି ଗରହ+ପସଂସନ+ସଞ୍ଞା+ପଞ୍ହେସୁ। ସାଧୂତି ପସଂସନ+ଯାଚନେସୁ। ଇଙ୍ଘ ହନ୍ଦ ଇଚ୍ଚେତେ ଚୋଦନତ୍ଥେ। ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ଏୱମେତଂତି ଅନୁମୋଦନେ। କିରୈତି ଅନୁସ୍ସୱନ+ଅସଦ୍ଧେଯ୍ୟେସୁ। ନୁନୈତି ଅନୁମାନା+ନୁସ୍ସରଣ+ପରିୱିତକ୍କେସୁ। କସ୍ମାତି କାରଣପୁଚ୍ଛନେ। ଯସ୍ମା ତସ୍ମା ତଥା ହି ତେନ ଇଚ୍ଚେତେ କାରଣଚ୍ଛେଦନତ୍ଥେ। ସହ ସଦ୍ଧିଂ ଅମା (ସମଂ, ରୂ) ଇତି ସମକ୍ରିଯାଯଂ। ୱିନା ରିତେ ୱିପ୍ପଯୋଗେ। ନାନା ପୁଥୁ ବହୁପକାରେ। ପୁଥୁ ୱିସୁଂ ଅସଙ୍ଘାତେ ଚ। ଦୁଟ୍ଠୁ କୁ କୁଚ୍ଛାଯଂ (ଜିଗୁଚ୍ଛାଯଂ, ରୂ)। ପୁନ ଅପ୍ପଠମେ। କଥଂ ଚିକିଚ୍ଛତ୍ଥେ। ଧା କ୍ଖତ୍ତୁଂ ସୋ କିଞ୍ଚୈତି ସଂଖ୍ୟାୱିଭାଗେ। ଈସକଂ ଅପ୍ପମାନେସୁ (ଅପ୍ପମତ୍ତେ, ରୂ)। ସଣିକଂ ମନ୍ଦତ୍ଥେ। ଖିପ୍ପଂ ଅରଂ ଲହୁଂ ଆସୁ ତୁଣ୍ଣଂ ଅଚିରଂ ସୀଘତ୍ଥେ। ଚିରଂ ଚିରସ୍ସଂ ଦୀଘକାଲେ। ଚେ ଯଦି ସଂକା+ୱଟ୍ଠାନେ। ଧୁରଂ ଥିରା+ୱଧାରଣେସୁ (ଧୁୱଂ ଥିରା+ୱଧାରଣେସୁ, ରୂ)। ହା ୱିସାଦେ। ତୁଣ୍ହୀ ଅଭାସନେ। ସଚ୍ଛି ପଚ୍ଚକ୍ଖେ। ମୁସା ମିଚ୍ଛାଅଲିକଂ ଅସଚ୍ଚେ। ସୁୱତ୍ଥି ଆସିଟ୍ଠେ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତୁନ+ତ୍ୱାନ+ତ୍ୱାପଚ୍ଚଯନ୍ତା ଉସ୍ସୁକ୍କନତ୍ଥେ ଭୱନ୍ତି। ଯଥା ପସ୍ସିତୁନ ପସ୍ସିଯ ପସ୍ସିତ୍ୱାନ ପସ୍ସିତ୍ୱା, ଦିସ୍ୱା ଦିସ୍ୱାନ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଦାତୁନ ଦତ୍ୱାନ ଦତ୍ୱା ଉପାଦାଯ ଦାପେତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାଯ ୱିଚେଯ୍ୟ ୱିନେଯ୍ୟ ସମେଚ୍ଚ ନିହଚ୍ଚ ଉପେଚ୍ଚ ଆରବ୍ଭ ଆଗମ୍ମ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଭତ୍ତିଯା କତୋ ଭେଦୋ, ସଲିଙ୍ଗାନଂ ଭୱେ ତଥା;

ତୁମ୍ହାଦୀନଂ ଦ୍ୱ+ଲିଙ୍ଗେସୁ, ନେୱ+ହି ପାଦି+ଚାଦିନଂ।

ଏୱଂ ନାମାଖ୍ୟାତୋପସଗ୍ଗେହି ୱିନିମୁତ୍ତଂ ଏତଂ ନିପାତପଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନେପାତିକପଦଂ।

ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ, ନପୁଂସକ+ମଥା+ପରଂ;

ତିଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ ଅଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ, ନାମିକଂ ପଞ୍ଚଧା ଠିତଂ।

ଇତି ପଯୋଗସିଦ୍ଧିଯଂ ନାମକଣ୍ଡୋ ଦୁତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। କାରକକଣ୍ଡ

ଅଥ ୱିଭତ୍ତୀନ+ମତ୍ଥଭେଦା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

ତତ୍ଥ ଏକମ୍ପି ଅତ୍ଥଂ କମ୍ମାଦିୱସେନ ଏକତ୍ତାଦିଓସେନ ଚ ୱିଭଜନ୍ତୀତି ୱିଭତ୍ତିୟୋ, ସ୍ୟାଦୟୋ। ତା ପନ ପଠମାଦିଭେଦେନ ସତ୍ତୱିଧା। ତା ଯଥା ''ପଠମା+ତ୍ଥମତ୍ତେ''ତି ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ସିସ୍ସ ଓକାର+ଲୋପ+ଅ-ମାଦେସେସୁ ନରୋ ଇତ୍ଥୀ ନପୁଂସକଂ।

ସକତ୍ଥ+ଦବ୍ବ+ଲିଙ୍ଗାନି, ସଂଖ୍ୟା+କମ୍ମାଦିପଞ୍ଚକଂ;

ନାମତ୍ଥୋ ତସ୍ସ ସାମଞ୍ଞ-ମତ୍ଥମତ୍ଥଂ ପୱୁଚ୍ଚତେ।

ସୋ ନାମତ୍ଥୋ ଚ –

ଜାତି କ୍ରିଯା ଗୁଣୋ ଦବ୍ବଂ, ତଥା ନାମନ୍ତି ପଞ୍ଚଧା;

ସଦ୍ଦସ୍ସ+ତ୍ଥୋ ସ ସଦ୍ଦୋପି, ପଞ୍ଚଧାୱ+ତ୍ର ଭିଜ୍ଜତେ।

କଥଂ ଜାତିସଦ୍ଦୋ ଗୁଣସଦ୍ଦୋତ୍ୟାଦିନା।

ଭିନ୍ନେସ୍ୱ+ଭିନ୍ନଧୀ+ସଦ୍ଦା, ସବଲାଦୀସୁ ଯଦ୍ବଲା;

ୱତ୍ତନ୍ତେ ଜାତି ଏସା+ସ୍ସ, ମାଲା ସୁତ୍ତ+ମିୱା+ନ୍ୱିତା।

ଅଦବ୍ବଭୂତଂ କତ୍ତାଦି-କାରକଗ୍ଗାମସାଧ୍ଯଂ;

ପଦତ୍ଥଂ କତ୍ତୁକମ୍ମଟ୍ଠଂ, କ୍ରିଯ+ମିଚ୍ଛନ୍ତି ତବ୍ବିଦୂ।

ଦବ୍ବସ୍ସିତୋ ତତୋ ଭିନ୍ନୋ, ନିମିତ୍ତୋ ତପ୍ପତୀତିଯା;

ୱିନସ୍ସନସଭାୱୋ ଚ, ନିଗ୍ଗୁଣୋୱ ଗୁଣୋ+ଚ୍ଚତେ।

ଏତ୍ଥ ପଟୋ ସୁକ୍କୋତି ୱିନସ୍ସନସଭାୱୋ ଚ ଚସଦ୍ଦେନ ୱିପୁଲୋ ଆକାସୋତି ଅୱିନସ୍ସନସଭାୱୋ ଚ ଅତ୍ତନି ୱିସୁଂ ଗୁଣରହିତୋ ଗୁଣୋ+ଚ୍ଚତେ ତ୍ୟତ୍ଥୋ।

ଯଂ ଯଂ ୱିସେସ୍ସତେ କିଞ୍ଚି, ତଂ ତଂ ଦବ୍ବ+ମିହୋ+ଚ୍ଚତେ;

ଜାତ୍ୟାଦିନୋପ୍ପ+ତୋ ତାଦି, ଦବ୍ବତ୍ତଂ ପରିକପ୍ପତେ।

ଏତ୍ଥ ଗୋଜାତି ଅସ୍ସଜାତୀତି ୱୁତ୍ତେ ଜାତି ଦବ୍ବଂ। ନୀଲୋ ଗୁଣୋତି ଚ ଗୁଣୋ ଦବ୍ବଂ। ପଚନକ୍ରିଯାତି ଚ ଗମନାଦିକ୍ରିଯାତୋ ୱିସେସିଯତୀତି କ୍ରିଯାୱ ଦବ୍ବଂ।

ନାମରୂପେନ ସଦବ୍ବେ, କ୍ୱଚି ସଞ୍ଞୀ କଥୀଯତେ;

ନାମନ୍ତି ତଂ ଯଥା ଚିତ୍ତୋ, ସଞ୍ଞା ସଦ୍ଦୋ ତୁ ତବ୍ବନୀ।

ନାମସ୍ସ ଦଵ୍ଵଭ୍ରେପି ଚିତ୍ତୋତ୍ଥାଦି ନାମେନେୱ ପସିଛନ୍ତି, ନୋ ଘଟ+ପଟାଦଯୋୱ ଦଵ୍ଵଭ୍ରେନ, ତସ୍ମା ନାମ+ମିତି ସଞ୍ଜଞ୍ଜୀ କଥୀୟତେ, ତଂୱାଚକଭ୍ରା ତଵ୍ଵତୀ ଚିତ୍ତାଦି ସଞ୍ଜଞ୍ଜାସଦ୍ଦୋତି ନିଛିଯତେୟ୍ୟ+ଧିପ୍ପାୟୋ।

ଅୟଂ ପଞ୍ଚୱିଧୋପି ଅତ୍ଥୋ ସଦ୍ଦତ୍ଥୋ ଚେୱ ସାମତ୍ଥିଯା ଗମ୍ଯମାନତ୍ଥୋ ଚାତି ଦୁଵ୍ଵିଧୋ। ତଥା ହି ''ପୀନୋ ଦିୱା ନ ଭୁଞ୍ଜୋୟ୍ୟ''ମିତି ଭୁତ୍ତିନିରାକତି ସଦ୍ଦତ୍ଥୋ। ରତ୍ତିଭୁତ୍ତି ତୁ ସାମତ୍ଥିଯା+ୱଗମ୍ଯତେ। ତେନେ+ତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ଅତ୍ଥପ୍ପତୀତିଯଂ ସଦ୍ଦ-ବ୍ଯାପାରୋ ତିୱିଧୋ ଭୱେ;

ମୁଖ୍ଯୋ ଲକ୍ଖଣ+ବ୍ଯଞ୍ଜନ-ସଭାୱୋ ଚାତି ଏତ୍ଥ ତୁ।

ମୁଖ୍ଯୋ ତୁ ନିରନ୍ତରତ୍ଥେ, ଲକ୍ଖଣୋ ତୁ ତିରୋହିତେ;

ଅତ୍ଥେ+ତରୋ ତୁ ୱାକ୍ଯସ୍ସ, ଅତ୍ଥେଯେୱ ପୱତ୍ତତି।

''ମଞ୍ଚେ''ତି ନିରନ୍ତରତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ମୁଖ୍ଯୋ, ''ମଞ୍ଚା ଉଗ୍ଘୋସନ୍ତୀ''ତି ତିରୋହିତତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ଲକ୍ଖଣୋ, ଗାଥାଦିସକଲୱାକ୍ଯସ୍ସ+ତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନସଭାୱୋ।

ବ୍ଯାପାରସ୍ସ ପଭେଦେନ, ତିଧା ସଦ୍ଦୋପି ୱାଚକୋ;

ଲକ୍ଖଣିକୋ ବ୍ଯଞ୍ଜକୋତି, ତଦତ୍ଥୋପି ତିଧା ମତୋ।

ୱଚ୍ଚୋ ଲକ୍ଖଣିକୋ ବ୍ଯଙ୍ଗ୍ଯୋ, ଚେୱଂ ସଦ୍ଦୋ ସୁୱାଚକୋ;

ୱୁତ୍ତକମେନ ଜାତ୍ଯାଦି-ଭେଦେନ ପଞ୍ଚଧା ଭୱେତି।

୩୮। ଆମନ୍ତଣେ –

ତି ଆମନ୍ତଣାଧିକେ ଅତ୍ଥମତ୍ତେ ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ଭୋ ନର, ଭୋ ଇତ୍ଥି, ଭୋ ନପୁଂସକ।

ସଦ୍ଦେନା+ଭିମୁଖୀକାରୋ, ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ;

ଆମନ୍ତଣଂ ୱିଧାତବ୍ବେ, ନତ୍ଥି ''ରାଜା ଭୱେ''ତି+ଦଂ।

କ୍ରିଯା ନିମିତ୍ତଂ କାରକନ୍ତୁ କମ୍ମ, କତ୍ତୁ, କରଣ, ସମ୍ପଦାନ, ଅୱଧି, ଆଧାରଭେଦେନ ଛବ୍ବିଧଂ, ତଂ ଯଥା –

୨,୨। କମ୍ମେ ଦୁତିଯା

କରୀୟତି କତ୍ତୁକିରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟତୀତି କମ୍ମଂ, ତସ୍ମିଂ କମ୍ମକାରକେ ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ତି ହୋତି। ତଂ ତିୱିଧଂ ନିବ୍ବତ୍ତି, ୱିକତି, ପତ୍ତି ଭେଦେନ, ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତିକମ୍ମେ ମାତା ପୁତ୍ତଂ ୱିଜାଯତି, ଆହାରୋ ସୁଖଂ ଜନଯତି, କଟଂ କରୋତି ଦତ୍ତୋ। ୱିକତିଯଂ କଟ୍ଠ+ମଙ୍ଗାରଂ କରୋତି, ସୁୱଣ୍ଣଂ କଟକଂ କରୋତି, ୱୀହଯୋ ଲୁନାତି। ପତ୍ତିଯଂ ଦତ୍ତୋ ଘରଂ ପୱିସତି, ଆଦିଚ୍ଚଂ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ପଣ୍ଡିତେ ପଯିରୁପାସତି।

ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ନିବ୍ବତ୍ତି+ୱିକତି+ପତ୍ତି-ଭେଦା କମ୍ମଂ ତିଧା ମତଂ;

କତ୍ତୁକ୍ରିଯାଭିଗମ୍ମନ୍ତଂ, ସୁଖ+ମଙ୍ଗାରଂ+ଘରଂ ଯଥାତି।

କଟଂ କରୋତି ୱିପୁଲଂ ଦସ୍ସନୀଯନ୍ତି ଅତ୍ଥେୱ ଗୁଣଯୁତ୍ତସ୍ସ କମ୍ମତା, ୱିପୁଲଂ କରୋତି, ଦସ୍ସନୀଯଂ କରୋତୀତି କ୍ରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧିଯମାନତ୍ତା। ଓଦନୋ ପଚ୍ଚତେତି ଓଦନସଦ୍ଦତୋ କମ୍ମତା ନପ୍ପତୀଯତେ, କିଞ୍ଚରହି ଆଖ୍ଯାତତୋ।

ଇଚ୍ଛିତକମ୍ମଂ ଯଥା-ଗାୱୁଂ ପଯୋ ଦୋହତି, ଗୋମନ୍ତଂ ଗାୱଂ ଯାଚତି, ଗାୱ+ମୱ ରୁନ୍ଧତି ୱଜଂ, ମାଣୱକଂ ମଗ୍ଗଂ ପୁଚ୍ଛତି, ଗୋମନ୍ତଂ ଗାୱଂ ଭିକ୍ଖତେ, ରୁକ୍ଖ+ମୱଚିନାତି ଫଲାନି, ରୁକ୍ଖାତ୍ଯତ୍ଥୋ। ସିସ୍ସଂ ଧମ୍ମଂ ବ୍ରୂତେ। ଏତ୍ଥ ପଯୋ, ଗାୱଂ ଇଚ୍ଚାଦି ଇଚ୍ଛିତଂ, ଗାୱୁଂ, ଗୋମନ୍ତ+ମିଚ୍ଚାଦି ଅନିଚ୍ଛିତଂ। ଏୱ+ମନିଚ୍ଛିତେପି କଣ୍ଟକଂ ମଦ୍ଦତି, ୱିସଂ ଗିଲତି। ଯଂ ନେୱି+ଚ୍ଛିତଂ, ନାପି ଅନିଚ୍ଛିତଂ, ତତ୍ରାପି ଗାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରୁକ୍ଖମୂଲ+ମୁପସପ୍ପତି।

ଆଧାରେ ଅଧିସି+ଠା+ସାନଂ ପଯୋଗେ ଚ, ପଥୱିଂ ଅଧିସେସ୍ସତି, ଗାମ+ମଧିତିଟ୍ଠତି, ରୁକ୍ଖ+ମଜ୍ଝାସତେତି। ଏତ୍ଥ ପଥୱିନ୍ତି ପଥୱିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱ+ମଭି, ନିପୁବ୍ବୱିସସ୍ସାପି, ଧମ୍ମ+ମଭିନିୱିସତେ, ଧମ୍ମେ ୱା। ତଥା ଉପ, ନ୍ୱ+ଜ୍ଝା+ପୁବ୍ବୱସତିସ୍ସ, ଗାମ+ମୁପୱସତି, ଗାମ+ମନୁୱସତି, ୱିହାର+ମଧିୱସତି, ଗାମ+ମାୱସତି, ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝୱସତି, ଏତ୍ଥ ଗାମନ୍ତି ଗାମେତ୍ଯତ୍ଥୋ। ତଥା ତପ୍ପାନା+ଚାରେପି, ନଦିଂ ପିବତି, ଗାମଂ ଚରତି, ନଦିଯଂତ୍ଯତ୍ଥୋ। ସଚେ ମଂ ନାଲପିସ୍ସତୀତି ମଯା ସଦ୍ଧିଂତ୍ଯତ୍ଥୋ। ୱିହିତାୱ ପଟି-ଯୋଗେପି ଦୁତିଯା, ପଟିଭନ୍ତୁ ତଂ ଚୁନ୍ଦ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ତମ୍ପେଟି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାସନ୍ତୂତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପମା ମଂ ପଟିଭାତି , ଉପମା ମଂ ଉପଟ୍ଠାତିତ୍ଯତ୍ଥୋ। ଧାତୁନାଯୁତ୍ତେ ''ତସ୍ସ ନପ୍ପଟିଭାତୀ''ତି ଛଟ୍ଠୀ।

୩। କାଲଦ୍ଧାନ+ମଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ

କାଲଦ୍ଧାନଂ ଦବ୍ବ+ଗୁଣ+କ୍ରିଯାହି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ତେହି କାଲଦ୍ଧାନୱାଚୀହି ଦୁତିଯା ହୋତି। କାଲେ-ସତ୍ତାହଂ ଗୱପାନଂ, ମାସଂ ମଂସୋଦନଂ, ସରଦଂ ରମଣୀଯା ନଦୀ, ସବ୍ବକାଲଂ ରମଣୀଯଂ ନନ୍ଦନଂ, ତଯୋ ମାସେ ଅଭିଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଅଦ୍ଧନି-ଯୋଜନଂ ୱନରାଜି, ଯୋଜନଂ ଦୀଘୋ ପବ୍ବତୋ, କୋସଂ ସଜ୍ଝାଯତି।

ପୁବ୍ବନ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା, ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା, ଇମଂ ରତ୍ତିଂ ଚତ୍ତାରୋ ମହାରାଜାନୋତି ଏୱମାଦୀସୁ କାଲୱାଚୀହି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ ଦୁତିଯା, ବହୁଲଂୱିଧାନା ୱିଭତ୍ତିୱିପଲ୍ଲାସୋ ୱା। ମାସେନା+ନୁୱାକୋ+ଧୀତୋ, କୋସେନା+ନୁୱାକୋ+ଧୀତୋତି କରଣତ୍ତେ ତତିଯା।

୪। ଗତିବୋଧାହାରସଦ୍ଦତ୍ଥାକମ୍ମକଭଜ୍ଜାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ

ଗତ୍ଯତ୍ଥାନଂ ବୋଧତ୍ଥାନଂ ଆହାରତ୍ଥାନଂ ସଦ୍ଦତ୍ଥାନ+ମକମ୍ମକାନଂ ଭଜ୍ଜାଦୀନଞ୍ଚ ପଯୋଜ୍ଜେ କତ୍ତରି ଦୁତିଯା ହୋତି। ଦତ୍ତୋ ଗମଯତି ମାଣୱକଂ ଗାମଂ, ଯାପଯତି ୱା। ଗୁରୁ ବୋଧଯତି ମାଣୱକଂ ଧମ୍ମଂ, ୱେଦଯତି ୱା। ମାତା ଭୋଜଯତି ପୁତ୍ତ+ମୋଦନଂ, ଆସଯତି ୱା। ଗୁରୁ ଅଜ୍ଝାପଯତି ସିସ୍ସଂ ୱେଦଂ, ପାଠଯତି ୱା। ପଯୋଜ୍ଜତୋ+ଞ୍ଞତ୍ର କମ୍ମେ ଦୁତିଯା। ପୋସୋ ଆସଯତି ଦତ୍ତଂ, ସାଯଯତି ୱା। ପୋସୋ ଅଞ୍ଞଂ ଭଜ୍ଜାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ କୋଟ୍ଟାପେତି, ଅଞ୍ଞଂ ସଞ୍ଚରାପେତି।

୫। ହରାଦୀନଂ ୱା

ହରାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ କତ୍ତରି ଦୁତିଯା ହୋତି ୱା। ପୋସୋ ହାରେତି ଭାରଂ ଦତ୍ତଂ, ଦତ୍ତେନେତି ୱା। ଦସ୍ସଯତେ ଜନଂ ରାଜା, ଜନେନେତି ୱା। ଅଭିୱାଦଯତେ ଗୁରୁଂ ଦତ୍ତଂ, ଦତ୍ତେନେତି ୱା। ଅଜ୍ଝୋହାରେତି ସତ୍ତୁଂ ଦତ୍ତଂ, ଦତ୍ତେନେତି ୱା। କାରେତି ଦତ୍ତୋ ଦତ୍ତଂ, ଦତ୍ତେନେତି ୱା। ପକ୍ଖେ ସବ୍ବତ୍ର କତ୍ତରି ତତିଯା।

୬। ନ ଖାଦାଦୀନଂ

ଖାଦାଦୀନଂ ପଯୋଜ୍ଜେ କତ୍ତରି ଦୁତିଯା ନ ହୋତି। ଗତ୍ଯତ୍ଥାଦୀସୁ କ୍ୱଚି ପଟିସେଧତ୍ଥ+ମିଦଂ। ଖାଦଯତି ଦତ୍ତୋ ଦତ୍ତେନ, ଆଦଯତି ଦତ୍ତେନ, ଅୱ୍ହାପଯତି ଦତ୍ତେନ, ସଦ୍ଦାଯଯତି ଦତ୍ତେନ, ନାଯଯତି ଦତ୍ତେନ, କନ୍ଦଯତି ଦତ୍ତେନ।

୭। ଝାଦୀହି ଯୁତ୍ତା

ଧିଆଦୀହି ଯୁତ୍ତତୋ ଦୁତିଯା ହୋତି। ଧି+ରତ୍ଥୁ+ମଂ ପୁତିକାଯଂ, ଅନ୍ତରା ଚ ରାଜଗହଂ ଅନ୍ତରା ଚ ନାଲନ୍ଦଂ, ରାଜଗହସ୍ସ ଚ ନାଲନ୍ଦସ୍ସ ଚ ୱିୱରଭୂତେ

ମଚ୍ଛେତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାଧାନ+ମନ୍ତରେନ, ମୁଚଲିନ୍ଦ+ମଭିତୋ ସରଂ। ଛଟ୍ଠ୍ୱତ୍ଥେ+ଯଂ ଦୁତିଯା।

୮। ଲକ୍ଖଣିତ୍ଥମ୍ଭୂତଓିଚ୍ଛାସ୍ୱ+ଭିନା

ଲକ୍ଖଣାଦୀସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ଅଭିନା ଯୁତ୍ତମ୍ହା ଦୁତିଯା ହୋତି। ରୁକ୍ଖ+ମଭିଓିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ, ଏତ୍ଥ ରୁକ୍ଖୋ ଲକ୍ଖଣଂ, ଚନ୍ଦୋ ଲକ୍ଖିତବ୍ବୋ, ତତ୍ର ଅଭିନା ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଲକ୍ଖଣତ୍ତୁତ୍ତିତା ପକାସୀଯତୀତି ରୁକ୍ଖୋ ଅଭିନା ଯୁତ୍ତୋ ନାମ। ସାଧୁ ଦେଓଦତ୍ତୋ ମାତର+ମଭି, ମାତରି ସାଧୁତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତ୍ଥତ୍ଥୋ। ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂଅଭି ଓିଜ୍ଜୋତତେ ଚନ୍ଦୋ, ରୁକ୍ଖେ ରୁକ୍ଖେତ୍ୱତ୍ଥୋ।

୯। ପତିପରୀହି ଭାଗେ ଚ

ପତିପରୀହି ଯୁତ୍ତତୋ ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଭାଗେ ଚ+ତ୍ଥେ ଦୁତିଯା ହୋତି। ରୁକ୍ଖଂପତି ଓିଜ୍ଜୋତତେ, ସାଧୁ ଦେଓଦତ୍ତୋ ମାତରଂପତି, ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖଂପତି ତିଟ୍ଠତି, ଯ+ଦେତ୍ଥ ମଂ ପତି ସିଯା, ଯୋ ମମ ଭାଗୋ, ସୋ ଦୀଯତୁତ୍ୱତ୍ଥୋ। ଏଓଂ ରୁକ୍ଖଂପରିତ୍ୱାଦିପି।

୧୦। ଅନୁନାତି

ଲକ୍ଖଣାଦୀସୁ ଦୁତିଯା। ରୁକ୍ଖମନୁ ଓିଜ୍ଜୋତତେ, ସଚ୍ଚକିରିଯ+ମନୁ ଓସ୍ସି, ହେତୁ ଚ ଲକ୍ଖଣଂ ଭଓତି, ସାଧୁ ଦେଓଦତ୍ତୋ ମାତର+ମନୁ, ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖ+ମନୁ ଓିଜ୍ଜୋତତେ, ଯଦେତ୍ଥ ମଂଅନୁ ସିଯା।

୧୧। ସହତ୍ଥେ

ସହତ୍ଥେ ଅନୁନା ଯୁତ୍ତମ୍ହା ଦୁତିଯା। ପଦ୍ଦତ+ମନୁ ତିଟ୍ଠତି, ପଦ୍ଦତେନ ସହ ତ୍ୱତ୍ଥୋ।

୧୨। ହୀନେ

ହୀନତ୍ଥେ ଅନୁନା ଯୁତ୍ତମ୍ହା ଦୁତିଯା। ଅନୁସାରିପୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଓନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ, ସାରିପୁତ୍ତତୋ ପଞ୍ଞାଯ ହୀନାତ୍ୱତ୍ଥୋ।

୧୩। ଉପେନ

ହୀନତ୍ଥେ ଉପେନ ଯୁତ୍ତମ୍ହା ଦୁତିଯା। ଉପସାରିପୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଞଓନ୍ତୋ।

୧୬। କତ୍ତୁକରଣେସୁ ତତିଯା

କତ୍ତରି କରଣେ ଚ କାରକେ ତତିଯା ହୋତି। ଜିନେନ ଦେସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ବୁଦ୍ଧେନ ଜିତୋ ମାରୋ, ଅହିନା ଦଟ୍ଠୋ ନରୋ। ଯତ୍ଥ କାରଣକାରଣମ୍ପି କାରଣଓସେନ ଓୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥାପି ତତିଯା, ଚୋରେହି ଗାମୋ ଦଡ୍ଢୋ, ତିଣେହି ଭତ୍ତଂ ସିଦ୍ଧଂ, ସଦ୍ଧେହି କାରିତା ଓିହାରା।

ଅତ୍ତପଧାନୋ କିରିଯଂ, ଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେତି କାରକୋ;

ଅପଯୁତ୍ତୋ ପଯୁତ୍ତୋ ଓା, ସ କତ୍ତାତି ପଓୁଚ୍ଚତି।

କରଣେ-ତଂ ପନ ଦୁଓିଧଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକବାହିରଓସେନ, ଯଥା ହତ୍ଥେନ କମ୍ମଂ କରୋତି, ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ମନସା ଧମ୍ମଂ ଓିଞ୍ଞାଯତି। ଦତ୍ତେନ ଓିହଯୋ ଲୁନାତି, ଅଗ୍ଗିନା କୁଟିଂ ଝାପେତି।

ବାହିରଙ୍ଗ ତଥା+ଜ୍ଝତ୍ତଂ, କରଣଂ ଦୁଓିଧଂ ଯଥା;

ଓୀହିଂ ଲୁନାତି ଦତ୍ତେନ, ନେତ୍ତେନ ଚନ୍ଦ+ମିକ୍ଖତେ।

ପକତିଯା ଅଭିରୂପୋ, ଗୋତ୍ତେନ ଗୋତମୋ ଇଚ୍ଚାଦି ଭୂଧାତୁସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧା କରଣେ ତତିଯା। ତଥା ସାରିପୁତ୍ତୋତି ନାମେନ ୱିସ୍ସୁତୋ, ଜାତିଯା ଖତ୍ତିଯୋ ବୁଦ୍ଧୋ, ଜାତିଯା ସତ୍ତୱସ୍ସିକୋ, ସିପ୍ପେନ ନଳକାରୋ ସୋ, ଏକୂନତିଂସୋ ୱଯସା, ଏୱଂ ସମେନ ଧାୱତି, ୱିସମେନ ଧାୱତି, ଦ୍ୱିଦୋଣେନ ଧଞ୍ଞଂ କିଣାତି।

୧୭। ସହଯ୍ତେନ

ସହଯ୍ତେନ ଯୋଗେ ତତିଯା ସିଯା। ତତିଯାପି ଛଟ୍ଠୀୱ ଅପ୍ପଧାନେ ଏୱ ଭୱତି। ପୁତ୍ତେନ ସହା+ଗତୋ, ପୁତ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଗତୋ, ୱିତକ୍କେନ ସହ ୱତ୍ତତି, ପୁତ୍ତେନ ସହ ଥୂଲୋ, ନିସୀଦି ଭଗୱା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ, ସହସ୍ସେନ ସମଂ ମିତା, ସଦ୍ଧେହି ମେ ପିଯେହି ମନାପେହି ନାନାଭାୱୋ।

୧୮। ଲକ୍ଖଣେ

ଲକ୍ଖଣେ ୱତ୍ତମାନତୋ ତତିଯା। ଭିନ୍ନେନ ସୀସେନ ପଗ୍ଘରନ୍ତେନ ଲୋହିତେନ ପଟୀୱିସ୍ସକେ ଉଞ୍ଛାପେସି, ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନ ପତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଂ ନୱଂ ପତ୍ତଂ ଚେତାପେଯ୍ଯ, ତିଦଣ୍ଡକେନ ପରିବ୍ବାଜକ+ମଦ୍ଦକ୍ଖି, ଅକ୍ଖିନା କାଣୋ, ହତ୍ଥେନ କୁଣୀ, ପାଦେନ ଖଞ୍ଜୋ, ପିଟ୍ଠିଯା ଖୁଜ୍ଜୋ। ତେନ ହି ୱିକଲଙ୍ଗେନ ୱିକଲଙ୍ଗିନୋ ୱିକାରୋ ଲକ୍ଖିଯତେ।

୧୯। ହେତ୍ୱତ୍ଥେ

ୱାସାଦିଲକ୍ଖଣକ୍ରିଯାଯ ହେତୁତୋ ତତିଯା। ଅନ୍ନେନ ୱସତି, ୱିଜ୍ଜାଯ ୱସତି, ନ ଜଚ୍ଚା ୱସଲୋ ହୋତି, କମ୍ମୁନା ୱସଲୋ ହୋତି, ଦାନେନ ଭୋଗୱା, ଆଚାରେନ କୁଲଂ, ତେନ ପାଣି କାମଦଦୋ।

୨୦। ପଞ୍ଚମୀ+ଣେ ୱା

ଇଣେ ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମୀ ୱା। ସତସ୍ମା ବଦ୍ଧୋ, ସତେନ ୱା।

୨୧। ଗୁଣେ

ପରଙ୍ଗଭୂତେ ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି ୱା। ଜଳଅତ୍ତା ବଦ୍ଧୋ, ଜଳଅତ୍ତେନୱା, ପଞ୍ଞାଯ ମୁତ୍ତୋ, ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱତୋ ଅନିଚ୍ଚା, ସଙ୍ଖାରନିରୋଧା ୱିଞ୍ଞାଣନିରୋଧୋ। ବହୁଲଂୱିଧାନା ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେହିପି, ତେନ ସମଯେନ, କାଲେନ ଧମ୍ମସାକଚ୍ଛା, ପୁରତ୍ଥିମେନ ଧତରଟ୍ଠୋ, ଦକ୍ଖିଣେନ ୱିରୂଳ୍ହକୋ, ଉତ୍ତରେନ କପିଲୱତ୍ଥୁ, ଯେନ ଭଗୱା, ତେନୁପସଙ୍କମି, ସୋ ୱୋ ମମ+ଚ୍ଚଯେନ ସତ୍ଥାତି। ମାସେନ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏକାହେନେୱ ବାରାଣସିଂ ପାୱିସି, ନୱହି ମାସେହି ୱିହାରଂ କାରାପେସି , କହାପଣେନ ଊନୋ, ଧନେନ ୱିକଲୋ, ଅସିନା କଲହୋ, ଆଚାରେନ ନିପୁଣୋ, ଗୁଳ୍ହଏନ ମିସ୍ସକଂ, ୱାଚାଯ ସଖିଲୋ, ମଣିନା ଅତ୍ଥୋ, ଧନେନ ଅତ୍ଥୋ, ଯୋଜନେନ ଗଚ୍ଛତି ଇଚ୍ଚାଦି ହେତ୍ୱତ୍ଥେ କରଣେ ୱା ତତିଯା। ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ସମ୍ମନ୍ନତୀତି ପଚ୍ଚତ୍ତେ ବହୁଲଂୱିଧାନା କତ୍ତରି ତତିଯା। ଏୱଂ ତିଲେହି ଖେତ୍ତେ ୱପତୀତି କମ୍ମତ୍ଥେ, ସୁମୁତ୍ତା ମଯଂ ତେନ ମହାସମଣେନାତି ପଞ୍ଚମ୍ୟତ୍ଥେ ଚ।

୨୪। ଚତୁତ୍ଥୀ ସମ୍ପଦାନେ

ଅଚେତନଂ ସଚେତନଂ ୱା ପଟିଗ୍ଗାହକଭାୱେନା+ପେକ୍ଖିତଂ, ତଂ ସମ୍ପଦାନଂ, ତଞ୍ଚ ଦା-ଦାନେତି ଧାତୁତୋ ଲ୍ଲପ୍ପେନ ଯୁତ୍ତମେୱ, ତତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥୀ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ଦୀଯମାନସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ଅନିୱାରଣ+ଜ୍ଝେସନା+ନୁମତିତୋ ତିୱିଧୋ, ଯଥା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ପୁପ୍ଫଂ ଦେତି, ବୋଧିରୁକ୍ଖସ୍ସ ଜଲଂ ଦେତି, ଯାଚକସ୍ସ ଧନଂ ଦେତି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦାନଂ ଦେତି।

ଅନିରାକରଣା+ରାଧ-ନ+ବ୍ଭନୁଞ୍ଞୱସେନ ହି;

ସମ୍ପଦାନଂ ତିଧା ୱୁତ୍ତଂ, ରୁକ୍ଖ+ଯାଚକ+ଭିକ୍ଖୱୋ।

ଆଧାରୱିୱକ୍ଖାଯଂ ସତ୍ତମୀପି, ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ଯା ପଲାଲମଯଂ ମାଲଂ, ନାରୀ ଦତ୍ୱାନ

ଚେତିଯେତି।

୨୫। ତାଦତ୍ଥେ

ତାଦତ୍ଥେ ଚତୁତ୍ଥୀ ସିଯା। ତଦତ୍ଥସ୍ସ ଭାୱେ, ତାଦତ୍ଥଂ, ତସ୍ମିଂ ତଦତ୍ଥଭାୱେ ଜୋତନୀଯେୱ ଚତୁତ୍ଥୀ ସିଯା। ତଦତ୍ଥସ୍ସ ଭାୱୋତି ନିମିତ୍ତନିମିତ୍ତୀସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ, ତସ୍ମା ଛଟ୍ଠାପୱାଦୋ+ଯଂ। ସମେପି ନିମିତ୍ତନିମିତ୍ତୀନଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନିମିତ୍ତଭୂତଯୂପତୋୱ ଚତୁତ୍ଥୀ, ନୋ ନିମିତ୍ତୀଭୂତଦାରୁତୋ। ଯୂପାଯ ଦାରୁ, ପାକାଯ ୱଜତି, ବୁଦ୍ଧସ୍ସତ୍ଥାଯ ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜାମି, ନେୱ ଦୱାଯ, ନ ମଦାଯ, ଊନସ୍ସ ପାରିପୂରିଯା, ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ, ଫାସୁ ୱିହାରାଯ।

ଇଚ୍ଚାଯଂ କଚ୍ଚାଯନେ ଉପରି ୱକ୍ଖମାନସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୀତି ସାଧିତତ୍ତା ଇଧ ଛଟ୍ଠୀତି ଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁଚ୍ଚତେ –

କସ୍ସ ସାଦୁ ନରୁଚ୍ଚତି, ମା ଅଯସ୍ମନ୍ତାନମ୍ପି ସଙ୍ଘଭେଦୋ ରୁଚ୍ଚିତ୍ଥ, ଖମତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ଭତ୍ତ+ମସ୍ସ ନଚ୍ଛାଦେତୀତି ଛଟ୍ଠୀ ସମ୍ବନ୍ଧୱଚନିଚ୍ଛାଯଂ, ନ ଚେ+ୱଂ ୱିରୋଧୋ ସିଯା, ସଦିସରୂପତ୍ତା, ଏୱଂୱିଧେସୁ ଚ ସମ୍ବନ୍ଧସ୍ସ ସଦ୍ଦିକାନୁମତତ୍ତା। ତଥା ହି ଭାଗୱୁତ୍ତିଯା ''ଉପପଦୱିଭତ୍ତି ଛଟ୍ଠିଯା+ପୱାଦା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସଦ୍ଦନ୍ତରେ ୱିହିତା ୱିଭତ୍ତି ଉପପଦୱିଭତ୍ତି।

କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀତି ଅତ୍ଥମତ୍ତେ ପଠମା, କସ୍ସ ୱା ତୁଯ୍ହନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା କସ୍ସ ୱା ତ୍ୱଂ ଧମ୍ମଂ ରୋଚେସୀତି ଅତ୍ଥମତ୍ତେ ପଠମାୱସେନ ବ୍ଯଭିଚାରଦସ୍ସନା। ଏୱ+ମଞ୍ଞତ୍ରାପି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା, ପରତୋପି ଯଥାଗମଂ।

ରଞ୍ଞୋ ସତଂ ଧାରେତି ରଞ୍ଞୋ ଛତ୍ତଂ ଧାରେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀୱ। ସିଲାଘ=କଥନେ, ଏୱଂ ରଞ୍ଞୋ ସିଲାଘତେ ଇଚ୍ଚାଦି, ଥୁତିଂ କରୋତୀତ୍ଯତ୍ଥୋ। ହନୁ=ଅପନଯନେ, ରଞ୍ଞୋ ହନୁତେ, ୱଞ୍ଚେତୀତ୍ଯତ୍ଥୋ। ଉପତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ ସକ୍ଯପୁତ୍ତାନଂ ୱଡ୍ଢକୀ, ଉପଗଚ୍ଛେଯ୍ଯାତ୍ଯତ୍ଥୋ। ସପ=ଅକ୍କୋସେ, ମଯ୍ହଂ ସପତେ, ସଚ୍ଚଂ କୁରୁତେତ୍ଯତ୍ଥୋ । ଧର=ଧାରଣେ, ସୁୱଣ୍ଣଂ ତେ ଧାରଯତେ, ଇଣଂ ତେ ଧାରଯତି, ଅସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ନାଗଂ ଧାରଯାମ। ପିହ=ଇଚ୍ଛାଯଂ, ଦେୱାପି ତସ୍ସ ପିହଯନ୍ତି ତାଦିନୋ, ତେସଂ ପିହଯନ୍ତି ସମ୍ବୁଦ୍ଧାନଂ ସତୀମତଂ, ପିହଯନ୍ତି=ପତ୍ଥେନ୍ତି। ତସ୍ସ କୁଜ୍ଝ ମହାୱୀର, ଯଦି+ହଂ ତସ୍ସ ପକୁପ୍ପେଯ୍ଯଂ, ଦୁଭଯତି ଦିସାନଂ ମେଘୋ, ଯୋ ମିତ୍ତାନଂ ନ ଦୂଭତି, ଯୋ ଅପ୍ପଦୁଟ୍ଠସ୍ସ ନରସ୍ସ ଦୁସ୍ସତି। ଇସ୍ସ=ଇସ୍ସାଯଂ, ତିତ୍ଥିଯା ଇସ୍ସଯନ୍ତି ସମଣାନଂ। ଉସୂଯ=ଦୋସାୱିକରଣେ, ଦୁଜ୍ଜନା ଗୁଣୱନ୍ତାନଂ ଉସ୍ସୂଯନ୍ତି, କା ଉସୁଯା ୱିଜାନତଂ। ଇଧ+ସିଧ+ରାଧ+ସାଧ=ସଂସିଦ୍ଧିଯଂ, ଆରାଧୋ ମେ ରଞ୍ଞୋ, ରଞ୍ଞୋ ଭାଗ୍ଯ+ମାରଜ୍ଝତି, କ୍ଯା+ହଂ ଅଯ୍ଯାନଂ ଅପରଜ୍ଝାମି, ଆଯସ୍ମତୋ ଉପାଲିତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ଉପତିସ୍ସୋ। ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ, ଆସୁଣନ୍ତି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭିକ୍ଖୂ, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଜନୋଅନୁଗିଣାତି, ପତିଗିଣାତି, ସାଧୁକାରଦାନାଦିନା ତଂ ଉସ୍ସହତୀତ୍ଯତ୍ଥୋ। ଆରୋଚଯାମି ୱୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିୱେଦଯାମି ୱୋ, ଆମନ୍ତଯାମି ତେ ମହାରାଜ, ଧମ୍ମଂ ତେ ଦେସିସ୍ସାମି, ଦେସେତୁ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଯଥା ନୋ ଭଗୱା ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯ, ନିରୁତ୍ତିଂ ତେ ପୱକ୍ଖାମି, ଅଲଂ ମେ ରଜ୍ଜଂ, ଅଲଂ ଭିକ୍ଖୁ ପତ୍ତସ୍ସ, ଅଲଂ ମଲ୍ଲୋ ମଲ୍ଲସ୍ସ, ଅରହତି ମଲ୍ଲୋ ମଲ୍ଲସ୍ସ, ଅଲଂ ତେ ଇଧ ୱାସେନ, କିଂ ମେ ଏକେନ ତିଣ୍ଣେନାତି ସଦ୍ଦତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ।

ଏୱଂ ଆଯୁ ଭୋତୋ ହୋତୁ, ଚିରଂ ଜୀୱିତଂ, ଭଦ୍ଦଂ, କଲ୍ଯାଣଂ, ଅତ୍ଥଂ, ପଯୋଜନଂ, କୁସଲଂ, ଅନାମଯଂ, ହିତଂ, ପତ୍ଥଂ, ସୁଖଂ, ସାତଂ, ଭୋତୋ ହୋତୁ, ସାଧୁ ସମ୍ମୁତି ମେ ତସ୍ସ, ପୁତ୍ତସ୍ସା+ୱିକରେଯ୍ଯ ଗୁଯ୍ହ+ମତ୍ଥଂ, ତସ୍ସ ମେ ସକ୍କୋ ପାତୁରହୋସି, ତସ୍ସ ପହିଣେଯ୍ଯ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦୂତଂ ପାହେସି, କପ୍ପତି ସମଣାନଂ ଆଯୋଗୋ , ଏକସ୍ସ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱା ପହୋତି, ଉପମଂ ତେ କରିସ୍ସାମି, ଅଞ୍ଜଲିଂତେ ପଗ୍ଗଣ୍ହାମି, ତସ୍ସ ଫାସୁ, ଲୋକସ୍ସ+ତ୍ଥୋ, ନମୋ ତେ ପୁରିସାଜଞ୍ଞ, ସୋତ୍ଥି ତସ୍ସ, ସମତ୍ଥୋ ମଲ୍ଲୋ ମଲ୍ଲସ୍ସ, ତସ୍ସ ହିତଂ, ତସ୍ସ ସୁଖଂ, ସ୍ୱାଗତଂ ତେ ମହାରାଜାତି ସଦ୍ଦତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ।

୨୬। ପଞ୍ଚମ୍ଯ+ୱଧିସ୍ମା

ପଦତ୍ଥାୱଧିସ୍ମା ପଞ୍ଚମୀୱିଭତ୍ତି ହୋତି।

ସମେପ୍ଯ+ପଗମେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ପୁବ୍ବରୂପା ଯ+ଦକ୍କୁତଂ;

ୱୁଚ୍ଚତେ ତ+ଦପାଦାନଂ, ତଂ ଚଲାଚଲତୋ ଦ୍ୱିଧା;

ଯଥା+ସ୍ସା ଧାୱତା ପୋସୋ, ପତୋ, ରୁକ୍ଖାଫଲନ୍ତି ଚ।

ତତ୍ଥ ଚଲାୱଧି ଧାୱତା ଅସ୍ସା ପୁରିସୋ ପତତି, ଅଚଲାୱଧି ପବ୍ବତା ଓତରନ୍ତି ୱନଚାରକାତି।

ତଞ୍ଚ ଅୱଧି ୱିସଯକ୍ରିଯାୱିସେସସ୍ସ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱିସଯଂ, ଯତ୍ଥ ଅପ ଅପଗମନକ୍ରିଯଂ ଉପାତ୍ତଂ=ଅଜ୍ଝାହଟଂ ୱିସଯଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ତଂ ଉପାତ୍ତଂ। ଯଂ କେନଚି ଗୁଣେନ ଉକ୍କଂସିଯତି, ତଂ ଅନୁମେଯ୍ୟଂ। ଯଥା ଗାମା ଅପେନ୍ତି ମୁନଯୋ, ନଗରା ନିଗ୍ଗତୋ ରାଜା, ପାପା ଚିତ୍ତଂ ନିୱାରେନ୍ତି। ୱଲାହକା ୱିଜ୍ଜୋତତେ, କୁସୁଲତୋ ପଚତୀତି। ଏତ୍ଥ ଚ ୱଠଆହକା ନିକ୍ଖମ୍ମ, କୁସୁଲତୋ ଅପନେତ୍ୱାତି ଚ ପୁବ୍ବକ୍ରିଯା ଅଜ୍ଝାହରୀଯତି। ମଥୁରା ପାଟଲିପୁତ୍ତକେହି ଅଭିରୂପାତି ଅନୁମୀଯତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୱିସଯଂ କିଞ୍ଚି, ଉପାତ୍ତୱିସଯଂ ତଥା;

ଅନୁମେଯ୍ୟୱିସଯଞ୍ଚେତି, ତିଧା+ହୁ ଅୱଧିଂ ବୁଧାତି।

ଭଯହେତୁମ୍ହି-ଚୋରା ଭଯଂ ଜାଯତି, ତଣ୍ହାଯ ଜାଯତି ଭଯଂ, ପାପତୋ ଉତ୍ତସତି, ନତ୍ଥି ସୋକୋ କୁତୋ ଭଯଂ। ଅକ୍ଖାତରି-ଉପଜ୍ଝାଯା ସିକ୍ଖଂ ଗଣ୍ହାତି, ଆଚରିଯମ୍ହା ଅଧୀତୋ ସୁଣାତି ୱା। ବୁଦ୍ଧସ୍ମା ପରାଜେନ୍ତି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା, ପରାଜିତା ଭୱନ୍ତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ହିମୱତା ପଭୱତି ଗଙ୍ଗା, ଅଚିରୱତିଯା ପଭୱନ୍ତି କୁନ୍ନଦିଯୋ। ଉରସ୍ମା ଜାତୋ ପୁତ୍ତୋ, କମ୍ମତୋ ଜାତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପଜ୍ଝାଯା ଅନ୍ତରଧାଯତି ସିସ୍ସୋ, ମାତାପିତୂହି ଅନ୍ତରଧାରଯତି ପୁତ୍ତୋ, ନିଲୀଯତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଦୂରତ୍ଥଯୋଗେକୀୱଦୂରୋ ଇତୋ ନଠଅକାରଗାମୋ, ତତୋ ହୱେ ଦୂରତରଂ ୱଦନ୍ତି, ଗାମତୋ ନାତିଦୂରେ, ଆରକା ତେ ମୋଘପୁରିସା ଇମସ୍ମା ଧମ୍ମୱିନଯା, ଆରକା ତେହି ଭଗୱା ଦୂରତୋୱ ନମସ୍ସନ୍ତି, ଅଦ୍ଧସ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଅନ୍ତିକତ୍ଥଯୋଗେ-ଅନ୍ତିକଂ ଗାମା, ଆସନ୍ନଂ ଗାମା, ସମୀପଂ ଗାମା। ପରିମାଣେ-ଇତୋ ମଥୁରାଯ ଚତୂସୁ ଯୋଜନେସୁ ସଂକସ୍ସଂ, ରାଜଗହତୋ ପଞ୍ଚଚତ୍ତାଲୀସଯୋଜନମତ୍ଥକେ ସାୱତ୍ଥି। କାଲପରିମାଣେ-ଇତୋ ଏକନୱୁତିକପ୍ପମତ୍ଥକେ, ଇତୋ ୱସ୍ସସତସହସ୍ସସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତି। ପାସାଦା ସଂକମେଯ୍ୟ, ପାସାଦଂ ଅଭିରୂହିତ୍ୱା ସଂକମେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ, ତଥା ହତ୍ଥିକ୍ଖନ୍ଧା ସଂକମେଯ୍ୟ, ଅଭିଧମ୍ମା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଭିଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ଆସନା ୱୁଟ୍ଠହେଯ୍ୟ। ଦିସତ୍ଥୱାଚୀହି ଯୋଗେ-ଇତୋ ସା ପୁରିମା ଦିସା, ଇତୋ ସା ଦକ୍ଖିଣା ଦିସା, ଅୱୀଚିତୋ ଯାୱ ଭୱଗ୍ଗଂ, ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା, ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା। ୱିଭଜନେ-ଯତୋ ପଣୀତତରୋ ୱା ୱିସିଟ୍ଠତରୋ ୱା ନତ୍ଥି, ଅତ୍ତଦନ୍ତୋ ତତୋ ୱରଂ, କିଞ୍ଚାପି ଦାନତୋ ସୀଲଂ ୱରଂ, ତତୋ ମଯା ବହୁତରଂ ସୁତଂ, ସୀଲମେୱ ସୁତା ସେଯ୍ୟୋ। ଆରତିପ୍ପଯୋଗେ-ଆରତି ୱିରତି ପାପା, ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ, ଅପ୍ପଟିୱିରତା ମୁସାୱାଦା। ସୁଦ୍ଧତ୍ଥଯୋଗେ-ଲୋଭନୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ସୁଦ୍ଧୋ, ମାତୁତୋ ଚ ପିତୁତୋ ଚ ସୁଦ୍ଧୋ ଅନୁପକ୍କୁଟ୍ଠୋ। ପମୋଚନତ୍ଥଯୋଗେ-ପରିମୁତ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ମାତି ୱଦାମି, ମୁତ୍ତୋ+ସ୍ମି ମାରବନ୍ଧନା, ନ ତେ ମୁଚ୍ଚନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନା, ମୁତ୍ତୋ+ହଂ+ସବ୍ବପାସେହି। ୱିୱେଚନେ-ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି, ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି। ପମାଣତ୍ଥେ-ଆଯାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚ ଯୋଜନଂ, ଗମ୍ଭୀରତୋ ଚ ପୁଥୁଲତୋ ଚ ଯୋଜନଂ ଚନ୍ଦଭାଗାଯ ପରିମାଣଂ, ପରିକ୍ଖେପତୋ ନୱଯୋଜନସତପରିମାଣୋ ମଜ୍ଝିମଦେସୋ। ପୁବ୍ବାଦିଯୋଗେ-ପୁବ୍ବେୱ ମେ ଭିକ୍ଖୱେ ସମ୍ବୋଧା, ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ନାହୋସି, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚନ୍ତିମା ଜନପଦା, ତତୋ ଅପରେନ ସମଯେନ। ପଞ୍ହେ-କୁତୋ+ସି ତ୍ୱଂ, କୁତୋ ଭୱଂ, ପାଟଲିପୁତ୍ତତୋ। କିଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧନ୍ତି ଗୁଣେ ପଞ୍ଚମୀ, କିଚ୍ଛେନ ମେ ଅଧିଗତନ୍ତି ହେତୁମ୍ହି କରଣେ ୱା ତତିଯା, ଏୱଂ ଥୋକା ମୁତ୍ତୋ, ଥୋକେନ ମୁତ୍ତୋତି।

କଥଂ ''ଥୋକଂ ଚଲତୀ''ତି, କ୍ରିଯାୱିସେସନେ କମ୍ମନି ଦୁତିଯା, ଥୋକଂ ଚଲନଂ କରୋତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ, ଥୋକନ୍ତି ଚଲନକ୍ରିଯାଯ ୱିସେସନତ୍ତା କ୍ରିଯାୱିସେସନଂ।

କ୍ରିଯାୱିସେସନଂ ନାମ, କମ୍ମତ୍ତେ+କତ୍ତସଣ୍ଠିତା;

ଞ୍ଞାଯସିଦ୍ଧଂ ଯତୋ ତସ୍ମା, ତଦତ୍ଥଂ ନ ୱିସୁଂ ୱିଧି।

ଞ୍ଞାଯସିଦ୍ଧଂୱ=ଚଲନନ୍ତି ଯସ୍ମା ଭାୱେ ଅନୋ, ତସ୍ମା ଭାୱସ୍ସେ+କତ୍ତା ଏକୱଚନନ୍ତି ଞାଯା ଏକତ୍ତଞ୍ଚ, ଭାୱେ ଅନତ୍ତା ନପୁଂସକତ୍ତଞ୍ଚ, କରୋତିକ୍ରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧେନ କମ୍ମତ୍ତଞ୍ଚ ସିଜ୍ଝତୀତି। କର+ଭୂଧାତୱୋ ଚ –

କାରିଯରୂପାଭିଧାତ୍ୱତ୍ଥା , ସବ୍ବେ ସତ୍ତାଯ ଯୁଜ୍ଜରେ;

ତତୋ କ୍ରିଯା ଚ ଭାୱୋ ଚ, ସାମଞ୍ଞଂ ତେସୁ ଗମ୍ମତେ –

ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି।

ଥୋକନ୍ତେ-ଥୋକା ମୁଚ୍ଚତି। ସବ୍ବତ୍ଥ ସୱିସଯେ ପଞ୍ଚମୀ। ଏତ୍ଥ ''ୱିୱକ୍ଖା ଲୋକିକା ସା ଚ, ନ ସକ୍କା ଅନିୱତ୍ତିତୁଂ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ନ ସିଯା। ମରିଯାଦାଯଂ-ଆପବ୍ବତା ଖେତ୍ତଂ। ଅଭିୱିଧିମ୍ହି-ଆବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ପବ୍ବତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା, ବ୍ରହ୍ମଲୋକମ୍ପି ବ୍ୟାପେତ୍ୱାତି ଚ ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ୱଜ୍ଜମାନସୀମା ମରିଯାଦା, ଗୟ୍ହମାନସୀମା ଅଭିୱିଧି।

୨୭। ଅପପରୀହି ୱଜ୍ଜନେ

ୱଜ୍ଜନେ ୱତ୍ତମାନେହୀ ଅପପରୀହି ଯୋଗେ ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି। ଅପସାଲାଯ ଆଯନ୍ତି ୱାଣିଜା, ପରିସାଲାଯ ଆଯନ୍ତି ୱାଣିଜା, ସାଲଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

୨୮। ପଟିନିଧିପଟିଦାନେସୁ ପତିନା

ପଟିନିଧିମ୍ହି ପଟିଦାନେ ଚ ୱତ୍ତମାନେନ ପତିନା ଯୋଗେ ନାମସ୍ମା ପଞ୍ଚମୀ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧସ୍ମା ପତି ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଘତ+ମସ୍ସ ତେଲସ୍ମା ପତି ଦଦାତି।

୨୯। ରିତେ ଦୁତିଯା ଚ

ରିତେସଦ୍ଦଯୋଗେ ନାମସ୍ମା ଦୁତିଯା ହୋତି ପଞ୍ଚମୀ ଚ। ରିତେ ସଦ୍ଧମ୍ମା, ରିତେ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ।

୩୦। ୱିନା+ଞ୍ଞତ୍ର ତତିଯା ଚ

ୱିନା+ଞ୍ଞତ୍ରଯୋଗେ ନାମସ୍ମା ତତିଯା ଦୁତିଯା ପଞ୍ଚମୀ ଚ। ୱିନା ୱାତେନ, ୱିନା ୱାତଂ, ୱିନା ୱାତସ୍ମା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଧମ୍ମଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଧମ୍ମା।

୩୧। ପୁଥନାନାହି

ଏତେହି ଯୋଗେ ତତିଯା ହୋତି ପଞ୍ଚମୀ ଚ। ଭିନ୍ନଯୋଗକରଣଂ ଦୁତିଯାନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ। ପୁଥଗେୱ ଜନେନ, ପୁଥଗେୱ ଜନସ୍ମା, ଜନେନ ନାନା, ଜନସ୍ମା ନାନା।

୩୯। ଛଟ୍ଠୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ

ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି। ରଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋତି ୱୁତ୍ତେ ଯସ୍ମା ରାଜା ଦଦାତି, ପୁରିସୋ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ରାଜପୁରିସୋତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ଏୱମେୱ ଯୋ ଯସ୍ସ ଆଯତ୍ତୋ ସେୱକାଦିଭାୱେନ ଭଣ୍ଡଭାୱେନ ୱା ସମୀପ+ସମୂହା+ୱଯୱ+ୱିକାର+କାରିଯ+ଅୱତ୍ଥା+ଜାତି+ଗୁଣ+କ୍ରିଯାଦିୱସେନ ୱା, ଠାନୀୱସେନ ୱା, ଆଗମୀୱସେନ ୱା, ସୋ ତିୱିଧୋପି ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

କ୍ରିଯାକାରକସଞ୍ଜାତୋ, ଅସ୍ସେ+ଦଂଭାୱହେତୁକୋ;

ସମ୍ବନ୍ଧୋ ନାମ ସୋ ଅତ୍ଥୋ, ତତ୍ଥ ଛଟ୍ଠୀ ୱିଧୀଯତେ।

ପାରତନ୍ତ୍ୟଞ୍ହି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ତତ୍ଥ ଛଟ୍ଠୀ ଭୱେ ତିତୋ;

ଉପାଧି+ଠାନ୍ୟା+ଗମିତୋ, ନ ୱିସେସ୍ସାଦିତୋ ତିତୋତି।

ଉପାଧିସଙ୍ଖାତୱିସେସନତୋ ତାୱ-ରଞ୍ଞୋ ପୁରିସୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦିସାମିତୋ ନିୱତ୍ତେତୀତି ରାଜା ୱିସେସନଂ, ପୁରିସୋ ତେନ ୱିସେସିଯତୀତି ୱିସେସ୍ସୋ। ଭଣ୍ଡସମ୍ବନ୍ଧତୋ-ପହୁତଂ ମେ ଧନଂ ସକ୍କ, ଏକସ୍ସ ପଟିୱୀସୋ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ। ସମୀପତୋ-ଅମ୍ବୱନସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ, ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ

ସନ୍ତିକୋ ସମୂହେ-ସୁଓଣ୍ଣସ୍ସ ରାସି, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମୂହୋ। ଅଓଯଓେ-ମନୁସ୍ସସ୍ସେଓ ତେ ସୀସଂ, ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସାଖା। ଓିକାରେ-ସୁଓଣ୍ଣସ୍ସ ଓିକତି, ଉଟୁଧଞ୍ଞାନଂ ସତ୍ତୁ। କାରିଯେ-ଯଓସ୍ସ ଅଙ୍କୁରୋ, ମେଘସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ, ପୁତ୍ତାପି ତସ୍ସ ବହଓୋ, କମ୍ମାନଂ ଫଲଂ ଓିପାକୋ। ଅଓତ୍ଥାଯଂ-ଖନ୍ଧାନଂ ପାତୁଭାଓୋ, ଜରା, ଭେଦୋ ଓା। ଜାତିଯଂ-ମନୁସ୍ସସ୍ସ ଭାଓୋ, ମନୁସ୍ସାନଂ ଜାତି। ଗୁଣେ-ସୁଓଣ୍ଣସ୍ସ ଓଣ୍ଣୋ, ଓଣ୍ଣୋ ନ ଖୀଯେଥ ତଥାଗତସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗୁଣଘୋସୋ, ପୁପ୍ଫାନଂ ଗନ୍ଧୋ, ଫଲାନଂ ରସୋ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଫୁସନା, ସିପ୍ପିକାନଂ ସତଂ ନତ୍ଥି, ତିଲାନଂ ମୁଟ୍ଠି, ତେସଂ ସମାଯୋଗୋ, ସନ୍ଧିନୋ ଓିମୋକ୍ଖୋ, ତଥାଗତସ୍ସ ପଞ୍ଞାପାରମିଂ ଆରବ୍ଭ, ସୁଖଂ ତେ, ଦୁକ୍ଖଂ ତେ, ଚେତସୋ ପରିଓିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞାଯ ପଟୁଭାଓୋ, ରୂପସ୍ସ ଲହୁତା, ମୁଦୁତା ଓା, ଉପଚଯୋ ଓା। କ୍ରିଯାସମ୍ବନ୍ଧେ-ପାଦସ୍ସ ଉକ୍ଖେପନଂ, ଅଓକ୍ଖେପନଂ ଓା, ହତ୍ଥସ୍ସ ସମିଞ୍ଜନଂ, ଦାନଂ, ପସାରଣଂ, ଧାତୂନଂ ଗମନଂ, ଠାନଂ, ନିସଜ୍ଜା, ସଯନଂ ଓା, ତଥାଗତସ୍ସ ନାମଗୋତ୍ତାଦି, ତସ୍ସ କାରଣଂ, ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ, ତସ୍ସ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି, ନଗରସ୍ସ ଦକ୍ଖିଣତୋ, ଓସ୍ସାନଂ ତତିଯେ ମାସେ, ନ ତସ୍ସ ଉପମା, କୁଓେରସ୍ସ ବଲି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅପି ଚ –

ଗାଓସ୍ସ ଜାତି, ଧଓଲୋ, ଗତି, ସିଙ୍ଗଂ, ନାମନ୍ତି+ଧ;

ଦଢସ୍ସାପି ଚ ଜାତ୍ୟାଦି, ଓିସେସ୍ସା ହୋନ୍ତି କାମତୋ।

ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ ସବଲୋଦିସ୍ସ, ପାକ+ମନ୍ନସ୍ସ ସୁକ୍କତା;

ପଟସ୍ସ, ସିଙ୍ଗଂମେଣ୍ଡସ୍ସ, ନା+ଞ୍ଞେସଂତି ଓିସେସ୍ସତୋ।

ଠାନିତୋ-ଯୁଓଣ୍ଣାନ+ମେଓ ଲୁତ୍ତା। ଆଗମିତୋ-ସୁଞ୍ଚ ସସ୍ସା। ସାମିଯୋଗେ-ଦେଓାନ+ମିନ୍ଦୋ, ମିଗାନଂ ରାଜା। ରୁଜାଦିଯୋଗେ-ଦେଓଦତ୍ତସ୍ସ ରୁଜତି, ତସ୍ସ ରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ମହାସେନାପତୀନଂ ଉଞ୍ଛାପେତଙ୍କଂ, ରଜକସ୍ସ ଓତ୍ଥଂ ଦଦାତି, ମୁସାଓାଦସ୍ସ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଯଜସ୍ସ ଯୋଗେ-ପୁପ୍ଫସ୍ସ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଯଜତି, ପୁପ୍ଫେନାତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଏଓଂ ଘତସ୍ସ ଅଗ୍ଗିଂ ଜୁହତି। ସୁହିତତ୍ଥେ-ପତ୍ତଂ ଓଦନସ୍ସ ପୂରେତ୍ୱା, ପୂରଂ ନାନାପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ, ପୂରଂ ହିରଞ୍ଞସୁଓଣ୍ଣସ୍ସ, ପୂରତି ବାଲୋ ପାପସ୍ସ। କିତକପ୍ପଯୋଗେ-ବହୁଲଂଓିଧାନା ଛଟ୍ଠୀ, ରଞ୍ଞୋ ସମ୍ମତୋ, ପୂଜିତୋ, ସକ୍କତୋ, ଅପଚିତୋ, ମାନିତୋ ଓା, ଅମତଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖଓେ ଅପରିଭୁତ୍ତଂ, ଯେସଂ କାଯଗତା ସତି ଅପରିଭୁତ୍ତା, ସାଧୁସମ୍ମତୋ ବହୁଜନସ୍ସ, ସୁପ୍ପଟିଓିଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମଧାତୁ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଗୁତ୍ତୋ ମେଧାଓୀ। କମ୍ମତ୍ଥେ-ତସ୍ସ ଭଓନ୍ତି ଓତ୍ତାରୋ, ସହସା କମ୍ମସ୍ସ କତ୍ତାରୋ, ଅମତସ୍ସ ଦାତା, ଭିନ୍ନାନଂ ସନ୍ଧାତା, ସହିତାନଂ ଅନୁପ୍ପଦାତା, ବୋଧେତା ପଜାଯ, କମ୍ମସ୍ସ କାରକୋ ନତ୍ଥି, ଓିପାକସ୍ସ ଚ ଓେଦକୋ, ଅଓିସଂଓାଦକୋ ଲୋକସ୍ସ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ପସାଦୋ। ସରତି+ଚ୍ଛାଯୋଗେ-ମାତୁ ସରତି, ନ ତେସଂ କୋଚି ସରତି, ସତ୍ତାନଂ କମ୍ମପଚ୍ଚଯା, ପୁତ୍ତସ୍ସ ଇଚ୍ଛତି। କରୋତିସ୍ସ (ଯୋଗେ) – ଉଦକସ୍ସ ପତିକୁରୁତେ, କଣ୍ଡସ୍ସ ପତିକୁରୁତେ, ଅଭିସଙ୍ଖରୋତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚମିଯତ୍ଥେ ପରିହାନିଭଯହତ୍ୱଯୋଗେପି ଛଟ୍ଠୀ, ଅସ୍ସଓନତାଯ ଧମ୍ମସ୍ସ ପରିଯାଯନ୍ତି, କିନ୍ନୁ ଖୋ ଅହଂ ତସ୍ସ ସୁଖସ୍ସ ଭାଯାମି, ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାଯନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ, ଭୀତୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଆସୀଓିସାନଂ ଘୋରଓିସାନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪୦। ତୁଲ୍ୟତ୍ଥେନ ଓା ତତିଯା

ତୁଲ୍ୟତ୍ଥେନ ଯୋଗେ ଓା ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି ତତିଯା ଚା ପିତୁ ତୁଲ୍ୟୋ, ପିତରା ଓା, ମାତୁ ତୁଲ୍ୟୋ, ମାତରା ଓା।

୩୨। ସତ୍ତମ୍ୟା+ଧାରେ

କତ୍ତୁକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିସଜ୍ଜ+ପଚନାଦିକ୍ରିଯାନଂ ଯୋ ଆଧାରୋ, ତଂ ଆଧାରକାରକଂ ନାମ। କଥଂ କଟେ ନିସୀଦତି ଦେଓଦତ୍ତୋ, ଥାଲିଯଂ ଓଦନଂ ପଚତି, ଦେଓଦତ୍ତ+ତଣ୍ଡୁଲାନଂ କତ୍ତୁ+କମ୍ମାନଂ ଧାରଣତୋ ତଦଟ୍ଠଆସନ+ପଚନକ୍ରିଯଂ କଟ+ଥାଲିଯୋ ଧାରେନ୍ତି ନାମ, ତସ୍ମିଂ ସତ୍ତମୀଓିଭତ୍ତି ହୋତି।

ସୋ ବ୍ୟାପିକୋ, ଓପସିଲେସିକୋ, ଓେସଯିକୋ, ସାମୀପିକୋତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଆଧେଯ୍ୟସ୍ସ ନିସ୍ସେସାଧାରଭୂତୋ, ସୋ ବ୍ୟାପିକୋ, ଯଥା ତିଲେସୁ ତେଲଂ ଅତ୍ଥି, ଖୀରେସୁ ଜଲଂ, ଦଧିମ୍ହି ସପ୍ପି। ପଚ୍ଚେକସିଦ୍ଧାନଂ ଭାଓାନଂ ଯଂ ଆଧେଯ୍ୟଭାଓେନ ଉପସିଲେସନଂ ଅଲ୍ଲୀଯନଂ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଓପସିଲେସିକୋ। ଯଥା ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ ସଙ୍ଘୋ, ଥାଲିଯଂ ଓଦନଂ ପଚତି, ଘଟେ ଉଦକ+ମତ୍ଥି, ଦୂରେ ଠିତୋ, ସମୀପେ ଠିତୋ। ଯତ୍ଥ ସମୀପେ ସମୀପୀଓୋହାରଂ କତ୍ୱା ତଦାଯତ୍ତତାଦୀପନତ୍ଥଂ ଆଧାରଭାଓୋ ଉପଚରୀଯତି, ତଂ ସାମୀପିକଂ, ଯଥା ଗଙ୍ଗାଯଂ ଘୋସୋ, ଗଙ୍ଗାଯ ସମୀପେ ଓଜୋତ୍ୟତ୍ଥୋ। ସାଓତ୍ଥିଯଂ ଓିହରତି ଜେତଓନେ। ଯତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଥାଭାଓଓସେନ ଦେସନ୍ତରାଓଚ୍ଛେଦଓସେନ ଓା ଆଧାରପରିକପ୍ପୋ , ସୋ ଓେସଯିତୋ। ଯଥା ଆକାସେ ସକୁଣା ଚରନ୍ତି, ଭୂମିଯଂ ମନୁସ୍ସା, ଜଲେ ମଚ୍ଛା, ପାସାଦେସୁ ପତିତୋ, ପାପସ୍ମିଂ ରମତୀ ମନୋ, ପସନ୍ନୋ ବୁଦ୍ଧସାସନେ, ପଞ୍ଞାଯ

ସାଧୁ, ୱିନଯେ ନିପୁଣୋ, ମାତରି ସାଧୁ, ପିତରି ନିପୁଣୋ।

କିରିଯା କତ୍ତୁ+କମ୍ମଟ୍ଠା, ଆଧାରୀଯତି ଯେନ ସୋ;

ଆଧାରୋ ଚତୁଧା ଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ, ବ୍ଯାପକାଦିପ୍ପଭେଦତୋ।

ବ୍ଯାପକୋ ତିଲଖୀରାଦି, କଟୋ ଓପସିଲେସିକୋ;

ସାମୀପିକୋ ତୁ ଗଙ୍ଗାଦି, ଆକାସୋ ୱିସଯୋ ମତୋ।

୩୩। ନିମିତ୍ତେ

ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ସତ୍ତମୀ ହୋତି। ଅଜିନମ୍ହି ହଞ୍ଞତେ ଦୀପି, କୁଞ୍ଜରୋ ଦନ୍ତେସୁ ହଞ୍ଞତେ, ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ସବ୍ବତ୍ଥ ନିମିତ୍ତତ୍ଥୋ।

୩୪। ଯବ୍ଭାୱୋ ଭାୱଲକ୍ଖଣଂ

ଯସ୍ସ ଭାୱୋ ଭାୱନ୍ତରସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ଭୱତି, ତତୋ ସତ୍ତମୀ। କାଲେ ଗାୱୀସୁ ଦୁଯ୍ହମାନାସୁଗତୋ, ଦୁଦ୍ଧାସୁ ଆଗତୋ। ଏତ୍ଥଗମନକ୍ରିଯାଯ ଦୋହନକ୍ରିଯାଚିହନଂ, ଆଗମନକ୍ରିଯାଯ ଦୁଦ୍ଧାକ୍ରିଯାଚିହନଂ, ଏୱ+ମୁପରିପି। ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯେ ଗତୋ, ସାଯନ୍ହସମଯେ ଆଗତୋ, ଜାଯମାନେ ଖୋ ସାରିପୁତ୍ତ ବୋଧିସତ୍ତେ ଅଯଂ ଦସସହସ୍ସୀ ଲୋକଧାତୁ ସମ୍ପକମ୍ପି।

ପାସାଣା ସକ୍ଖରା ଚେୱ, କଠଲା ଖାଣୁକଣ୍ଟକା;

ସବ୍ବେ ମଗ୍ଗା ୱିୱଜ୍ଜନ୍ତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଲୋକନାଯକେ।

ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି ଇଚ୍ଚାଦି। ''ଅକାଲେ ୱସ୍ସତୀ ତସ୍ସ, କାଲେ ତସ୍ସ ନ ୱସ୍ସତୀ''ତି ୱିସଯସତ୍ତମୀ।

୩୫। ଛଟ୍ଠୀ ଚା+ନାଦରେ

ଯସ୍ସ ଭାୱୋ ଭାୱନ୍ତରସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ ଭୱତି, ତତୋ ଛଟ୍ଠୀ ହୋତି ସତ୍ତମୀ ଚା+ନାଦରେ ଗମ୍ଯମାନେ। ଅକାମକାନଂ ମାତାପିତୂନଂ ରୁଦନ୍ତାନଂ ପବ୍ବଜି, ମାତାପିତୂସୁ ରୁଦନ୍ତେସୁ ୱା। ''ଆକୋଟଯନ୍ତୋ ସୋ ନେତି, ସିୱିରାଜସ୍ସ ପେକ୍ଖତୋ'', ''ମଚ୍ଚୁ ଆଦାଯ ଗଚ୍ଛତି, ପେକ୍ଖମାନେ ମହାଜନେ''।

ଗୁନ୍ନଂ ସାମୀତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀ, ଗୋସୁ ସାମୀତି ୱିସଯସତ୍ତମୀ। ଏୱଂ ଗୁନ୍ନମିସ୍ସରୋ, ଗୋସ୍ୱି+ସ୍ସରୋ, ଗୁନ୍ନଂ ଅଧିପତି, ଗୋସୁ ଅଧିପତି, ଗୁନ୍ନଂ ଦାଯାଦୋ, ଗୋସୁ ଦାଯାଦୋ, ଗୁନ୍ନଂ ସକ୍ଖୀ, ଗୋସୁ ସକ୍ଖୀ, ଗୁନ୍ନଂ ପତିଭୂ, ଗୋସୁ ପତିଭୂ, ଗୁନ୍ନଂ ପସୁତୋ, ଗୋସୁ ପସୁତୋ, କୁସଲା ନଚ୍ଚଗୀତସ୍ସ, କୁସଲା ନଚ୍ଚଗୀତେ, ଆଯୁତ୍ତୋ କଟକରଣସ୍ସ, ଆଯୁତ୍ତୋ କଟକରଣେ। ତଥା ଆଧାରୱଚନିଚ୍ଛାଯଂ ସତ୍ତମୀ, ଭିକ୍ଖୁସୁ ଅଭିୱାଦେନ୍ତି, ମୁଦ୍ଧନି ଚୁମ୍ବିତ୍ୱା, ବାହାସୁ ଗହେତ୍ୱା, ହତ୍ଥେସୁ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତି, କଦଲୀସୁ ଗଜେ ରକ୍ଖନ୍ତି, ଞାଣସ୍ମିଂ ପସନ୍ନୋ, ଞାଣସ୍ମିଂ ଉସ୍ସୁକ୍କୋତି ୱିସଯସତ୍ତମୀ।

୩୬। ଯତୋ ନିଦ୍ଧାରଣଂ

ଜାତିଗୁଣକ୍ରିଯାହି ସମୁଦାଯତେ+କଦେସସ୍ସ ପୁଥକ୍କରଣଂ ନିଦ୍ଧାରଣଂ, ଯତୋ ତଂ କରୀଯତି, ତତୋ ଛଟ୍ଠୀସତ୍ତମିଯୋ ହୋନ୍ତି। ସାଲଯୋ ସୂକଧଞ୍ଞାନଂ ପଥ୍ଯତମା, ସୂକଧଞ୍ଞେସୁ ସାଲଯୋ ପଥ୍ଯତମା। କଣ୍ହା ଗାୱୀନଂ ସମ୍ପନ୍ନଖୀରତମା, କଣ୍ହା ଗାୱୀସୁ ସମ୍ପନ୍ନଖୀରତମା। ଗଚ୍ଛତଂ ଧାୱନ୍ତୋ ସୀଘତମା, ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଧାୱନ୍ତୋ ସୀଘତମା।

୧୪। ସତ୍ତମ୍ଯା+ଧିକ୍କେ

ଆଧିକ୍କେ ଅନ୍ଥେ ଉପେନ ଯୁତ୍ତମ୍ହା ସତ୍ତମୀ ହୋତି। ଉପଖାରିଯଂ ଦୋଣୋ, ଖାରିଯା ଦୋଣୋ ଅଧିକୋତ୍ଥନ୍ତୋ। ତଥା ଉପନିକ୍ଖେ କହାପଣଂ।

୧୫। ସାମିଥ୍ଥେ+ଧିନା

ସାମିଭାୱତ୍ଥେ ଅଧିନା ଯୁତ୍ତମ୍ହା ସତ୍ତମୀ ହୋତି। ଅଧିବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତେ ପଞ୍ଚାଲା, ଅଧିପଞ୍ଚାଲେସୁ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ, ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତିସ୍ସରା ପଞ୍ଚାଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧିଦେୱେସୁ ବୁଦ୍ଧୋ, ସମ୍ମୁତିଦେୱାଦୀହି ବୁଦ୍ଧୋ ଅଧିକୋତ୍ଥନ୍ତୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଅତ୍ଥେସୁ ଅଯଂ ଭେଦୋ –

କାରକଂ ସାଧକଂ ନିବ୍ବତ୍ତକଂ କ୍ରିଯାନିମିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ, ତଞ୍ଚ ଦଣ୍ଡୋ, ଧୱଲୋ, ପଚନଂ, ଚିତ୍ତୋ, ଗୋତି
ଦବ୍ବ+ଗୁଣ+କ୍ରିଯା+ନାମ+ଜାତିଭେଦେନ ପଞ୍ଚୱିଧମ୍ପି କମ୍ମ+କତ୍ତାଦିୱସେନ ଛବ୍ବିଧଂ, ତଂ ସତ୍ତିକାରକଂ, ତଦାଧାରଭୂତଦବ୍ବାଦଯୋ ତତ୍ରଟ୍ଠକାରକଂ, ନ ମୁଖ୍ଯତୋ। ମୁଖ୍ଯତୋ ଚେ ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ସତ୍ତିଦବ୍ବାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞତ୍ଥାୱଟରୂପତ୍ତା ଯୋ ଆଧାରୋ, ସୋ ଆଧାରୋଯେୱ, କିସ୍ମିଞ୍ଚିକାଲେ କରଣଂ ୱା କତ୍ତୁରୂପଭୂତୋ ୱା ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଥାଲି ପଚତି, ଥାଲିଯା ପଚତି, ଥାଲିଯଂ ପଚତୀତ୍ଯାଦିନା ଏକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ କତ୍ତୁ+କରଣା+ଧାରଭେଦୋ ନ ସିଯା। ସତ୍ତିପକ୍ଖେ ପନ ଦବ୍ବାଦୀନଂ ଅନେକସତ୍ତିଯା ଆଧାରତ୍ତା ସତ୍ତିଯା ଦବ୍ବାଦଯୋ ୱିୱକ୍ଖିତା ତଂ ତଂ କାରକଂ ହୋତୀତି ଦବ୍ବାଦୀନଂ ଅଭେଦେପି କାରକଭେଦୋ ଯୁଜ୍ଜତେ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

ୱିଚିତ୍ତକତ୍ତୁଆଦୀହି , ସଂଯୋଗା ଏକୱତ୍ଥୁନୋ;

ନାନାତ୍ତଂ ଯୁଜ୍ଜତେ ନାଟ୍ଯ-ଭେଦେନ ନଟକସ୍ସି+ୱାତି।

ଥାଲି ୱତ୍ଥୁତୋ ଏକା ଚେଦପି ସତ୍ତିକାରକଭୂତକତ୍ତୁ+କରଣା+ଧାରାଦୀନଂ ଭେଦେନ ଭେଦ+ମୁପଯାତି, କିମିୱ ରାମ+ରାୱଣାଦିୱେସଧାରୀନଟକୋ ତେସଂ ନାମୱସେନ ରାମୋ, ରାୱଣୋତି ଭେଦ+ମୁପଯାତି, ତ+ମିୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପୁନ+ରପି –

ଯଥେ+କୋପି ପଟୋ ସୁତ୍ତ, ପୀତାଦିଗୁଣସଂଯୁତୋ;

ସୁକ୍କୋ ପଟୋତି ପୀତୋତି, ଭେଦଂ ଯାତ୍ଯେ+ୱମେୱ+ଯଂ।

ଏତ୍ଥ ଚ ସତ୍ତିଭୂତକତ୍ତାଦଯୋ ମୁଖ୍ଯକାରକଂ, ତଂଯୋଗେନ ଦବ୍ବଭୂତଥାଲୀ ଗୁଣକାରକଂ, ତେ ଚ କଥଂ କ୍ରିଯାଯ କାରକା ହୋନ୍ତି। କତ୍ତା ଅତ୍ତନା ପତିଟ୍ଠିତାଯ ହସତି+ନଚ୍ଚତିଚ୍ଚାଦିକ୍ରିଯାଯ ନିମିତ୍ତଂ ହୋତି। କମ୍ମଞ୍ଚ ଅତ୍ତନା ପତିଟ୍ଠିତକ୍ରିଯାଯ ତଦତ୍ଥଭୂତେନ୍ଧନାଦୀନି ପୱତ୍ତେନ୍ତଂ ''ଓଦନଂ ପଚତୀ''ତ୍ଯାଦୋ ନିମିତ୍ତଂ। 'କଟ୍ଠେହି ପଚ୍ଚତୀ'ତ୍ଯାଦୋ କଟ୍ଠାନି ଜଲନକ୍ରିଯାଯ ସାଧେତବ୍ବପାକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଭାୱେନ ନିମିତ୍ତଂ। 'ଫରସୁନା ଛିନ୍ଦତୀ'ତ୍ଯାଦୋ ଫରସୁ ଚ କଟ୍ଠାନଂ ଦ୍ୱିଧାପୱତ୍ତିଯା ନିମିତ୍ତଂ। କମ୍ମଞ୍ଚ କ୍ରିଯାଯ ସମ୍ବନ୍ଧୀଯମାନତ୍ଥାପ୍ଯେ ସତି ନିମିତ୍ତଭାୱେନ କ୍ରିଯାଯ ନିମିତ୍ତଂ। ତଥା ସମ୍ପଦାନା+ୱଧି+ଆଧାରାନଂ 'ଗାୱୋ ଦଦାତି' 'ଗାମସ୍ମା ଅପନଯତି' 'ଥାଲିଯଂ ପଚତୀ'ତ୍ଯାଦୀସୁ ଗୋଦାନା+ପନଯନ+ପଚନକ୍ରିଯାନଂ ନିମିତ୍ତତ୍ତା କ୍ରିଯାଯ ନିମିତ୍ତାନି ହୋନ୍ତି। ତେସଂ ଯଥାସକଂ କ୍ରିଯାଯ ପୱତ୍ତକୋ କତ୍ତା, ତସ୍ମା ସ ଏୱ ପଧାନୋ କତ୍ତାତି ୱୋହାରଂ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞେସଂ କରଣାଦୀନଂ କତ୍ତୁଭାୱେ ସତିପି ଅପ୍ପଧାନତ୍ତା ତଂ ନ ଲଭତି।

ଚୋଦକେନ ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

ନନୁ ସାମଗ୍ଗିମୀନାଯଂ, କ୍ରିଯାସିଦ୍ଧି କଥଂ ୱଦ;

ଏକସ୍ସ କତ୍ତୁନୋ ଏୱ, ସବ୍ବେସଂ କତ୍ତୁତଂ ୱିନା।

ସବ୍ବେସଂ କରଣାଦୀନଂ, କତ୍ତୁତାଯ ୱିଯୋଗତୋ;

କରଣାଦୀନଂ ଅଭାୱତ୍ତା, କାରକଂ ନ ହି ଛବ୍ବିଧନ୍ତି।

ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଯଦ୍ୟପ୍ପ+ତ୍ଥି ହି କତ୍ତୁତ୍ତଂ, ସଭାୱା କରଣାଦିସୁ;

କ୍ରିଯାସିଦ୍ଧ୍ୟା ତଥାପ୍ୟେ+ତ+ମପ୍ପଧାନଂ ପରଙ୍ଗତୋ।

ଏତଂ ସଭାୱତୋ ଉପଲବ୍ଭମାନଂ କରଣାଦୀସୁ କତ୍ତୁତ୍ତଂ ପରେସଂ କରଣାଦୀନଂ ଜଲନ+ଧାରଣାଦିକ୍ରିଯାଯ ଅଙ୍ଗଂ ଉପାଯତି ଅପ୍ପଧାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

କାରକଂ ଛବ୍ବିଧଂ ସଞ୍ଞା-ୱସା ଛବ୍ବୀସତିୱିଧଂ;

ପଭେଦା ସତ୍ତଧା କମ୍ମଂ, କତ୍ତା ପଞ୍ଚୱିଧୋ ଭୱେ।

କରଣଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି, ସମ୍ପଦାନଂ ତିଧା ମତଂ;

ଅପାଦାନଂ ପଞ୍ଚୱିଧଂ, ଆଧାରୋ ତୁ ଚତୁବ୍ବିଧୋ।

ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପନ –

ପଚ୍ଚତ୍ତ+ମୁପଯୋଗଞ୍ଚ, କରଣଂ ସମ୍ପଦାନିଯଂ;

ନିସ୍ସକ୍କଂ ସାମିୱଚନଂ, ଭୁମ୍ମ+ମାଲପନ+ଟ୍ଠମଂତି।

ଇତି ପଯୋଗସିଦ୍ଧିଯଂ କାରକକଣ୍ଡୋ ତତିଯୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୪। ସମାସକଣ୍ଡ

ଅଥ ନାମାନମେୱ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସମ୍ବନ୍ଧୀନଂ ସମାସୋତି ନାମନିସ୍ସିତତ୍ତା, ସଯଞ୍ଚ ନାମିକତ୍ତା ନାମାନନ୍ତରଂ ସମାସୋ ୱୁଚ୍ଚତେ।

୧। ସ୍ୟାଦି ସ୍ୟାଦିନେ+କତ୍ଥନ୍ତି

ଇଦ+ମଧିକତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୱିଧିମ୍ହି ଗହଣଞ୍ଚାଯେନ ସ୍ୟାଦୀତି ତଦନ୍ତସ୍ସ ଗହଣଂ। ସୋ ଚ ଭିନ୍ନତ୍ଥାନଂ ନାମାନ+ମେକତ୍ଥୀଭାୱୋ ସମାସୋତି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୨। ଅସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୱିଭତ୍ତି+ସମ୍ପତ୍ତି+ସମୀପ+ସାକଲ୍ୟା+ଭାୱ+ଯଥା+ ପଚ୍ଛା+ଯୁଗପଦତ୍ଥେ

ପୁବ୍ବସ୍ସ+ତ୍ଥପରଂ ଯସ୍ସ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥପରମଞ୍ଚ ଯଂ;

ନପୁଂସକଂ ଭୱେ ଯଞ୍ଚ, ତ+ଦାସଂଖ୍ୟ+ମିହେ+ସ୍ସତେ।

ସତ୍ଥନ୍ତରେ ପସିଦ୍ଧଂ ଯଂ, ଅବ୍ୟଯୀଭାୱନାମତୋ;

ଉପକୁମ୍ଭଂ ତିଟ୍ଠଗୁ ଚ, ପାତମେଘଂତି ତଂ ଯଥା।

ଅସଙ୍ଖ୍ୟଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତଂ ୱିଭତ୍ୟାଦୀନ+ମତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥଂ ଭୱତି। ‘‘ଅୱିଗ୍ଗହୋ ନିଚ୍ଚସମାସୋ, ପଦନ୍ତରୱିଗ୍ଗହୋ ଚେ’’ତି ପଦନ୍ତରୱିଗ୍ଗହୋ। ଇତ୍ଥୀସୁ ତଥା ପୱତ୍ତାତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ ୱିଭତ୍ୟତ୍ଥେ ସମାସେ କତେ –

୨,୧୧୯। ଏକତ୍ଥତାଯଂ

ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ପକତିପଚ୍ଚଯାଦିସମୁଦାଯସ୍ସ ସୋ ଏକତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ଭାୱୋ ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ଏକତ୍ଥତା, ଇଚ୍ଚାଦି+ଣାଦି+ସମାସୱିଧାନଂ, ତସ୍ମିଂ ସତି ସ୍ୟାଦିଲୋପୋ ହୋତି।

୯। ତଂ ନପୁଂସକନ୍ତି

ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗେ ଚ ‘‘ପୁବ୍ବସ୍ମା+ମାଦିତୋ’’ତି ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀନଂ ଲୋପେ ଚ କତେ ଅଧିତ୍ଥି ତିଟ୍ଠତି, ଭୋ ଅଧିତ୍ଥି, ଅଧିତ୍ଥି ପସ୍ସ, ଅଧିତ୍ଥି କତଂ, ଅଧିତ୍ତି ଚରତି, ଅଧିତ୍ଥି ଦେହି, ଅଧିତ୍ଥି ଅପେହି, ଅଧିତ୍ଥି ଆଯତ୍ତଂ, ଅଧିତ୍ଥି ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଏୱଂ ଅଧିକୁମାରି, ଅନ୍ତଭୂତସ୍ସ ଅପ୍ପଧାନସ୍ସ ଘପସ୍ସ ‘‘ଘପସ୍ସ+ନ୍ତସ୍ସା+ପ୍ପଧାନସ୍ସା’’ତି ପସ୍ସ ରସ୍ସୋ।

ସହ=ସମ୍ପନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମଂ ସବ୍ରହ୍ମଂ। ୱୁତ୍ତନଯେନ ଏତ୍ଥ ଚ ଉପରି ଚ ସମାସାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ଏତ୍ଥ ‘‘ଅକାଲେ ସତତ୍ଥେ’’ତି ସହସ୍ସ ସାଦେସୋ। ସ୍ୟାଦିମ୍ହି କତେ ‘‘ପୁବ୍ବସ୍ମା+ମାଦିତୋ’’ତି ସ୍ୟାଦୀନଂ ଲୋପେ ଚ ସମ୍ପତ୍ତେ ‘‘ନା+ତୋ+ମପଞ୍ଚମିଯା’’ତି ଅପଞ୍ଚମିଯା ପଟିସେଧୋ ଚ ଅକାରନ୍ତଅସଂଖ୍ୟସମାସତୋ ପରାସଂ ସବ୍ବୱିଭତ୍ତୀନଂ ଅଂଆଦେସୋ ଚ ହୋତି। ଏୱ+ମୁପରିପି।

ଭିକ୍ଖାନଂ ସମିଦ୍ଧି ସୁଭିକ୍ଖଂ, ଏତ୍ଥ ଘସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ସୁଭିକ୍ଖଂ ତିଟ୍ଠତି ଭୋ ସୁଭିକ୍ଖଂ, ସୁଭିକ୍ଖଂ ପସ୍ସ। ନା+ସ୍ମିଂସୁ ‘‘ୱା ତତିଯା ସତ୍ତମୀନଂ’’ତି ୱିକପ୍ପେନ ଅଂ, ସୁଭିକ୍ଖଂ ସୁଭିକ୍ଖେନ ୱା କତଂ, ସୁଭିକ୍ଖଂ ସୁଭିକ୍ଖେନ ୱା ଚରତି, ସୁଭିକ୍ଖଂ ଦେହି। ପଞ୍ଚମିଯଂ ଅ+ମଭାୱା ସୁଭିକ୍ଖା ଅପଗଚ୍ଛ, ସୁଭିକ୍ଖ+ମାଯତ୍ତଂ, ସୁଭିକ୍ଖଂ ସୁଭିକ୍ଖେ ୱା ପତିଟ୍ଠିତଂ।

ସମୀପତ୍ଥେ-କୁମ୍ଭସ୍ସ ସମୀପଂ ଉପକୁମ୍ଭଂ, ଏୱଂ ଉପନଗରଂ, ଭୋ ଉପକୁମ୍ଭଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସାକଲ୍ଲେ-ତିଣମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱାତି ସତିଣଂ, ତିଣମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୋହରଣୀଯ+ମଜ୍ଝୋହରତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ସେସଂ ସବ୍ରହ୍ମସମଂ । ଅଗ୍ଗିମ୍ପି ଅସେସେତ୍ୱାତି ସାଗ୍ଗି, ଅଗ୍ଗିଗନ୍ଥଂପି ଅସେସେତ୍ୱା ଅଧୀତେତ୍ୟତ୍ଥୋ। ୱାରଗ୍ଗହଣଂ ଅଧିକ୍ରିସମଂ।

ଅଭାୱୋ ସମ୍ବନ୍ଧୀଭେଦା ବହୁୱିଧୋ, ତତ୍ର ଇଦ୍ଧାଭାୱୱିଗତା ଇଦ୍ଧି=ୱିଭୂତି ସଦ୍ଦିକାନନ୍ତି ଦୁସ୍ସଦ୍ଦିକଂ। ଅତ୍ଥାଭାୱେମକ୍ଖିକାନଂ ଅଭାୱୋ ନିମ୍ମକ୍ଖିକଂ, ନିଦ୍ଦରଥଂ, ନିମ୍ମସକଂ। ଅତିକ୍କମାଭାୱେ-ଅତିଗତାନି ତିଣାନି ନିତ୍ତିଣଂ। ଉପଭୋଗସମ୍ବନ୍ଧୀୱତ୍ତମାନକାଲସ୍ସ ଅଭାୱେ-ଅତିଗତଂ ଲହୁପାୱୁରଣଂ ଅତିଲହୁପାୱୁରଣଂ, ଲହୁପାୱୁରଣସ୍ସ ନା+ଯଂ ଉପଭୋଗତା ଲୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଯଥାତ୍ଥୋ+ନେକୱିଧୋ, ତତ୍ର ଯୋଗ୍ଗତାଯଂ-ଯୋଗ୍ଗଂ ରୂପ+ମନୁରୂପଂ। ୱିଚ୍ଛାଯଂ-ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅଦ୍ଧମାସଂ ଅନୁ ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସଂ, ଏୱଂ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥାନତିୱତ୍ତିଯଂ-ସତ୍ତିଂ ଅନତିକ୍କମ୍ମ ଯଥାସତ୍ତି। ଏୱଂ ଯଥାକ୍କମଂ, ଯଥାବଲଂ। ବହୁଲାଧିକାରା ଯା ଯା ପରିସା ଯଥାପରିସା। ସଦିସତ୍ଥେ-କିଖିଯା କଣ୍ହୱିଚ୍ଛିତଧେନୁଯା ସଦିସୋ ସକିଖି, ସହସ୍ସ ସାଦେସୋ। ଆନୁପୁବ୍ବିଯଂ-ଜେଟ୍ଠାନୁକ୍କମେନ ଅନୁଜେଟ୍ଠଂ।

ପଚ୍ଛାଅତ୍ଥେ-ରଥସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଅନୁରଥଂ।

ଯୁଗପଦତ୍ଥେ-ଚକ୍କେନ ସହ=ଏକକାଲଂ ସଚକ୍କଂ, ଚକ୍କେନ ଏକକ୍ଖଣେ ନିଧେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩। ଯଥା ନ ତୁଲ୍ଲେ

ଯଥାସଦ୍ଦୋ ତୁଲ୍ଲତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୋ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥୋ ନ ଭୱତି। ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତୋ, ତଥା ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥ ଉପମାନଭୂତୋ ଯଥାସଦ୍ଦୋ 'ତଥା ଯଞ୍ଞଦତ୍ତୋ'ତି ଉପମେଯ୍ୟ+ମପେକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ''ସାପେକ୍ଖ+ମସମତ୍ଥଂ ଭୱତୀ''ତି ଞାଯା ଅସମାସେ ''ନ ତୁଲ୍ଲେ''ତି ପଟିସେଧୋ କିମତ୍ଥ+ମିତି ଚେ। ଯସ୍ମା ''ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତୋ''ତି ସମୁଦାଯମେୱ ଉପମାନଂ ଭୱତି, ନ ୱିସୁଂ ଯଥାସଦ୍ଦୋ, ତସ୍ମା ସମୁଦାଯସ୍ସେୱ ଉପମେଯ୍ୟସାପେକ୍ଖତ୍ତେ ନ ଅସାମତ୍ଥିଯତା ନ ୱିସୁଂ ଯଥାସଦ୍ଦସ୍ସ, ତସ୍ମା ସାଦିସ୍ସେ ପତ୍ତସମାସସ୍ସ ପଟିସେଧତ୍ଥ+ମିଦଂ। ତୁଲ୍ଲତ୍ଥେତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ତୁଲ୍ଲଂ ୱିନା ତୁଲ୍ଲତା ନତ୍ଥୀତି ତୁଲ୍ଲତ୍ଥେତି ଅୱତ୍ୱା ତୁଲ୍ଲେତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଥାକଥଞ୍ଚି ସାଦିସ୍ସଂ, ଞାଯତେ ଯତ୍ଥ ସମ୍ଭୱଂ;

ଉପମା ନାମ ସା ତସ୍ସା, ପପଞ୍ଚୋ ବହୁଧା ଭୱେ।

୪। ଯାୱା+ୱଧାରଣେ

ଯାୱସଦ୍ଦୋ ଅୱଧାରଣେ ୱତ୍ତମାନୋ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥୋ ଭୱତି। ଅୱଧାରଣଂ=ଏତ୍ତକତାପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଯାୱନ୍ତାନି ଅମତ୍ତାନି=ଭାଜନାନି ଯାୱାମତ୍ତଂ, ଇମିନା ସମାସେ କତେ ସେସଂ ପୁବ୍ବସମଂ। ଜୀୱସ୍ସ ଯତ୍ତକୋ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଯାୱଜୀୱଂ। ଯାୱତାଯୁକଂ, ''ସକତ୍ଥେ''ତି କପଚ୍ଚଯୋ। ଯତ୍ତକେନ ଅତ୍ଥୋ ଯାୱଦତ୍ଥଂ।

୫। ପଯ୍ୟପା ବହି ତିରୋ ପୁରେ ପଚ୍ଛା ୱା ପଞ୍ଚମ୍ୟା

ପରିଆଦଯୋ ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥା ହୋନ୍ତି ୱା। ପରି ପବ୍ବତା ପରିପବ୍ବତଂ। ୱାସ୍ସ ୱାକ୍ୟୱିକପ୍ପତ୍ଥତ୍ତା ପରି ପବ୍ବତା ଇଚ୍ଚାଦଯୋପି ହୋନ୍ତି। ଅପ ପବ୍ବତା ଅପପବ୍ବତଂ, ଆ ପାଟଲିପୁତ୍ତା ଆପାଟଲିପୁତ୍ତଂ, ବହି ଗାମା ବହିଗାମଂ, ତିରୋ ପବ୍ବତା ତିରୋପବ୍ବତଂ, ପୁରେ ଭତ୍ତା ପୁରେଭତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛା ଭତ୍ତା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ, ସବ୍ବଂ ଉପକୁମ୍ଭସମଂ, ଇମିନା ସମାସୋ ୱିସେସୋ। ଏୱ+ମୁପରିସୁତ୍ତେପି।

ୱାତ୍ୟ+ଧିକାରୋ –

୬। ସମୀପା+ଯାମେସ୍ୱ+ନୁ

''ଅସଂଖ୍ୟ''ମିଚ୍ଚାଦିନା ନିଚ୍ଚସମାସସ୍ସ ୱିକପ୍ପତ୍ଥଂ ସମୀପଗ୍ଗହଣଂ। ଅନୁସଦ୍ଦୋ ସାମୀପ୍ୟେ ଆଯାମେ ଚ ୱତ୍ତମାନୋ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥୋ ୱା

ହୋତି। ଏତ୍ଥ ସମୀପଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଭାୱପ୍ପଧାନତ୍ତା ସାମୀପ୍ପମେୱ ଗମ୍ମତେତି ସାମୀପ୍ପେତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱନସ୍ସ ଅନୁ=ସମୀପଂ ଅନୁୱନଂ, ଗଙ୍ଗାଯ ଅନୁ=ଆଯାମୋ ଅନୁଗଙ୍ଗଂ, ଗଙ୍ଗାଯ ଅନୁ ୱା ବାରାଣସୀ।

୭। ତିଟ୍ଠଗ୍ୱାଦୀନି

ତିଟ୍ଠଗୁଆଦୀନି ଅଞ୍ଞତ୍ଥେନ ସିଦ୍ଧାପି ଅସ୍ମିଂ ଅସଂଖ୍ୟସମାସେ ନିପାତିଯନ୍ତି। ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଗାୱୋ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ତିଟ୍ଠନ୍ତସଦ୍ଦ+ଗୋସଦ୍ଦେହି ପଠମାଯୋମ୍ହି କତେ ''ୱା+ନେକଞ୍ଞତ୍ଥେ''ତି ସମାସୋ, ଇମିନା ନିପାତନା ଲୋପେ ନପୁଂସକତ୍ତେ ଚ କତେ ସିମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ''ଗୋସ୍ସୁ''ତି ଉକାରେ ''ପୁବ୍ବସ୍ମା+ମାଦିତୋ''ତି ୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ। ଏୱଂ ୱହନ୍ତୀ ଗାୱୋ ଯସ୍ମିଂ କାଲେତି ୱହଗ୍ଗୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ୱେଲାପ୍ପକାସକପାତୋଆଦୀନମ୍ପି ଏତ୍ଥେୱ ସଙ୍ଗହୋ, ପାତୋ ନହାନନ୍ତି ସତ୍ତମୀଅମାଦିସମାସେ ପାତନହାନଂ, ଏୱଂ ସାଯନହାନଂ, ପାତକାଲଂ, ସାଯକାଲଂ, ପାତମେଘଂ, ସାଯମେଘଂ, ପାତମଗ୍ଗଂ, ସାଯମଗ୍ଗଂ, ଏତ୍ଥ ''ଏଓନ+ମ ୱଣ୍ଣେ''ତି ଅକାରୋ, ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଲୋପୋ ଚ ହୋତି।

୮। ଓରେ+ପରି+ପଟି+ପାରେ+ମଜ୍ଝେ+ହେଟ୍ଠୁ+ଦ୍ଧା+ଧୋ+ନ୍ତୋ ୱା ଛଟ୍ଠିଯା।

ଓରାଦଯୋ ସଦ୍ଦା ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥା ୱା ହୋନ୍ତି। ଓରଂ ଗଙ୍ଗାଯ ଓରେଗଙ୍ଗା, ଉପରି ସିଖରସ୍ସ ଉପରିସିଖରଂ, ପଟି=ମୁଖଂ ସୋତସ୍ସ ପଟିସୋତଂ, ପାରଂ ଯମୁନାଯ ପାରେଯମୁନଂ, ମଜ୍ଝଂ ଗଙ୍ଗାଯ ମଜ୍ଝେଗଙ୍ଗଂ, ହେଟ୍ଠା ପାସାଦସ୍ସ ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ, ଉଦ୍ଧଂ ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦ୍ଧଗଙ୍ଗଂ, ଅଧୋ ଗଙ୍ଗାଯ ଅଧୋଗଙ୍ଗଂ, ଅନ୍ତୋ ପାସାଦସ୍ସ ଅନ୍ତୋପାସାଦଂ। ଇମିନା ନିପାତନାୱ ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପେ ଚ ଏକାରେ ଚ କତେ ଓରେଚ୍ଚାଦି ହୋତି।

୧୦। ଅ+ମାଦି

ଅ+ମାଦିସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହ ବହୁଲ+ମେକତ୍ତଂ ହୋତି।

ଉତ୍ତରସ୍ସ ପଦସ୍ସ+ତ୍ଥୋ, ପଧାନଂ ଲିଙ୍ଗ+ମସ୍ସ ଚ;

ଦୁତିଯନ୍ତାଦିପଦେକତ୍ଥୋ, ବହୁଧା ତଂ ୱିଭଜ୍ଜତେ।

ପରେସ+ମିସ୍ସତେ ତଞ୍ଚ, ଭିନ୍ନୋ ତପ୍ପୁରିସା+ଖ୍ୟଯା;

ତଂ ଯଥା+ତ୍ର ରାଜାପଚ୍ଚଂ, କତ୍ଥଚୀତି+ମିତୀଦିସଂ।

ଅ+ମାଦ୍ୟନ୍ତାନଂ କାରକାନଂ ଅକାରକାନଞ୍ଚ ସମାସୋ କତ୍ଥଚିମେୱ ୱା ହୋତି। ତଞ୍ଚ ବହୁଲଂୱିଧାନେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଦୁତିଯାତପ୍ପୁରିସୋ ଅମାଦି ଗତ+ନିସ୍ସିତା+ତୀତା+ତିକ୍କନ୍ତ+ପତ୍ତା+ପନ୍ନାଦୀହି ଭୱତି। ସରଣଂ ଗତୋତି ସମାସେ କତେ ''ଏକତ୍ଥତାଯଂ''ତି ୱିଭତ୍ତିଲୋପାଦି ଉପରି ସବ୍ବତ୍ଥ ପୁବ୍ବସମଂ। ସରଣଗତୋ, ସରଣଗତା। ସରଣଗତା, ସରଣଗତାଯୋ। ସରଣଗତଂ କୁଲଂ, ସରଣଗତାନି କୁଲାନି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅରଞ୍ଞଗତୋ, ଭୂମିଗତୋ। ଧମ୍ମଂ ନିସ୍ସିତୋ ଧମ୍ମନିସ୍ସିତୋ, ଅତ୍ଥନିସ୍ସିତୋ। ଭୱଂ ଅତୀତୋ ଭୱାତୀତୋ, କାଲାତୀତୋ। ପମାଣଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ, ଲୋକାତିକ୍କନ୍ତଂ। ସୁଖଂ ପତ୍ତୋ ସୁଖପ୍ପତ୍ତୋ, ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତୋ। ସୋତଂ ଆପନ୍ନୋ ସୋତାପନ୍ନୋ, ନିରୋଧସମାପନ୍ନୋ, ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନୋ। ରଥଂ ଆରୁଢହୋ ରଥାରୁଢହୋ । ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ସୋଭଣୋ ସବ୍ବରତ୍ତିସୋଭଣୋ, ମୁହୁତ୍ତସୁଖଂ। ଅକାରକାନଂ ସମାସୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେ। ୱୁତ୍ତିଯେୱୋ+ପପଦସମାସେ, ତସ୍ସ ନିଚ୍ଚତ୍ତା। ଯଥା କମ୍ମଂ କରୋତୀତି କମ୍ମକାରୋ, କୁମ୍ଭକାରୋ, ଅତ୍ଥଂ କାମେତୀତି ଅତ୍ଥକାମୋ, ଧମ୍ମକାମୋ, ଧମ୍ମଂ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମଧରୋ, ୱିନଯଧରୋ। ସାନଂ ପଚତୀତି ସପାକୋ, ତନ୍ତଂ ୱାଯତୀତି ତନ୍ତୱାଯୋ, ୱରଂ ଆହରତୀତି ୱରାହରୋ। ନ୍ତ+ମାନ+କ୍ତ୍ୱନ୍ତେହି ୱାକ୍ୟମେୱ। ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତୋ, ଧମ୍ମଂ ସୁଣମାନୋ, ଓଦନଂ ଭୁତ୍ତୱା।

ତତିଯାତପ୍ପୁରିସୋ କିତକ+ପୁବ୍ବ+ସଦିସ+ସମୋ+ନତ୍ଥ+କଲହ+ନିପୁଣ+ମିସ୍ସ+ସଖିଲାଦୀହି। ବୁଦ୍ଧେନ ଭାସିତୋ ବୁଦ୍ଧଭାସିତୋ ଧମ୍ମୋ, ଏୱଂ ଜିନଦେସିତୋ। ସତ୍ଥାରା ୱଣ୍ଣିତୋ ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣିତୋ। ୱିଞ୍ଞୂହି ଗରହିତୋ ୱିଞ୍ଞୁଗରହିତୋ, ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥୋ, ଇସ୍ସରକତଂ, ସଯଂ କତଂ, ସୁକେହି ଆହଟଂ ସୁକାହଟଂ, ରଞ୍ଞା ହତୋ ରାଜହତୋ, ରାଜପୀଠଇତୋ। ଅଗ୍ଗିନା ଦଡ୍ଢୋ ଅଗ୍ଗିଦଡ୍ଢୋ, ସପ୍ପେନ ଦଟ୍ଠୋ ସପ୍ପଦଟ୍ଠୋ, ସଲ୍ଲେହି ୱିଦ୍ଧୋ ସଲ୍ଲୱିଦ୍ଧୋ, ଇଚ୍ଛାଯ ପକତୋ ଇଚ୍ଛାପକତୋ, ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ। ଏୱଂ ସୁଖସହଗତଂ, ଞାଣସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ, ମିତ୍ତସଂସଗ୍ଗୋ, ପିଯୱିପ୍ପଯୋଗୋ, ଜାତିଥଦ୍ଧୋ, ଗୁଣହୀନୋ,

ଗୁଣୱୁଦ୍ଧୋ, ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯଂ, ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିକତ୍ତଙ୍କଂ। କାକେହି ପେଯ୍ୟା କାକପେଯ୍ୟା, ନଦୀ। କ୍ୱଚି ୱୁତ୍ତିଯେୱ, ଉରସା ଗଚ୍ଛତୀତି ଉରଗୋ, ପାଦେନ ପିୱତୀତି ପାଦପୋ। କ୍ୱଚି ୱାକ୍ୟମେୱ, ଫରସୁନା ଛିନ୍ନୱା, କାକେହି ପାତଙ୍କା, ଦସ୍ସନେନ ପହାତଙ୍କା। ପୁଙ୍କାଦିଯୋଗେ-ମାସେନ ପୁଙ୍କୋ ମାସପୁଙ୍କୋ। ଏୱଂ ମାତୁସଦିସୋ, ମାତୁସମୋ। ଏକୂନୱୀସତି, ସୀଲୱିକଲୋ, ଅସିକଲହୋ, ୱାଚାନିପୁଣୋ, ଯାୱକାଲିକସମ୍ମିସ୍ସଂ, ୱାଚାସଖିଲୋ । ସତ୍ଥାରା ସଦିସୋ ସତ୍ଥୁସଦିସୋ, ସତ୍ଥୁକପ୍ପୋ, ପୁଞ୍ଞେନ ଅତ୍ଥିକୋ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକୋ, ଗୁଣାଧିକୋ। ଦଧିନା ଉପସିତ୍ତଂ ଭୋଜନଂ ଦଧିଭୋଜନଂ, ଗୁଳେନ ସଂସଟ୍ଠୋ ଓଦନୋ ଗୁଳଓଦନୋ। କାରକସମ୍ବନ୍ଧୋ କ୍ରିଯାଯ କତୋ, ଉପସିତ୍ତାଦିକ୍ରିଯାନଂ ଅପଞ୍ଞାଯନେପି ୱୁତ୍ତିଯେୱୋ+ପସିତ୍ତାଦିକ୍ରିଯାନ+ମାଖ୍ୟାପନତୋ ନତ୍ଥା+ଯୁତ୍ତତ୍ଥତା। ଏୱଂ ଖୀରୋଦନୋ। ଅସ୍ସେନ ଯୁତ୍ତୋ ରଥୋ ଅସ୍ସରଥୋ, ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ, ଜମ୍ବୁଯା ପଞ୍ଞାତୋ ଲକ୍ଖିତୋ ଦୀପୋ ଜମ୍ବୁଦୀପୋ, ଏକେନ ଅଧିକା ଦସ ଏକାଦସ, ଜାତିଯା ଅନ୍ଧୋ ଜଚ୍ଚନ୍ଧୋ, ପକତିଯା ମେଧାୱୀ ପକତିମେଧାୱୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚତୁତ୍ଥୀତପ୍ପୁରିସୋ ତଦତ୍ଥ+ଅତ୍ଥ+ହିତ+ଦେଯ୍ୟାଦୀହି। ତଦତ୍ଥେ-କଥିନସ୍ସ ଦୁସ୍ସଂ କଥିନଦୁସ୍ସଂ, କଥିନଚୀୱରସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଚୀୱରଦୁସ୍ସଂ, ଚୀୱରମୂଲଂ, ଯାଗୁଯା ଅତ୍ଥାଯ ତଣ୍ଡୁଲା ଯାଗୁତଣ୍ଡୁଲା, ଭତ୍ତତଣ୍ଡୁଲା, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଭତ୍ତଂ ସଙ୍ଘଭତ୍ତଂ, ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ, ଏୱଂ ଗମିକଭତ୍ତଂ, ପାସାଦାଯ ଦଙ୍କଂ ପାସାଦଦଙ୍କଂ। ଏତ୍ଥ ଚା+ଯଂ ନିଚ୍ଚସମାସୋ, ତସ୍ସ ତିଲିଙ୍ଗତା ଚ-ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ୱିହାରୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘତ୍ଥୋ ୱିହାରୋ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘତ୍ଥା ଯାଗୁ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘତ୍ଥଂ ଚୀୱରଂ। ଯସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଯଦତ୍ଥୋ, ଯଦତ୍ଥା, ଯଦତ୍ଥଂ। ଏୱଂ ତଦତ୍ଥୋ, ତଦତ୍ଥା, ତଦତ୍ଥଂ। ତଥା ଲୋକହିତୋ। ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଦେଯ୍ୟଂ ବୁଦ୍ଧଦେଯ୍ୟଂ ପୁପ୍ଫଂ। ସଙ୍ଘଦେଯ୍ୟଂ ଚୀୱରଂ। ଇଧ ନ ହୋତି ''ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦାତଙ୍କଂ''।

ପଞ୍ଚମୀତପ୍ପୁରିସୋ ଅପଗମନ+ଭଯ+ୱିରତି+ମୋଚନତ୍ଥାଦୀହି। ମେଥୁନସ୍ମା ଅପେତୋ ମେଥୁନାପେତୋ, ଏୱଂ ପଲାପଗତୋ, ନଗରନିଗ୍ଗତୋ, ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ, କାମତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତଂ କାମନିକ୍ଖନ୍ତଂ, ରୁକ୍ଖଗ୍ଗା ପତିତୋ ରୁକ୍ଖଗ୍ଗପତିତୋ, ସାସନଚ୍ଚୁତୋ, ଆପତ୍ତି- ୱୁଟ୍ଠାନଂ , ଧରଣୀତଲଗ୍ଗତୋ, ସଙ୍କଭୱେହି ନିସ୍ସଟୋ ସଙ୍କଭୱନିସ୍ସଟୋ। ଭଯତାଦିଯୋଗେ-ରାଜତୋ ଭଯଂ ରାଜଭଯଂ, ଚୋରଭଯଂ, ଅମନୁସ୍ସଭଯଂ, ଅଗ୍ଗିଭଯଂ, ପାପଭୀତୋ, ପାପଭୀରୁକୋ। ଅକତ୍ତଙ୍କତୋ ୱିରତି ଅକତ୍ତଙ୍କୱିରତି, ଏୱଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତୱିରତି। ବନ୍ଧନା ମୁତ୍ତୋ ବନ୍ଧନମୁତ୍ତୋ, ୱନମୁତ୍ତୋ, ବନ୍ଧନମୋକ୍ଖୋ। କମ୍ମସମୁଟ୍ଠିତଂ, ଉକ୍କଟ୍ଠୁକ୍କଟ୍ଠଂ, ଓମକୋମକଂ। କ୍ୱଚି ୱୁତ୍ତିଯେୱ, କମ୍ମତୋ ଜାତଂ କମ୍ମଜଂ, ଏୱଂ ଚିତ୍ତଜଂ, ଉତୁଜଂ, ଆହାରଜଂ। ଇଧ ନ ହୋତି 'ପାସାଦା ପତିତୋ'।

ଛଟ୍ଠୀତପ୍ପୁରିସୋ ରଞ୍ଞୋ ପୁତ୍ତୋ ରାଜପୁତ୍ତୋ, ଏୱଂ ରାଜପୁରିସୋ, ଆଚରିଯପୂଜକୋ, ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ, ବୁଦ୍ଧରୂପଂ, ଜିନୱଚନଂ, ସମୁଦ୍ଦଘୋସୋ, ଧଞ୍ଞାନଂ ରାସି ଧଞ୍ଞରାସି, ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧୋ, ଫଲରସୋ, କାଯସ୍ସ ଲହୁତା କାଯଲହୁତା। ମରଣସ୍ସତି, ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ଅଯସ୍ସ ପତ୍ତୋ ଅଯୋପତ୍ତୋ, ଏତ୍ଥ ''ମନାଦ୍ୟାପାଦୀନ+ମୋ ମଯେ ଚେ''ତି ଓ। ଏୱଂ ସୁୱଣ୍ଣକଟାହଂ, ପାନୀଯଥାଲକଂ, ସପ୍ପିକୁମ୍ଭୋ, ଦେୱାନଂ ରାଜା ଦେୱରାଜା। ପୁମସ୍ସ ଲିଙ୍ଗଂ ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗଂ, ''ପୁଂ ପୁମସ୍ସୱା''ତି ପୁମସ୍ସ ପୁଂ, ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ, ଲସ୍ସ ଦ୍ୱିଭାୱୋ ଚ। ହତ୍ଥିପଦଂ, ଇତ୍ଥିରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ, ଜମ୍ବୁସାଖା, ଏତ୍ଥ ଈକାରୂକାରାନଂ ରସ୍ସୋ। ବହୁଲାଧିକାରା ନ୍ତ+ମାନ+ନିଦ୍ଧାରିଯ+ପୂରଣ+ଭାୱ+ତିତ୍ତତ୍ଥେହି ନ ହୋତି। ମମା+ନୁକୁଙ୍କଂ, ମମା+ନୁକୁରୁମାନୋ, ଗୁନ୍ନଂ କଣ୍ହା ସମ୍ପନ୍ନଖୀରତମା, ସିସ୍ସାନଂ ପଞ୍ଚମୋ, ପଟସ୍ସ ସୁତ୍ତତା। କ୍ୱଚି ହୋତେୱ 'ୱତ୍ତମାନସାମୀପ୍ୟଂ'। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ସୁକ୍କା ଦନ୍ତାତି ସାପେକ୍ଖତାଯ ନ ହୋତି। ଫଲାନଂ ତିତ୍ତୋ, ଫଲାନ+ମାସିତୋ, ଫଲାନଂ ସୁହିତୋ। ''ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଉଚ୍ଚଂ ଗେହଂ''ତି ସାପେକ୍ଖତାଯ ନ ହୋତି। ''ରଞ୍ଞୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତକସ୍ସ ଧନଂ''ତି ଧନସମ୍ବନ୍ଧେ ଛଟ୍ଠୀତି ପାଟଲିପୁତ୍ତକେନ ସମ୍ବନ୍ଧାଭାୱା ନ ହୋତି। ''ରଞ୍ଞୋ ଗୋ ଚ ଅସ୍ସୋ ଚ ପୁରିସୋ ଚା''ତି ଭିନ୍ନତ୍ଥତାଯ ୱାକ୍ୟମେୱ। ରଞ୍ଞୋ ଗୱସ୍ସପୁରିସା ରାଜଗୱସ୍ସପୁରିସାତି ୱୁତ୍ତି ହୋତେୱ, ଏକତ୍ଥୀଭାୱା। ସମ୍ବନ୍ଧୀସଦ୍ଦାନଂ ପନ ନିଚ୍ଚସାପେକ୍ଖତ୍ତେପି ଗମକତ୍ତା ସମାସୋ, ଗମକତ୍ତମ୍ପି ହି ସମାସସ୍ସ ନିବନ୍ଧନଂ, ଯଥା ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଗୁରୁକୁଲଂ, ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋତିଆଦି।

ସତ୍ତମୀତପ୍ପୁରିସୋ ରୂପେ ସଞ୍ଞା ରୂପସଞ୍ଞା, ଏୱଂ ରୂପସଞ୍ଚେତନା, ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ। ଚକ୍ଖୁମ୍ହି ସନ୍ନିସ୍ସିତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଧମ୍ମେ ରତୋ ଧମ୍ମରତୋ, ଧମ୍ମାଭିରତି, ଧମ୍ମରୁଚି, ଧମ୍ମଗାରୱୋ, ଧମ୍ମେସୁ ନିରୁତ୍ତି ଧମ୍ମନିରୁତ୍ତି, ଦାନାଧିମୁତ୍ତି, ଭୱନ୍ତରକତଂ। ଦସ୍ସନେ ଅସ୍ସାଦୋ ଦସ୍ସନସ୍ସାଦୋ। ଅରଞ୍ଞେ ୱାସୋ ଅରଞ୍ଞୱାସୋ, ୱିକାଲଭୋଜନଂ, କାଲୱସ୍ସଂ, ୱନପୁପ୍ଫଂ, ୱନମହିସୋ, ଗାମସୂକରୋ, ସମୁଦ୍ଦମଚ୍ଛା, ଆୱାଟକଚ୍ଛପୋ, ଆୱାଟମଣ୍ଡୂକୋ, କୂପମଣ୍ଡୂକୋ, ତିତ୍ଥନାୱା। ଇତ୍ଥୀସୁ ଧୁତ୍ତୋ ଇତ୍ଥିଧୁତ୍ତୋ, ଅକ୍ଖଧୁତ୍ତୋ। ଛାଯାଯଂ ସୁକ୍ଖୋ ଛାଯାସୁକ୍ଖୋ, ଅଙ୍ଗାରପକ୍କଂ, ଚାରକୱନୋ। କ୍ୱଚି ୱୁତ୍ତିଯେୱ, ୱନେ ଚରତୀତି ୱନଚରକୋ, କୁଚ୍ଛିମ୍ହି ସଯନ୍ତୀତି କୁଚ୍ଛିସଯା, ଥଲେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଥଲଟ୍ଠୋ, ଜଲଟ୍ଠୋ, ପଙ୍କତଟ୍ଠୋ, ମଗ୍ଗଟ୍ଠୋ। ପଙ୍କେ ଜାତଂ ପଙ୍କଜଂ, ସରୋରୁହ+ମିଚ୍ଚାଦି। ଇଧ ନ ହୋତି, ଭୋଜନେ ମତ୍ତଞ୍ଞୁତା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ ଗୁତ୍ତଦ୍ୱାରତା, ଆସନେ ନିସିନ୍ନୋ, ଆସନେ ନିସୀଦିତଙ୍କଂ।

୧୧। ୱିସେସନ+ମେକତ୍ଥେନ

ୱିସେସନଂ ସ୍ୱାଦ୍ୟନ୍ତଂ ୱିସେସ୍ୟେନ ସ୍ୱାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସମାନାଧିକରଣେନସହେ+କତ୍ଥଂ ହୋତି।

ସମାନତ୍ଥେ ପଦେ ଯତ୍ଥ, ଭେଦ୍ୟଭେଦକୱାଚକେ;

ୱିସେସନସମାସୋ+ଯଂ, ୱିସେସ୍ୟତ୍ଥପଧାନତୋ।

ୱିସେସ୍ୟଗତ+ମେୱ+ତ୍ର, ଲିଙ୍ଗ+ମେତଂ ପରଂ ତତୋ;

କମ୍ମଧାରଯ+ମିଚ୍ଛେ+ସ, ସମାସୋ+ଞ୍ଞେହି ସଞ୍ଞିତୋ।

ସୁତ୍ତେ ୱିସେସ୍ୟେନାତି ଅୱୁତ୍ତେପି ୱିସେସନସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧୀସଦ୍ଦତ୍ତା ସାମତ୍ଥିଯତୋ ଲବ୍ଭମାନଆକଡ୍ଢିତସଦ୍ଦଂ ପତି ''ୱିସେସ୍ୟେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ସାମଞ୍ଞୱତ୍ଥୁ ଯା ୱତ୍ଥ+ନ୍ତରତୋ ତୁ ୱିସେସିଯ;

ଏକପ୍ପକାରେ ଠପନା, ୱିସେସନ+ମିତୀ+ରିତଂ।

ଏକପ୍ପକାରଗଂ ୱତ୍ଥୁ, ୱିସେସ୍ୟନ୍ତି ପୱୁଚ୍ଚତି;

ପଦାନି ଯାନି ଯାନେୱ, ସମ୍ବନ୍ଧ+ମୁପଯନ୍ତି+ହ;

ଗମ୍ଯତେ କାମଚାରେନ, ୱିସେସନ+ୱିସେସ୍ୟତାତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ଉପ୍ପଲଦ୍ଦଙ୍ଗ ରତ୍ତୁପ୍ପଲାଦିତୋ ୱିସେସଯତୀତି ନୀଲସଦ୍ଦୋ ୱିସେସନଂ। ତେନ ୱିସେସିଯତୀତି ଉପ୍ପଲସଦ୍ଦୋ ୱିସେସ୍ୟଂ। ଅପି ଚ ଭମର+ଙ୍ଗାରାଦିସାମଞ୍ଞ ନୀଲତ୍ଥତୋ ୱିସେସିଯତୀତି ନୀଲଂ ୱିସେସ୍ୟଂ। ନ ୱତ୍ଥାଦୀନଂ, ଉପ୍ପଲସ୍ସେୱାତି ୱିସେସନତୋ ଉପ୍ପଲଂ ୱିସେସନଂତି କାମଚାରେନେତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅପି ଚ –

ପରିତୋ ଅଯନ୍ତୁ+ନେନ+ତ୍ଥା, ପରିଯାଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି;

ଗୋୱାଚାତି ପୱୁତ୍ତେ ତୁ, ୱାଚତ୍ଥୋ ତୁ ୱିସେସନଂ।

ୱିସେସ୍ୟେ ଦିସ୍ସମାନା ଯା, ଲିଙ୍ଗ+ସଂଖ୍ୟା+ୱିଭତ୍ତିଯୋ;

ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣେ ଭିଯ୍ୟୋ, କତ୍ତବ୍ବା ତା ୱିସେସନେତି –

ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମହନ୍ତୋ+ଚ୍ଚାଦୀସୁ ସମାନଲିଙ୍ଗାଦଯୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଭିଯ୍ୟୋତି କିଂ, ଦେୱା ପମାଣଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୋ ଚ ଛବ୍ବିଧୋ ୱିସେସନପୁବ୍ବପଦୋ, ୱିସେସନୁତ୍ତରପଦୋ, ୱିସେସନୋଭଯପଦୋ, ଉପମାନୁତ୍ତରପଦୋ, ସମ୍ଭାୱନାପୁବ୍ବପଦୋ, ଅୱଧାରଣପୁବ୍ବପଦୋତି।

ତତ୍ଥ ୱିସେସନପୁବ୍ବପଦେ ତାୱ-ମହନ୍ତୋ ଚ ସୋ ପୁରିସୋ ଚାତି ୱାକ୍ୟେ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନ ସମାସୋ। ''ଟ ନ୍ତ+ନ୍ତୁନଂ''ତି ନ୍ତସ୍ସ ଟାଦେସେ ଦୀଘୋ ହୋତି, ମହାପୁରିସୋ, ମହାପୁରିସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱାକ୍ୟେ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଭାୱ ପକାସନତ୍ଥଂ ଚ+ତ-ସଦ୍ଦପଯୋଗୋ। ୱୁତ୍ତିଯନ୍ତୁ ସମାସେନେୱ ତପ୍ପକାସନତୋ ନ ତପ୍ପଯୋଗୋ। ଏୱ+ମଞ୍ଞତ୍ରାପି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନ+ମପ୍ପଯୋଗୋ। ଏୱଂ ମହାୱୀରୋ, ମହାମୁନି। ମହନ୍ତଞ୍ଚ ତଂ ବଲଞ୍ଚାତି ମହାବଲଂ, ମହବ୍ଭଯଂ। ସନ୍ତୋ ଚ ସୋ ପୁରିସୋ ଚାତି ସପ୍ପୁରିସୋ। ତଥା ପୁବ୍ବପୁରିସୋ, ଅପରପୁରିସୋ, ପଠମପୁରିସୋ, ମଜ୍ଝିମପୁରିସୋ, ଉତ୍ତମପୁରିସୋ, ପରପୁରିସୋ, ସେତହତ୍ଥୀ, କଣ୍ହସପ୍ପୋ, ନୀଲୁପ୍ପଲଂ, ରତ୍ତୁପ୍ପଲଂ, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ। କ୍ୱଚି ନ ହୋତି, ପୁଣ୍ଣୋ ମନ୍ତାନୀପୁତ୍ତୋ, ଚିତ୍ତୋ ଗହପତି। ପୁମା ଚ ସୋ କୋକିଲୋ ଚାତି ପୁଙ୍କୋକିଲୋ, ଉତ୍ତରପଦେ

ପୁମସ୍ସ ପୁଂ ହୋତି। ଏୱଂ ପୁନ୍ନାଗୋ।

ଖତ୍ତିଯା ଚ ସା କଞ୍ଞା ଚାତି ଖତ୍ତିଯକଞ୍ଞା।

୬୭। ଇତ୍ଥିଯଂ ଭାସିତପୁମି+ତ୍ଥୀ ପୁମେୱେ+କତ୍ଥେତି

ଭାସିତପୁମା ଇତ୍ଥୀ ପୁମେୱ ହୋତୀତି ପୁମ୍ଭାୱା ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯାନଂ ନିୱତ୍ତି ହୋତି। ଏୱଂ ରତ୍ତଲତା, ଦୁତିଯଭିକ୍ଖା। ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଚ ସା ଦାରିକା ଚାତି ବ୍ରାହ୍ମଣଦାରିକା, ନାଗମାଣୱିକା। ଇତ୍ଥିଯନ୍ତି କିଂ, କୁମାରିରତନଂ, ସମଣିପଦୁମଂ। ଭାସିତପୁମାତି କିଂ, ଗଙ୍ଗାନଦୀ, ତଣ୍ହାନଦୀ , ପଥୱୀଧାତୁ। ପୁରତ୍ଥିମୋ ଚ ସୋ କାଯୋ ଚାତି ପୁରତ୍ଥିମକାଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ କାଯେକଦେସେ କାଯସଦ୍ଦୋ। ଏୱଂ ପଚ୍ଛିମକାଯୋ, ଉପରିମକାଯୋ, ହେଟ୍ଠିମକାଯୋ, ସବ୍ବକାଯୋ, ନୱାୱାସୋ, କତରନିକାଯୋ, ହେତୁପଚ୍ଚଯୋ। ଜୀୱିତପ୍ପଧାନଂ ନୱକଂ ଜୀୱିତନୱକ+ମିଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସନୁତ୍ତରପଦେ ଥେରା+ଚରିଯ+ପଣ୍ଡିତା ୱିସେସନଂ ପରଞ୍ଚ ଭୱତି। ଯଥା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଚ ସୋ ଥେରୋ ଚାତି ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରୋ, ଏୱଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରୋ, ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରୋ, ବୁଦ୍ଧଘୋସାଚରିଯୋ, ଧମ୍ମପାଲାଚରିଯୋ, ଆଚରିଯଗୁତ୍ତିଲୋ ୱା। ମହୋସଧୋ ଚ ସୋ ପଣ୍ଡିତୋ ଚାତି ମହୋସଧପଣ୍ଡିତୋ, ଏୱଂ ୱିଧୁରପଣ୍ଡିତୋ।

ୱିସେସନୋଭଯପଦେ ଯଥା-ସୀତଞ୍ଚ ତଂ ଉଣ୍ହଞ୍ଚାତି ସୀତୁଣ୍ହଂ, ସିନିଦ୍ଧୋ ଚ ସୋ ଉଣ୍ହୋ ଚାତି ସିନିଦ୍ଧୁଣ୍ହୋ ମାସୋ। ଖଞ୍ଜୋ ଚ ସୋ ଖୁଜ୍ଜୋ ଚାତି ଖଞ୍ଜଖୁଜ୍ଜୋ, ଏୱଂ ଅନ୍ଧବଧିରୋ, କତାକତଂ, ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ, ଉଚ୍ଚାୱଚଂ, ଛିନ୍ନଭିନ୍ନଂ, ଗତପଚ୍ଚାଗତଂ। କ୍ୱଚି ପୁବ୍ବକାଲସ୍ସାପି ପରନିପାତୋ, ୱାସିତୋ ଚ ସୋ ଲିତ୍ତୋ ଚାତି ଲିତ୍ତୱାସିତୋ, ଏୱଂ ନଗ୍ଗମୁସିତୋ, ସିତ୍ତସମ୍ମଟ୍ଠୋ, ଭଟ୍ଠଲୁଞ୍ଚିତୋ।

ଉପମାନୁତ୍ତରପଦେ ଉପମାନଭୂତଂ ୱିସେସନଂ ପରଂ ଭୱତି, ଯଥା ସୀହୋତି ୱୁତ୍ତେ ଉପଚରିତା+ନୁପଚରିତସୀହାନଂ ସାମଞ୍ଞପ୍ପତୀତିଯଂ ମୁନିସଦ୍ଦୋ ୱିସେସେତି। ଏତ୍ଥ ଚ –

ଉପମାନୋ+ପମେଯ୍ୟାନଂ, ସଧମ୍ମତ୍ତଂ ସିଯୋ+ପମା।

ସା ଚ ୱତ୍ଥୁ+ୱଣ୍ଣ+ଆକାରାନଂ ସାମ୍ୟେନ ହୋତି। ସୀହୋୱ ସୀହୋ, ମୁନି ଚ ସୋ ସୀହୋ ଚାତି ମୁନିସୀହୋ, ମୁନିୱସଭୋ, ମୁନିପୁଙ୍ଗୱୋ , ବୁଦ୍ଧନାଗୋ, ବୁଦ୍ଧାଦିଚ୍ଚୋ। ରଂସୀ ୱିଯ ରଂସୀ, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚ ସୋ ରଂସୀ ଚାତି ସଦ୍ଧମ୍ମରଂସୀ, ଏୱଂ ୱିନଯସାଗରୋ। ପୁଣ୍ଡରିକମିୱ ପୁଣ୍ଡରିକୋ, ସମଣୋ ଚ ସୋ ପୁଣ୍ଡରିକୋ ଚାତି ସମଣପୁଣ୍ଡରିକୋ, ସମଣପଦୁମୋ। ଚନ୍ଦୋ ୱିଯ ଚନ୍ଦୋ, ମୁଖଞ୍ଚ ତଂ ଚନ୍ଦୋ ଚାତି ମୁଖଚନ୍ଦୋ, ମୁଖପଦୁମଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସମ୍ଭାୱନାପୁବ୍ବପଦେ ଯଥା-ଧମ୍ମୋତି ବୁଦ୍ଧି ଧମ୍ମବୁଦ୍ଧି, ଏୱଂ ଧମ୍ମସଞ୍ଞା, ଧମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ, ଧମ୍ମସମ୍ମତୋ, ପାଣସଞ୍ଞିତା, ଅସୁଭସଞ୍ଞା, ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଧାତୁସଞ୍ଞା, ଅତ୍ତସଞ୍ଞା, ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅୱଧାରଣପୁବ୍ବପଦେ ଯଥା-ଗୁଣୋ ଏୱ ଧନଂ ଗୁଣଧନଂ, ଏୱଂ ସଦ୍ଧାଧନଂ, ସୀଲଧନଂ, ପଞ୍ଞାରତନଂ, ଚକ୍ଖୁ ଏୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଏୱଂ ଚକ୍ଖାଯତନଂ, ଚକ୍ଖୁଧାତୁ, ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରଂ, ରୂପାରମ୍ମଣ+ମିଚ୍ଚାଦି।

ୱିସେସନ+ୱିସେସ୍ସେହି, କ୍ରିଯାଯ ଚ ସହେ+ରିତୋ;

ତେସଂ ଭାୱଂ ୱିୱେଚେତା, ନିପାତୋ ବ୍ଯୱଚ୍ଛିନ୍ଦତି।

ଅଯୋଗ+ମଞ୍ଞଯୋଗଞ୍ଚ, ଅଚ୍ଚନ୍ତାଯୋଗ+ମେୱ+ତି;

ୱିୱକ୍ଖାତୋ ପଯୁତ୍ତୋପି, ଏୱତ୍ଥୋ ଞାଯତେ ଯତୋ।

ବ୍ଯୱଚ୍ଛେଦଫଲଂ ୱାକ୍ୟଂ, ତତୋ ଚିତ୍ତୋ ଧନୁଦ୍ଧରୋ;

ପାଣ୍ଡୋ ଧନୁଦ୍ଧରୋ ନୀଲୁ+ପ୍ପଲ+ମତ୍ଥୀତି ତଂ ଯଥା।

ଏତ୍ଥ ନିପାତୋତି ଏୱ-ଇତିନିପାତୋ, ଅପ୍ପଯୁତ୍ତୋପି ଏୱସଦ୍ଦୋ ଏୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ – ‘‘ଚିତ୍ତୋ ଧନୁଦ୍ଧରୋ ଏୱା’’ତି ୱିସେସନେନ ଯୁତ୍ତୋ ଅଯୋଗୱିୱଚ୍ଛେଦକୋ, ଧନୁନା ଯୋଗେ ପତିଟ୍ଠାପନତୋ ‘‘ପାଣ୍ଡୋ ଏୱ ଧନୁଦ୍ଧରୋ’’ତି ୱିସେସ୍ସେନ ଯୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞଯୋଗୱିୱଚ୍ଛେଦକୋ, ଧନୁଦ୍ଧରତ୍ତସ୍ସ ପାଣ୍ଡସଂଖାତଅଜ୍ଜୁନେ ଏୱ ପତିଟ୍ଠାପନତୋ। ‘‘ନୀଲୁପ୍ପଲ+ମତ୍ଥେୱା’’ତି କ୍ରିଯାଯ ଯୁତ୍ତୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତାଯୋଗୱିୱଚ୍ଛେଦକୋ, ନୀଲୁପ୍ପଲସ୍ସ ସବ୍ଭାୱେଯେୱ ପତିଟ୍ଠାପନତୋ।

୨୧। ସଂଖ୍ୟାଦି

ଏକତ୍ଥେ ସମାହାରେ ସଂଖ୍ୟାଦି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ଭୱତି। ତଯୋ ଲୋକା ସମାହଟା=ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପିଣ୍ଡିତା, ତିଣ୍ଣଂ ଲୋକାନଂ ସମାହାରୋତି ୱା ୱାକ୍ୟେ ୱିସେସନସମାସେ କତେ ଇମିନା ନପୁଂସକତ୍ତଂ ଭୱତି। ସମାହାରସ୍ସେ+କତ୍ତା ଏକୱଚନମେୱ, ତିଲୋକଂ, ଭୋ ତିଲୋକ, ତିଲୋକଂ, ତିଲୋକେନ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ତଯୋ ଦଣ୍ଡା ତିଦଣ୍ଡଂ, ତୀଣି ମଲାନି ସମାହଟାନି, ତିଣ୍ଣଂ ମଲାନଂ ସମାହାରୋତି ୱା ତିମଲଂ, ତିଲକ୍ଖଣଂ, ଚତୁସଚ୍ଚଂ, ପଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦଂ, ଛଟ୍ଠାଯତନଂ, ସତ୍ତାହଂ, ଅଟ୍ଠସୀଲଂ, ନୱଲୋକୁତ୍ତରଂ, ଦସସୀଲଂ, ସତଯୋଜନଂ। ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିଯୋ ସମାହଟା ଦ୍ୱିରତ୍ତଂ।

୧୨। ନଞ୍ଚ

ନତ୍ତଚ୍ଛେତଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥଂ ହୋତି। ଞ୍ଚକାରୋ ‘‘ଟ ନଞ୍ଚସ୍ସା’’ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ ‘ପାମନପୁତ୍ତାଦୀସୁ ନସ୍ସ ଟୋ ମା ହୋତୂ’ତି। ନ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ‘‘ଟ ନଞ୍ଚସ୍ସା’’ତି ନସ୍ସ ଟାଦେସୋ। ଞ୍ଚ-କାରୋ ଏତ୍ଥେୱ ୱିସେସନତ୍ଥୋ।

ନ-ନିସେଧୋ ସତୋ ଯୁତ୍ତୋ, ଦେସାଦିନିଯମଂ ୱିନା;

ଅସତୋ ୱା+ଫଲୋ ତସ୍ମା, କଥ+ମବ୍ରାହ୍ମଣୋତିଚେ।

ନିସେଧତ୍ଥାନୁୱାଦେନ, ପଟିସେଧୱିଧିଂ କ୍ୱଚି;

ପରସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଞାଣତ୍ତା+ଖ୍ୟାପନାଯୋ+ପପଜ୍ଜତେ।

ଦୁୱିଧୋ ଚ+ସ୍ସ ନସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ପସଜ୍ଜପଟିସେଧ+ପରିଯୁଦାସୱସେନ। ତତ୍ଥ ଯୋ ‘‘ଅସୂରିକପସ୍ସାରାଜଦାରା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥସ୍ସ ସବ୍ବଦା ଅଭାୱଂ ଦୀପେତି, ସୋ ପସଜ୍ଜପଟିସେଧୱାଚୀ ନାମ। ଯୋ ପନ ‘‘ଅବ୍ରାହ୍ମଣ+ମାନଯା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଉତ୍ତରପଦତ୍ଥଂ ପରିଯୁଦାସିତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତଂସଦିସେ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି କାରିଯଂ ପଟିପାଦଯତି, ସୋ ପରିଯୁଦାସୱାଚୀ ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ପସଜ୍ଜପଟିସେଧସ୍ସ, ଲକ୍ଖଣଂ ୱତ୍ଥୁନତ୍ଥିତା;

ୱତ୍ଥୁତୋ+ଞ୍ଞତ୍ର ଯା ୱୁତ୍ତି, ପରିଯୁଦାସଲକ୍ଖଣଂ।

ଯତ୍ର ଅବ୍ରାହ୍ମଣାଦୀସ୍ୱ, ୱତ୍ଥୁଂ ପରିଯୁଦସ୍ସତି;

ତକ୍ରିଯାଯୁତ୍ତରାଜାଦିଂ, ୱଦେ ସୋ ପରିଯୁଦାସକୋ।

ପସଜ୍ଜପଟିସେଧୋ ତୁ, ୱତ୍ଥନ୍ତର+ମନାଦିଯ;

କିଞ୍ଚିୱତ୍ଥୁନିସେଧସ୍ସ, ପସଙ୍ଗୋ ନ ଭୱେଯ୍ୟ ସୋ।

ତଦଞ୍ଞୋ ଚ ତଂୱିରୁଦ୍ଧୋ,

ତଦଭାୱୋ ଚ ନଞ୍ଞତ୍ଥୋ।

ତଦଞ୍ଞତ୍ଥେ – ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣତୋ ଅଞ୍ଞୋ ତଂସଦିସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଅମନୁସ୍ସୋ, ଅସ୍ସମଣୋ, ନ ବ୍ୟାକତା ଅବ୍ୟାକତା ଧମ୍ମା। ତବ୍ବିରୁଦ୍ଧତ୍ଥେ-ନ କୁସଲା ଅକୁସଲା, କୁସଲପଟିପକ୍ଖାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଅଲୋଭୋ, ଅମିତ୍ତୋ, ଅଯଂ ପରିୟୁଦାସନଯୋ। ତଦଭାୱେ-ନ କତ୍ୱା ଅକତ୍ୱା, ଅକାତୁନ ପୁଞ୍ଞଂ, ଅକରୋନ୍ତୋ, ଅଭାୱୋ ଭୱତି। ଅଯଂ ପସଜ୍ଜପଟିସେଧନଯୋ।

ଏତ୍ଥ ଚ ଉଭୋସୁ ପରିୟୁଦାସେ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଅଞ୍ଞୋ ବ୍ରାହ୍ମଣଧମ୍ମେ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତୋ ଖତ୍ତିଯାଦି ବ୍ରାହ୍ମଣସଦିସୋୱ ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ୱୁତ୍ତେ ପତୀଯତେ। ଇତରସ୍ମିଂ ପନ ପକ୍ଖେ କେନଚି ସଂସଯନିମିତ୍ତେନ ଖତ୍ତିଯାଦୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି ୱୁତ୍ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଞାଣନିୱୁତ୍ତି କରୀଯତି ''ବ୍ରାହ୍ମଣୋ+ଯଂ ନ ଭୱତି ଅବ୍ରାହ୍ମଣୋ''ତି, ବ୍ରାହ୍ମଣଉଚ୍ଚାସିତୋ ନ ଭୱତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ସଦିସତ୍ତଂ ୱିନା ମିଚ୍ଛାଞାଣାସମ୍ଭୱା ପଯୋଗସାମତ୍ଥିଯା ଚ ସଦିସପଟିପତ୍ତି, ତଗ୍ଗତା ଚ ଲିଙ୍ଗ+ସଙ୍ଖ୍ୟା ଭୱନ୍ତି। ଅତୋଯେୱ ଉଚ୍ଚତେ ''ନଞ୍ଞିୱଯୁତ୍ତ+ମଞ୍ଞସଦିସାଧିକରଣେ, କଥା ହି ଅତ୍ଥସମ୍ପଚ୍ଚଯୋ''ତି।

୭୫। ଅନ ସରେତି

ନଞ୍ଞସଦ୍ଦସ୍ସ ସରେ ଅନ, ନ ଅସ୍ସୋ ଅନସ୍ସୋ, ନ ଅରିଯୋ ଅନରିଯୋ। ଏୱଂ ଅନିସ୍ସରୋ, ଅନିଟ୍ଠୋ, ଅନାସୱୋ। ନ ଆଦାଯ ଅନାଦାଯ, ଅନୋଲୋକେତ୍ୱା ଇଚ୍ଚାଦି। ବହୁଲାଧିକାରା ଅଯୁତ୍ତତ୍ଥେହି କେହିଚି ହୋତି। ପୁନ ନ ଗୀଯନ୍ତୀତି ଅପୁନଗେଯ୍ୟା ଗାଥା, ଅନୋକାସଂ କାରେତ୍ୱା, ଅମୂଲାମୂଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅଚନ୍ଦମୁଲ୍ଲୋକିକାନି ମୁଖାନି, ଅସଦ୍ଧଭୋଜୀ, ଅଲୱଣଭୋଜୀ।

୧୩। କୁପାଦଯୋ ନିଚ୍ଚ+ମସ୍ୟାଦିୱିଧିମ୍ହି

କୁସଦ୍ଦୋ ପାଦଯୋ ଚ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେନ ସହେ+କତ୍ଥା ହୋନ୍ତି ନିଚ୍ଚଂ ସ୍ୟାଦିୱିଧିୱିସଯତୋ+ଞ୍ଞତ୍ଥ। ଏତ୍ଥ ଅବ୍ୟଭିଚାରିପାଦିସହଚରଣତ୍ଥେନ କୁଇତି ନିପାତୋୱ, ନ ପଥୱୀୱାଚକୋ କୁସଦ୍ଦୋ। ସ୍ୟାଦିୱିଧିୱିସଯୋ ନାମ ''ଲକ୍ଖଣିତ୍ଥମ୍ଭୂତା'' ଦିନା ପତିଆଦୀନଂ ୱିସଯେ କତଦୁତିଯା, ତଞ୍ଚ ଅନ୍ୱତ୍ଥମାସନ୍ତି ଅସଂଖ୍ୟସମାସ+ମିୱ ମା ହୋତୂତି ''ଅସ୍ୟାଦିୱିଧିମ୍ହୀ''ତି ନିସେଧୋ। କୁଚ୍ଛିତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କୁବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ନିଚ୍ଚସମାସତ୍ତା ଅସପଦେନ ୱିଗ୍ଗହୋ।

୧୦୭। ସରେ କଦ କୁସ୍ସୁ+ତ୍ତରତ୍ଥେ

କୁସ୍ସୁ+ତ୍ତରତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସରାଦୋ ଉତ୍ତରପଦେ କଦାଦେସୋ ହୋତି। ଇସକଂ ଉଣ୍ହଂ କଦୁଣ୍ହଂ, କୁଚ୍ଛିତଂ ଅନ୍ନଂ କଦନ୍ନଂ, କଦସନଂ। ସରେତି କିଂ, କୁପୁତ୍ତା, କୁଦାରା, କୁଦାସା, କୁଦିଟ୍ଠି।

୧୦୮। କା+ପ୍ପତ୍ଥେ

ଅପ୍ପତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ କୁସ୍ସ କା ହୋତୁ+ତ୍ତରପଦେ। ଅପ୍ପକଂ ଲୱଣଂ କାଲୱଣଂ। ଏୱଂ କାପୁପ୍ଫଂ।

୧୦୯। ପୁରିସେ ୱାତି

କୁସ୍ସ କା ୱା। କୁଚ୍ଛିତୋ ପୁରିସୋ କାପୁରିସୋ, କୁପୁରିସୋ ୱା। ପକଟ୍ଠୋ ନାଯକୋ ପନାଯକୋ, ପଧାନଂ ୱଚନଂ ପାୱଚନଂ ଭୁସଂ ୱଦ୍ଧଂ ପୱଦ୍ଧଂ ସରୀରଂ, ସମଂ ସମ୍ମା ୱା ଆଧାନଂ ସମାଧାନଂ, ୱିୱିଧା ମତି ୱିମତି, ୱିୱିଧୋ ୱିସିଟ୍ଠୋ ୱା କପ୍ପୋ ୱିକପ୍ପୋ, ଅଧିକୋ ଦେୱୋ ଅତିଦେୱୋ, ଏୱଂ ଅଧିଦେୱୋ, ଅଧିସୀଲଂ। ସୁନ୍ଦରୋ ଗନ୍ଧୋ ସୁଗନ୍ଧୋ, କୁଚ୍ଛିତୋ ଗନ୍ଧୋ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୋ, ସୁଟ୍ଠୁ କତଂ ସୁକତଂ, ଦୁଟ୍ଠୁ କତଂ ଦୁକ୍କତଂ ଅଭି ସିଞ୍ଚନଂ ଅଭିସେକୋତି ସନନ୍ତୋ, ଅତିସଯେନ କତ୍ୱା, କତଂ ପକରିତ୍ୱା, ପକତଂ, ଅତିସଯେନ ଥୁତଂ ଅତିତ୍ଥୁତଂ, ଅତିକ୍କମ୍ମ ଥୁତଂ ଅତିତ୍ଥୁତଂ, ଇସଂ କଲଆରୋ ଆକଲଆରୋ, ସୁଟ୍ଠୁ ବଦ୍ଧୋ ଆବଦ୍ଧୋ।

ପାଦଯୋ ଗତାଦ୍ୟତ୍ଥେ ପଠମାଯ

ପଗତୋ ଆଚରିଯୋ ପାଚରିଯୋ, ଏୱଂ ପନ୍ତେୱାସୀ।

ଅଚ୍ଚାଦୟୋ କନ୍ତାଦ୍ୟତ୍ଥେ ଦୁତିଯାଯ

ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ମଞ୍ଚଂ ଅତିମଞ୍ଚୋ। ଅତିମାଲୋ, ‘‘ଘପସ୍ସ+ନ୍ତସ୍ସା+ପ୍ପଧାନସ୍ସା’’ତି ମାଲାସଦ୍ଦେ ଘସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ଏୱଂ+ମୁପରିପି ଘପାନଂ ରସ୍ସୋ।

ଅୱାଦୟୋ କୁଟ୍ଠାଦ୍ୟତ୍ଥେ ତତିଯାଯ

ଅୱକୁଟ୍ଠଂ କୋକିଲାଯ ୱନଂ ଅୱକୋକିଲଂ, ଅୱମଯୂରଂ। ଅୱକୁଟ୍ଠନ୍ତି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ।

ପରିଯାଦୟୋ ଗିଲାନାଦ୍ୟତ୍ଥେ ଚତୁତ୍ଥିଯା

ପରିଗିଲାନୋ+ଜ୍ଝେନାଯ ପରିଯଜ୍ଝେନୋ।

ନ୍ୟାଦୟୋ କନ୍ତାଦ୍ୟତ୍ଥେ ପଞ୍ଚମିଯା

ନିକ୍ଖନ୍ତୋ କୋସମ୍ବିଯା ନିକ୍କୋସମ୍ବି। ଅସ୍ସାଦିୱିଧିମ୍ହୀତି କିଂ, ରୁକ୍ଖଂ ପତି ୱିଜ୍ଜୋତତେ।

୧୪। ଚୀ କ୍ରିଯତ୍ଥେହି

ଚୀପଚ୍ଚଯନ୍ତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତେହି ସହେ+କତ୍ଥୋ ହୋତି। ଅମଲୀନଂ ମଲୀନଂ କରିତ୍ୱାତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ ‘‘ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେ କରା+ସ+ଭୂଯୋଗେ ୱିକାରାଚୀ’’ତି ଚୀପଚ୍ଚଯେକତେ ଇମିନା ସମାସୋ। ଏତ୍ଥ ଚ-କାରୋ ‘‘ଚୀ କ୍ରିଯତ୍ଥେହୀ’’ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ। ‘‘ପ୍ପୋ ୱା ତ୍ୱାସ୍ସ ସମାସେ’’ତି ପ୍ପ ହୋତି, ପ-କାରୋ ‘‘ପ୍ପେ ସିସ୍ସା’’ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ। ମଲିନୀକରିଯ।

୧୫। ଭୂସନା+ଦରା+ନାଦରେସ୍ୱ+ଲଂ+ସା+ସାତି

ଭୂସନାଦୀସ୍ୱ+ତ୍ଥେସ୍ୱ+ଲ+ମାଦୟୋ ସଦ୍ଧା ଏକତ୍ଥା ହୋନ୍ତି। ଅଲଂ କରିତ୍ୱା ସକ୍କରିତ୍ୱା ଅସକ୍କରିତ୍ୱାତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ ସମାସେ କତେ ପ୍ପେ ଚ ‘‘ସା ସାଧିକରା ଚ ଚରିଚ୍ଚା’’ତି ଚାଦେସୋ ପରରୂପଞ୍ଚ। ଅଲଂକରିଯ, ସକ୍କଚ୍ଚ, ଅସକ୍କଚ୍ଚ।

୧୬। ଅଞ୍ଞେଚା+ତି ସୁତ୍ତେନ ସମାସେ କତେ... ଏତ୍ଥ ଯଥା ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରାତି ୱୁତ୍ତେ ପକରଣତୋ ଅଗ୍ଗଲ+ମିତି ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଏୱ+ମିଧାପି ନିପାତପଭାୱେ ଅଞ୍ଞେ ଚାତି ସାମଞ୍ଞଂ ଚେ+ତି ଆଗମାନୁସାରେନ ଲବ୍ଭମାନୱିଭତ୍ତ୍ୟନ୍ତପଟିରୂପନିପାତାୱ ୱିଞ୍ଞାଯନ୍ତି। ଅଗ୍ଗତୋ ଭୱିତ୍ୱା ପୁରୋଭୂୟ୍ୟ, ଅନ୍ତରହିତୋ ହୁତ୍ୱା ତିରୋଭୂଯ, ଅନ୍ତରଧାନଂ କତ୍ୱା ତିରୋକରିଯ, ଉରସି କତ୍ୱା ଉରସିକରିଯ, ମନସି କତ୍ୱା ମନସିକରିଯ, ମଜ୍ଝେ କତ୍ୱା ମଜ୍ଝେକରିଯ, ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଭୂଯ।

୧୭। ୱା+ନେକ+ଞ୍ଞତ୍ଥେ

ଅନେକଂ ସ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥେ ଏକତ୍ଥଂ ୱା ହୋତି।

ପଦନ୍ତରସ୍ସ ଯସ୍ସ+ତ୍ଥୋ, ପଧାନଂ ଲିଙ୍ଗ+ମସ୍ସ ଚ;

ସମାସୋ ସୋ+ଯ+ମଞ୍ଞତ୍ଥୋ, ବହୁବ୍ବୀହିପରୱ୍ହଯୋ।

ସୋ ଚ ନୱୱିଧୋ ଦ୍ୱିପଦୋ, ଭିନ୍ନାଧିକରଣୋ, ତିପଦୋ, ନ-ନିପାତପୁବ୍ବପଦୋ, ସହପୁବ୍ବପଦୋ, ଉପମାନପୁବ୍ବପଦୋ, ସଙ୍ଖ୍ୟୋଭଯପଦୋ, ଦିସନ୍ତରାଲତ୍ଥୋ, ବ୍ୟତିହାରଲକ୍ଖଣୋ ଚାତି।

୧। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିପଦୋ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣୋ କମ୍ମାଦୀସୁ ଛସୁ ୱିଭତ୍ୟତ୍ଥେସୁ ଭୱତି।

(କ) ତତ୍ଥ ଦୁତିଯତ୍ଥେ ତାୱ-ଆଗତା ସମଣା ଇମଂ ସଙ୍ଘାରାମନ୍ତି ଆଗତସମଣୋ ସଙ୍ଘାରାମୋ। ସୋ ଚ ଦୁୱିଧୋ ତଗ୍ଗୁଣା+ତଗ୍ଗୁଣୱସେନ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

ତଗ୍ଗୁଣୋ+ତଗ୍ଗୁଣୋ ଚେ+ତି,

ସୋ ସମାସୋ ଦ୍ୱିଧା ମତୋ।

ତଂ ଯଥା ‘ନୀଯତଂ ଲମ୍ବ-

କଣ୍ଣୋ+’ ‘ଯଂ ଦିଟ୍ଠସାଗରୋ’।

ତେସୁ ଯତ୍ଥ ୱିସେସନଭୂତୋ ଅତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥଗ୍ଗହଣେନ ଗୟ୍ହତି, ସୋ ତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ, ଯଥା ‘ଲମ୍ବକଣ୍ଣ+ମାନଯା’ତି। ଯତ୍ଥ ପନ ନ ଗୟ୍ହତି, ସୋ ଅତଗ୍ଗୁଣସଂୱିଞ୍ଞାଣୋ, ଯଥା ‘ବହୁଧନ+ମାନଯା’ତି।

ଇଧ ୱିସେସନସ୍ସ ପୁବ୍ବନିପାତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆଗତସଦ୍ଦୋ ଚ ସମଣସଦ୍ଦୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଦୁତିଯାୱିଭତ୍ୟତ୍ଥଭୂତେ ସଙ୍ଘାରାମସଙ୍ଖାତେ ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ୱତ୍ତନ୍ତି, ତତୋ ସମାସେନେୱ କମ୍ମତ୍ଥସ୍ସ ଅଭିହିତତ୍ତା ପୁନ ଦୁତିଯା ନ ହୋତି। ତଥା ଆଗତସମଣା ସାୱତ୍ଥି, ଆଗତସମଣଂ ଜେତୱନଂ। ପଟିପନ୍ନା ଅଦ୍ଧିକା ଯଂ ପଟିପନ୍ନଦ୍ଧିକୋ ପଥୋ, ଅଭିରୂଳ୍ହାୱ, ଣିଜାଯଂ ନାୱଂ ସା ଅଭିରୂଳ୍ହୱାଣିଜା ନାୱା।

(ଖ) ତତିଯତ୍ଥେ-ଜିତାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଯେନ ସୋ ଜିତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ ସମଣୋ, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମୋ, ପତ୍ତଧମ୍ମୋ, କତକିଚ୍ଚୋ। ୱିଜିତା ମାରା ଅନେନାତି ୱିଜିତମାରୋ ଭଗୱା, ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଧମ୍ମୋ। କରଣତ୍ଥେ-ଛିନ୍ନୋ ରୁକ୍ଖୋ ଯେନ ସୋ ଛିନ୍ନରୁକ୍ଖୋ ଫରସୁ।

(ଗ) ଚତୁତ୍ଥିଯତ୍ଥେ-ଦିନ୍ନୋ ସୁଙ୍କୋ ଯସ୍ସ ସୋ ଦିନ୍ନସୁଙ୍କୋ ରାଜା, ଦିନ୍ନଂ ଭୋଜନଂ ଅସ୍ସାତି ଦିନ୍ନଭୋଜନୋ।

(ଘ) ପଞ୍ଚମିଯତ୍ଥେ-ନିଗ୍ଗତା ଜନା ଯସ୍ମା ସୋ ନିଗ୍ଗତଜନୋ ଗାମୋ, ନିଗ୍ଗତୋ ଅଯୋ=ସୁଖଂ ଯସ୍ମାତି ନିରଯୋ, ନିକ୍କିଲେ- ସୋ । ଅପେତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅସ୍ମାତି ଅପେତୱିଞ୍ଞାଣୋ ମତକାଯୋ, ଅପଗତଭଯଭେରୱୋ ଅରହା।

(ଙ) ଛଟ୍ଠିଯତ୍ଥେ-ଛିନ୍ନା ହତ୍ଥା ଯସ୍ସ ସୋ ଛିନ୍ନହତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ପରିପୁଣ୍ଣସଙ୍କପ୍ପୋ ଖୀଣାସୱୋ, ୱୀତୋ ରାଗୋ ଅସ୍ସାତି ୱୀତରାଗୋ। ଦ୍ୱେ ପଦାନି ଅସ୍ସାତି ଦ୍ୱିପଦୋ, ଦ୍ୱିହତ୍ଥୋ ପଟୋ। ତେୱିଜ୍ଜୋତି ଏତ୍ଥ ତିୱିଜ୍ଜୋ ଏୱାତି ସକତ୍ଥେ ଣୋ ୱୁଦ୍ଧି ଚ। ଚତୁପ୍ପଦୋ, ପଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୂନି ଅସ୍ସାତି ପଞ୍ଚଚକ୍ଖୁ ଭଗୱା, ଛଳଭିଞ୍ଞୋ, ‘‘ଘପସ୍ସା’’ଦିନା ରସ୍ସତ୍ତଂ। ନୱଙ୍ଗଂ ସତ୍ଥୁସାସନଂ। ଦସବଲୋ, ଅନନ୍ତଞାଣୋ। ତୀଣି ଦସ ପରିମାଣ+ମେସଂତି ତିଦସା ଦେୱା, ଇଧ ପରିମାଣସଦ୍ଦସନ୍ନିମାନତୋ ଦସସଦ୍ଦୋ ସଙ୍ଖ୍ୟାନେ ୱତ୍ତତେ। ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଏତେସନ୍ତି ଇଦପ୍ପଚ୍ଚଯା, ଉତ୍ତରପଦେ ‘‘ଇମସ୍ସି+ଦଂ ୱା’’ତି ଇମସ୍ସ ଇଦଂ। କୋ ପଭୱୋ ଅସ୍ସାତି କିଂ ପଭୱୋ କାଯୋ। ୱିଗତଂ ମଲଂ ଅସ୍ସାତି ୱିମଲୋ, ସୁନ୍ଦରୋ ଗନ୍ଧୋ ଅସ୍ସାତି ସୁଗନ୍ଧଂ ଚନ୍ଦନଂ, ଏୱଂ ସୁସୀଲୋ, ସୁମୁଖୋ, କୁଚ୍ଛିତୋ ଗନ୍ଧୋ ଅସ୍ସାତି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧଂ କୁଣପଂ, ଦୁମ୍ମୁଖୋ, ଦୁଟ୍ଠୁ ମନୋ ଅସ୍ସାତି ଦୁମ୍ମନୋ, ଏୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ। ତପୋ ଏୱ ଧନଂ ଅସ୍ସାତି ତପୋଧନୋ। ଖନ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ବଲଂ ଅସ୍ସାତି ଖନ୍ତିବଲୋ। ଇନ୍ଦୋତି ନାମଂ ଏତସ୍ସାତି ଇନ୍ଦନାମୋ।

ଛନ୍ଦଜାତାଦୀସୁ ୱିସେସନୱିସେସିତବ୍ବାନଂ ଯଥିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଉଭଯଂ ପୁବ୍ବଂ ନିପତତି, କମାତିକ୍କମେ ପଯୋଜନାଭାୱା। ଜାତୋ ଛନ୍ଦୋ ଅସ୍ସାତି ଜାତଛନ୍ଦୋ, ଏୱଂ ଛନ୍ଦଜାତୋ। ସଞ୍ଜାତପୀତିସୋମନସ୍ସୋ, ପୀତିସୋମନସ୍ସସଞ୍ଜାତୋ। ମାସଜାତୋ, ଜାତମାସୋ। ଛିନ୍ନହତ୍ଥୋ, ହତ୍ଥଛିନ୍ନୋ।

ଦୀଘାଜଙ୍ଘା ଅସ୍ସାତି ଦୀଘଜଙ୍ଘୋ, ଏତ୍ଥ ପୁମ୍ଭାୱୋ, ‘‘ଘପସ୍ସା’’ଦିନା ରସ୍ସୋ ଚ। ତଥା ପହୂତଜିୱ୍ହୋ। ମହନ୍ତୀ ପଞ୍ଞା ଅସ୍ସାତି ମହାପଞ୍ଞୋ। ‘‘ଇତ୍ଥିଯଂ ଭାସିତପୁମି+ତ୍ଥୀ ପୁମେ+ୱେ+କତ୍ଥେ’’ତି ୱୀପଚ୍ଚଯାଭାୱେନେତସ୍ସ ଟାଦେସୋ ରସ୍ସତ୍ତଞ୍ଚ। ଇତ୍ଥିଯନ୍ତି କିଂ, ଖମାଧନୋ। ଭାସିତପୁମାତି କିଂ, ସଦ୍ଧାଧୁରୋ। ପଞ୍ଞାପକତିକୋ, ପଞ୍ଞାୱିସୁଦ୍ଧିକୋ, ଏତ୍ଥ ‘‘ଲ୍ତ୍ୱିତ୍ଥିଯୂହି କୋ’’ତି କୋ। ଗଣ୍ଡୀୱଧନ୍ୱାତି ପକତନ୍ତରେନ ସିଦ୍ଧଂ।

ନାନା=ପ୍ପକାରା ଦୁମା ନାନାଦୁମା, ନାନାଦୁମେହି ପତିତାନି ନାନାଦୁମପତିତାନି, ନାନାଦୁମପତିତାନି ଚ ତାନି ପୁପ୍ଫାନି ଚେତି ନାନାଦୁମପତିତପୁପ୍ଫାନି, ତେହି ୱାସିତା ନାନାଦୁମପତିତପୁପ୍ଫୱାସିତା, ନାନାଦୁମପତିତପୁପ୍ଫୱାସିତାସାନୁ ଯସ୍ସସୋ ନାନାଦୁମପତିତପୁପ୍ଫୱାସିତସାନୁ ପବ୍ବତୋ, ଅଯଂ ୱିସେସନ+ଅମାଦିସମାସଗବ୍ଭୋ ତୁଲ୍ୟାଧିକରଣଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥୋ।

(ଚ) ସତ୍ତମ୍ୟତ୍ଥେ-ସମ୍ପନ୍ନାନି ସସ୍ସାନି ଯସ୍ମିଂ ସୋ ସମ୍ପନ୍ନସସ୍ସୋ ଜନପଦୋ। ସୁଲଭୋ ପିଣ୍ଡୋ ଇମସ୍ମିନ୍ତି ସୁଲଭପିଣ୍ଡୋ ଦେସୋ। ଆକିଣ୍ଣା ମନୁସ୍ସା ଯସ୍ସଂ

ସା ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସା ରାଜଧାନୀ। ବହଓ୍ୱୋ ତାପସା ଏତସ୍ମିନ୍ତି ବହୁତାପସୋ ଅସ୍ସମୋ। ଉପଚିତଂ ମଂସଲୋହିତଂ ଅସ୍ମିନ୍ତି ଉପଚିତମଂସଲୋହିତଂ ସରୀରଂ। ବହଓ୍ୱୋ ସାମିନୋ ଅସ୍ମିନ୍ତି ବହୁସାମିକଂ ନଗରଂ, ବହୂ ନଦିଯୋ ଅସ୍ମିନ୍ତି ବହୁନଦିକୋ, ଈକାରନ୍ତତ୍ତା କପଚ୍ଚଯୋ। ଏଓ୍ୱଂ ବହୁଜମ୍ବୁକଂ ଓ୍ୱନଂ, ବହଓ୍ୱୋ କତ୍ତାରୋ ଅସ୍ମିଂ ଅସ୍ସ ଓ୍ୱାତି ବହୁକତ୍ତୁକୋ ଦେସୋ, ଏଓ୍ୱଂ ବହୁଭତ୍ତୁକୋ, ''ଲ୍ଟ୍ୱିତ୍ଥିଯୂହି କୋ''ତି କୋ।

୨। ଭିନ୍ନାଧିକରଣୋ ଯଥା-ଏକରତ୍ତିଂ ଓ୍ୱାସୋ ଅସ୍ସାତି ଏକରତ୍ତିଓ୍ୱାସୋ, ସମାନେନ ଜନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଓ୍ୱାସୋ ଅସ୍ସାତି ସମାନଓ୍ୱାସୋ ପୁରିସୋ। ଉଭତୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନ+ମସ୍ସାତି ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକୋ, ୱିଭତ୍ୟଲୋପୋ ''ଓ୍ୱା+ଞ୍ଞତୋ''ତି କୋ ଚ, ଛତ୍ତଂ ପାଣିମ୍ହି ଅସ୍ସାତି ଛତ୍ତପାଣି, ଏଓ୍ୱଂ ଦଣ୍ଡପାଣି, ସତ୍ଥପାଣି, ୱଜିରପାଣି, ଖଗ୍ଗହତ୍ଥୋ, ପତ୍ତହତ୍ଥୋ, ଦାନେ ଅଜ୍ଝାସଯୋ ଅସ୍ସାତି ଦାନଜ୍ଝାସଯୋ ଦାନାଧିମୁତ୍ତିକୋ, ବୁଦ୍ଧଭତ୍ତିକୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମଗାରଓ୍ୱୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୩। ତିପଦୋ ଯଥା-ପରକ୍କମେନା+ଧିଗତା ସମ୍ପଦା ଯେହି ତେ ପରକ୍କମାଧିଗତସମ୍ପଦା ମହାପୁରିସା। ଏଓ୍ୱଂ ଧମ୍ମାଧିଗତଭୋଗା। ଓନୀତୋ ପତ୍ତତୋ ପାଣି ଯେନ ସୋ ଓନୀତପତ୍ତପାଣି। ସୀହସ୍ସ ପୁବ୍ବଦ୍ଧମିଓ୍ୱ କାଯୋ ଅସ୍ସାତି ସୀହପୁବ୍ବଦ୍ଧକାଯୋ। ମତ୍ତା ବହଓ୍ୱୋ ମାତଙ୍ଗା ଅସ୍ମିନ୍ତି ମତ୍ତବହୁମାତଙ୍ଗଂ ଓ୍ୱନଂ।

୪। ନ-ନିପାତପୁବ୍ବପଦୋ ଯଥା-ନତ୍ଥି ଏତସ୍ସ ସମୋତି ଅସ୍ସମୋ, ''ଟ ନଞ୍ଞସ୍ସା''ତି ନସ୍ସ ଟୋ। ଏଓ୍ୱଂ ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ, ଅପୁତ୍ତକୋ, ଅହେତୁକୋ, କପଚ୍ଚଯୋ, ଏଓ୍ୱ+ମୁପରିପି ଞେଯ୍ଯଂ। ନତ୍ଥି ସଂଓ୍ୱାସୋ ଏତେନାତି ଅସଂଓ୍ୱାସୋ, ନ ୱିଜ୍ଜତେ ଓ୍ୱୁଟ୍ଠି ଏତ୍ଥାତି ଅଓ୍ୱୁଟ୍ଠିକୋ ଜନପଦୋ, ଅଭିକ୍ଖୁକୋ ୱିହାରୋ। ଏଓ୍ୱଂ ଅନୁତ୍ତରୋ ''ଅନ ସରେ''ତି ଅନ, ଏଓ୍ୱଂ ଅନନ୍ତଂ, ଅନାସଓ୍ୱୋ।

୫। ପଠମାତ୍ଥେ ସହପୁବ୍ବପଦୋ ଯଥା-ସହ ହେତୁନା ଓ୍ୱତ୍ତତି ସୋ ସହେତୁକୋ ସହେତୁ ଓ୍ୱା, ''ସହସ୍ସ ସୋ+ଞ୍ଞତ୍ଥେ''ତି ସହସ୍ସ ସୋ, ଏଓ୍ୱଂ ସପ୍ପୀତିକା, ସପ୍ପଚ୍ଚଯା, ସକିଲେସୋ, ସୌପାଦାନୋ, ସପରିଓ୍ୱାରୋ ସହପରିଓ୍ୱାରୋ ଓ୍ୱା, ସହ ମୂଲେନ ଉଦ୍ଧଟୋ ସମୂଲୁଦ୍ଧଟୋ ରୁକ୍ଖୋ।

୬। ଉପମାନୋପମେଯ୍ଯଜୋତକୈଓ୍ୱଯୁତ୍ତୋ ଉପମାନପୁବ୍ବପଦୋ ପଠମାଯ ଯଥା-ନିଗ୍ରୋଧୋ ଇଓ୍ୱ ପରିମଣ୍ଡଲୋ ଯୋ ସୋ ନିଗ୍ରୋଧପରିମଣ୍ଡଲୋ। ସଙ୍ଖୋ ୱିଯ ପଣ୍ଡରୋ ଅଯନ୍ତି ସଙ୍ଖପଣ୍ଡରୋ, କାକୋ ୱିଯ ସୂରୋ ଅଯନ୍ତି କାକସୂରୋ। ଚକ୍ଖୁ ଇଓ୍ୱ ଭୂତୋ ଅଯଂ ପରମତ୍ଥଦସ୍ସନତୋତି ଚକ୍ଖୁଭୂତୋ ଭଗଓ୍ୱା। ଏଓ୍ୱଂ ଅତ୍ଥଭୂତୋ, ଧମ୍ମଭୂତୋ, ବ୍ରହ୍ମଭୂତୋ, ଅନ୍ଧଭୂତୋ। ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜମିଓ୍ୱ ଭୂତା ଅଯଂ ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଭୂତା କୁଦିଟ୍ଠି। ତନ୍ତାକୁଲମିଓ୍ୱ ଜାତା ଅଯଂତି ତନ୍ତାକୁଲଜାତା।

ଛଟ୍ଠ୍ୟତ୍ଥେ-ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣସ୍ସ ଓ୍ୱଣ୍ଣୋ ୱିଯ ଓ୍ୱଣ୍ଣୋ ଯସ୍ସ ସୋ ସୁଓ୍ୱଣ୍ଣଓ୍ୱଣ୍ଣୋ ଭଗଓ୍ୱା, ମଜ୍ଝପଦଲୋପୋ। ନାଗସ୍ସ ଗତି ୱିଯ ଗତି ଅସ୍ସାତି ନାଗଗତି। ଏଓ୍ୱଂ ସୀହଗତି, ନାଗୱିକ୍କମୋ, ସୀହୱିକ୍କମୋ, ସୀହହନୁ। ଏଣିସ୍ସ ୱିଯ ଜଙ୍ଘା ଅସ୍ସାତି ଏଣିଜଙ୍ଘୋ। ବ୍ରହ୍ମୁନୋ ୱିଯ ସରୋ ଅସ୍ସାତି ବ୍ରହ୍ମସ୍ସରୋ।

୭। ଓ୍ୱାସଦ୍ଦତ୍ଥେ ସଙ୍ଖ୍ଯାଉଭଯପଦୋ ଯଥା-ଦ୍ୱେ ଓ୍ୱା ତଯୋ ଓ୍ୱା ଦ୍ୱତ୍ତି, ଦ୍ୱତ୍ତଯୋ ଚ ତେ ପତ୍ତା ଚେତି ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତା, ''ତିସ୍ସ''ଇତି ତିସଦ୍ଦେ ପରେ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଅତ୍ତଂ। ଦ୍ୱୀହଂ ଓ୍ୱା ତୀହଂ ଓ୍ୱା ଦ୍ୱୀହତୀହଂ, ଛ ଓ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଓ୍ୱା ଓ୍ୱାଚା ଛପ୍ପଞ୍ଚଓ୍ୱାଚା, ଏଓ୍ୱଂ ସତ୍ତଟ୍ଠମାସା, ଏକଯୋଜନଦ୍ୱିଯୋଜନାନି।

୮। ଦିସନ୍ତରାଲତ୍ଥୋ ଯଥା-ପୁବ୍ବସ୍ସା ଚ ଦକ୍ଖିଣସ୍ସା ଚ ଦିସାଯ ଯଦନ୍ତରାଲଂ ସା ପୁବ୍ବଦକ୍ଖିଣା ୱିଦିସା। ଏତ୍ଥ –

୬୯। ସବ୍ବାଦଯୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତିମତ୍ତେତି

ଇତ୍ଥିଓ୍ୱାଚକା ସବ୍ବାଦଯୋ ଓ୍ୱୁତ୍ତିମତ୍ତେ ପୁମେଓ୍ୱ ହୋନ୍ତି। ଏଓ୍ୱଂ ପୁବ୍ବୁତ୍ତରା, ଅପରଦକ୍ଖିଣା, ପଚ୍ଛିମୁତ୍ତରା। ପୁବା ଚ ସା ଦକ୍ଖିଣା ଚେତି ଓ୍ୱା।

୯। ବ୍ଯତିହାରଲକ୍ଖଣୋ ଯଥା – ''ତତ୍ଥ ଗହେତ୍ୱା ତେନ ପହରିତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧେ ସରୂପଂ''ତି ସୁତ୍ତେନ ସମାସେ କତେ କେସେସୁ ଚ କେସେସୁ ଚ ଗହେତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧଂ ପଓ୍ୱତ୍ତଂ କେସାକେସୀ, ଦଣ୍ଡେହି ଚ ଦଣ୍ଡେହି ଚ ପହରିତ୍ୱା ଯୁଦ୍ଧଂ ପଓ୍ୱତ୍ତଂ ଦଣ୍ଡାଦଣ୍ଡୀତି ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ''ଚୀ ଓ୍ୱୀତିହାରେ''ତି ଚୀପଚ୍ଚଯେ ''ଚିସ୍ମିଂ''ତି ଆକାରୋ, ଏଓ୍ୱଂ ମୁଟ୍ଠାମୁଟ୍ଠୀ।

ସୋଭଣୋ ଗନ୍ଧୋ ସୁଗନ୍ଧୋ, ସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୁଗନ୍ଧୀହି ଅତ୍ଥିଅତ୍ଥେ ଈପଚ୍ଚଯେନ ସିଦ୍ଧଂ। ଯସ୍ମା ଚ ଭଦ୍ଦାଯ କାପିଲାନିଯା ଅପଦାନେ ''ପୁନୋ ପତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱାନ, ସୋଧଯିତ୍ୱା ସୁଗନ୍ଧିନା''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଓ୍ୱୁତ୍ତିଯଂ ଇକାରନ୍ତସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱଦୀପନତ୍ଥଂ ''ସୁଗନ୍ଧି ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧୀତି ପଯୋଗା ନ ଦିସ୍ସତୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଗନ୍ଧିନାତି ଏକଓ୍ୱଚନେ ରସ୍ସୋ।

୧୯। ଚତ୍ଥେ

ଅନେକଂସ୍ମାଦ୍ବନ୍ତଂ ଚନ୍ଦେ ଏକତ୍ତଂ ୱା ହୋତି। ସମୁଚ୍ଚୟୋ ଅନ୍ୱାଚୟୋ ଇତରୀତରୟୋଗୋ ସମାହାରୋତି ଚସଦ୍ଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଚତୁବ୍ବିଧୋ।

ତତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଚୟା+ନ୍ୱାଚୟେସୁ ସମାସୋ ନ ହୋତି, କ୍ରିୟାସାପେକ୍ଖତାୟ ନାମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅୟୁତ୍ତତ୍ତା, ୟଥା-ଚୀୱରଂ ପିଣ୍ଡପାତଞ୍ଚ ପଚ୍ଚୟଂ ସୟନାସନଂ ଅଦାସି, ଦାନଞ୍ଚ ଦେହି, ସୀଲଞ୍ଚରକ୍ଖାହି। ଇତରୀତରୟୋଗେ ସମାହାରେ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାପେକ୍ଖତ୍ତା ସମାସୋ।

ଉଭୟତ୍ଥପଧାନେ ଚନ୍ଦେ କଥ+ମେକତ୍ତୀଭାୱୋ ସମ୍ଭୱେ+ତି ଚେ, ୱୁଉଞ୍ଚି –

ସପ୍ପଧାନାପି ୟତ୍ଥ+ତ୍ଥା, ମିଥୋ ସାପେକ୍ଖତା ଇୱ;

କ୍ରିୟାସମ୍ବନ୍ଧସାମଞ୍ଞା, ଚନ୍ଦେ+କତ୍ତଂ ତ+ଦୁଚ୍ଚତେତି।

ୟସ୍ମା ଏକତ୍ତୀଭାୱେପି ସତୀୟସତୀୟତ୍ଥେ ପଧାନଂ, ତସ୍ମା ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତେ –

ନ+ଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିସେସେନ୍ତି, ଚନ୍ଦେ ଅତ୍ଥା ପଦାନିୱ;

ସତ୍ତ୍ୱୁତ୍ତୀ ଅତୋ ତେସଂ, ପଧାନତ୍ତଂ+ଭିୟୁଜ୍ଜତେ।

ଇତରୀତରୟୋଗୋ ଚ, ସମାହାରୋତ୍ୟ+ୟଂ ଦ୍ୱିଧା;

ସମାସୋ ତୁ ଇମଂ ଅଞ୍ଞେ, ଜାନନ୍ତେ ଦ୍ୱନ୍ଦନାମତୋ।

ଇତରୀତରୟୋଗସ୍ମିଂ+ୱୟୱତ୍ଥସ୍ସ ସମ୍ଭୱୋ;

ସମୁଦାୟତିରୋଭାୱୋ, ପରଂୱ ଲିଙ୍ଗ+ମସ୍ସ ଚ।

ସମୁଦାୟବ୍ଭୱୋ ୟସ୍ମିଂ+ୱୟୱା ଚ ତିରୋହିତା;

ସମାହାରୋତ୍ୟ+ୟଂ ଚନ୍ଦୋ, ସୋ ଚ ହୋତି ନପୁଂସକେ।

ଇତରୀତରୟୋଗୋ ୟଥା-ସାରିପୁତ୍ତୋ ଚ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଚ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା, ଭୋ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଇଚ୍ଚାଦି। ଅୱୟୱପଧାନତ୍ତା ବହୁୱଚନମେୱ। ସମଣା ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ଚ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା, ଏୱଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା, ଖତ୍ତିୟବ୍ରାହ୍ମଣା, ଦେୱମନୁସ୍ସା, ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା।

୬୪। ୱିଜ୍ଜାୟୋନିସମ୍ବନ୍ଧୀନ+ମା ତତ୍ର ଚନ୍ଦେତି

ୱିଜ୍ଜାସମ୍ବନ୍ଧୀନଂ ୟୋନିସମ୍ବନ୍ଧୀନଞ୍ଚ ଚନ୍ଦେ ଆ ହୋତୀତି ଉକାରସ୍ସ ଆ, ହୋତା ଚ ପୋତା ଚ ହୋତାପୋତାରୋ। ଏୱଂ ମାତାପିତରୋ।

୬୫। ପୁତ୍ତେତି

ପୁତ୍ତେ ଉତ୍ତରପଦେ ପିତାଦୀନ+ମା ହୋତି ଚନ୍ଦେ। ପିତା ଚ ପୁତ୍ତୋ ଚ ପିତାପୁତ୍ତା, ଏୱଂ ମାତାପୁତ୍ତା।

୭୮। ଜାୟାୟ ଜୟଂ ପତିମ୍ହି

ପତିମ୍ହି ପରେ ଜାୟାୟ ଜୟଂ ହୋତି। ଜାୟା ଚ ପତି ଚ ଜୟମ୍ପତୟୋ। ଜାନିପତୀତି ପକତନ୍ତରେନ ସିଦ୍ଧଂ, ଜାନି ଚ ପତି ଚ ଜାନିପତି। ଏୱଂ ଜମ୍ପତି ଦମ୍ପତୀତି।

କ୍ୱଚି ଅପ୍ପସରଂ ପୁବ୍ବଂ ନିପତତି, ୟଥା-ଚନ୍ଦୋ ଚ ସୂରିୟୋ ଚ ଚନ୍ଦସୂରିୟା, ନିଗମା ଚ ଜନପଦା ଚ ନିଗମଜନପଦା। ଏୱଂ

ସୁରାସୁରଗରୁଡମନୁଜଭୁଜଗଗନ୍ଧବ୍ବା।

କ୍ୱଚି ଇୱଣ୍ଣୁ+ୱଣ୍ଣନ୍ତାନଂ ପୁବ୍ବନିପାତୋ, ଯଥା-ଅଗ୍ଗିଧୁମା, ଗତିବୁଦ୍ଧିଭୁଜପଠହରକରସଯା, ଧାତୁଲିଙ୍ଗାନି।

କ୍ୱଚି ସରାଦିଅକାରନ୍ତଂ ପୁବ୍ବଂ ନିପତତି, ଯଥା-ଅତ୍ଥଧମ୍ମା, ଅତ୍ଥସଦ୍ଦା, ସଦ୍ଦତ୍ଥା ୱା।

ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସାପେକ୍ଖାନମେୱ ତିରୋହିତାୱଯୱଭେଦୋ ସମୁଦାଯପଧାନୋ ସମାହାରୋ, ଯଥା-ଛତ୍ତଞ୍ଚ ଉପାହନା ଚ ଛତ୍ତୁପାହନଂ।

୨୦। ସମାହାରେ ନପୁଂସକନ୍ତି

ସମାହାରେ ସବ୍ବତ୍ଥ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ଭୱତି, ସମାହାରସ୍ସେ+କତ୍ତା ଏକୱଚନମେୱ।

୨୩। ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋତି

ନପୁଂସକେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ। ଭୋ ଛତ୍ତୁପାହନ, ଛତ୍ତୁପାହନଂ, ଛତ୍ତୁପାହନେନ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତେ ଚ ସମାହାରିତରୀତରଯୋଗା ବହୁଲଂୱିଧାନା ନିଯତୱିସଯାଯେୱ ହୋନ୍ତି, ତତ୍ର+ଯଂ ୱିସଯୱିଭାଗୋ-ନିରୁତ୍ତିପିଟକାଗତୋ-
ପାଣି+ତୂରିଯ+ଯୋଗ୍ଗ+ସେନଙ୍ଗାନଂ, ନିଚ୍ଚୱେରୀନଂ, ସଙ୍ଖ୍ୟାପରିମାଣସଞ୍ଞାନଂ, ଖୁଦ୍ଦଜନ୍ତୁକାନଂ, ପଚନଚଣ୍ଡାଲାନଂ, ଚରଣସାଧାରଣାନଂ,
ଏକଜ୍ଝାଯନପାୱଚନାନଂ, ଲିଙ୍ଗୱିସେସାନଂ, ୱିୱିଧୱିରୁଦ୍ଧାନଂ, ଦିସାନଂ, ନଦୀନଞ୍ଚ ନିଚ୍ଚସମାହାରେକତ୍ତଂ ଭୱତି।

ପାଣଙ୍ଗାନଂ-ଚକ୍ଖୁ ଚ ସୋତଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁସୋତଂ, ମୁଖଞ୍ଚ ନାସିକା ଚ ମୁଖନାସିକଂ, ''ସ୍ୟାଦୀସୁ ରସ୍ସୋ''ତି ନପୁଂସକେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ହନୁ ଚ ଗୀୱା ଚ ହନୁଗୀୱଂ, କଣ୍ଣା ଚ ନାସା ଚ କଣ୍ଣନାସଂ, ପାଣି ଚ ପାଦୋ ଚ ପାଣିପାଦଂ, ଛୱି ଚ ମଂସଞ୍ଚ ଲୋହିତଞ୍ଚ ଛୱିମଂସଲୋହିତଂ, ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପଂ, ଜରା ଚ ମରଣଞ୍ଚ ଜରାମରଣଂ।

ତୂରିଯଙ୍ଗାନଂ-ଅଲସୋ ଚ ତାଲମ୍ବରୋ ଚ ଅଲସତାଲମ୍ବରଂ, ମୁରଜୋ ଚ ଗୋମୁଖୋ ଚ ମୁରଜଗୋମୁଖଂ, ସଂଖୋ ଚ ପଣୱୋ ଚ ଦେଣ୍ଡିମୋ ଚ, ସଂଖା ଚ ପଣୱା ଚ ଦେଣ୍ଡିମା ଚାତି ୱା ସଂଖପଣୱଦେଣ୍ଡିମଂ, ପଣୱାଦଯୋ ଦ୍ୱେପି ଭେରିୱିସେସା, ମଦ୍ଦୱିକୋ ଚ ପାଣୱିକୋ ଚ ମଦ୍ଦୱିକପାଣୱିକଂ, ଗୀତଞ୍ଚ ୱାଦିତଞ୍ଚ ଗୀତୱାଦିତଂ, ସମ୍ମଞ୍ଚ ତାଳଞ୍ଚ ସମ୍ମତାଳଂ, ସମ୍ମଂତି କଂସତାଳଂ, ତାଳଂତି ହତ୍ଥତାଳଂ।

ଯୋଗ୍ଗଙ୍ଗାନଂ-ଫାଲୋ ଚ ପାଚନଞ୍ଚ ଫାଲପାଚନଂ, ଯୁଗଞ୍ଚ ନଙ୍ଗଲଞ୍ଚ ଯୁଗନଙ୍ଗଲଂ।

ସେନଙ୍ଗାନଂ-ହତ୍ଥିନୋ ଚ ଅସ୍ସା ଚ ହତ୍ଥିଅସ୍ସଂ, ରଥା ଚ ପତ୍ତିକା ଚ ରଥପତ୍ତିକଂ, ଅସି ଚ ସତ୍ତି ଚ ତୋମରଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡଞ୍ଚ ଅସିସତ୍ତିତୋମରପିଣ୍ଡଂ, ଅସି ଚ ଚମ୍ମଞ୍ଚ ଅସିଚମ୍ମଂ, ଚମ୍ମନ୍ତି ସରୱାରଣ-ଫଲକଂ । ଧନୁ ଚ କଲାପୋ ଚ ଧନୁକଲାପଂ, କଲାପୋ=ତୁଣୀରଂ। ପହରଣଞ୍ଚ ଆୱରଣଞ୍ଚ ପହରଣାୱରଣଂ।

ନିଚ୍ଚୱେରୀନଂ-ଅହି ଚ ନକୁଲୋ ଚ, ଅହୀ ଚ ନକୁଲା ଚାତି ୱା ଅହିନକୁଲଂ। ଏୱଂ ବିଳାରମୂସିକଂ, ଅନ୍ତସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ। କାକୋଲୁକଂ, ସପ୍ପମଣ୍ଡୂକଂ, ଗରୁଳସପ୍ପଂ, ନାଗସୁପଣ୍ଣଂ।

ସଙ୍ଖ୍ୟାପରିମାଣସଞ୍ଞାନଂ-ଏକକଞ୍ଚ ଦୁକଞ୍ଚ ଏକକଦୁକଂ। ଏୱଂ, ଦୁକତିକଂ, ତିକଚତୁକ୍କଂ, ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଂ। ଦସକଞ୍ଚ ଏକାଦସକଞ୍ଚ ଦସେକାଦସକଂ, ''ତିତାଲୀସ'' ଇତି ଚକ-ଭାଗଲୋପନିଦ୍ଦେସେନ କକାରସ୍ସ ଲୋପୋ।

ଖୁଦ୍ଦଜନ୍ତୁକାନଂ-କୀଟା ଚ ପଟଙ୍ଗା ଚ କୀଟପଟଙ୍ଗଂ, କୀଟା=କପାଲପିଟ୍ଠିକପାଣା। ଏୱଂ କୁନ୍ଥକିପିଲ୍ଲିକଂ, ଡଂସା ଚ ମକସା ଚ ଡଂସମକସଂ, ମକ୍ଖିକା ଚ କିପିଲ୍ଲିକା ଚ ମକ୍ଖିକକିପିଲ୍ଲିକଂ, କୀଟା ଚ ସରିଂସପା ଚ କୀଟସରିଂସପଂ। ତତ୍ଥ କୁନ୍ଥା=ସୁଖୁମକିପିଲ୍ଲିକା।

ଖୁଦ୍ଦଜନ୍ତୁ ଅନଟ୍ଠୀ ୱା, ଅଥ ଖୋ ଖୁଦ୍ଦକୋପି ୱା;

ସତଂ ୱା ପସତୋ ଯେସଂ, କେଚି ଆନତୁଲା ଇତି।

ପଚନଚଣ୍ଡାଲାନଂ-ଓରବ୍ଭିକା ଚ ସୂକରିକା ଚ ଓରବ୍ଭିକସୂକରିକଂ, ଏୱଂ ସାକୁନ୍ତିକମାଗୱିକଂ। ସପାକୋ ଚ ଚଣ୍ଡାଲୋ ଚ ସପାକଚଣ୍ଡାଲଂ, ପୁକ୍କୁସଛୱଡାହକଂ, ୱେନରଥକାରଂ, ତତ୍ଥ ୱେନା=ତଚ୍ଛକା, ରଥକାରା=ଚମ୍ମକାରା।

ଚରଣସାଧାରଣାନଂ-ଅତିସୋ ଚ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ ଚ ଅତିସଭାରଦ୍ୱାଜଂ, କଟ୍ଠୋ ଚ କପାଲୋ ଚ କଟ୍ଠକପାଲଂ, ସୀଲଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ସୀଲପଞ୍ଞାଣଂ, ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ ସମଥୱିପସ୍ସନଂ, ୱିଜ୍ଜା ଚ ଚରଣଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜାଚରଣଂ, ଏୱଂ ନାମରୂପଂ, ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ, ସତିସମ୍ପ-ଜଞ୍ଞଂ , ଲୋଭମୋହଂ, ଦୋସମୋହଂ, ଅହିରିକାନୋତ୍ତପ୍ପଂ, ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚ+ମିଚ୍ଚାଦି।

ଏକଜ୍ଝାୟନପାୱଚନାନଂ-ଦୀଘୋ ଚ ମଜ୍ଝିମୋ ଚ ଦୀଘମଜ୍ଝିମଂ, ଏୱଂ ଏକୁତ୍ତର ସଂଯୁତ୍ତକଂ, ଖନ୍ଧକୱିଭଙ୍ଗଂ।

ଲିଙ୍ଗୱିସେସାନଂ-ଇତ୍ଥୀ ଚ ପୁମା ଚ ଇତ୍ଥିପୁମଂ, ଦାସୀ ଚ ଦାସୋ ଚ ଦାସିଦାସଂ, ଚୀୱରଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଚ ସେନାସନଞ୍ଚ ଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରୋ ଚ ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରଂ, ତିଣଞ୍ଚ କଟ୍ଠୋ ଚ ସାଖା ଚ ପଲାସଞ୍ଚ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ। ''ଲାଭୀ ହୋତି ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତସେନାସନଗିଲାନପଚ୍ଚୟଭେସଜ୍ଜପରିକ୍ଖାରାନଂ''ତିପି ଦିସ୍ସତି।

ୱିୱିଧୱିରୁଦ୍ଧାନଂ-କୁସଲଞ୍ଚ ଅକୁସଲଞ୍ଚ କୁସଲାକୁସଲଂ, ଏୱଂ ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜଂ, ହୀନପଣୀତଂ, କଣ୍ହସୁକ୍କଂ, ଛେକପାପକଂ, ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ, ଅଧମୁତ୍ତମଂ, ପଟିଘାନୁନୟଂ, ଛାଯାତପଂ, ଆଲୋକନ୍ଧକାରଂ। ରତ୍ତିଞ୍ଚ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ, ''ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଦାରଗୱଚତୁରସ୍ସା''ତି ଅପଚ୍ଚଯେ କତେ ନୁମଆଗମୋ। ଅହୋ ଚ ରତ୍ତି ଚ ଅହୋରତ୍ତଂ, ''ଦୀଘା+ହୋୱସ୍ସେକଦେସେହି ଚ ରତ୍ତ୍ୟା''ତି ଅପଚ୍ଚଯେ କତେ ''ମନାଦ୍ୟାପାଦୀନ+ମୋ ମଯେ ଚେ''ତି ଓକାରୋ।

ଦିସାନଂ-ପୁବ୍ବା ଚ ଅପରା ଚ ପୁବ୍ବାପରଂ, ଏୱଂ ପୁରତ୍ଥିମପଚ୍ଛିମଂ, ଦକ୍ଖିଣୁତ୍ତରଂ, ପୁବ୍ବଦକ୍ଖିଣଂ, ପୁବ୍ବୁତ୍ତରଂ, ଅପରଦକ୍ଖିଣଂ, ଅପରୁତ୍ତରଂ।

ନଦୀନଂ-ଗଙ୍ଗା ଚ ଯମୁନା ଚ ଗଙ୍ଗାଯମୁନଂ, ଏୱଂ ମହୀସରଭୂ।

ତିଣ+ରୁକ୍ଖ+ପସୁ+ସକୁଣ+ଧନ+ଖଞ୍ଞ+ବ୍ୟଞ୍ଜନ+ଜନପଦାନଂ ୱା। ତିଣୱିସେସାନଂ-ଉସୀରାନି ଚ ବୀରଣାନି ଚ ଉସୀରବୀରଣଂ ଉସୀରବୀରଣାନି ୱା। ଏୱଂ ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜଂ ମୁଞ୍ଜପବ୍ବଜାନି ୱା, କାସକୁସଂ କାସକୁସା ୱା।

ରୁକ୍ଖୱିସେସାନଂ-ଅସ୍ସତ୍ଥା ଚ କପିଟ୍ଠା ଚ ଅସ୍ସତ୍ଥକପିଟ୍ଠଂ ଅସ୍ସତ୍ଥକପିଟ୍ଠା ୱା, ଏୱଂ ଅମ୍ବପନସଂ ଅମ୍ବପନସା, ଖଦିରପଲାସଂ ଖଦିରପଲାସା, ଧୱାସ୍ସକଣ୍ଣଂ ଧୱାସ୍ସକଣ୍ଣା, ପିଲକ୍ଖନିଗ୍ରୋଧଂ ପିଲକ୍ଖନିଗ୍ରୋଧା, ସାକସାଲଂ ସାକସାଲା।

ପସୁୱିସେସାନଂ-ଗଜା ଚ ଗୱଜା ଚ ଗଜଗୱଜଂ ଗଜଗୱଜା ୱା, ଅଜା ଚ ଏଳକା ଚ ଅଜେଳକଂ ଅଜେଳକା, ହତ୍ଥୀ ଚ ଗାୱୋ ଚ ଅସ୍ସା ଚ ୱଳୱା ଚ ହତ୍ଥୀଗୱସ୍ସୱଳୱଂ ହତ୍ଥୀଗୱସ୍ସୱଳୱା, ରସ୍ସତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଗୋମହିସଂ ଗୋମହିସା, ଏଣେୟ୍ୟୱରାହଂ ଏଣେୟ୍ୟୱରାହା, ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘତରଚ୍ଛଂ ସୀହବ୍ୟଗ୍ଘତରଚ୍ଛା, କୁକ୍କୁଟସୂକରଂ କୁକ୍କୁଟସୂକରା, ଏଣେୟ୍ୟଗୋମହିସଂ ଏଣେୟ୍ୟଗୋମହିସା।

ସକୁଣୱିସେସାନଂ-ହଂସା ଚ ବକା ଚ ହଂସବକଂ ହଂସବକା। ଏୱଂ କାରଣ୍ଡୱଚକ୍କୱାକଂ କାରଣ୍ଡୱଚକ୍କୱାକା, ମଯୂରକୋଞ୍ଚଂ ମଯୂରକୋଞ୍ଚା, ସୁକସାଲିକଂ ସୁକସାଲିକା, ବକବଲାକଂ ବକବଲାକା।

ଧନାନଂ-ହିରଞ୍ଞଞ୍ଚ ସୁୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣାନି। ଏୱଂ ଜାତରୂପରଜତଂ ଜାତରୂପରଜତାନି, ମଣିସଙ୍ଖମୁତ୍ତୱେଳୁରିଯଂ ମଣିସଙ୍ଖମୁତ୍ତୱେଳୁରିଯା।

ଧଞ୍ଞାନଂ-ସାଲୀ ଚ ଯୱା ଚ ସାଲିଯୱଂ ସାଲିଯୱା ୱା। ଏୱଂ ତିଲମୁଗ୍ଗମାସଂ ତିଲମୁଗ୍ଗମାସାନି, ନିପ୍ଫାୱକୁଲତ୍ଥଂ ନିପ୍ଫାୱକୁଲତ୍ଥା।

ବ୍ୟଞ୍ଜନାନଂ-ସାକୋ ଚ ସୁୱା ଚ ସାକସୁୱଂ ସାକସୁୱା। ଏୱଂ ଗବ୍ୟମାହିସଂ ଗବ୍ୟମାହିସା, ଏଣେୟ୍ୟୱରାହଂ ଏଣେୟ, ୱରାହା। ମିଗମଯୂରଂ ମିଗମଯୂରା।

ଜନପଦାନଂ-କାସି ଚ କୋସଲା ଚ କାସିକୋସଲଂ କାସିକୋସଲା, ୱଜ୍ଜୀ ଚ ମଲ୍ଲା ଚ ୱଜ୍ଜିମଲ୍ଲଂ ୱଜ୍ଜିମଲ୍ଲା, ଅଙ୍ଗା ଚ ମଗଧା ଚ ଅଙ୍ଗମଗଧଂ ଅଙ୍ଗମଗଧା, ଏୱଂ ଚେତିୱଂସଂ ଚେତିୱଂସା, ମଚ୍ଛସୂରସେନଂ ମଚ୍ଛସୂରସେନା, କୁରୁପଞ୍ଚାଲଂ କୁରୁପଞ୍ଚାଲା। ନାମଞ୍ଚ ରୂପଞ୍ଚ ନାମରୂପଞ୍ଚ

ନାମରୂପନାମରୂପନ୍ତି ଚତୁରେକପଞ୍ଞୋକାରଓସେନ ଓଉଙ୍କେ ବହୁଲାଧିକାରା ସରୂପେକସେସଂ କତ୍ୱା ନାମରୂପନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଏତସ୍ମିଂ ଏକତ୍ଥୀଭାଓକଣ୍ଡେ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ପୁଢଂ, ତଦେଓ ପୁଢଂ ନିପତତି, କମାତିକ୍କମେ ପଯୋଜନସ୍ସା+ଭାୱା। କ୍ୱଚି ୱିପଲ୍ଲାସୋପି ହୋତି, ବହୁଲାଧିକାରତୋ, ଦନ୍ତାନଂ ରାଜା ରାଜଦନ୍ତୋ। ଚନ୍ଦେ ସମାହାରେ ''ସଭାପରିସାୟା''ତି ଞାପକା କ୍ୱଚି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ ନ ଭୱତି, ଆଧିପଚ୍ଚଞ୍ଚ ପରିୱାରୋ ଚ ଆଧିପଚ୍ଚପରିୱାରୋ। ଏୱଂ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି, ପଟିସନ୍ଧିପୱତ୍ତିୟଂ।

୪୦। ସମାସନ୍ତ୍ୱ

ଉପରି ଅଯ+ମଧିକରୀଯତି।

୪୧। ପାପାଦୀହି ଭୂମିୟା

ପାପାଦୀହି ପରା ଯା ଭୂମି, ତସ୍ସା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି। ପାପା ଭୂମି ଯସ୍ମିନ୍ତି ପାପଭୂମଂ, ଜାତିୟା ଉପଲକ୍ଖିତା ଭୂମି ଜାତିଭୂମଂ।

୪୨। ସଂଖ୍ୟାହିତି

ସଂଖ୍ୟାହି ପରାଯ ଭୂମିୟା ଅ ହୋତି। ଦ୍ୱେ ଭୂମିୟୋ ଅସ୍ସ ଦ୍ୱିଭୂମଂ। ଏୱଂ ତିଭୂମଂ।

୪୩। ନଦୀଗୋଧାୱରୀନଂ

ସଂଖ୍ୟାହି ପରାସଂ ନଦୀଗୋଧାୱରୀନଂ ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନଦୀନଂ ସମାହାରୋ ପଞ୍ଚନଦଂ। ଏୱଂ ସତ୍ତଗୋଧାୱରଂ।

୪୪। ଅସଂଖ୍ୟେହି ଚା+ଙ୍ଗୁଲ୍ୟା+ନାଞ୍ଞାସଂଖ୍ୟତ୍ଥେସୁତି

ଅସଂଖ୍ୟେହି ସଂଖ୍ୟାହି ଚ ପରାଯ ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି। ନିଗ୍ଗତ+ମଙ୍ଗୁଲୀହି ନିରଙ୍ଗୁଲଂ, ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ସମାହଟା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲଂ। ଅନଞ୍ଞାସଂଖ୍ୟତ୍ଥେସୂତି କିଂ, ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ଅସ୍ମିଂ ହତ୍ଥେତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲି, ଅଙ୍ଗୁଲିୟା ସମୀପଂ ଉପଙ୍ଗୁଲି।

୪୫। ଦୀଘାହୋୱସ୍ସେକଦେସେହି ଚ ରତ୍ତ୍ୟାତି

ଦୀଘାଦୀହି ପରାଯ ରତ୍ତିୟା ଅ ହୋତି। ଦୀଘା ଚ ସା ରତ୍ତି ଚାତି ଦୀଘରତ୍ତଂ। ଅହୋ ଚ ରତ୍ତି ଚ ଅହୋରତ୍ତଂ, ଆପାଦିତ୍ତା ଓ। ୱସ୍ସାସୁ ରତ୍ତି ୱସ୍ସାରତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବା ଚ ସା ରତ୍ତି ଚାତି ପୁବ୍ବରତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଅପରରତ୍ତଂ, ଅଦ୍ଧରତ୍ତଂ, ଅତିକ୍କନ୍ତୋ ରତ୍ତିଂ ଅତିରତ୍ତୋ। ଦ୍ୱେ ରତ୍ତିୟୋ ସମାହଟା ଦ୍ୱିରତ୍ତଂ। ଅନଞ୍ଞାସଂଖ୍ୟତ୍ଥେସୁ ତ୍ୱେୱ, ଦୀଘା ରତ୍ତି ଅସ୍ମିନ୍ତି ଦୀଘରତ୍ତି, ହେମନ୍ତୋ। ରତ୍ତିୟା ସମୀପଂ ଉପରତ୍ତି। ବହୁଲଂୱିଧାନା କ୍ୱଚି ହୋତେୱ, ରତ୍ତିପରିମାଣାନୁରୂପଂ ଯଥାରତ୍ତଂ।

୪୬। ଗୋତ୍ୱ+ଚତ୍ଥେ ଚା+ଲୋପେ

ଗୋସଦ୍ଦା ଅଲୋପୱିସଯେ ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି ନ ଚେ ଚତ୍ଥାଦୀସୁ ସମାସୋ। ରଞ୍ଞୋ ଗୋ ରାଜଗୱୋ। ପରମୋ ଚ ସୋ ଗୋ ଚାତି ପରମଗୱୋ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଗୁନ୍ନଂ ସମାହାରୋ ପଞ୍ଚଗୱଂ, ''ଗୋସ୍ସା+ୱଙ''ତି ଅୱଙ। ତଂ ଧନ+ମସ୍ସାତି ପଞ୍ଚଗୱଧନୋ। ଦସଗୱଂ।

୪୭। ରତ୍ତିନ୍ଦିୱ+ଦାରଗୱ+ଚତୁରସ୍ସା

ଏତେ ସଦ୍ଦା ଅ-ଅନ୍ତା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ। ରତ୍ତି ଚ ଦିୱା ଚ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱଂ, ଇମିନାୱ ନୁମାଗ ମା। ଦାରା ଚ ଗୱୋ ଚ ଦାରଗୱଂ। ଚତସ୍ସୋ ଅସ୍ସିୟୋ ଅସ୍ସ ଚତୁରସ୍ସୋ।

୪୮। ଆୟାମେ+ନୁଗୱଂ

ଅନୁଗଙ୍ଗଂତି ନିପଚ୍ଚତେ ଆୟାମେଗମ୍ମମାନେ। ଗଙ୍ଗସ୍ସ ଆୟାମୋ ଅନୁଗଙ୍ଗଂ ସକଟଂ, ଅସଙ୍ଖ୍ୟସମାସୋ।

୪୯। ଅକ୍ଖିସ୍ମା+ଞ୍ଞତ୍ଥେ

ଅକ୍ଖିସ୍ମା ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ। ୱିସାଲାନି ଅକ୍ଖୀନି ଯସ୍ସ ସୋ ୱିସାଲକ୍ଖୋ।

୫୦। ଦାରୁମ୍ହ+ଙ୍ଗୁଲ୍ୟା

ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତା ଅଞ୍ଞତ୍ଥେ ଦାରୁମ୍ହି ସମାସନ୍ତୋ ଅ ହୋତି। ଦ୍ୱେ ଅଙ୍ଗୁଲିୟୋ ଅୱୟୱା ଅସ୍ସେତି ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲଂ ଦାରୁ, ଏୱଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୁଲଂ। ଅଙ୍ଗୁଲିସଦିସାୱୟୱଂ ଧଞ୍ଞାଦୀନଂ ୱିକ୍ଖେପକଂ ଦାରୂତି ୱୁଚ୍ଚତେ।

୫୪। ଉତ୍ତରପଦେ

ଇଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଧିକାତବ୍ବଂ।

୫୫। ଇମସ୍ସି+ଦନ୍ତି

ଉତ୍ତରପଦେ ଇମସ୍ସ ଇଦଂ, ଇମାୟ ଅତ୍ଥୋ ଇଦମତ୍ଥୋ, ଥସ୍ସ ଠୋ, ଇଦମଟ୍ଠୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଇଦମଟ୍ଠୀ, ଇଦମଟ୍ଠିନୋ ଭାୱୋ ଇଦମଟ୍ଠିତା। ଇମେସଂ ପଚ୍ଚୟା ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା, ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ ପସ୍ସ ଚ ଦ୍ୱିଭାୱୋ।

୫୭। ଟ ନ୍ତନ୍ତୂନନ୍ତି

ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ଉତ୍ତରପଦେ ଟ ହୋତି। ଭୱନ୍ତୋ ପତିଟ୍ଠା ଅମ୍ହନ୍ତି ଭୱଂପତିଟ୍ଠା ମୟଂ, ନିଗ୍ଗହୀତାଗମୋ, ୱଗ୍ଗନ୍ତୋ, ଯୋସ୍ସ ଟା ଚ। ଭଗୱା ମୂଲଂ ଏତେସଂତି ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ ଧମ୍ମା।

୫୮। ଅ

ଇତି ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ଅ ହୋତି। ଗୁଣୱନ୍ତୋ ପତିଟ୍ଠା ମମାତି ଗୁଣୱନ୍ତପତିଟ୍ଠୋ+ସ୍ମି।

୬୦। ପରସ୍ସ ସଂଖ୍ୟାସୁତି

ସଂଖ୍ୟାସୁ ପରସ୍ସ ଓ, ପରୋ ସତସ୍ମା ଅଧିକା ପରୋସତଂ।

୬୧। ଜନେ ପୁଥସ୍ସୁତି

ପୁଥସ୍ସ ଜନେ ଉ ହୋତି। ପୁଥଗେୱା+ଯଂ ଜନୋତି ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ, ଜସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

୬୨। ସୋ ଛସ୍ସା+ହା+ୟତନେ ୱା

ଅହେ ଆୟତନେ ଚ ଉତ୍ତରପଦେ ଛସ୍ସ ସୋ ହୋତି ୱା। ସାହଂ ଛାହଂ, ସଳାୟତନଂ ଛଳାୟତନଂ। (ସମ୍ବରଂ)

୬୩। ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମାରଙ୍ଗରଙ

ଲ୍ତୁପଚ୍ଚୟନ୍ତାନଂ ପିତାଦୀନଞ୍ଚ ଯଥାକ୍କମ+ମାରଙ୍ଗରଙ ୱା ହୋନ୍ତୁ+ଉତ୍ତରପଦେ। ସତ୍ଥୁନୋ ଦସ୍ସନଂ ସତ୍ଥାରଦସ୍ସନଂ, କତ୍ତାରନିଦ୍ଦେସୋ। ମାତରପିତରୋ। ୱାଦ୍ୱେୱ, ସତ୍ଥୁଦସ୍ସନଂ, ମାତୁଜାୟୋ।

୬୮। କ୍ୱଚି ପଚ୍ଚଯେତି

ପଚ୍ଚଯେ ପୁମଭାୱେ ଅତିସଯେନ ବ୍ଯୁଲ୍ହୋ ବ୍ଯୁଲ୍ହତରା, ବ୍ଯୁଲ୍ହତମା। ‘‘ତସ୍ସଂ ତତ୍ର, ତାଯ ତତୋ, ତସ୍ସଂ ୱେଲାଯଂ ତଦା’’[‘‘… ଏଵନ୍ତରେ ରୂପାନି ଆଚରିଯସଂଘରକ୍ଖିତ ମହାସାମିତ୍ଥେରମତେନ ଇମିନାୱ ‘‘କ୍ୱଚି ପଚ୍ଚଯେତି ସୁତ୍ତେନ ସିଦ୍ଧାନି, ତେନେୱ ତାନି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଉଦାହଟାନି। ଆଚରିଯମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନମହାଥେରମତେନ ପନେ+ତାନି ‘‘ସଦ୍ଧାଦଯୋ ୱୁତ୍ତିମତ୍ତେତି ସୁତ୍ତେନ ସିଦ୍ଧାନି। ତୋଆଦୀନଂ ୱିଭତ୍ତ୍ୟତ୍ଥେ ୱିହିତପଚ୍ଚଯତ୍ତା, ତଦନ୍ତାନଞ୍ଚ ଣାଦିୱୁତ୍ତିତ୍ତା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଥେରାନଂ ମତା ଅୱିରୁଦ୍ଧା।]

୭୧। ସଞ୍ଞାଯ+ମୁଦୋ+ଦକସ୍ସ

ସଞ୍ଞାଯ+ମୁଦକସ୍ସୁ+ତ୍ତରପଦେ ଉଦାଦେସୋ ହୋତି। ଉଦଧି, ଉଦପାନଂ।

୭୨। କୁମ୍ଭାଦୀସୁ ୱା

କୁମ୍ଭାଦୀସୁ+ତ୍ତରପଦେସୁ ଉଦକସ୍ସ ଉଦାଦେସୋ ୱା ହୋତି। ଉଦକୁମ୍ଭୋ, ଉଦକକୁମ୍ଭୋ। ଉଦପତ୍ତୋ ଉଦକପତ୍ତୋ। ଉଦବିନ୍ଦୁ ଉଦକବିନ୍ଦୁ। ଆକତିଗଣୋ+ଯଂ।

୭୩। ସୋତାଦୀସୁ+ଲୋପୋ

ସୋତାଦୀସୁ+ତ୍ତରପଦେସୁ ଉଦକସ୍ସ ଉସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି। ଦକସୋତଂ, ଦକରକ୍ଖସୋ।

୨୬। ଇତ୍ଥିଯ+ମତ୍ୱା

ଇତ୍ଥିଯଂ ୱତ୍ତମାନତୋ ଅକାରନ୍ତତୋ ନାମସ୍ମା ଆପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ଧମ୍ମଦିନ୍ନା।

୨୭। ନଦାଦିତୋ ଙୀ

ନଦାଦୀହି ଇତ୍ଥିଯଂ ୱୀପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ନଦୀ ମହୀ କୁମାରୀ ତରୁଣୀ ୱାରୁଣୀ ଗୋତମୀ।

ଗୋତୋ ୱା

ଗାୱୀ ଗୋ। ଆକତିଗଣୋ+ଯଂ। ୱ-କାରୋ ‘‘ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ୱୀମ୍ହି ତୋ ୱା’’ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ।

୨୮। ଯକ୍ଖାଦିତ୍ୱି+ନୀ ଚ

ଯକ୍ଖାଦିତୋ ଇତ୍ଥିଯଂ ଇନୀ ହୋତି ୱୀ ଚ। ଯକ୍ଖିନୀ ଯକ୍ଖୀ, ନାଗିନୀ ନାଗୀ, ସୀହିନୀ ସୀହୀ।

୨୯। ଆରାମିକାଦୀହି

ଆରାମିକାଦିତୋ ଇନୀ ହୋତି+ତ୍ଥିଯଂ। ଆରାମିକିନୀ, ଅନନ୍ତରାଯିକିନୀ।

ସଞ୍ଞାଯଂ ମାନୁସୋ ମାନୁସିନୀ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ମାନୁସୀ।

୩୦। ଯୁୱଣ୍ଣେହି ନୀ

ଇତ୍ଥିଯ+ମିୱଣ୍ଣୁୱଣ୍ଣନ୍ତେହି ନୀ ହୋତି ବହୁଲଂ। ସଦାପଯତପାଣିନୀ, ଦଣ୍ଡିନୀ, ଭିକ୍ଖୁନୀ, ଖତ୍ତବନ୍ଧୁନୀ, ପରଚିତ୍ତୱିଦୁନୀ। ମାତୁଆଦିତୋ କସ୍ମା ନ ହୋତି, ଇତ୍ଥିପଚ୍ଚଯଂ ୱିନାପି ଇତ୍ଥତ୍ତାଭିଧାନତୋ।

୩୧। ଊମ୍ହା+ଞ୍ଞନ୍ତେ

ଊମ୍ହା+ଞ୍ଞନ୍ତେଯେୱ ଇତ୍ଥିଯଂ ନୀ ହୋତି ବହୁଲଂ। ସା+ହଂ ଅହିଂସାରତିନୀ, ତସ୍ସା ମୁଟ୍ଟସ୍ସତିନିଯା, ସା ଗାୱୀ ୱଚ୍ଛଗିଦ୍ଧିନୀ। ଅଞ୍ଞନ୍ତେତି କିଂ, ଧମ୍ମରତି।

୩୨। ଘରଣ୍ୟାଦଯୋତି

ଘରଣିପଭୁତଯୋ ନୀପଚ୍ଚଯନ୍ତା ସାଧୱୋ ହୋନ୍ତି। ଘର+ମସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଇମ୍ହି ''ଯୁୱଣ୍ଣେହି ନୀ''ତି ନୀ, ଘରଣୀ। ଇମିନା ନସ୍ସ ଣୋ, ଇସ୍ସ ଅତ୍ତଞ୍ଚ।

ଆଚରିଯା ୱା ଯଲୋପୋ ଚ ଇତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ନିଯାମିତତ୍ତା ଇମିନାୱ ନୀମ୍ହି ଯଲୋପୋ ଚ, ଆଚରିନୀ ଆଚରିଯା।

୩୩। ମାତୁଲାଦିତ୍ୱା+ନୀ ଭରିଯାଯନ୍ତି

ମାତୁଲାଦିତୋ ଭରିଯାଯ+ମାନୀ ହୋତି। ମାତୁଲାନୀ, ୱରୁଣାନୀ, ଗହପତାନୀ, ଆଚରିଯାନୀ।

ଅଭରିଯାଯଂ ଖତ୍ତିଯା ୱା ଇତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ନିଯମିତତ୍ତା ଇମିନା ୱା ଆନୀ, ଖତ୍ତିଯାନୀ। ନଦାଦିପାଠା ଭରିଯାଯନ୍ତୁ ଈ, ଖତ୍ତିଯୀ।

୩୪। ଉପମା+ସଂହିତ+ସହିତ+ସଞ୍ଞତ+ସହ+ସଫ+ୱାମ+ଲକ୍ଖଣାଦିତୂ+ରୁତୂତି

ଊରୁସଦ୍ଦତୋ ଇତ୍ଥିଯ+ମୂ ହୋତି। କରଭୋ ୱିଯ ଊରୁ ଯସ୍ସା ସା କରଭୋରୂ, ସଂହିତୋ ଊରୁ ଅସ୍ସାତି ସଂହିତୋରୂ, ଏୱଂ ସହିତୋରୂ, ସଞ୍ଞତୋରୂ, ସହୋରୂ, ସଫୋରୂ, ୱାମୋରୂ, ଲକ୍ଖଣୋରୂ। ଊତି ଯୋଗୱିଭାଗା ବ୍ରହ୍ମବନ୍ଧୂ।

୩୫। ଯୁୱାତି

ଯୁୱସଦ୍ଦତୋତି ହୋତି+ତ୍ଥିଯଂ। ଯୁୱତି।

୩୬। ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ୱୀମ୍ହି ତୋ ୱାତି

ୱୀମ୍ହି ନ୍ତନ୍ତୂନଂ ତୋ ୱା ହୋତି। ଗଚ୍ଛତୀ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ, ସୀଲୱତ ସୀଲୱନ୍ତୀ।

୩୭। ଭୱତୋ ଭୋତୋତି

ୱୀମ୍ହି ଭୱତୋ ଭୋତାଦେସୋ ୱା ହୋତି। ଭୋତୀ ଭୱନ୍ତୀ।

୩୯। ପୁଥୁସ୍ସ ପଥୱପୁଥୱାତି

ୱୀମ୍ହି ପୁଥୁସ୍ସ ପଥୱପୁଥୱା ହୋନ୍ତି। ପଥୱୀ ପୁଥୱୀ, ଠେ ପଥୱୀ।

ଇତି ପଯୋଗସିଦ୍ଧିଯଂ ସମାସକଣ୍ଡୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ଣାଦିକଣ୍ଡ

ସମାସୋ ପଦସଂଖେପୋ, ପଦପଚ୍ଚଯସଂହିତଂ;

ତଦ୍ଧିତଂ ନାମ ହୋତୀତି, ୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯଂ ତେସ+ମନ୍ତରଂ।

୧। ଣୋ ୱା+ପଚ୍ଚେ

ଛଟ୍ଠୀଯନ୍ତା ନାମସ୍ମା ୱା ଣପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଅପଚ୍ଚେ+ଭିଧେଯ୍ଯେ। ଅପଚ୍ଚସଦ୍ଦସମ୍ବନ୍ଧିୱେନ ଅପଚ୍ଚୱନ୍ତତୋ କତସରପଚ୍ଚଯୋ ସମତ୍ଥତୋ ଛଟ୍ଠ୍ଯନ୍ତତୋ ହୋତୀତି ''ଛଟ୍ଠୀଯନ୍ତା ନାମସ୍ମା''ତି ସୁତ୍ତେ ଅୱୁତ୍ତମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ। ଣାଦୀନଂ ତଦ୍ଧିତନ୍ତି ପୁବ୍ବାଚରିଯସଞ୍ଞା। ଣକାରୋ ୱୁଦ୍ଧ୍ୟତ୍ଥୋ। ଏୱ+ମଞ୍ଞତ୍ରାପି। ଣାଦିୱୁତ୍ତିଯା ''ଏକତ୍ଥତାଯଂ''ତି ୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ।

୧୨୪। ସରାନ+ମାଦିସ୍ସା+ଯୁୱଣ୍ଣସ୍ସା+ଏଓ ଣାନୁବନ୍ଧେ

ସରାନ+ମାଦିଭୂତା ଯେ ଅକାରି+ୱଣ୍ଣୁ+ୱଣ୍ଣା, ତେସଂ ଆ+ଏ+ଓ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ ଣାନୁବନ୍ଧେତି ଅକାରସ୍ସ ଆକାରୋ। ଆ+ଏ+ଓନଂ ୱୁଦ୍ଧୀତିପି ପୁବ୍ବାଚରିଯସଞ୍ଞା। ୱସିଟ୍ଠସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ୱାସିଟ୍ଠୋ। ୱାମ୍ହି ୱାସିଟ୍ଠୀ। ୱେତି ୱସିଟ୍ଠସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂତି ୱାକ୍ୟସ୍ସ ଚ ୱସିଟ୍ଠାପଚ୍ଚଂତି ସମାସସ୍ସ ଚ ୱିକପ୍ପତ୍ଥଂ। ସୋ ଚ ୱାସଦ୍ଦୋ ଯାୱ ''ସକତ୍ଥେ''ତି ଅଧିକରୀଯତି।

ନପୁଂସକେନ ଲିଙ୍ଗେନ, ସଦ୍ଦୋ+ଦାହୁ ପୁମେନ ୱା;

ନିଦ୍ଦିସ୍ସତୀତି ଞାତବ୍ବ+ମୱିସେସେ ପନି+ଚ୍ଛିତେତି –

ୱୁତ୍ତତ୍ଥା ଅପଚ୍ଚସଦ୍ଦସ୍ସ ନପୁଂସକତ୍ତେପି ପୁତ୍ତପୁତ୍ତୀନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱାଚକୋ ହୋତି।

ଣାଦଯୋ+ଭିଧେଯ୍ଯଲିଙ୍ଗା , ଅପଚ୍ଚେ ତ୍ୱ+ନପୁଂସକା;

ନପୁଂସକେ ସକତ୍ଥେ ଣ୍ୟୋ, ଭିଯ୍ଯୋ ଭାୱସମୂହଜା;

ତା ତୁ+ତ୍ଥିଯ+ମସଂଖ୍ଯାନେ, ଦ୍ୱାଦିଚୀପଚ୍ଚଯନ୍ତକା।

ଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ=ପୁତ୍ତୋ ଭାରଦ୍ୱାଜୋ, ଏୱଂ ୱେସ୍ସାମିତ୍ତୋ, ଗୋତମୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅ+ଯୁୱଣ୍ଣଭାୱା ଆ+ଏ+ଓନଂ ନ ୱୁଦ୍ଧି। ୱାସୁଦେୱସ୍ସ ଅପଚ୍ଚଂ ୱାସୁଦେୱୋ, ବଲଦେୱୋ। ଚିତ୍ତକୋଡିଆଦୀସୁ ପନ ସଂଯୋଗନ୍ତତ୍ତା ''ସଂଯୋଗେ କ୍ୱଚୀ''ତି କ୍ୱଚି ନ ୱୁଦ୍ଧି। ଉପଗୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ଓପଗୱୋ ଓପଗୱୀ। ଏତ୍ଥ ''ଉୱଣ୍ଣସ୍ସା+ୱଙ ସରେ''ତି ଉକାରସ୍ସ ଅୱଙ।

ୱଚ୍ଛସ୍ସା+ପଚ୍ଚନ୍ତି ୱିଗ୍ଗଯ୍ହ ପୁବ୍ବସୁତ୍ତେନ ଣପଚ୍ଚଯେ କତେ ପୁନ ୱଚ୍ଛସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂତି ୱିଗ୍ଗହୋ।

୨। ୱଚ୍ଛାଦିତୋ ଣାନ+ଣାଯନା

ୱଚ୍ଛାଦୀହି ଅପଚ୍ଚପଚ୍ଚଯନ୍ତେହି ଗୋତ୍ତାଦୀହି ଚ ସଦ୍ଦେହି ଣାନ+ଣାଯନପଚ୍ଚଯା ୱା ହୋନ୍ତି ଅପଚ୍ଚେ। ୱଚ୍ଛାନୋ, ୱଚ୍ଛାଯନୋ, ''ସଂଯୋଗେ କ୍ୱଚୀ''ତି ନ ୱୁଦ୍ଧି। କତିସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ କଚ୍ଚୋ, ''ଣ୍ୟ ଦିଚ୍ଚାଦୀହୀ''ତି ଣ୍ୟୋ, ''ଲୋପୋ+ୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ''ତି ଅକାରଲୋପେ ଚୱଗ୍ଗପୁବ୍ବରୂପାନି। କଚ୍ଚସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ କଚ୍ଚାନୋ, କଚ୍ଚାଯନୋ, ଯାଗମେ କାତିଯାନୋ। ମୁଗ୍ଗସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ=ନତ୍ତାଦୀତି ୱାକ୍ୟେ ୱୁଦ୍ଧି+ଇକାରଲୋପ+ପୁବ୍ବରୂପାନି। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂତି ପୁନଣାନ+ଣାଯନା ହୋନ୍ତି, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାଯନୋ। ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଅପଚ୍ଚପଚ୍ଚଯନ୍ତା। ଗୋତ୍ତାଦିତୋ ଯଥାସକଟସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ନତ୍ତାଦୀହି ସକଟାନୋ ସକଟାଯନୋ। କଣ୍ହସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ନତ୍ତାଦି କଣ୍ହାନୋ କଣ୍ହାଯନୋ। ଏୱଂ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସାନୋ ଅଗ୍ଗିୱେସ୍ସାଯନୋ , ମୁଞ୍ଜାନୋ ମୁଞ୍ଜାଯନୋ,

କୁଞ୍ଜାନୋ କୁଞ୍ଜାୟନୋ। ସଙ୍ଗୃ ସଂଯୋଗତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି। ଆକତିଗଣୋ+ଯଂ।

୩। କତ୍ତିକାୱିଧୱାଦୀହି ଣେୟ୍ୟଣେରୋ

କତ୍ତିକାଦୀହି ୱିଧୱାଦୀହି ଚ ଣେୟ୍ୟଣେରପ୍ପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି ୱା ଯଥାକ୍କମଂ। କତ୍ତିକାଯ ଅପଚ୍ଚଂ କତ୍ତିକେୟ୍ୟୋ, ଗରୁଳସ୍ସ ୱିନତାଯ=ସୁପଣ୍ଣମାତୁଯା ଅପଚ୍ଚଂ ୱେନତେୟ୍ୟୋ। ରୋହିଣିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ରୋହିଣେୟ୍ୟୋ, ଗଙ୍ଗାଯ ଅପଚ୍ଚଂ ଗଙ୍ଗେୟ୍ୟୋ। ଏୱଂ ଭାଗିନେୟ୍ୟୋ, ନାଦେୟ୍ୟୋ, ଅନ୍ତେୟ୍ୟୋ, ଆହେୟ୍ୟୋ, କାପେୟ୍ୟୋ, ସୁଚିଯା ଅପଚ୍ଚଂ ସୋଚେୟ୍ୟୋ, ବାଲେୟ୍ୟୋ। ଣେରେ-ୱିଧୱାଯ ଅପଚ୍ଚଂ ୱେଧୱେରୋ। ବନ୍ଧକିଯା=ଅଭିସାରିକାଯ ଅପଚ୍ଚଂ ବନ୍ଧ-କେରୋ। ସମଣସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ସାମଣେରୋ, ନାଳିକେରୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୪। ଣ୍ୟୋ ଦିଚ୍ଚାଦୀହି

ଦିତିପ୍ପଭୁତୀହି ଣ୍ୟୋ ହୋତି ଅପଚ୍ଚେ।

୧୨୫। ସଂଯୋଗେ କ୍ୱଚି

ସଂଯୋଗୱିସଯେ କ୍ୱଚି ଆ+ଏ+ଓୱୁଦ୍ଧିଯୋ ହୋନ୍ତି ଣାନୁବନ୍ଧେ।

୧୩୧। ଲୋପୋ+ୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ

ଅୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ ଲୋପୋ ହୋତି ଯକାରାଦୋ ପଚ୍ଚଯେ। ଦିତିଯା=ଅସୁରମାତୁଯା ଅପଚ୍ଚଂ ଦେଚ୍ଚୋ ଆଦିଚ୍ଚୋ। କୁଣ୍ଡନିଯା ଅପଚ୍ଚଂ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ, ନସ୍ସ ଞ୍ଞେ ପୁବ୍ବରୂପଂ। ଅଦିତୀତି ଦେୱମାତା।

ଭାତୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ଭାତବ୍ୟୋ, ''ଯମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ଚା''ତି ଯମ୍ହି ଉସ୍ସ ଅୱଙ ଅକାରଲୋପପୁବ୍ବରୂପାନି।

୫। ଆ ଣି

ଅକାରନ୍ତତୋ ଣି ୱା ହୋତ+ପଚ୍ଚେ ବହୁଲଂ। ଆ=ତି ନାମୱିସେସନତ୍ତା ଅ-କାରନ୍ତତୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦକ୍ଖସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ଦକ୍ଖି, ଦତ୍ତି, ଦୋଣି, ୱାସୱି, ୱାରୁଣି। ଜିନଦତ୍ତସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ଜେନଦତ୍ତି, ସୁଦ୍ଧୋଦନି, ଆନୁରୁଦ୍ଧି ଇଚ୍ଚାଦି।

୬। ରାଜତୋ ଞ୍ଞୋ ଜାତିଯଂ

ରାଜତୋ ଞ୍ଞୋ ୱା ହୋତ+ପଚ୍ଚେ ଖତ୍ତିଯଜାତିଯଂ ଗମ୍ୟମାନାଯଂ। ରଞ୍ଞୋ ଅପଚ୍ଚଂ ରାଜଞ୍ଞୋ। ଜାତୀଯନ୍ତି କିଂ, ରାଜାପଚ୍ଚଂ।

୭। ଖତ୍ତା ଯି+ଯା

ତିଜାତିଯଂ ଅପଚ୍ଚେ ଯ+ଇଯା ହୋନ୍ତି। ଖତ୍ତସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ଖତ୍ୟୋ ଖତ୍ତିଯୋ। ଜାତିଯଂ ତ୍ୱେୱ, ଖତ୍ତି।

୮। ମନୁତୋ ସ୍ସ+ସଣ

ମନୁତୋ ଜାତିସମୁଦାଯେ ସ୍ସ+ସଣ ହୋନ୍ତୁ+ପଚ୍ଚେ। ମନୁନୋ ଅପଚ୍ଚଂ ମନୁସ୍ସୋ ମାନୁସୋ, ମନୁସ୍ସୀ ମାନୁସୀ। ଜାତିଯଂ ତ୍ୱେୱ, ମାନୱୋ, ନସ୍ସ ଣୋ, ମାଣୱୋ।

୯। ଜନପଦନାମସ୍ମା ଖତ୍ତିଯା ରଞ୍ଞେ ଚ ଣୋ

ଜନପଦସ୍ସ ଯଂ ନାମଂ, ତଂ ନାମସ୍ମା ଖତ୍ତିଯା ଅପଚ୍ଚେ ରଞ୍ଞେ ଚ ଣୋ ହୋତି। ପଞ୍ଚାଲାନଂ ଅପଚ୍ଚଂ ରାଜା ୱା ପଞ୍ଚାଲୋ, କୋସଲୋ , ମାଗଧୋ, ଓକ୍କାକୋ। ଜନପଦନାମସ୍ମାତି କିଂ, ଦାସରଥି। ଖତ୍ତିଯାତି କିଂ, ପଞ୍ଚାଲସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସା+ପଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଚାଲି।

୧୦। ଣ୍ଣ କୁରୁସିୱୀହି

କୁରୁସିୱୀହି ଅପଚ୍ଚେ ରଞ୍ଞେ ଚ ଣ୍ଣୋ ହୋତି। କୁରୂନଂ ଅପଚ୍ଚଂ ରାଜା ୱା କୋରବ୍ୟୋ। ''ଯମ୍ହି ଗୋସ୍ସ ଚା''ତିମିନା ଅୱଙ, ବକାରପୁଦ୍ଧରୂପାନି। ସେଦ୍ୟୋ, ଇଲୋପୋ। (ଅପଚ୍ଚତଦ୍ଧିତଂ)।

୧୧। ଣ ରାଗା ତେନ ରତ୍ତଂ

ରାଗୱାଚୀତତିଯନ୍ତତୋ ରତ୍ତ+ମିଚ୍ଚେ+ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଣୋ ହୋତି। କୁସୁମ୍ଭାଦୀହି ୱଣ୍ଣନ୍ତରପତ୍ତଂ ରତ୍ତଂ ନାମ। କସାୱେନ ରତ୍ତଂ କାସାୱଂ। ଏୱଂ କୁସୁମ୍ଭେନ ରତ୍ତଂ କୋସୁମ୍ଭଂ, ହାଲିଦ୍ଦଂ, ପତ୍ତଙ୍ଗଂ, ମଞ୍ଜେଟ୍ଠଂ, କୁଙ୍କୁମଂ। ଇଧ ନ ହୋତି ନୀଲଂ ପୀତନ୍ତି, ଗୁଣୱଚନତ୍ତା ଣେନ ୱିନାପି ଦଦ୍ଧସ୍ସା+ଭିଧାନତୋ।

୧୨। ନକ୍ଖତ୍ତେନି+ନ୍ଦୁଯୁତ୍ତେନ କାଲେ

ତତିଯନ୍ତତୋ ନକ୍ଖତ୍ତା ତେନ ଲକ୍ଖିତେ କାଲେ ଣୋ ହୋତି, ତଂ ଚେ ନକ୍ଖତ୍ତ+ମିନ୍ଦୁଯୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଫୁସ୍ସେନ ଇନ୍ଦୁଯୁତ୍ତେନ ଲକ୍ଖିତା ପୁଣ୍ଣମାସୀ ଫୁସ୍ସୀ ରତ୍ତି, ଫୁସ୍ସୋ ଅହୋ, ମଘାଯ ଇନ୍ଦୁଯୁତ୍ତାଯ ଲକ୍ଖିତା ପୁଣ୍ଣମାସୀ ମାଘୀ, ମାଘୋ।

୧୩। ସା+ସ୍ସ ଦେୱତା ପୁଣ୍ଣମାସୀ

ସେତି ପଠମନ୍ତା ଅସ୍ସେତି ଛଟ୍ଠିଯତ୍ଥେ ଣୋ ହୋତି, ଯଂ ପଠମନ୍ତଂ, ସା ଚେ ଦେୱତା ପୁଣ୍ଣମାସୀ ୱା। ସୁଗତୋ ଦେୱତା ଅସ୍ସ ସୋଗତୋ, ମାହିନ୍ଦୋ, ଯାମୋ, ୱାରୁଣୋ। ବୁଦ୍ଧୋ ଅସ୍ସ ଦେୱତାତି ବୁଦ୍ଧୋ। ଫୁସ୍ସୀ ପୁଣ୍ଣମାସୀ ଅସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧିନୀତି ଫୁସ୍ସୋ ମାସୋ। ଏୱଂ ମାଘୋ, ଫଗ୍ଗୁନୋ, ଚିତ୍ତୋ, ୱେସାଖୋ, ଜେଟ୍ଠମୂଲୋ, ଆସାଳ୍ହୋ, ସାୱଣୋ, ପୋଟ୍ଠପାଦୋ, ଅସ୍ସଯୁଜୋ, କତ୍ତିକୋ, ମାଗସିରୋ। ପୁଣ୍ଣମାସୀ ଚ ଭତକମାସସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ନ ହୋତି, ପୁଣ୍ଣୋ ମା ଅସ୍ସନ୍ତି ନିବ୍ବଚନା, ଅତୋ ଏୱ ନିପାତନା ଣୋ, ସାଗମୋ ଚ।

୧୪। ତ+ମଧୀତେ ତଂ ଜାନାତି କ+ଣିକା ଚ

ଦୁତିଯନ୍ତତୋ ତ+ମଧୀତେ ତଂ ଜାନାତୀତି ଏତେସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ଣୋ ହୋତି କୋ ଣିକୋ ଚ। ଏତ୍ଥ ଚସଦ୍ଦୋ କୋ ଚଣିକୋ ଚ ହୋତୀତି ସମୁଚ୍ଚିନୋ, ନୋ ଣପଚ୍ଚଯଂ। ବ୍ୟାକରଣ+ମଧୀତେ ଜାନାତୀତି ୱା ୱେଯ୍ୟାକରଣୋ, ୱି+ଆ+କରଣନ୍ତି ୱିଚ୍ଛିଜ୍ଜ କତଯାଦେସସ୍ସି+କାରସ୍ସ ''ତଦାଦେସା ତଦୀୱ ଭୱନ୍ତୀ''ତି ଞ୍ଜାଯା ''ସରାନ''ମିଚ୍ଚାଦିନା ଏକାରେ ଯାଗମଦ୍ୱିତ୍ତାନି। ଏୱଂ ମୋହୁତ୍ତୋ, ନେମିତ୍ତୋ, ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜୋ, ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜୋ, ଛନ୍ଦସୋ, ''ମନା, ଦୀନଂ ସକ'' ଇତି ସକାଗମୋ। କମକୋ, ପଦକୋ, ୱେନଯିକୋ, ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋ, ଆଭିଧମ୍ମିକୋ। ଦ୍ୱିତଗ୍ଗହଣଂ ଅଜ୍ଝେନଜାନନେ ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ପଚ୍ଚଯୱିଧାନତ୍ଥଂ, ଅଜ୍ଝେନୱିସଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ପସିଦ୍ଧୁପସଂହରଣତ୍ଥଞ୍ଚ।

୧୫। ତସ୍ସ ୱିସଯେ ଦେସେ

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ୱିସଯେ ଦେସସରୂପେ ଣୋ ହୋତି। ୱସାତୀନଂ ୱିସଯୋ ଦେସୋ ୱାସାତୋ। ଦେସେତି କିଂ, ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ୱିସଯୋ ରୂପଂ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ୱିସଯୋ+ନୁୱାକୋ।

୧୬। ନିୱାସେ ତନ୍ନାମେ

ତି ତନ୍ନାମେ ନିୱାସେ ଦେସେ ଣୋ ହୋତି। ସିୱୀନଂ ନିୱାସୋ ଦେସୋ ସେବ୍ୟୋ। ଏତ୍ଥ ''ଯୱା ସରେ''ତି ଯକାରେ ବକାରପୁଦ୍ଧରୂପାନି। ୱାସାତୋ।

୧୭। ଅଦୂରଭୱେତି

ଣୋ, ୱିଦିସାଯ ଅଦୂରଭୱଂ ୱେଦିସଂ।

୧୮। ତେନ ନିଵ୍ଵତ୍ତେତି

ତତିଯନ୍ତା ନିଵ୍ଵତ୍ତଽଥେ ଣୋ ହୋତି। କୁସମ୍ବେନ ନିଵ୍ଵତ୍ତା କୋସମ୍ବୀ ନଗରଂ, ଏଵଂ କାକନ୍ଦୀ, ମାକନ୍ଦୀ, ସହସ୍ସେନ ନିଵ୍ଵତ୍ତା ସାହସ୍ସୀ ପରିଖା, ହେତୁମ୍ହି କତ୍ତରି କରଣେ ଚ ଯଥାଯୋଗଂ ତତିଯା।

୧୯। ତ+ମିଧ+ତ୍ଥି

ତନ୍ତି ପଠମନ୍ତା ଇଧାତି ସତ୍ତମ୍ଯଥେ ଦେସେ ତନ୍ନାମେ ଣୋ ହୋତି, ଯଂ ତଂ ପଠମନ୍ତ+ମତ୍ଥି ଚେ। ଉଦୁମ୍ବରା ଅସ୍ମିଂ ଦେସେ ସନ୍ତୀତି ଓଦୁମ୍ବରୋ, ବାଦରୋ, ପଵ୍ଵଜୋ।

୨୦। ତତ୍ର ଭଵେତି

ସତ୍ତମ୍ଯନ୍ତା ଭଵତ୍ଥେ ଣୋ। ଉଦକେ ଭଵୋ ଓଦକୋ, ଓରସୋ, ଜାନପଦୋ, ମାଗଧୋ, କାପିଲଵତ୍ଥଵୋ, କୋସମ୍ବୋ, ମନସି ଭଵଂ ମାନସଂ ସୁଖଂ, ସକାଗମୋ। ସାରସୋ ସକୁଣୋ, ସାରସୀ ସକୁଣୀ, ସାରସଂ ପୁପ୍ଫଂ। ମିତ୍ତେ ଭଵା ମେତ୍ତା ମେତ୍ତୀ ଵା। ପୁରେ ଭଵା ପୋରୀ ଵାଚା। ପାଵୁସେ ଭଵୋ ପାଵୁସୋ ମେଘୋ। ପାଵୁସା ରତ୍ତି, ପାଵୁସଂ ଅବ୍ଭଂ। ସାରଦୋ, ସାରଦା, ସାରଦଂ ପୁପ୍ଫଂ। ମାଧୁରୋ ଜନୋ, ମାଧୁରା ଗଣିକା, ମାଧୁରଂ ଵତ୍ଥଂ।

୨୧। ଅଜ୍ଜାଦୀହି ତନୋତି

ଭଵତ୍ଥେ ତନୋ। ଅଜ୍ଜ ଭଵୋ ଅଜ୍ଜତନୋ, ସ୍ଵାତନୋ, ହିଯ୍ଯତନୋ। ''ଏଓନ+ମ ଵଣ୍ଣେ''ତି ଏଓନଂ ଅ ହୋତି।

୨୨। ପୁରାତୋ ଣୋ ଚତି

ଭଵତ୍ଥେ ଣୋ ତନୋ ଚ। ଏତ୍ଥ ଣକାରୋ ଅଵଯଵୋ, ନେଵା+ନୁବନ୍ଧୋ। ପୁରାଣୋ, ପୁରାତନୋ।

୨୩। ଅମାତ୍ଵ+ଚ୍ଚୋତି

ଭଵତ୍ଥେ ଅଚ୍ଚୋ ହୋତି। ଅମା=ସହ ଭଵୋ ଅମଚ୍ଚୋ।

୨୪। ମଜ୍ଝାଦିତ୍ଵି+ମୋତି

ଭଵତ୍ଥେ ଇମୋ, ମଜ୍ଝେ ଭଵୋ ମଜ୍ଝିମୋ। ଏଵଂ ଅନ୍ତିମୋ, ହେଟ୍ଠିମୋ, ଉପରିମୋ, ଓରିମୋ, ପାରିମୋ, ପଚ୍ଛିମୋ, ଅବ୍ଭନ୍ତରିଧୋ, ପଚ୍ଚନ୍ତିମୋ।

୨୫। କଣ+ଣେଯ୍ଯ+ଣେଯ୍ଯକ+ଯି+ଯାତି

ଭଵତ୍ଥେ କଣଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି। କଣ-କୁସିନାରାଯଂ ଭଵୋ କୋସିନାରକୋ, ମାଗଧକୋ, ଆରଞ୍ଞକୋ ଵିହାରୋ, ରାଜଗହକୋ, କୋସମ୍ବକୋ, ଇନ୍ଦପତ୍ତକୋ, କାପିଲକୋ, ଭାରୁକଚ୍ଛକୋ, ନାଗରକୋ। ଅଙ୍ଗେସୁ ଜାତୋ ଅଙ୍ଗକୋ, କୋସଲକୋ, ଵେଦେହକୋ, କମ୍ବୋଜକୋ, ଗନ୍ଧାରକୋ, ସୋଵୀରକୋ, ସିନ୍ଧଵକୋ, ଅସ୍ସକୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ଣେଯ୍ଯ-ଗଙ୍ଗେଯ୍ଯୋ, ପଵ୍ଵତେଯ୍ଯୋ, ଵାନେଯ୍ଯୋ। ଣେଯ୍ଯକ-କୋସଲେଯ୍ଯକୋ , ବାରାଣସେଯ୍ଯକୋ, ଚମ୍ପେଯ୍ଯକୋ, ସିଲାଯ ଜାତଂ ସେଲେଯ୍ଯକଂ, ମିଥିଲେଯ୍ଯକୋ। ବାରାଣସେଯ୍ଯକୋତ୍ଯାଦୀସୁ ''ଦିସ୍ସନ୍ତ+ଞ୍ଞେପି ପଚ୍ଚଯା''ତି ଏଯ୍ଯକୋ, ଏଵଂ ଉପରି ସୁତ୍ତେ ଦସ୍ସିତପଚ୍ଚଯତୋ ଵିସୁଂ ପଚ୍ଚଯେ ଦସ୍ସିତେ ଇମିନା ସୁତ୍ତେନାତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଯ-ଗମ୍ଯୋ, ଯମ୍ହି ଅକାରଲୋପେ ପୁବ୍ବରୂପଂ ରସ୍ସୋ ଚ। ଦିଵ୍ଯୋ। ଇଯ-ଉଦରିଯୋ, ଦିଵିଯୋ, ପଞ୍ଚାଲିଯୋ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ, ଲୋକିଯୋ।

୨୬। ଣିକୋ

ସତ୍ତମ୍ଯନ୍ତା ଭଵତ୍ଥେ ଣିକୋ ହୋତି। ସରଦେ ଭଵୋ ସାରଦିକୋ ଦିଵସୋ, ସାରଦିକା ରତ୍ତି।

୨୭। ତ+ମସ୍ସ ସିପ୍ପଂ ସୀଲଂ ପଣ୍ଣଂ ପହରଣଂ ପଯୋଜନଂ

ପଠମନ୍ତା ସିପ୍ପାଦିୱାଚକା ଅସ୍ମେତି ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତେ ଣିକୋ ହୋତି। ୱୀଣାୱାଦନଂ ସିପ୍ପ+ମସ୍ସ ୱେଣିକୋ, ୱୀଣାୱାଦନଂ ଅଭେଦୋପଚାରେନ ୱୀଣା ନାମ। ମୋଦିଙ୍ଗିକୋ, ୱଂସିକୋ। ପଂସୁକୂଲଧାରଣଂ ସୀଲ+ମସ୍ସ ପଂସୁକୂଲିକୋ, ତେଚୀୱରିକୋ। ଗନ୍ଧୋ ପଣ୍ଣ+ମସ୍ସ ଗନ୍ଧିକୋ, ତେଲିକୋ, ଗୋଠଇକୋ, ପୂୱିକୋ, ପଣ୍ଣିକୋ, ତମ୍ବୁଲିକୋ, ଲୋଣିକୋ। ଚାପୋପହରଣ+ମସ୍ସ ଚାପିକୋ, ତୋମରିକୋ, ମୁଗ୍ଗରିକୋ, ମୋସଲିକୋ। ଉପଧ୍=କ୍ଖନ୍ଧାଦି ପଯୋଜନ+ମସ୍ସ ଓପଧିକଂ, ସାତିକଂ, ସାହସ୍ସିକଂ।

୨୮। ତଂ ହନ୍ତ+ରହତି ଗଚ୍ଛତୁ+ଞ୍ଛତି+ଚରତି

ଦୁତିଯନ୍ତା ହନ୍ତୀତି ଏୱମାଦୀସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ଣିକୋ ହୋତି। ପକ୍ଖିନୋ ହନ୍ତୀତି ପକ୍ଖିକୋ, ସାକୁଣିକୋ, ମାଯୂରିକୋ, ମଚ୍ଛେ ହନ୍ତୀତି ମଚ୍ଛିକୋ, ମେନିକୋ। ମିଗେ ହନ୍ତୀତି ମାଗୱିକୋ, ୱକାରାଗମୋ । ମିଗସ୍ସ "ତଦମିନା"ଦିନା ମଗୱାଦେସେପି ମାଗୱିକୋ। ଓରବ୍ଭିକୋ, ହାରିଣିକୋ। ସୂକରିକୋତି ଇକୋ। ସତ+ମରହତୀତି ସାତିକଂ, ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ, ଏହି ପସ୍ସ ୱିଧିଂ ଅରହତୀତି ଏହିପସ୍ସିକୋ। ଏତ୍ଥ ତ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତସମୁଦାଯତୋ ଅନୁକରଣତ୍ତା ୱା ତଦ୍ଧିତସ୍ସ ଅଭିଧାନଲକ୍ଖଣତ୍ତା ୱା ବହୁଲଂୱିଧାନେନ ୱା ପଚ୍ଚଯୋ। ସାହସ୍ସିକୋ, କୁମ୍ଭିକୋ, ଦୋଣିକୋ, ଅଦ୍ଧମାସିକୋ, କହାପଣିକୋ, ଆସୀତିକା ଗାଥା, ନାୱୁତିକା। ସହସ୍ସିଯୋତି ଇଯୋ। ପରଦାରଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପାରଦାରିକୋ, ମଗ୍ଗିକୋ, ପଞ୍ଚଞାସଯୋଜନିକୋ, ପଥିକୋ। ବଦରେ ଉଞ୍ଛତୀତି ବାଦରିକୋ, ସାମାକିକୋ। ଧମ୍ମଂ ଚରତୀତି ଧମ୍ମିକୋ, ଅଧମ୍ମିକୋ।

୨୯। ତେନ କତଂ କୀତଂ ବଦ୍ଧ+ମଭିସଙ୍ଖତଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ହତଂ ହନ୍ତି ଜିତଂ ଜଯତି ଦିବ୍ୱତି ଖନତି ତରତି ଚରତି ୱହତି ଜୀୱତିତି

କତାଦୀସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ଣିକୋ। କାଯେନ କତଂ କାଯିକଂ, ୱାଚସିକଂ, ମାନସିକଂତି ସକାଗମୋ। ୱାତେନ କତୋ ଆବାଧୋ ୱାତିତୋ, ସେମ୍ହିକୋ, ପିତ୍ତିକୋ। ସତେନ କୀତଂ ସାତିକଂ, ସାହସ୍ସିକଂ, ୱତ୍ଥେନ କୀତଂ ୱତ୍ଥିକଂ, କୁମ୍ଭିକଂ, ସୋୱଣ୍ଣିକଂ, ଘାତିକଂ। ମୂଲତୋୱ ପଚ୍ଚଯୋ, ଅମୂଲୱାଚିତ୍ତା ଦେୱଦତ୍ତେନ କୀତୋତି ନ ହୋତି, ତଦତ୍ଥାପ୍ପତୀତିଯା। ୱରତ୍ତାଯ ବଦ୍ଧୋ ୱାରତ୍ତିକୋ, ଆଯସିକୋ, ପାସିକୋ, ସୁତ୍ତିକୋ। ଘତେନ ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ସଂସଟ୍ଠଂ ୱା ଘାତିକଂ, ଗୋଠଇକଂ, ଦଧିକଂ, ମାରୀଚିକଂ। ଜାଲେନ ହତୋ ହନ୍ତୀତି ୱା ଜାଲିକୋ, ବାଲିସିକୋ। ଅକ୍ଖେହି ଜିତଂ ଅକ୍ଖିକଂ ଧନଂ, ସାଲାକିକଂ, ତିନ୍ଦୁକିକୋ, ଅମ୍ବଫଲିକୋ। ଅକ୍ଖେହି ଜଯତି ଦିବ୍ୱତି ୱା ଅକ୍ଖିକୋ। ଖଣିତ୍ତିଯା ଖନତୀତି ଖାଣିତ୍ତିକୋ, କୁଦ୍ଦାଲିକୋ। ଦେୱଦତ୍ତେନ ଜିତଂ, ଅଙ୍ଗୁଲ୍ୟା ଖନତୀତି ନ ହୋତି, ତଦତ୍ଥାନୱଗମା। ଉଠଉମ୍ପେନ ତରତୀତି ଓଠଉମ୍ପିକୋ, ଉଠଉମ୍ପିକୋତି ଇକୋ। କୁଲ୍ଲିକୋ, ଗୋପୁଚ୍ଛିକୋ, ନାୱିକୋ। ସକଟେନ ଚରତୀତି ସାକଟିକୋ, ରଥିକୋ। ପରପ୍ପିକୋତି ଇକୋ। ଖନ୍ଧେନ ୱହତୀତି ଖନ୍ଧିକୋ। ଅଂସିକୋ, ସୀସିକୋତି ଇକୋ। ୱେତନେନ ଜୀୱତୀତି ୱେତନିକୋ, ଭତିକୋ, କଯିକୋ, ୱିକ୍କଯିକୋ, କଯୱିକ୍କଯିକୋତି ଇକୋ।

୩୦। ତସ୍ସ ସଂୱତ୍ତତି

ଚତୁତ୍ଥ୍ୟନ୍ତା ସଂୱତ୍ତତୀତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେଣିକୋ ହୋତି। ପୁନବ୍ଭୱାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ପୋନୋବ୍ଭୱିକୋ, ଇତ୍ଥିଯଂ ପୋନୋବ୍ଭୱିକା। ଲୋକାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଲୋକିକୋ। ସୁଟ୍ଠୁ ଅଗ୍ଗୋତି ସଗ୍ଗୋ, ସଗ୍ଗାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ସୋୱଗ୍ଗିକୋ, ସସ୍ସୋ+ୱକ ତଦମିନାଦୀପାଠା। ଧନାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି ଧଞ୍ଞଂ।

୩୧। ତତୋ ସମ୍ଭୂତ+ମାଗତଂ

ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ତା ସମ୍ଭୂତ+ମାଗତନ୍ତି ଏତେସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ଣିକୋ ହୋତି। ମାତିତୋ ସମ୍ଭୂତ+ମାଗତଂୱା+ତି ଏତ୍ଥ "ମାତିତୋ ଚ ଭଗିନିଯଂଚ୍ଛୋ"ତି "ମାତିତୋ"ତି ଭାଗେନ ଉସ୍ସ ଇମ୍ହି ୱାକ୍ୟଂ, ରସ୍ସଦ୍ୱିତ୍ତେସୁ ମତ୍ତିକଂ, ପେତ୍ତିକଂ। ଣ୍ଣ+ରିଯଣ+ର୍ଯପଚ୍ଚଯାପି ଦିସ୍ସନ୍ତି। ସୁରଭିତୋ ସମ୍ଭୂତଂ ସୋରଭ୍ୟଂ। ଯମ୍ହି ଥଞ୍ଞଂ। ଉଭଯତ୍ଥ "ଲୋପୋ+ୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ"ତି ଲୋପୋ। ରିଯଣ-ପିତୁତୋ ସମ୍ଭୂତୋ ପେତ୍ତିଯୋ, ମାତିଯୋ, "ରାନୁବନ୍ଧେ+ନ୍ତସରାଦିସ୍ସା"ତି ଉଲୋପୋ, ମତ୍ତିଯୋ। ର୍ଯମ୍ହି-ଉଲୋପୋ, ଚୱଗ୍ଗପୁବ୍ବରୂପାନି, ମଚ୍ଚୋ ୱା।

୩୨। ତତ୍ଥ ୱସତି ୱିଦିତୋ ଭତ୍ତୋ ନିଯୁତ୍ତୋ

ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତା ୱସତୀଚ୍ଚେୱମାଦୀସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ଣିକୋ ହୋତି। ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱସତୀତି ରୁକ୍ଖମୂଲିକୋ, ଆରଞ୍ଞିକୋ, ରାଜଗହିକୋ, ମାଗଧିକୋ, ସୋସାନିକୋ। ଲୋକେ ୱିଦିତୋ ଲୋକିକୋ। ଚତୁମହାରାଜେସୁ ଭତ୍ତା ଚାତୁମ୍ମହାରାଜିକା। ଦ୍ୱାରେ ନିଯୁତ୍ତୋ ଦୋୱାରିକୋ, ଦସ୍ସୋକ

ତଦମିନାଦିପାଠା। ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ। ଇକେ-ନଓକମ୍ମିକୋ, ଆଦିକମ୍ମିକୋ। କିଯେ-ଜାତିକିଯୋ, ଅନ୍ଧକିଯୋ।

୩୩। ତସ୍ସି+ଦଂ

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ଇଦ+ମିଚ୍ଚ+ସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଣିକୋ ହୋତି। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଇଦଂ ସଙ୍ଘିକଂ, ପୁଗ୍ଗଲିକଂ, ସକ୍ଯପୁତ୍ତିକୋ, ନାଟପୁତ୍ତିକୋ, ଜେନଦତ୍ତିକୋ। କିଯେ-ସସ୍ସ ଇଦଂ ସକିଯୋ, ପରକିଯୋ। ନିଯେଅତ୍ତନିଯଂ। କେ-ସକୋ, ରଞ୍ଞୋ ଇଦଂ ରାଜକଂ ଭଣ୍ଡଂ।

୩୪। ଣୋ

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ଇଦ+ମିଚ୍ଚ+ସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଣୋ ହୋତି। କଚ୍ଚାଯନସ୍ସ ଇଦଂ କଚ୍ଚାଯନଂ, ବ୍ଯାକରଣଂ, ସୋଗତଂ ସାସନଂ, ମାହିସଂ ମଂସାଦି।

୩୫। ଗଓାଦୀହି ଯୋ

ଗଓାଦୀହି ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତେହି ଇଦ+ମିଚ୍ଚ+ସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଯୋ ହୋତି। ଗୁନ୍ନଂ ଇଦଂ ଗବ୍ଯଂ, ଅଓଡ, ମଂସାଦି। ଇଲୋପେ କଚ୍ଚଂ। ଦୁନୋ ଇଦଂ ଦଚ୍ଚଂ।

୩୬। ପିତିତୋ ଭାତରି ରେଯ୍ଯଣ

''ପିତିତୋ ମାତିତୋ''ତି ତେନ ତେନ ସୁତ୍ତନିପାତେନେଓ ଉସ୍ସ ଇ। ପିତୁସଦ୍ଦା ତସ୍ସ ଭାତରି ରେଯ୍ଯଣ। ପିତୁ ଭାତା ପେତ୍ତେଯ୍ଯୋ।

୩୭। ମାତିତୋ ଚ ଭଗିନିଯଂ ଛୋ

ମାତୁତୋ ଚ ପିତୁତୋ ଚ ତେସଂ ଭଗିନିଯଂ ଛୋ ହୋତି। ମାତୁ ଭଗିନି ମାତୁଚ୍ଛା, ପିତୁ ଭଗିନି ପିତୁଚ୍ଛା। କଥଂ ''ମାତୁ ଭାତା ମାତୁଲୋ''ତି, ''ମାତୁଲାଦିତ୍ଵାନୀ''ତି ନିପାତନା ଲପଚ୍ଚଯୋ।

୩୮। ମାତାପିତୂସ୍ଵା+ମହୋ

ମାତାପିତୂହି ତେସଂ ମାତାପିତୂସ୍ଵା+ମହୋ ହୋତି। ମାତୁ ମାତା ମାତାମହୀ, ମାତୁ ପିତା ମାତାମହୋ। ପିତୁ ମାତା ପିତାମହୀ, ପିତୁ ପିତା ପିତାମହୋ। ନ ଯଥାସଙ୍ଖ୍ଯଂ ପଚ୍ଚେକାଭିସମ୍ବନ୍ଧତୋ ଓିସୁଂ ଓିସୁଂ ମାତାପିତୁସଦ୍ଦେହି ତେସଂ ମାତାପିତୁନଂ ଅତ୍ଥେ ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି।

୩୯। ହିତେ ରେଯ୍ଯଣ

ମାତାପିତୂହି ହିତେ ରେଯ୍ଯଣ ହୋତି। ମାତୁ ହିତୋ ମତ୍ତେଯ୍ଯୋ, ପେତ୍ତେଯ୍ଯୋ।

୪୦। ନିନ୍ଦା+ଞ୍ଞାତ+ପ୍ପ ପଟିଭାଗ ରସ୍ସ ଦଯା ସଞ୍ଞାସୁ କୋ

ନିନ୍ଦାଦୀସ୍ଵ+ତ୍ଥେସୁ ନାମସ୍ମା କୋ ହୋତି। ନିନ୍ଦାଯଂ-ନିନ୍ଦିତୋ ମୁଣ୍ଡୋ ମୁଣ୍ଡକୋ, ଏଓଂ ସମଣକୋ, ପଣ୍ଡିତକୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣକୋ , ଓେଯ୍ଯାକରଣକୋ। ଅଞ୍ଞାତେ-କସ୍ସା+ଯଂ ଅସ୍ସୋ ଅସ୍ସକୋ, ପଯୋଗସାମତ୍ଥିଯା ସମ୍ବନ୍ଧିଓିସେସାନାଓଗମୋ+ଓଗମ୍ଯତେ। ଅପ୍ପତ୍ଥେ-ଅପ୍ପକଂ ତେଲଂ ତେଲକଂ, ଘତକଂ। ପଟିଭାଗତ୍ଥେ-ହତ୍ଥୀ ଓିଯ ହତ୍ଥିକୋ, ଅସ୍ସକୋ, ବଲୀବଦ୍ଦକୋ। ''ଇମେ ନୋ ହତ୍ଥିକା ଅସ୍ସା, ବଲୀବଦ୍ଦା ଚ ନୋ ଇମେ''ତ୍ଯାଦିପାଠେ ''ଲୋପୋ''ତି କପଚ୍ଚଯଲୋପେନ ଓା ଅଭେଦୋପଚାରେନ ଓା ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ, ଇମେ ଚ ଦାରୁଆଦୀହି କତରୂପାନି। ରସ୍ସେରସ୍ସୋ ମାନୁସୋ ମାନୁସକୋ, ରୁକ୍ଖକୋ, ପିଲକ୍ଖକୋ। ଦଯାଯଂ-ଦଯିତୋ=ନୁକମ୍ପିତୋ ପୁତ୍ତୋ ପୁତ୍ତକୋ, ଓଚ୍ଛକୋ। ସଞ୍ଞାଯଂ-ମୋରୋ ଓିଯ ମୋରକୋ, କତକୋ, ଭତକୋ।

୪୧। ତ+ମସ୍ସ ପରିମାଣଂ ଣିକୋ ଚ

ପଠମନ୍ତା ଅସ୍ସେତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଣିକୋ ହୋତି କୋ ଚ, ତଞ୍ଚେ ପଠମନ୍ତଂ ପରିମାଣଂ ଭଓତି। ଦୋଣାଦୀନଂ ପରିମିତଓୀହାଦୀନଂ କରଣତ୍ତା ''ପରିମୀଯନ୍ତ୍ଯ+ନେନାତି ପରିମାଣ''ନ୍ତି ହୋତି। ଦୋଣୋ ପରିମାଣ+ମସ୍ସାତି ଦୋଣିକୋ ଓୀହି, ଖାରସତିକୋ, ଖାରସହସ୍ସିକୋ, ଆସୀତିକୋ

ୱଯୋ, ଉପଡ୍ଢକାଯୋ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ଉପଡ୍ଢକାୟିକଂ ବିମ୍ବୋହନଂ। ପଞ୍ଚକଂ, ଛକ୍କଂ।

୪୨। ଯ+ତେ+ତେହି+ତ୍ତକୋ

ଯାଦୀହି ପଠମନ୍ତେହି ଅସ୍ସେତି ଛଟ୍ଠ୍ୟତ୍ଥେ ତ୍ତକୋ ହୋତି, ତଞ୍ଚେ ପଠମନ୍ତଂ ପରିମାଣଂ ଭୱତି। ଯଂ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ଯତ୍ତକଂ, ତତ୍ତକଂ, ''ଏତସ୍ସେଟ ତ୍ତକେ''ତି ଏତସ୍ସ ଏଟ, ଏତ୍ତକଂ। ଆୱତକେ-ଯଂ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ଯାୱତକୋ, ତାୱତକୋ।

୪୩। ସବ୍ବା ଚା+ୱନ୍ତୁ

ସବ୍ବତୋ ପଠମନ୍ତା ଯାଦୀହି ଚ ଅସ୍ସେତି ଛଟ୍ଠ୍ୟତ୍ଥେ ଆୱନ୍ତୁ ହୋତି, ତଞ୍ଚେ ପଠମନ୍ତଂ ପରିମାଣଂ ଭୱତି। ସବ୍ବଂ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ, ''ଅଂତ୍ତଂ ନପୁଂସକେ''ତି ଅଂ। ଯାୱନ୍ତଂ, ତାୱନ୍ତଂ।

୪୪। କିମ୍ହା ରତି+ରୀୱ+ରୀୱତକ+ରିତ୍ତକା

କିମ୍ହା ପଠମନ୍ତା ଅସ୍ସେତି ଛଟ୍ଠ୍ୟତ୍ଥେ ରତି+ରୀୱ+ରୀୱତକ+ରିତ୍ତକା ହୋନ୍ତି। କିଂସଙ୍ଖ୍ୟାନଂ ପରିମାଣ+ମେସଂ କତି, ରାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଇଂଭାଗଲୋପୋ। କୀୱ, କୀୱତକଂ, କିତ୍ତକଂ। ରୀୱନ୍ତୋ ସଭାୱତୋ ଅସଂଖ୍ୟେ।

୪୫। ସଞ୍ଜାତଂ ତାରକାଦିତ୍ୱି+ତୋତି

ସଞ୍ଜାତତ୍ଥେ ଇତୋ। ତାରକା ସଞ୍ଜାତା ଅସ୍ସ ତାରକିତଂ ଗଗନଂ, ପୁପ୍ଫାନି ସଞ୍ଜାତାନି ଅସ୍ସ ପୁପ୍ଫିତୋ ରୁକ୍ଖୋ, ପଲ୍ଲୱିତା ଲତା।

୪୬। ମାନେ ମତ୍ତୋ

ପଠମନ୍ତା ମାନୱୁତ୍ତିତୋ ଅସ୍ସେତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ମତ୍ତୋ ହୋତି। ପଲଂ ଉମ୍ମାନ+ମସ୍ସ ପଲମତ୍ତଂ। ହତ୍ଥୋ ପଣାମ+ମସ୍ସ ହତ୍ଥମତ୍ତଂ। ସତଂ ମାନ+ମସ୍ସ ସତମତ୍ତଂ। ଦୋଣୋ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ଦୋଣମତ୍ତଂ। ଅଭେଦୋପଚାରା ଦୋଣୋତିପି ହୋତି। ମୀୟତେ+ନେନାତି ମାନଂ, ମାନସ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ତା ଛଟ୍ଠ୍ୟନ୍ତଭୂତାନମେୱ ୱିଧି ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ –

ଉଦ୍ଧମାନନ୍ତୁ ଉମ୍ମାନଂ, ପରିମାଣନ୍ତୁ ସବ୍ବତୋ;

ପମାଣଂ ହୋତି ଆଯାମୋ, ସଂଖ୍ୟାସେସୋ ତୁ ସବ୍ବତୋ।

୪୭। ତଗ୍ଘୋ ଚୁ+ଦ୍ଧଂ

ଉଦ୍ଧମାନୱୁତ୍ତିତୋ ତଗ୍ଘୋ ହୋତି ମତ୍ତୋ ଚ। ଜଣ୍ଣୁ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ଜଣ୍ଣୁତଗ୍ଘଂ, ଜଣ୍ଣୁମତ୍ତଂ।

୪୮। ଣୋ ଚ ପୁରିସାତି

ପୁରିସା ଣୋ ହୋତି ମତ୍ତାଦଯୋ ଚ। ପୁରିସୋ ପରିମାଣ+ମସ୍ସ ପୋରିସଂ, ପୁରିସମତ୍ତଂ+ପୁରିସତଗ୍ଘଂ।

୪୯। ଅଯୁ+ଭଦ୍ୱିତୀହଂ+ସେ

ଉଭଦ୍ୱିତୀହି ଅୱଯୱୱୁତ୍ତୀହି ଅଯୋ ହୋତି। ଉଭୋ ଅଂସା ଅସ୍ସ ଉଭଯଂ, ଦ୍ୱଯଂ, ତଯଂ। ଅଂସସମ୍ବନ୍ଧେନ ସମୁଦାଯେ ୱିଧି ହୋତୀତି ନ ଉଭଯାଦିତୋ ବହୁୱଚନନ୍ତି ଚେ, ''ରାହୁନୋ ସିରୋ'' ତ୍ୟାଦୋ ଅଭେଦେପି ଭେଦୱିୱକ୍ଖାଯ ଲଦ୍ଧମାନତୋ ବହୁୱଚନଂ ହୋତେୱ।

୫୦। ସଙ୍ଖ୍ୟାଯ ସଚୁ+ତୀ+ସା+ସ+ଦସନ୍ତାଯା+ଧିକା+ସ୍ମିଂ ସତସହସ୍ସେ ଡୋ

ସତ୍ୟନ୍ତାଯ ଉତ୍ୟନ୍ତାଯ ଈସନ୍ତାଯ ଆସନ୍ତାଯ ଦସନ୍ତାଯ ସଙ୍ଖ୍ୟାଯ ପଠମନ୍ତାଯ ଅସ୍ମିନ୍ତି ସତ୍ତମ୍ଯତ୍ଥେ ଡୋ ହୋତି, ସା ଚେ ସଙ୍ଖ୍ୟା ଅଧିକା ହୋତି, ଯ+ଦସ୍ମିନ୍ତି, ତଂ ଚେ ସତଂ ସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ୱା ହୋତି। ୱୀସତି ଅଧିକା ଅସ୍ମିଂ ସତେତି ୱୀସଂସତଂ।

୧୩୯। ଡେ ସତିସ୍ସ ତିସ୍ସତି

ଡେ ପରେ ସତ୍ୟନ୍ତସ୍ସ ତିକାରସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି। ଏକୱୀସଂସତଂ ସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ୱା। ତିଂସତି ଅଧିକା ଅସ୍ମିଂ ସତାଦିକେତି ତିଂସସତଂ ଏକତିଂସସତଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଉତ୍ୟନ୍ତାଯନୱୁତି ଅଧିକା ଅସ୍ମିଂ ସତାଦିକେତି ନୱୁତଂସତଂ ସହସ୍ସଂ ସତସହସ୍ସଂ ୱା। ଈସନ୍ତାଯ-ଚତ୍ତାଲୀସଂ ଅଧିକା ଅସ୍ମିଂ ସତେ ସହସ୍ସେ ସତସହସ୍ସେତି ଚତ୍ତାଲୀସସତ+ମିଚ୍ଚାଦି। ଆସନ୍ତାଯ ଏୱଂ, ପଞ୍ଚଞ୍ଚାସଂସତ+ମିଚ୍ଚାଦି। ଦସନ୍ତାଯ-ଏକାଦସଂସତ+ମିଚ୍ଚାଦି।

୫୧। ତସ୍ସ ପୂରଣେ+କାଦସାଦିତୋ ୱା

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତାଯେ+କାଦସାଦିକାଯ ସଂଙ୍ଖ୍ୟାଯ ଡୋ ହୋତି ପୂରଣତ୍ଥେ ୱିଭାସା। ସା ସଂଙ୍ଖ୍ୟା ପୂରିଯତେ ଯେନ ତଂ ପୂରଣଂ। ଏକାଦସନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଏକାଦସୋ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ''ମ ପଞ୍ଚାଦିକତୀହୀ''ତି ମୋ, ଏକାଦସମୋ। ୱୀସତିଯା ପୂରଣୋ ୱୀସୋ ୱୀସତିମୋ, ତିଂସୋ, ତିଂସତିମୋ। ୱାସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସତ୍ତା ନିଚ୍ଚଂ ଚତ୍ତାଲୀସୋ ପଞ୍ଚଞ୍ଚାସୋ।

୫୨। ମ ପଞ୍ଚାଦିକତୀହିତି

ମପଚ୍ଚଯେ ପଞ୍ଚମୋ, ପଞ୍ଚମୀ। ସତ୍ତମୋ, ସତ୍ତମୀ। ଅଟ୍ଠମୋ, ଅଟ୍ଠମୀ। କତିମୋ, କତିମୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୫୩। ସଥାଦୀନ+ମି ଚତି

ସତାଦୀନଂ ମୋ ଚ ଅନ୍ତାଦେସୋ ଇ ଚ। ସତସ୍ସ ପୂରଣୋ ସତିମୋ, ସହସ୍ସିମୋ।

୫୪। ଛା ଟ୍ଠ+ଟ୍ଠମାତି

ଛସଦ୍ଦା ପୂରଣତ୍ଥେ ଟ୍ଠ+ଟ୍ଠମା। ଛନ୍ନଂ ପୂରଣୋ ଛଟ୍ଠୋ, ଛଟ୍ଠମୋ। ଇତ୍ଥିଯଂ ଛଟ୍ଠୀ, ଛଟ୍ଠମୀ। ''ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେସ୍ୱେ+ସଂ ତତିଯପଠମା''ତି ନିପାତନା ପୂରଣତ୍ଥେ ଦ୍ୱିତୋ ତିଯୋ ଦ୍ୱିସ୍ସ ଦୁ ଚ, ତିଚତୂହି ତିସ୍ସ ଅ, ତିଯ+ତ୍ଥା ଚ ଯଥାକ୍କମଂ, ଦୁତିଯୋ ତତିଯୋ, ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫୫। ଏକା କା+କ୍ୟ+ସହାଯେ

''ସତି ବ୍ୟଭିଚାରେ ୱିସେସନଂ ସାତ୍ଥକଂ''ତି ଞାଯା ସଂଙ୍ଖ୍ୟାତୋ ୱିସେସେତୁଂ ''ଅସହାଯେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକସ୍ମା ଅସହାଯତ୍ଥେ କ+ଆକୀ ହୋନ୍ତି ୱା। ଏକୋୱ ଏକକୋ, ଏକାକୀ, ଏକୋ ୱା।

୫୬। ୱଚ୍ଛାଦୀହି ତନୁତ୍ତେ ତରୋ

ୱଚ୍ଛାଦୀନଂ ସଭାୱସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ=କିଞ୍ଚିମତ୍ତାୱସେସେ ତରୋ ହୋତି। ସୋ=ସକୋ ଭାୱୋ ସଭାୱୋ ଅତ୍ତନିଯପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ। ସୁସୁତ୍ତସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ୱଚ୍ଛତରୋ, ଇତ୍ଥିଯଂ ୱଚ୍ଛତରୀ। ଯୋବ୍ବନସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ଓକ୍ଖତରୋ। ଓକ୍ଖା=ଦୁତିଯୱଯଟ୍ଠଗୋଣୋ। ଅସ୍ସଭାୱସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ଅସ୍ସତରୋ। ଗାୱୋତି ଜାତିସାମତ୍ଥିଯସ୍ସ ତନୁତ୍ତେ ଉସଭତରୋ। ଏତ୍ଥ ତନୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପବଲତା।

୫୭। କିମ୍ହା ନିଦ୍ଧାରଣେ ରତର+ରତମା

କିଂସଦ୍ଦା ନିଦ୍ଧାରଣେ ରତର+ରତମା ହୋନ୍ତି। କୋ ଏୱାତି କତରୋ ଭୱତଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ, କତରୋ ଭୱତଂ କଟ୍ଠୋ। କତମୋ ଭୱତଂ ଦେୱଦତ୍ତୋ, କତମୋ ଭୱତଂ କଟ୍ଠୋ। ଭାରଦ୍ୱାଜାନଂ କତମୋ+ସି ବ୍ରହ୍ମେ।

୫୮। ତେନ ଦତ୍ତେ ଲି+ଯାତି

ଦଣ୍ଡେ+ଭିଧେୟ୍ୟେ ଲ+ଇଯା ହୋନ୍ତି ବହୁଲାଧିକାରା ମନୁସ୍ସସଞ୍ଞାଯଂ। ଦେୱେନ ଦତ୍ତୋ ଦେୱଲୋ ଦେୱିଯୋ, ବ୍ରହ୍ମଲୋ ବ୍ରହ୍ମିଯୋ। ସୀୱଲୋ ସୀୱିଯୋ ସିସ୍ସ ଦୀଘୋ। ଦେୱ+ବ୍ରହ୍ମ+ସିୱାଦି ତନ୍ନାମକା ମନୁସ୍ସା। (ରତ୍ତମିଚ୍ଚାଦିଅନେକତ୍ଥତଦ୍ଧିତଂ)।

୫୯। ତସ୍ସ ଭାୱକମ୍ମେସୁତ୍ତ+ତା+ତ୍ତନ+ଣ୍ୟ+ଣେୟ୍ୟ+ଣ+ଯ+ଣିଯା

ଛପ୍ପିଯନ୍ତା ଭାୱେ କମ୍ମେ ଚ ତ୍ତାଦଯୋ ହୋନ୍ତି ବହୁଲଂ। ନ ସବ୍ବେ ପଚ୍ଚଯା ସବ୍ବତୋ ହୋନ୍ତି ଅଞ୍ଞତ୍ରତ୍ତ+ତାହି। ଭୱନ୍ତି ଏତସ୍ମା ବୁଦ୍ଧିସଦ୍ଦାତି ଭାୱୋ ସଦ୍ଦପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ –

ହୋନ୍ତ୍ୟ+ସ୍ମା ସଦ୍ଦବୁଦ୍ଧୀତି, ଭାୱୋ ତଂ ସଦ୍ଦୱୁତ୍ତିଯା;

ନିମିତ୍ତଭୂତଂ ନାମଞ୍ଚ, ଜାତି ଦବ୍ବଂ କ୍ରିଯା ଗୁଣୋତି।

ନୀଲସ୍ସ ପଟସ୍ସ ଭାୱୋ ନୀଲତ୍ତଂ ନୀଲତାତି ଗୁଣୋ ଭାୱୋ। ଏତ୍ଥ ନୀଲଗୁଣୱସେନ ପଟେ ନୀଲସଦ୍ଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତିଯା ପଟବୁଦ୍ଧିଯା ନିମିତ୍ତଂ ଭାୱୋ ନାମ। ନୀଲସ୍ସ ଗୁଣସ୍ସ ଭାୱୋ ନୀଲତ୍ତଂ ନୀଲତାତି ନୀଲଗୁଣଜାତି, ଏତ୍ଥ ନୀଲଗୁଣଜାତି ନିମିତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ନୀଲସଦ୍ଦସ୍ସ ଗୁଣୱୁତ୍ତିଯା ନୀଲଗୁଣଜାତି ନିମିତ୍ତଂ। ଗୋତ୍ତଂ ଗୋତାତି ଗୋଜାତି, ଏତ୍ଥ ଜାତିସଦ୍ଦାନଂ ଦବ୍ବୱୁତ୍ତିଯା ସତି ଜାତି ନିମିତ୍ତଂ। ପାଚକସ୍ସ ଭାୱୋ ପାଚକତ୍ତଂତି କ୍ରିଯାସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ତଂ ଭାୱୋ, ଏତ୍ଥ ପଚନକ୍ରିଯାସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ତଂ ଭାୱୋ। ଦଣ୍ଡିତ୍ତଂ ୱିସାଣିତ୍ତଂ ରାଜପୁରିସତ୍ତଂତି ଦଣ୍ଡ+ୱିସାଣ+ରାଜଦବ୍ବାନଂ ସମ୍ବନ୍ଧିତ୍ତଂ ଭାୱୋ, ଦଣ୍ଡୀତ୍ୟାଦିସଦ୍ଦପୱତ୍ତିଯା ନିମିତ୍ତତ୍ତା।

ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଭାୱୋ ଦେୱଦତ୍ତତ୍ତଂ, ଚନ୍ଦତ୍ତଂ, ସୂରିଯତ୍ତଂତି ତଦୱତ୍ଥା ୱିସେସସାମଞ୍ଞଂ, ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ବାଲତାଦିଅୱତ୍ଥାଭେଦୋ, ଚନ୍ଦସ୍ସ କଲାଦିଅୱତ୍ଥଭେଦୋ ଚ, ସୂରିଯସ୍ସ ମନ୍ଦପଟୁତାଦିଅୱତ୍ଥାଭେଦୋ ଚ ସାମଞ୍ଞଂ, ତଦେତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜମାନପଦତ୍ଥାନଂ ୱିସଯଭୂତସଞ୍ଞାସଦ୍ଦାନଂ ପୱତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆକାସତ୍ତଂ ଅଭାୱତ୍ତଂତି, ତତ୍ଥ ଘଟାକାସ+ପୀଠରାକାସ, ପଟାଭାୱ+ଘଟାଭାୱାଦିନା ଉପଚରିତଭେଦସାମଞ୍ଞଂ ଭାୱୋ।

ତ୍ତନ-ପୁଥୁଜ୍ଜନତ୍ତନଂ। ୱେଦନାଯ ଭାୱୋ ୱେଦନତ୍ତନଂ, ରସ୍ସୋ। ଏୱଂ ଜାଯତ୍ତନଂ, ଜାରତ୍ତନଂ।

ଣ୍ୟ-ଅଲସସ୍ସ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ଆଲସ୍ୟଂ, ଏତ୍ଥ ''ଲୋପୋ+ୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ''ତି ଅ-ଲୋପେ ''ସରାନ+ମାଦିସ୍ସା''ଦିନା ଆକାରୋ, ଏୱ+ମୁପରି ଚ। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଭାୱୋ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ, ଞ୍ଞକାରପୁବ୍ବରୂପାନି। ଚାପଲ୍ଲଂ, ନେପୁଞ୍ଞଂ, ପେସୁଞ୍ଞଂ, ରଞ୍ଞୋ ଭାୱୋ ରଜ୍ଜଂ, ଆଧିପଚ୍ଚଂ, ଦାଯଜ୍ଜଂ, ୱେସମ୍ମଂ, ୱେସମଂ, ଣପଚ୍ଚଯୋ। ସଖିନୋ ଭାୱୋ ସଖ୍ୟଂ, ୱାଣିଜ୍ଜଂ, ଆରୋଗ୍ୟଂ, ଓଦଗ୍ୟଂ, ଆନଣ୍ୟଂ, ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ, ବଲ୍ୟଂ, ପଣ୍ଡିଚ୍ଚଂ, ବାହୁସ୍ସଚ୍ଚଂ, ପୋରୋହିଚ୍ଚଂ। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ ଭାୱୋ ମୁଟ୍ଠସ୍ସଚ୍ଚଂ, ଇଲୋପୋ। କୋସଲ୍ଲଂ, ୱେପୁଲ୍ଲଂ। ସମାନସ୍ସ ଭାୱୋ ସାମଞ୍ଞଂ, ପେରିସ୍ସଂ, ସୋମନସ୍ସଂ, ଦୋମନସ୍ସଂ, ସୋୱଚସ୍ସଂ, ଦୋୱଚସ୍ସଂ, ନିପକସ୍ସ ଭାୱୋ ନେପକ୍କଂ, ଆଧିକ୍କଂ, ଦୁଭଗସ୍ସ ଭାୱୋ ଦୋଭଗ୍ଗଂ, ସରୂପସ୍ସ ଭାୱୋ ସାରୁପ୍ପଂ, ଓପମ୍ମଂ, ସୋଖୁମ୍ମଂ, ତଥସ୍ସ ଭାୱୋ ତଚ୍ଛଂ। ଦୁମ୍ମେଧସ୍ସ ଭାୱୋ ଦୁମ୍ମେଜ୍ଝଂ। ଭେସଜସ୍ସ ଭାୱୋ ଭେସଜ୍ଜଂ, ବ୍ୟାୱଟସ୍ସ କମ୍ମଂ ୱେୟ୍ୟାୱଚ୍ଚଂ ଯଥା ୱେୟ୍ୟାକରଣଂ।

ଣେୟ୍ୟ-ସୁଚିନୋ ଭାୱୋ ସୋଚେୟ୍ୟଂ, ଆଧିପତେୟ୍ୟଂ, କପିସ୍ସ ଭାୱୋ କାପେୟ୍ୟଂ। ସଠସ୍ସ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ସାଠେୟ୍ୟଂ।

ଣ-ଗରୂନଂ ଭାୱୋ ଗାରୱଂ, ଉ ଅୱଙ। ପାଟୱଂ, ଅଜ୍ଜୱଂ, ମଦ୍ଦୱଂ, ''କୋସଜ୍ଜା''ଦିନା ଉସ୍ସ ଅତ୍ତଂ ଦ୍ୱିତ୍ତଞ୍ଚ। ପରମାନଂ ଭାୱୋ ପାରମୀ, ୱୀପଚ୍ଚଯୋ। ସମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱୋ ସାମଗ୍ଗୀ।

ଇଯ-ଅଧିପତିନୋ ଭାୱୋ ଅଧିପତିଯଂ, ପଣ୍ଡିତିଯଂ, ବହୁସ୍ସୁତିଯଂ, ନଗ୍ଗିଯଂ, ସୂରିଯଂ।

ଣିଯ-ଅଲସସ୍ସ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ଆଲସିଯଂ, ତାଲୁସିଯଂ, ମନ୍ଦିଯଂ, ଦକ୍ଖିଯଂ, ପୋରୋହିତିଯଂ, ୱେୟ୍ୟତ୍ତିଯଂ।

କଥଂ ରାମଣୀଯକଂତି, ସକତ୍ଥେ କନ୍ତା ଣେନ ସିଦ୍ଧା। କମ୍ମଂ=କ୍ରିଯା, ତତ୍ଥ ଅଲସସ୍ସ କମ୍ମଂ ଅଲସତ୍ତଂ ଅଲସତା ଅଲସତ୍ତନଂ ଆଲସ୍ୟଂ ଆଲସିଯଂ ୱା।

୧୨୨। ସକତ୍ଥେତି

ସକଢେପି ଯଥାଯୋଗଂ ୱାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ଯଥାଭୂତମେୱ ଯଥାଭୁଚ୍ଚଂ, କାରୁଞ୍ଞଂ, ପଉକଲ୍ଲଂ। ଆକାସାନନ୍ତମେୱ ଆକାସାନଞ୍ଚଂ, ଏତ୍ଥ ଅକାରଲୋପୋ, ତସ୍ସ ଚେ ପୁବ୍ବରୂପେ ଚ କତେ ''ତଦମିନା''ଦିନା ନସ୍ସ ଞ୍ଞୋ ଚ ଲୋପୋ ଚ ହୋତି, କାଯପାଗୁଞ୍ଞତା।

୬୦। ତ୍ତ ୱଦ୍ଧଦାସା ୱା

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ୱଦ୍ଧା ଦାସା ଚ ତ୍ତୋ ହୋତି ଭାୱକମ୍ମେସୁ। ୱଦ୍ଧସ୍ସ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ୱଦ୍ଧତ୍ତଂ, ୱଦ୍ଧତା। ଦାସସ୍ସ ଭାୱୋ କମ୍ମଂ ୱା ଦାସତ୍ତଂ, ଦାସ୍ସଂ, ଦାସତା। କଥଂ ୱଦ୍ଧୱଂତି, ଣେ ୱାଗମୋ।

୬୧। ନସ ଯୁୱା ବୋ ଚ ୱସ୍ସ

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ଯୁୱସଦ୍ଦା ଭାୱକମ୍ମେସୁ ନଣ ୱା ହୋତି ୱସ୍ସ ବୋ ଚ। ଯୁୱସ୍ସ ଭାୱୋ ଯୋବ୍ବନଂ, ଯୁୱତ୍ତଂ ଯୁୱତା ୱା।

୬୨। ଅଣ୍ୱାଦିତ୍ୱି+ମୋତି

ଭାୱେ ୱା ଇମୋ। ଅଣୁନୋ ଭାୱୋ ଅଣିମା, ଲଘିମା, ମହତୋ ଭାୱୋ ମହିମା। କିସସ୍ସ ଭାୱୋ କସିମା।

୧୩୩। କିସ+ମହତ+ମିମେ କସ, ମହାତି

ଇମମ୍ହି ମହତୋ ମହୋ ଚ କିସସ୍ସ କସାଦେସୋ ଚ ହୋତି।

୬୩। ଭାୱା ତେନ ନିବ୍ବତ୍ତେତି

କ୍ରିଯାୱାଚକସଦ୍ଦତୋ ଇମୋ, ପାକେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ପାକିମଂ, ସେକିମଂ।

୧୨୭। କୋସଜ୍ଜା+ଜ୍ଜୱ+ପାରିସଜ୍ଜ+ସୋହଜ୍ଜ+ମଦ୍ଦୱା+ରିସ୍ସା+ସଭା+ଜଞ୍ଞ+ଥେଯ୍ଯ+ ବାହୁସଚ୍ଚା

ଏତେ ସଦ୍ଦା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ ଣାନୁବନ୍ଧେ। କୁସୀତସ୍ସ ଭାୱୋତି ଭାୱେ ଣ୍ୟୋ ହୋତି, ଇମିନା ଈସ୍ସ ଅକାରେ ଚ ତସ୍ସ ଜେ ଚ କତେ ଯସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ, କୋସଜ୍ଜଂ। ଉଜୁନୋ ଭାୱେ ଅଜ୍ଜୱଂତି ଣୋ, ଇମିନା ଉସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ''ଉୱଣ୍ଣସ୍ସା+ୱଙ ସରେ''ତି ଅୱଙଆଦେସେ ଜସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ପରିସାସୁ ସାଧୂତି ୱାକ୍ୟେ ''ଣ୍ୟୋ ତତ୍ଥ ସାଧୂ''ତି ଣ୍ୟୋ, ଇମିନା ଜାଗମୋ ଚ, ''ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା''ତି ଆସ୍ସ ରସ୍ସେ ଚ କତେ ଜସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପଂ, ପାରିସଜ୍ଜୋ। ଇମିନା କମେନ ୱାକ୍ୟେନେୱ ସଦ୍ଦସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ସୁହଦଯୋୱ ସୁହଜ୍ଜୋ, ତସ୍ସ ଭାୱୋ ସୋହଜ୍ଜଂ, ଇମିନା ଅଯଲୋପୋ। ମୁଦୁନୋ ଭାୱୋ ମଦ୍ଦୱଂ, ଇମିନା ଉସ୍ସ ଅତ୍ତଂ। ଇସିନୋ ଇଦଂ ଭାୱୋ ୱା ଆରିସ୍ସଂ, ଣ୍ୟପଚ୍ଚଯେ ଇମିନା ଆରଞ୍ଚାଗମେ ''ଲୋପୋ+ୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ''ତି ଅନ୍ତେକାରଲୋପୋ ଚ। ଉସଭସ୍ସ ଇଦଂ ଭାୱୋ ୱା ଆସଭଂ, ଇମିନା ଉସ୍ସ ଆ। ଆଜାନୀଯସ୍ସ ଭାୱୋ ଆଜଞ୍ଞଂ, ଇମିନା ଯଲୋପେ ''ଲୋପୋ+ୱଣ୍ଣି+ୱଣ୍ଣାନଂ''ତି ଈକାରଲୋପୋ। ଥେନସ୍ସ ଭାୱୋ ଥେଯ୍ଯଂ, ଇମିନା ନସ୍ସ ଯକାରୋ। ବହୁସ୍ସୁତସ୍ସ ଭାୱୋ ବାହୁସଚ୍ଚଂ, ଇମିନା ଉସ୍ସ ଅକାରୋ ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ। (ଭାୱତଦ୍ଧିତଂ)।

୬୪। ତର+ତମି+ସ୍ସିକି+ଯି+ଟ୍ଠା+ତିସଯେ

ଅତିସଯେ ୱତ୍ତମାନତୋ ହୋନ୍ତେ+ତେ ପଚ୍ଚଯା। ଅତିସଯେନ ପାପୋ ପାପତରୋ ପାପତମୋ ପାପିସ୍ସିତୋ ପାପିଯୋ ପାପିଟ୍ଠୋ, ଇତ୍ଥିଯଂ ପାପତରା ଇଚ୍ଚାଦି। ଅତିସଯପ୍ପଚ୍ଚଯନ୍ତାପି ଅତିସଯପ୍ପଚ୍ଚଯୋ, ଅତିସଯେନ ପାପିଟ୍ଠୋ ପାପିଟ୍ଠତରୋ ପାପିଟ୍ଠତମୋ। ଏୱଂ ପଟୁତରୋ ପଟୁତମୋ, ପଟିସ୍ସିକୋ, ପଟିଯୋ, ପଟିଟ୍ଠୋ, ୱରତରୋ ଇଚ୍ଚାଦି ପଣୀତତରୋ ଇଚ୍ଚାଦି ଚ।

୧୩୫। ଜୋ ୱୁଦ୍ଧସ୍ସି+ଯି+ଟ୍ଠେସୁ

ୱୁଦ୍ଧସ୍ସ ଜୋ ହୋତି ଇଯୈଟ୍ଠେସୁ। ଅତିସଯେନ ୱୁଦ୍ଧୋ ଜେଯ୍ଯୋ ଜେଟ୍ଠୋ, ଜାଦେସେ ପୁବ୍ବସରଲୋପେ ଲୁତ୍ତା ସରା ଇସ୍ସ ଏକାରେ ଚ ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

୧୩୬। ବାଢହ+ନ୍ତିକ+ପସତ୍ଥାନଂ ସାଧ+ନେଦ+ସା

ଇଯୈଚ୍ଚେସୁ ବାଳ୍ହ+ନ୍ତିକ+ପସତ୍ଥାନଂ ସାଧ+ନେଦ+ସା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଅତିସଯେନ ବାଳ୍ହୋ ସାଧିଯୋ ସାଧିଟ୍ଠୋ। ଅତିସଯେନ ଅନ୍ତିକୋ ନେଦିଯୋ ନେଦିଟ୍ଠୋ। ଅତିସଯେନ ପସତ୍ଥୋ ସେଯ୍ୟୋ ସେଟ୍ଠୋ, ପୁବ୍ବେଓ ସରେ ଲୁତ୍ତେ ଇସ୍ସ ଏ ଦ୍ୱିତ୍ତଞ୍ଚ।

୧୩୭। କଣ+କନ+ପ୍ପ+ଯୁୱାନଂ

ଇଯୈଚ୍ଚେସୁ ଅପ୍ପଯୁୱାନଂ କଣ+କନା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ଅତିସଯେନ ଅପ୍ପୋ କଣିଯୋ କଣିଟ୍ଠୋ। ଅତିସଯେନ ଯୁୱା କନିଯୋ କନିଟ୍ଠୋ।

୧୩୮। ଲୋପୋ ୱୀ+ମନ୍ତୁ+ୱନ୍ତୂନନ୍ତି

ଇଯୈଚ୍ଚେସୁ ୱୀ+ମନ୍ତୁ+ୱନ୍ତୂନଂ ଲୋପୋ। ଅତିସଯେନ ମେଧାୱୀ ମେଧିଯୋ ମେଧିଟ୍ଠୋ। ଅତିସଯେନ ସତିମା ସତିଯୋ ସତିଟ୍ଠୋ। ଅତିସଯେନ ଗୁଣୱା ଗୁଣିଯୋ ଗୁଣିଟ୍ଠୋ। ଏତ୍ଥ ଯଥାକ୍କମଂ ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ୱୀ+ମନ୍ତୁ+ୱନ୍ତୁ ହୋତି।

୬୫। ତନ୍ନିସ୍ସିତେ ଲ୍ଲୋ

ଲ୍ଲପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି ଦୁତିଯନ୍ତା ତନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ଥେ। ୱେଦଂ ନିସ୍ସିତଂ ୱେଦଲ୍ଲଂ। ଦୁଟ୍ଠୁ ନିସ୍ସିତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ। ୱେଦନ୍ତି ତୁଟ୍ଠି। ଇଲ୍ଲେ ସଙ୍ଖାରଂ ନିସ୍ସିତଂ ସଙ୍ଖାରିଲ୍ଲଂ।

୬୬। ତସ୍ସ ୱିକାରାୱଯୱେସୁ ଣ+ଣିକ+ଣେଯ୍ୟ+ମଯା

ପକତିଯା ଉତ୍ତର+ମୱତ୍ଥନ୍ତରଂ ୱିକାରୋ। ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ନାମସ୍ମା ୱିକାରେ+ୱଯୱେ ଚ ଣାଦଯୋ ହୋନ୍ତି ବହୁଲଂ। ଣ-ଅଯସୋ ୱିକାରୋ ଆଯସଂ ବନ୍ଧନଂ, ସକାଗମୋ। ଉଦୁମ୍ବରସ୍ସ ଅୱଯୱୋ ୱିକାରୋ ୱା ଓଦୁମ୍ବରଂ ଭସ୍ମଂ ପଣ୍ଣଂ ୱା। କାପୋତଂ ମଂସଂ ସତ୍ଥି ୱା। ଣିକ-କପ୍ପାସସ୍ସ ୱିକାରୋ କପ୍ପାସିକଂ ୱତ୍ଥଂ। ଣେଯ୍ୟ-ଏଣିସ୍ସ ୱିକାରୋ+ୱଯୱୋ ୱା ଏଣେଯ୍ୟଂ। କୋସାନଂ ୱିକାରୋ କୋସେଯ୍ୟଂ ୱତ୍ଥଂ। ମଯ-ତିଣାନଂ ୱିକାରୋ ତିଣମଯଂ, ଦାରୁମଯଂ, ନଳମଯଂ, ମତ୍ତିକାମଯଂ, ସୁୱଣ୍ଣମଯୋ ରଥୋ, ରୂପିଯମଯଂ। ''ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ''ତି ମଯୋ, ଗୁନ୍ନଂ କରୀସଂ ଗୋମଯଂ।

୬୭। ଜତୁତୋ ସ୍ସଣ ୱା

ୱିକାରାୱଯୱେସୁ ଜତୁତୋ ସ୍ସଣ ୱା ହୋତି। ଏତ୍ଥ ''ୱିକାରାୱଯୱେସୂ''ତି ୱତ୍ତନ୍ତେସୁପି ବହୁଲାଧିକାରା ୱିକାରେଯେୱ ହୋତି। ଜତୁନୋ ୱିକାରୋ ଜାତୁସ୍ସଂ ଜତୁମଯଂ।

୧୨୩। ଲୋପୋତି

ବହୁଲଂ ପଚ୍ଚଯଲୋପୋପି। ''ଫଲିତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଫଲ+ମୱଯୱୋ ୱିକାରୋ ଚ, ପଲ୍ଲୱିତସ୍ସେୱ ପଲ୍ଲୱଂ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଫଲାଦଯୋ ଅୱଯୱା ୱିକାରା ଚ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଫଲପୁପ୍ଫମୂଲେସୁ ୱିକାରାୱଯୱେସୁ-ପିଯାଲସ୍ସ ଫଲାନି ପିଯାଲାନି, ମଲ୍ଲିକାଯ ପୁପ୍ଫାନି ମଲ୍ଲିକା, ଉସୀରସ୍ସ ମୂଲଂ ଉସୀରଂ। ତଂସମ୍ବନ୍ଧେନ ୱା ତଦଭିଧାନଂ ଅଭେଦୋପଚାରେନ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚଯଲୋପଂ ୱିନାପି ସିଜ୍ଝତି।

୬୮। ସମୂହେ କଣ+ଣ+ଣିକା

ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତା ସମୂହେ କଣ+ଣ+ଣିକା ହୋନ୍ତି। ଗୋତ୍ତପଚ୍ଚଯନ୍ତା କଣ-ରାଜଞ୍ଞାନଂ ସମୂହୋ ରାଜଞ୍ଞକଂ, ମାନୁସକଂ। ଉକ୍ଖାଦୀହି ଉକ୍ଖାନଂ ସମୂହୋ ଓକ୍ଖକଂ, ''ସଂଯୋଗେ କ୍ୱଚୀ''ତି ଓକାରୋ। ଓଟ୍ଠକଂ। ଉରବ୍ଭାନଂ ସମୂହୋ ଓରବ୍ଭକଂ। ରାଜକଂ, ରାଜପୁତ୍ତକଂ, ହତ୍ଥିକଂ, ଧେନୁକଂ, ମାଯୂରକଂ, କାପୋତକଂ, ମାହିସକଂ। ଣ-କାକାନଂ ସମୂହୋ କାକଂ, ଭିକ୍ଖଂ। ଣିକ ଅଚିତ୍ତା-ଅପୂପାନଂ ସମୂହୋ ଆପୂପିକଂ, ସଂକୁଲିକଂ।

୬୯। ଜନାଦୀହି ତାତି

ସମୂହତ୍ଥେ ତା। ଜନାନଂ ସମୂହୋ ଜନତା, ଗଜତା, ବନ୍ଧୁତା, ଗାମତା, ସହାଯତା, ନାଗରତା। ତାନ୍ତା ସଭାୱତୋ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗା।

ମଦନୀୟନ୍ତି କରଣେ+ଧିକରଣେ ୱା ଅନୀୟେନ ସିଦ୍ଧଂ। ଧୂମାୟିତତ୍ତନ୍ତିକ୍ତନ୍ତା ନାମଧାତୁତୋ ତ୍ତେନ ସିଦ୍ଧଂ, ଧୂମୋ ୱିୟ ଆଚରତୀତି ‘‘କତ୍ତୁତା+ୟୋ’’ତି ଆୟେ ‘‘ଗମନତ୍ଥାକମ୍ମକାଧାରେ ଚା’’ତି କ୍ତପଚ୍ଚୟେ ଈଆଗମେ ଚ କତେ ଧୂମାୟିତସ୍ସ ଭାୱୋତି ଧୂମାୟିତତ୍ତଂ।

୭୦। ଇୟୋ ହିତେତି

ହିତତ୍ଥେ ଇୟୋ। ଉପାଦାନାନଂ ହିତଂ ଉପାଦାନିୟଂ।

୭୧। ଚକ୍ଖାଦିତୋ ସ୍ସୋତି

ହିତତ୍ଥେ ସ୍ସୋ। ଚକ୍ଖୁନୋ ହିତଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସଂ, ଆୟୁସ୍ସଂ।

୭୨। ଣ୍ୟୋ ତତ୍ଥ ସାଧୁ

ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତା ତତ୍ଥ ସାଧୂତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଣ୍ୟୋ ହୋତି। ସାଧୂତି କୁସଲୋ ଯୋଗ୍ଗୋ ହିତୋ ୱା। ସଭାୟଂ କୁସଲୋ ସବ୍ଭୋ, ଆକାରଲୋପୋ। ପରିସାୟଂ ସାଧୁ ପାରିସଜ୍ଜୋ, ‘‘କୋସଜ୍ଜା’’ଦିନା ଜାଗମେ ଅକାରୱୁଦ୍ଧି। ମେଧାୟ ହିତଂ ମେଜ୍ଝଂ ଘତଂ। ପାଦାନଂ ହିତଂ ପଜ୍ଜଂ ତେଲଂ। ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ’’ତି ଣ୍ୟୋ, ରଥଂ ୱହତୀତି ରଚ୍ଛା।

୭୩। କମ୍ମା ନିୟ+ଞ୍ଞାତି

କମ୍ମସଦ୍ଦା ସାଧ୍ୱତ୍ଥେ ନିୟ+ଞ୍ଞା ହୋନ୍ତି। କମ୍ମେ ସାଧୁ କମ୍ମନିୟଂ କମ୍ମଞ୍ଞଂ।

୭୪। କଥାଦିତ୍ୱି+କୋତି

ଇକୋ। କଥାୟଂ କୁସଲୋ କଥିକୋ। ଧମ୍ମକଥିକୋ, ସଙ୍ଗାମିକୋ, ପୱାସିକୋ, ଉପୱାସିକୋ।

୭୫। ପଥାଦୀହି ଣେୟ୍ୟୋତି

ଣେୟ୍ୟୋ। ପଥେ ହିତଂ ପାଥେୟ୍ୟଂ, ସପତିସ୍ମିଂ ହିତଂ ସାପତେୟ୍ୟଂ ଧନଂ। ପଦୀପେୟ୍ୟଂ ତେଲଂ।

୭୬। ଦକ୍ଖିଣାୟା+ରହେତି

ଅରହତ୍ଥେ ଣେୟ୍ୟୋ। ଦକ୍ଖିଣଂ ଅରହତୀତି ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ।

୭୭। ରାୟୋ ତୁମନ୍ତାତି

ଅରହତ୍ଥେ ତୁମନ୍ତା ରାୟୋ ୱା। ଘାତେତୁଂ ଅରହତୀତି ଘାତେତାୟଂ, ‘‘ରାନୁବନ୍ଧେ+ନ୍ତସରାଦିସ୍ସା’’ତି ଉଂଲୋପୋ। ଜାପେତାୟଂ, ପବ୍ବାଜେତାୟଂ। ୱାତି କିଂ, ଘାତେତୁଂ। (ସଂକିଣ୍ଣତଦ୍ଧିତଂ)।

୭୮। ତ+ମେତ୍ଥ+ସ୍ସ+ତ୍ଥୀତି ମନ୍ତୁ

ପଠମନ୍ତା ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଏତେସ୍ୱ+ତ୍ଥେସୁ ମନ୍ତୁ ହୋତି। ଗାୱୋ ଏତ୍ଥ ଦେସେ ଅସ୍ସ ୱା ପୁରିସସ୍ସ ସନ୍ତୀତି ଗୋମା, ଗୋମନ୍ତୋ ଇଚ୍ଚାଦି ଗୁଣୱନ୍ତୁସମଂ।

ଅତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତମାନକାଲୋପାଦାନତୋ ଭୂତାହି ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀହି ୱା ଗୋହି ନ ଗୋମା। କଥଂ ଗୋମା ଆସି, ଗୋମା ଭୱିସ୍ସତୀତି। ତଦାପି ୱତ୍ତମାନାହିୟେୱ ଗୋହି ଗୋମା, ଆସି ଭୱିସ୍ସତୀତି ପଦନ୍ତରା କାଲନ୍ତରଂ। ଇତିସଦ୍ଦତୋ ୱିସୟନିୟମୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

ପହୂତେ ଚ ପସଂସାୟଂ, ନିନ୍ଦାୟଞ୍ଚା+ତିସାୟନେ;

ନିଚ୍ଚଯୋଗେ ଚ ସଂସଗ୍ଗେ, ହୋନ୍ତି+ମେ ମନ୍ତୁଆଦୟୋତି।

୧୩୪। ଆୟୁସ୍ସା+ୟସ ମନ୍ତୁମ୍ହି

ମନ୍ତୁମ୍ହି ଆୟୁସ୍ସ ଆୟସାଦେସୋ ହୋତି। ଆୟୁ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଆୟସ୍ମା। ଗୋ ଅସ୍ସୋତି ଜାତିସଦ୍ଦାନଂ ଦବ୍ବାଭିଧାନ- ସାମତ୍ଥିୟା ମନ୍ତ୍ୱାଦୟୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତଥା ଗୁଣସଦ୍ଦାନଂ ସେତୋ ପଟୋତି। ୟେସଂ ତୁ ଗୁଣସଦ୍ଦାନଂ ଦବ୍ବାଭିଧାନସାମତ୍ଥିୟଂ ନତ୍ଥି, ତେହି ହୋନ୍ତେୱ, ବୁଦ୍ଧି ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ବୁଦ୍ଧିମା। ‘‘ୱନ୍ତ୍ୱ+ୱଣ୍ଣା’’ତି ୱନ୍ତୁମ୍ହି ରୂପୱା ରସୱା ଗନ୍ଧୱା ସଦ୍ଦୱା। ‘‘ଦଣ୍ଡାଦିତ୍ୱି+କଈ ୱା’’ତି ଇକ+ଈ, ରସୀ ରସିକୋ, ରୂପୀ ରୂପିକୋ, ଗନ୍ଧୀ ଗନ୍ଧିକୋତି।

୭୯। ୱନ୍ତ୍ୱ+ୱଣ୍ଣାତି

ୱନ୍ତୁ। ପସତ୍ଥଂ ସୀଲ+ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୀଲୱା। ପହୂତା ପସତ୍ଥା ୱା ପଞ୍ଞା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପଞ୍ଞୱା।

୮୦। ଦଣ୍ଡାଦିତ୍ୱି+କ+ଈ ୱାତି

ଇକ+ଈ ହୋନ୍ତି ୱା ମନ୍ତତ୍ଥେ। ବହୁଲଂୱିଧାନା କୁତୋଚିସଦ୍ଦତୋ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି, କୁତୋ ଚେ+କମେକଂୱ। ନିଚ୍ଚୟୁତ୍ତୋ ଦଣ୍ଡୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଦଣ୍ଡିକୋ ଦଣ୍ଡୀ। ଗନ୍ଧିକୋ ଗନ୍ଧୀ। ୱାତ୍ୱେୱ, ଦଣ୍ଡୱା।

‘‘ଉତ୍ତମିଣେୱ ଧନା ଇକୋ’’ତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ଇକୋ ଧନିକୋ। ଅଞ୍ଞୋ ଧନୀ ଧନୱା।

‘‘ଅସନ୍ନିହିତେ ଅତ୍ଥା’’ ଅସନ୍ନିହିତୋ ଅତ୍ଥୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥିକୋ ଅତ୍ଥୀ। ସନ୍ନିହିତେ ଅତ୍ଥୱା। ‘‘ତଦନ୍ତା ଚ’’ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକୋ ପୁଞ୍ଞତ୍ଥୀ।

‘‘ୱଣ୍ଣନ୍ତା ଈୟେୱ’’। ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ବ୍ରହ୍ମୱଣ୍ଣୀ, ଦେୱୱଣ୍ଣୀ।

‘‘ହତ୍ଥଦନ୍ତେହି ଜାତିୟଂ’’। ହତ୍ଥ+ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ହତ୍ଥୀ, ଦନ୍ତୀ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ହତ୍ଥୱା ଦନ୍ତୱା।

‘‘ୱଣ୍ଣତୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିମ୍ହି’’। ୱଣ୍ଣୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ୱଣ୍ଣିକୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ।

‘‘ପୋକ୍ଖରାଦିତୋ ଦେସେ’’। ପୋକ୍ଖରଂ ଜଲଂ ପଦୁମଂ ୱା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପୋକ୍ଖରୀ, ‘‘ୟୁୱଣ୍ଣେହି ନୀ’’ତି ନୀମ୍ହି ‘‘ଘରଣ୍ୟାଦୟୋ’’ତି ଈସ୍ସ ଅତ୍ତଂ, ନସ୍ସ ଣୋ ଚ, ପୋକ୍ଖରଣୀ, ଉପ୍ପଲିନୀ, କୁମୁଦିନୀ, ଭିସିନୀ, ମୁଲାଲିନୀ, ସାଲୁକିନୀ।

‘‘କ୍ୱଚା+ଦେସେପି’’। ପଦୁମ+ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପଦୁମୀ ପଦୁମିନୀ ପଦୁମିନୀପଣ୍ଣଂ। ଦେସତୋ+ଞ୍ଞତ୍ର ପୋକ୍ଖରୱା ହତ୍ଥୀ।

‘‘ନାୱାୟି+କୋ’’ ନାୱିକୋ। ସିଖୀ, ବାଲୀ, ସୀଲୀ, ବଲୀ।

‘‘ସୁଖଦୁକ୍ଖା ଈ’’। ସୁଖୀ ଦୁକ୍ଖୀ। ‘‘ବଲା ବାହୂରୁପୁବ୍ବା ଚ’’। ବାହୁବଲୀ, ଊରୁବଲୀ।

୮୧। ତପାଦୀହି ସ୍ସୀତି

ସ୍ସୀ। ତପୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ତପସ୍ସୀ, ୟସସ୍ସୀ, ତେଜସ୍ସୀ, ମନସ୍ସୀ, ପୟସ୍ସୀ। ୱାତ୍ୱେୱ, ୟସୱା।

୮୨। ମୁଖାଦିତୋ ରୋତି

ରୋ। ନିନ୍ଦିତଂ ମୁଖ+ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ମୁଖରୋ। ସୁସି=ଛିଦ୍ଦଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୁସିରୋ। ଊସୋ=ଖାରମତ୍ତିକା ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୀତି ଊସରୋ । ମଧୁରୋ ଗୁଡୱ,

ମଧୁରା ସକ୍କରା, ମଧୁରଂ ଖୀରଂ। ଖଂ=ଗୀୱାଯ ୱିୱରଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଖରୋ ଗଦ୍ରଭୋ। କୁଞ୍ଜୋ=ହନୁ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି କୁଞ୍ଜରୋ। ନଗରୋ।

''ଦନ୍ତସ୍ସ ଚ ଉନ୍ନତଦନ୍ତେ''ତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ଦନ୍ତସ୍ସ ଉ ଚ, ଉନ୍ନତଂ ଦନ୍ତ+ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଦନ୍ତୁରୋ।

୮୩। ତୁଟ୍ୟାଦୀହି ଭୋତି

ଭୋ ୱା। ତୁଟ୍ଟି ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ତୁଟ୍ଟିଭୋ, ସାଲିଭୋ, ୱାଲିଭୋ।

୮୪। ସଦ୍ଧାଦିତ୍ୱ

ଇତି ୱା ଅ ହୋତି। ଅତିସଯା ସଦ୍ଧା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସଦ୍ଧୋ, ପଞ୍ଞୋ, ପଞ୍ଞୱା, ସଦ୍ଧା କଞ୍ଞା, ସଦ୍ଧଂ କୁଲଂ।

୮୫। ଣୋ ତପାତି

ଣୋ, ତାପସୋ, ସକାଗମୋ। ତାପସୀ।

୮୬। ଆଲ୍ୱ+ଭିଜ୍ଝାଦୀହିତି

ଆଲୁ ୱା। ଅଭିଜ୍ଝା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ, ସୀତାଲୁ, ଧଜାଲୁ, ଦଯାଲୁ, ଦଯାୱା। ଅଭିଜ୍ଝାଲୁ ଏୱ ଅଭିଜ୍ଝାଲୁକୋ।

୮୭। ପିଚ୍ଛାଦିତ୍ୱି+ଲୋତି

ଇଲୋ ୱା। ପିଚ୍ଛ+ମସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପିଚ୍ଛିଲୋ, ପିଚ୍ଛୱା। ଫେଣିଲୋ, ଜଟିଲୋ, ତୁଣ୍ଡିଲୋ। ନିନ୍ଦିତା ୱାଚା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ୱାଚାଲୋତି ପରସ୍ସରଲୋପୋ।

୮୮। ସୀଲାଦିତୋ ୱୋତି

ୱୋ ହୋତି ୱା। ସୀଲୱୋ, ସୀଲୱା। କେସୱୋ, କେସୱା।

''ଅଣ୍ଣା ନିଚ୍ଚଂ'' ଅଣ୍ଣୱୋ। ''ଗଣ୍ଡୀରାଜୀହି ସଞ୍ଞାଯଂ'' ଗଣ୍ଡୀ=ମେଣ୍ଡସିଙ୍ଗଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଗଣ୍ଡୀୱଂ ଧନୁ, ରାଜୀୱଂ ପଙ୍କଜଂ।

୮୯। ମାଯା ମେଧାହି ୱୀତି

ୱୀ। ମାଯାୱୀ, ମେଧାୱୀ ପୁମା। ନୀମ୍ହି ମେଧାୱିନୀ। ମେଧାୱୀ କୁଲଂ, ''ଏକୱଚନଯୋସ୍ୱ+ଘୋନଂ''ତି ସିମ୍ହି ରସ୍ସୋ। ଏୱଂ ମାଯାୱୀ।

୯୦। ସି+ସ୍ସରେ ଆମ୍ୱୁ+ୱାମୀ

ଇସ୍ସରେ+ଭିଧେଯ୍ୟେ ସସଦ୍ଦା ଆମୀ+ଉୱାମୀ ହୋନ୍ତି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ। ସଂ=ଆଯତ୍ତଂ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସାମୀ ସୁୱାମୀ। ସୁୱାମିନୀ କଞ୍ଞା।

୯୧। ଲକ୍ଖ୍ୟା ଣୋ ଅ ଚ

ଲକ୍ଖୀସଦ୍ଦା ଣୋ ହୋତି ମନ୍ତ୍ୱତ୍ଥେ ଅ ଚ+ନ୍ତସ୍ସା। ଲକ୍ଖୀ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଲକ୍ଖଣୋ।

୯୨। ଅଙ୍ଗା ନୋ କଲ୍ୟାଣେତି

ଅଙ୍ଗସ୍ମା ନୋ ହୋତି। କଲ୍ୟାଣାନି ସୋଭଣାନି ଅଙ୍ଗାନି ଅସ୍ସା ଅତ୍ଥୀତି ଅଙ୍ଗନା।

୯୩। ସୋ ଲୋମାତି

ଲୋମା ସୋ, ପହୂତା ଲୋମା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଲୋମସୋ, ଲୋମସା କଞ୍ଜ୍ଜା।

୯୪। ଇମି+ଯାତି

ଇମ+ଇଯା ହୋନ୍ତି, ପୁତ୍ତୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ପୁତ୍ତିମୋ, କିତ୍ତିମୋ, ପୁତ୍ତିଯୋ, କପ୍ପିଯୋ, ଜଟିଯୋ, ହାନଭାଗିଯୋ, ସେନିଯୋ। (ଅତ୍ଥ୍ୟତଦ୍ଧିତଂ)।

୯୫। ତୋ ପଞ୍ଚମ୍ଯା

ପଞ୍ଚମ୍ୟନ୍ତା ବହୁଲଂ ତୋ ହୋତି ୱା। ତୋଆଦିପଚ୍ଚଯନ୍ତା ନିପ୍ଫନ୍ନନିପାତା, ତେହି ପରାସଂ ୱିଭତ୍ତୀନଂ ''ଅସଂଖ୍ୟେହି ସବ୍ବାସଂ''ତି ଲୋପୋୱ। ଗାମତୋ ଆଗଚ୍ଛତୀତି ଗାମସ୍ମା ଆଗଚ୍ଛତି, ଚୋରତୋ ଭାଯତୀତି ଚୋରେହି ଭାଯତି, ସତ୍ଥତୋ ପରିହୀନୋ ସତ୍ଥା ପରିହୀନୋ। ଏୱଂ ପୁରିସତୋ, ରାଜତୋ, ଅଗ୍ଗିତୋ, ହତ୍ଥିତୋ, ହେତୁତୋ, ଯୁତ୍ତିତୋ, ଇତ୍ଥିତୋ, ଭିକ୍ଖୁନିତୋ, ଯାଗୁତୋ, ଜମ୍ବୁତୋ, ଚିତ୍ତତୋ, ଆଯୁତୋ। ସବ୍ବାଦିତୋ-ସବ୍ବତୋ, ଯତୋ, ତତୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୯୬। ଇତୋ+ତେ+ତ୍ତୋ କୁତୋ

ତୋମ୍ହି ଇମସ୍ସ ଟି ନିପଚ୍ଚତେ ଏତସ୍ସ ଟ+ଏଟ କିଂ ସଦ୍ଦସ୍ସ କୁତ୍ତଞ୍ଚ। ଇତୋ ଇମସ୍ମା, ଅତୋ ଏତ୍ତୋ ଏତସ୍ମା, କୁତୋ କସ୍ମା।

୯୭। ଅଭ୍ୟାଦୀହିତି

ତୋ। ଅଭିତୋ, ପରିତୋ, ପଚ୍ଛତୋ, ହେଟ୍ଠତୋ।

୯୮। ଆଦ୍ୟାଦୀହିତି

ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତେହି ତୋ ହୋତି। ଆଦୋ ଆଦିତୋ, ମଜ୍ଝତୋ, ଅନ୍ତତୋ, ପିଟ୍ଠିତୋ, ପସ୍ସତୋ, ମୁଖତୋ। ପଠମନ୍ତା ଯତୋ+ଦକଂ ତ+ଦାଦିତ୍ତଂ, ଯଂ ଉଦକଂ, ତଦେୱା+ଦିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୯୯। ସବ୍ବାଦିତୋ ସତ୍ତମ୍ୟା ତ୍ର+ତ୍ଥା

ସବ୍ବାଦୀହି ସତ୍ତମ୍ୟନ୍ତେହି ତ୍ର+ତ୍ଥା ୱା ହୋନ୍ତି। ସବ୍ବତ୍ର ସବ୍ବତ୍ଥ ସବ୍ବସ୍ମିଂ, ଯତ୍ର ଯତ୍ଥ, ତତ୍ର ତତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି। ବହୁଲାଧିକାରା ନ ତୁମ୍ହଅମ୍ହେହି।

୧୦୦। କତ୍ଥେ+ତ୍ଥ+କୁତ୍ରା+ତ୍ର କ୍ୱେ+ହି+ଧ

ଏତେହି ''ସବ୍ବାଦିତୋ''ତିଆଦିନା ତ୍ର+ତ୍ଥା। ସେସାଦେସା ଚ ପଚ୍ଚଯା ଚ ଇମିନାୱ ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ। ଇମିନା କିସ୍ସ କ+କୁ ଚ, ଏତସ୍ସ ଟେ+ଟା ଚ, ୱପଚ୍ଚଯେ କିସ୍ସ ଇଲୋପୋ ଚ, ହ+ଧପଚ୍ଚଯେସୁ ଇମସ୍ସ ଟି ଚ ନିପଚ୍ଚତେ। କସ୍ମିଂ କତ୍ଥ କୁତ୍ର କ୍ୱ, ଏତସ୍ମିଂ ଏତ୍ଥ ଅତ୍ର, ଇମସ୍ମିଂ ଇହ ଇଧ।

୧୦୧। ଧି ସବ୍ବା ୱାତି

ସବ୍ବସ୍ମା ଧି ୱା। ସବ୍ବସ୍ମିଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ର।

୧୦୨। ଯା ହିନ୍ତି

ଯସବ୍ଦା ହିଂ, ଯସ୍ମିଂ ଯହିଂ ଯତ୍ର।

୧୦୩। ତା ହଞ୍ଚତି

ତସଦ୍ଧା ହଂ ହୋତି ହିଞ୍ଚ। ତହଂ ତହିଂ ତତ୍ର।

୧୦୪। କୁହିଂ କହନ୍ତି

ହିଂ ହଂ ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ କିସ୍ସ କୁ+କା ଚ। କୁହିଂ କହଂ। କୁହିଞ୍ଚନଂତି ନିପାତନ୍ତରଂ।

୧୦୫। ସବ୍ବେ+କ+ଞ୍ଞ୍ଞ+ଯ+ତେହି କାଲେ ଦା

ଏତେହି କାଲେ ଦା ହୋତି ୱା। ସବ୍ବସ୍ମିଂ କାଲେ ସବ୍ବଦା, ଏକଦା, ଅଞ୍ଞ୍ଞଦା, ଯଦା, ତଦା।

୧୦୬। କଦା କୁଦା ସଦା+ଧୁନେ+ଦାନି

ଏତେ ସଦ୍ଧା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ। କସ୍ମିଂକାଲେ କଦା କୁଦା, ସବ୍ବସ୍ମିଂ କାଲେ ସଦା, ଇମସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଧୁନା ଇଦାନି।

୧୦୭। ଅଜ୍ଜ ସଜ୍ଜ୍ୱ+ପରଜ୍ଜ୍ୱେ+ତରହି କରହା

ପକତି ପଚ୍ଚଯୋ ଆଦେସୋ କାଲୱିସେସୋତି ସବ୍ବ+ମେତଂ ନିପାତନା ଲବ୍ଭତି। ଇମସ୍ସ ଟୋ ଜ୍ଜୋ ଚା+ହନି ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ, ଅସ୍ମିଂ ଅହନି ଅଜ୍ଜ। ସମାନସ୍ସ ସ-ଭାୱୋ ଜ୍ଜୁ ଚା+ହନି। ସମାନେ ଅହନି ସଜ୍ଜୁ। ଅପରସ୍ମା ଜ୍ଜୁ, ଅପରସ୍ମିଂ ଅହନି ଅପରଜ୍ଜୁ। ଇମସ୍ସ ଏତୋ, କାଲେ ରହି ଚ, ଇମସ୍ମିଂକାଲେ ଏତରହି। କିଂ ସଦ୍ଦସ୍ସ କୋ, ରହ ଚା+ନଜ୍ଜତନେ। କସ୍ମିଂ କାଲେ କରହ।

୧୦୮। ସବ୍ବାଦୀହି ପକାରେ ଥା

ସାମଞ୍ଞ୍ଞସ୍ସ ଭେଦକୋ ୱିସେସୋ ପକାରୋ, ତସ୍ମିଂ ଥାପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ସବ୍ବେନ ପକାରେନ ସବ୍ବଥା, ଯଥା, ତଥା।

୧୦୯। କଥ+ମିତ୍ଥଂ

କି+ମିମେହି ଥଂପଚ୍ଚଯୋ, କ+ଇତ୍ତଂ ତେସଂ ଯଥାକ୍କମଂ। କେନ ପକାରେନ କଥଂ, ଇମିନା ପକାରେନ ଇତ୍ଥଂ।

୧୧୦। ଧା ସଙ୍ଖ୍ୟାହିତି

ପକାରେ ଧା ହୋତି। ଦ୍ୱୀହି ପକାରେହି ଦ୍ୱେ ୱା ପକାରେ କରୋତି ଦ୍ୱିଧା କରୋତି, ବହୁଧା କରୋତି, ଏକଂ ରାସିଂ ପଞ୍ଚପ୍ପକାରଂ କରୋତି ପଞ୍ଚଧା କରୋତି। ପଞ୍ଚପ୍ପକାର+ମେକପ୍ପକାରଂ କରୋତି ଏକଧା କରୋତି।

୧୧୧। ୱେ+କା+ଜ୍ଝନ୍ତି

ଏକସ୍ମା ପକାରେ ଜ୍ଝଂ ୱା ହୋତି। ଏକେନ ପକାରେନ ଏକଂ ୱା ପକାରଂ କରୋତି ଏକଜ୍ଝଂ କରୋତି, ଏକଧା କରୋତି ୱା।

୧୧୨। ଦ୍ୱିତୀହେ+ଧାତି

ଏଧା ୱା। ଦ୍ୱୀହି ପକାରେହି ଦ୍ୱେ ୱା ପକାରେ କରୋତି ଦ୍ୱେଧା, ତେଧା। ଦ୍ୱିଧା ତିଧା।

୧୧୩। ତବ୍ବତି ଜାତିଯୋ

ପକାରୱତି ତଂସାମଞ୍ଞ୍ଞୱାଚକା ସଦ୍ଧା ଜାତିଯୋ ହୋତି। ପଟୁଜାତିଯୋ, ମୁଦୁଜାତିଯୋ।

୧୧୪। ୱାରସଙ୍ଖ୍ୟାଯ କ୍ଖତ୍ତୁଂ

ୱାରସମ୍ବନ୍ଧିନିୟା ସଂଖ୍ୟାୟ କ୍ଖତ୍ତୁଂ ହୋତି। ଦ୍ୱେ ୱାରେ ଭୁଞ୍ଜତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଦିୱସସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜତି। ୱାରଗ୍ଗହଣଂ କିଂ, ପଞ୍ଚ ଭୁଞ୍ଜତି। ସଙ୍ଖ୍ୟାୟାତି କିଂ, ପହୂତେ ୱାରେ ଭୁଞ୍ଜତି।

୧୧୫। କତିମ୍ହାତି

କ୍ଖତ୍ତୁଂ ହୋତି। କତି ୱାରେ ଭୁଞ୍ଜତି କତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଭୁଞ୍ଜତି।

୧୧୬। ବହୁମ୍ହା ଧା ଚ ପଚ୍ଚାସତ୍ତିୟଂ

ୱାରସମ୍ବନ୍ଧିନିୟା ବହୁସଂଖ୍ୟାୟ ଧା ହୋତି କ୍ଖତ୍ତୁଞ୍ଚ, ୱାରାନଂ ଚେ ପଚ୍ଚାସତ୍ତି ହୋତି। ବହୂୱାରେ ଭୁଞ୍ଜତି ବହୁଧା ଦିୱସସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜତି, ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା। ପଚ୍ଚାସତ୍ତିୟଂତି କିଂ, ବହୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମାସସ୍ସ ଭୁଞ୍ଜତି।

୧୧୭। ସ କିଂ ୱାତି

କିଂପଚ୍ଚୟୋ ଏକସ୍ସ ସାଦେସୋ ଚ ନିପଚ୍ଚତେ। ଏକଂ ୱାରଂ ଭୁଞ୍ଜତି ସକିଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱା।

୧୧୮। ସୋ ୱିଚ୍ଛା+ପକାରେସୁ

ୱିଚ୍ଛାୟଂ ପକାରେ ଚ ସୋ ହୋତି। ଖଣ୍ଡଂ ଖଣ୍ଡଂ କରୋତି ଖଣ୍ଡସୋ କରୋତି। ପୁଥୁପ୍ପକାରେନ ପୁଥୁସୋ। ସଵ୍ୱେନ ପକାରେନ ସଵ୍ୱସୋ।

୧୧୯। ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେ କରା+ସ+ଭୂୟୋଗେ ୱିକାରା ଚୀ

ଅୱତ୍ଥାୱତୋ+ୱତ୍ଥନ୍ତରେନା+ଭୂତସ୍ସ ତାୟା+ୱତ୍ଥାୟ ଭାୱେ କରା+ସ+ଭୂହି ସମ୍ବନ୍ଧେ ସତି ୱିକାରୱାଚକାଚୀ ହୋତି। ଅଧୱଲଂ ଧୱଲଂ କରୋତି ଧୱଲୀ କରୋତି। ଅଧୱଲୋ ଧୱଲୋ ସିୟା ଧୱଲୀ ସିୟା। ଅଧୱଲୋ ଧୱଲୋ ଭୱତି ଧୱଲୀ ଭୱତି। ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେତି କିଂ, ଘଟଂ କରୋତି, ଦଧି ଅତ୍ଥି, ଘଟୋ ଭୱତି । କରାସଭୂୟୋଗେତି କିଂ, ଅଧୱଲୋ ଧୱଲୋ ଜାୟତେ। ୱିକାରାତି କିଂ, ପକତିୟା ମା ହୋତୁ, ସୁୱଣ୍ଣଂ କୁଣ୍ଡଲୀ କରୋତି। (ନିପାତତଦ୍ଧିତଂ)।

୧୨୦। ଦିସ୍ସନ୍ତ+ଞ୍ଞେପି ପଚ୍ଚୟାତି

ୱୁତ୍ତତୋ+ଞ୍ଞେପି ପଚ୍ଚୟା ଦିସ୍ସନ୍ତି। ୱିୱିଧା ମାତରୋ ୱିମାତରୋତି ୱିସେସନସମାସୋ, ତାସଂ ପୁତ୍ତା ୱେମାତିକାତି ରିକଣପଚ୍ଚୟେ ରାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଉଲୋପେ ୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି କତେ ୱେମାତିକା। ପଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ପଥାୱିନୋ, ଆୱୀ। ଇସ୍ସା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ଇସ୍ସୁକୀ, ଉକୀ। ଧୁରଂ ୱହନ୍ତୀତି ଧୋରୟ୍ହା, ୟ୍ହଣ।

ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱିସେସୋ ଚ, ଭାୱଜୋ ଚ ନିପାତଜୋ;

ଇତି ୱିଞ୍ଞୂହି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ତଦ୍ଧିତୋ ତୁ ଚତୁଵ୍ୱିଧୋ।

ଇତି ପୟୋଗସିଦ୍ଧିୟଂ ଣାଦିକଣ୍ଡୋ ପଞ୍ଚମୋ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ତ୍ୟାଦିକଣ୍ଡ

ଅଥ ତ୍ୟାଦଯୋ କ୍ରିଯାୱାଚୀହି ଧାତୂହି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତେ।

କ୍ରିଯଂ ଆଚିକ୍ଖତୀତି ଆଖ୍ୟାତନ୍ତି କ୍ରିଯାପଦସ୍ସ ପୁବ୍ବାଚରିଯସଞ୍ଞା। କାଲ+କାରକ+ପୁରିସପରିଦୀପକଂ କ୍ରିଯାଲକ୍ଖଣଂ ତ୍ୟାଦ୍ୟନ୍ତଂ ଅଲିଙ୍ଗଞ୍ଚ, ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେ+ତଂ –

ଯଂ ତିକାଲଂ ତିପୁରିସଂ, କ୍ରିଯାୱାଚୀ ତିକାରକଂ;

ଅତିଲିଙ୍ଗଂ ଦ୍ୱିୱଚନଂ, ତ+ଦାଖ୍ୟାତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୧୪। କ୍ରିଯତ୍ଥା ବହୁଲଂ –ତି

ଚ ସଦ୍ଦତ୍ଥ ୱୁତ୍ତତୋ। କ୍ରିଯା ଅତ୍ଥୋ ଏତସ୍ସାତି କ୍ରିଯତ୍ଥୋ ଧାତୁ, ସୋ ଚ ଦୁୱିଧୋ ସକମ୍ମକା+କମ୍ମକୱସେନ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମିଂ କ୍ରିଯତ୍ଥେ କତ୍ତୁୱାଚିମ୍ହା କମ୍ମଂ ଗୱେସୀଯତେ, ସୋ ସକମ୍ମକୋ। ଇତରୋ ଅକମ୍ମକୋ।

ତତ୍ର ସକମ୍ମକା କମ୍ମାପେକ୍ଖଂ କ୍ରିଯଂ ୱଦନ୍ତି, ଯଥା କଟଂ କରୋତି, ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି, ଓଦନଂ ପଚତି। ଅକମ୍ମକା କମ୍ମନିରପେକ୍ଖଂ କ୍ରିଯଂ ୱଦନ୍ତି, ଯଥା ଅଚ୍ଛତି ସେତି ତିଟ୍ଠତି। କ୍ରିଯାତି ଚ ଗମନପଚନାଦିକୋ ଅସତ୍ତସମ୍ପତୋ କତ୍ତରି କମ୍ମେ ୱା ପତିଟ୍ଠିତୋ କାରକସମୂହସାଧ୍ଯୋ ପଦତ୍ଥୋ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅପି ଚ –

କରଣଂ ଭୱନଂ ଚାପି, କର+ଭୂହି କଥୀଯତେ;

ତତୋ କ୍ରିଯାଦିୱାଚତ୍ତଂ, ପାକାଦୀନଂ କଥଂ ଭୱେ।

କର+ଭୂଧାତୂହି କରଣଞ୍ଚ ଭୱନଞ୍ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ପାକ+ଗମନାଦୀହି ତେସଂ କ୍ରିଯାଭୱନାନଂ ୱାଚତ୍ତଂ କଥଂ ଭୱତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁନପି –

ପାକାଦୀନଞ୍ହି ୱାଚତ୍ତଂ, କରଭୂସୁ ନ ଯୁଜ୍ଜତି;

ତଂ ବହୁତରୱାଚତ୍ତଂ, ପାକାଦୀସୁ ନ ଯୁଜ୍ଜତି।

ତଂ ନାମ –

କାରିଯରୂପା ହି ଧାତ୍ୱତ୍ଥା, ସତ୍ତାଯୁତ୍ତା ଚ ତେ+ଖିଲା;

ତତୋ କ୍ରିଯା ଚ ଭାୱୋ ଚ, ସାମଞ୍ଞଂ ତେସୁ ଗମ୍ଯତେ।

୧। ୱତ୍ତମାନେତି ଅନ୍ତି ସି ଥ ମି ମ ତେ ଅନ୍ତେ ସେ ୱ୍ହେ ଏ ମ୍ହେ।

ୱତ୍ତମାନେ ଆରଦ୍ଧାପରିସମତ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ତ୍ୟାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। କ୍ରିଯାଧିକାରତ୍ତା ''କ୍ରିଯତ୍ଥା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସ+ମନିଯମେ –

୧୪। ପୁବ୍ବପରଚ୍ଛକ୍କାନ+ମେକାନେକେସୁ ତୁମ୍ହା+ମ୍ହ+ସେସେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ମଜ୍ଝିମୁ+ତ୍ତମ+ପଠମା

ଏକାନେକେସୁ ତୁମ୍ହଅମ୍ହସଦ୍ଦୱଚନୀଯେସୁ ତଦଞ୍ଞସଦ୍ଦୱଚନୀଯେସୁ ଚ କାରକେସୁ ପୁବ୍ବଚ୍ଛକ୍କାନଂ ପରଚ୍ଛକ୍କାନଞ୍ଚ ମଜ୍ଝିମୁ+ତ୍ତମ+ପଠମା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ତତ୍ଥତି ଅନ୍ତୀତି ପଠମପୁରିସୋ, ଆଦୋ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା। ସି ଥ ଇତି ମଜ୍ଝିମପୁରିସୋ, ମଜ୍ଝେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା। ମି ମ ଇତି ଉତ୍ତମପୁରିସୋ। ଉତ୍ତମସଦ୍ଦୋ+ଯଂ ସଭାୱତୋ ତିପଭୁତୀନ+ମନ୍ତ+ମାହ। ପରଚ୍ଛକ୍କେପି ତେ ଅନ୍ତେତିଆଦିନା ଏୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁ ଭୱିସ୍ସତିଆଦୀସୁ

ସତ୍ତସୁ ପଚ୍ଚୟୱିଧାନସୁତ୍ତେସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଭୂୱାଦୀନ+ମଟ୍ଠଗଣାନଂ ଭୂୱାଦିଗଣେସୁ ଭୂ=ସତ୍ତାୟ+ମିତି ପଠମଧାତୁତୋ ପରା ତ୍ୟାଦୟୋ ଯୋଜୀୟନ୍ତେ। ତତ୍ଥ ‘‘ଏକମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଏକୱଚନଂ’’ତି ତ୍ୟାଦୀସୁ ପରଭୂତେସୁ କତ୍ତୁ+କମ୍ମ+ଭାୱେସୁଯେୱ କ୍ୱଚିୱିକରଣଲୱିକରଣା ହୋନ୍ତୀତି ‘‘କ୍ତୋ ଭାୱକମ୍ମେସ୍ୱ+ପରୋକ୍ଖେସୁ ମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ୟାଦୀସୁ’’ ‘‘କତ୍ତରି ଲୋ’’ ଇଚ୍ଚାଦିନା ତେସଂ ୱିକରଣାନଂ ୱିଧାନା ତ୍ୟାଦୟୋ କତ୍ତୁ+କମ୍ମ+ଭାୱେସ୍ୱେୱ ୱିଞ୍ଞାୟନ୍ତୀତି କତ୍ତରି ତିମ୍ହି ଲୋ। କେ ତେ ୱିକରଣା –

ପୁବ୍ବାପରଭାଗଟ୍ଠାନା, ଭିନ୍ନଧାତୁୱିଭତ୍ତିୟୋ;

ନିସ୍ସାୟ ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି, ଏତେ ୱିକରଣା ସିୟୁଂ।

୫,୮୨। ୟୁୱଣ୍ଣାନ+ମେ, ଓ ପଚ୍ଚୟେ

ଇୱଣ୍ଣୁ+ୱଣ୍ଣନ୍ତାନଂ କ୍ରିୟତ୍ତାନଂ ଏ+ଓ ହୋନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂ ପଚ୍ଚୟେତି ଉସ୍ସୋ+କାରୋ।

୫,୮୯। ଏଓନ+ମୟ+ୱା ସରେ

ସରେ ପରେ ଏଓନ+ମୟୱା ହୋନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂତି ଓସ୍ସ ଅୱାଦେସୋ। ସୋ ପୁରିସୋ ସାଧୁ ଭୱତି, ସା ଇତ୍ଥୀ ସାଧୁ ଭୱତି, ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁ ଭୱତି।

ଉତ୍ତତ୍ତା କତ୍ତୁ ଆଖ୍ୟାତେ, ତତିୟା ନ ଚ କତ୍ତରି;

ପଠମାୱିଭତ୍ତି ହୋତେୱ, ଅତ୍ଥମତ୍ତଂ ଅପେକ୍ଖିୟ।

ସତିପି କ୍ରିୟାୟେକତ୍ତେ କତ୍ତୂନଂ ବହୁତ୍ତା ‘‘ବହୁମ୍ହି ୱତ୍ତବ୍ବେ ବହୁୱଚନଂ’’ତି ଅନ୍ତି।

୧୬୧। କ୍ୱଚି ୱିକରଣାନନ୍ତି

ୱିକରଣାନଂ କ୍ୱଚି ଲୋପୋ ହୋତୀତି ଲୱିକରଣସ୍ସ ଲୋପୋ, ସେସଂ ପୁରିମସଦିସଂ। ତେ ପୁରିସା ଭୱନ୍ତି। ମଜ୍ଝିମପୁରି- ସେକୱଚନଂ ସି, ତ୍ୱଂ ଭୱସି। ବହୁୱଚନଂ ଥପଚ୍ଚୟୋ, ତୁମ୍ହେ ଭୱଥ। ଉତ୍ତମପୁରିସେକୱଚନଂ ମିପଚ୍ଚୟୋ।

୫୭। ହିମିମେସ୍ୱ+ସ୍ସ

ଅକାରସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି ହିମିମେସୁ। ଅହଂ ଭୱାମି। ବହୁୱଚନଂ ମପଚ୍ଚୟୋ, ମୟଂ ଭୱାମ। ଏୱଂ ପରଚ୍ଛେକ୍କେପି-ଭୱତେ, ଭୱନ୍ତେ। ଭୱସେ, ଭୱୱ୍ହେ। ଭୱେ, ଭୱମ୍ହେ। କେଚି ଦୀଘଂ କତ୍ୱା ପଠନ୍ତି, ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା’’ତି ଦୀଘୋ, ଭୱାମ୍ହେ।

ଏତ୍ଥ ଚ –

ଲଜ୍ଜା ସତ୍ତା ଠିତି ଜାଗରଣଂ,

ୱୁଦ୍ଧି କ୍ଖୟ ଜୀୱିତ ମରଣଂ;

କୀଳଆ ରୁଚି ରୋଚତେ ଇଚ୍ଚେୱଂ,

ୱୁତ୍ତା ଅକମ୍ମକଧାତୁ ସବ୍ବେ।

–ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କମ୍ମଂ ଦୁତିୟା ନ।

ପଚ=ପାକେ, ଅକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, ଏୱ+ମୁପରିପି। ପଚ ଇତି ଠିତେ ଲୱିକରଣଂ, ୱିକରଣଲୋପାଦି ପୁରିମସମଂ। ସୋ ଓଦନଂ ପଚତି, ତେ ପଚନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ପଚସି, ତୁମ୍ହେ ପଚଥ। ଅହଂ ପଚାମି, ମୟଂ ପଚାମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେ-ପଚତେ, ପଚନ୍ତେ। ପଚସେ, ପଚୱ୍ହେ। ପଚେ, ପଚାମ୍ହେ।

୧,୨୨। ୱିପ୍ପଟିସେଧେ

ୱିପ୍ପଟିସେଧନଂ=ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞପଟିସେଧନଂ ୱିପ୍ପଟିସେଧୋ। ପଠମମଜ୍ଝିମପୁରିସାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକତ୍ଥ ପସଙ୍ଗେ ମଜ୍ଝିମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ଥପଚୟୋ। ସୋ ଚ ପଚତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ପଚସି, ତୁମ୍ହେ ପଚଥ। ତୁଲ୍ୟବଲୱିରୋଧିନୋ ହି ୱିପ୍ପଟିସେଧା ପଠମମଜ୍ଝିମୌତ୍ତମପୁରିସାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଏକତ୍ଥ ପସଙ୍ଗେ ଉତ୍ତମପୁରିସବହୁୱଚନଂ ହୋତି, ସୋ ଚ ପଚତି, ତ୍ୱଞ୍ଚ ପଚସି, ଅହଞ୍ଚ ପଚାମି ମୟଂ ପଚାମାତି ଭୱତି।

ଅମ+ଗମ=ଗମନେ –

୫,୧୭୩। ଗମ ଯମି+ସା+ସ ଦିସାନଂ ୱା ଛଙ

ଏତେସଂ ଧାତୂନଂ ଛଙ ୱା ହୋତି ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୟାଦୀସୁ। ସୋ ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅନ୍ତି –

୭୪। ଗରୁପୁବ୍ବା ରସ୍ସା ରେ+ନ୍ତେନ୍ତୀନଂ

ଗରୁପୁବ୍ବସ୍ମା ରସ୍ସା ନ୍ତେ+ନ୍ତୀନଂ ରେ ୱା ହୋତି।

ଅକ୍ଖରନିୟମୋ ଛନ୍ଦଂ,

ଗରୁଲହୁନିୟମୋ ଭୱେ ୱୁତ୍ତି;

ଦୀଘୋ ସଂୟୋଗାଦିପୁବ୍ବୋ,

ରସ୍ସୋ ଗରୁ ଲହୁ ତୁ ରସ୍ସୋ।

ଗଚ୍ଛରେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛସି, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛଥ। ଅହଂ ଗଚ୍ଛାମି, ମୟଂ ଗଚ୍ଛାମ। ଛ୍ଵାଦେସାଭାୱପକ୍ଖେ ''ଉ ଲସ୍ସେ''ତି ଏକାରେ ଗମେତି। ପରଲୋପେ ଗମେନ୍ତି। ଗମେସି, ଗମେଥ। ଗମେମି, ଗମେମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେପି ସୋ ଗଚ୍ଛତେ, ଗଚ୍ଛରେ ଗଚ୍ଛନ୍ତେ। ଗଚ୍ଛସେ, ଗଚ୍ଛୱ୍ହେ। ଗଚ୍ଛେ, ଗଚ୍ଛାମ୍ହେ।

ପୁରେ ଅଧମ୍ମୋ ଦିପ୍ପତି, ପୁରା ମରାମୀତି ଚ ତଂସମୀପେ ତବ୍ବୋହାରୂପଚାରେନ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି –

ଆରଦ୍ଧା+ନିଟ୍ଠିତଂ କିଞ୍ଚଂ, ୱତ୍ତମାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି;

ୱତ୍ତମାନସମୀପଞ୍ଚ, ୱତ୍ତମାନନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

କିମିୱ ତେ –

ଗଙ୍ଗାଚ ତଂସମୀପଞ୍ଚ, ଯତୋ ଗଙ୍ଗାତି ଞାୟତେ;

ଗଙ୍ଗାୟଂ ପାତୁ+ମାଗଚ୍ଛ, ଘୋସୋ ଗଙ୍ଗାୟ+ମିଚ୍ଚପି।

ମୁଖ୍ୟା+ମୁଖ୍ୟତ୍ଥଭେଦେନ, ୱତ୍ତମାନଂ ତତୋ ଦ୍ୱିଧା;

ମୁଖ୍ୟଞ୍ହି ରୁଠହି+ମାପନ୍ନଂ, ତ+ଦାରୋପା ଅମୁଖ୍ୟତାତି।

ପୁରେ+ପୁରାସଦ୍ଦେହି ୱା ଅନାଗତତା ଗମ୍ଯତେ, ତଦା ତସ୍ସ ୱତ୍ତମାନତ୍ତା। କାଲଵ୍ଯତ୍ତଯୋ ୱା ଏସୋ, ଭୱନ୍ତ୍ଯେୱ ହି କାଲନ୍ତରେପି ତ୍ଯାଦଯୋ ବାହୁଲକା "ସନ୍ତେସୁ ପରିଗୂହାମି" "କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଅଭିସମ୍ପରାଯଂ, ସହଵ୍ଯତଂ ଗଚ୍ଛତି ୱାସୱସ୍ସ" "ଅତିୱେଲଂ ନମସ୍ସିସ୍ସଂ"ତି। "କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ ଆଗଚ୍ଛସି, ରାଜଗହତୋ ଆଗଚ୍ଛାମୀ"ତିଆଦୀସୁ ପନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସମୀପେ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ।

୫,୧୭୫। ଗମ ୱଦ ଦାନଂ ଘମ୍ମ ୱଜ୍ଜ ଦଜ୍ଜା

ଗମାଦୀନଂ ଘମ୍ମାଦଯୋ ୱା ହୋନ୍ତି ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ଯାଦୀସୁ। ଘମ୍ମତି, ଘମ୍ମନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କମ୍ମେ –

ଉପସଗ୍ଗୱସା କୋଚି, ଅକମ୍ମୋପି ସକମ୍ମକୋ;

ଯଥା+ଭିଭୂଯତେ ରାଗୋ, ତାପସେନ ମହିଦ୍ଧିନାତି –

ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅକମ୍ମକତୋ କମ୍ମନି ଅନୁପୁଵ୍ଵା ଭୂଧାତୁତୋ ତ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

୫,୧୭। କ୍ଯୋ ଭାୱକମ୍ମେସ୍ୱ+ପରୋକ୍ଖେସୁ ମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ଯାଦୀସୁ

ଭାୱକମ୍ମୱିହିତେସୁ ପରୋକ୍ଖାୱଜ୍ଜିତେସୁ ମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ଯାଦୀସୁ ପରେସୁ କ୍ଯୋ ହୋତି କ୍ରିଯତ୍ଥା। କକାରୋ+ନୁବନ୍ଧକାରିଯତ୍ଥୋ। "ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧ+ନାଗମେସୂ"ତି ପଟିସେଧା ଓକାରାଭାୱୋ। ଅନୁଭୂଯତି ସୁଖଂ ଦେୱଦତ୍ତେନ।

ଏତ୍ଥ ଚ –

ଆଖ୍ଯାତେନ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା, କତ୍ତୁତୋ ତତିଯା ନ ତୁ;

ଦୁତିଯା ହୋତି କମ୍ମସ୍ସ, ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଠମାପି+ଧ।

ଅନୁଭୂଯନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତିଯୋ ତଯା। ଅନୁଭୂଯସି ତ୍ୱଂ ଦେୱଦତ୍ତେନ। ଅନୁଭୂଯଥ ତୁମ୍ହେ। ଅହଂ ଅନୁଭୂଯାମି, ତଯା ମଯଂ ଅନୁଭୂଯାମ। ହ୍ୱିତ୍ତେ ଅନୁଭୂଯ୍ଯତି+ଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ପରଚ୍ଛକ୍କେ।

ଭାୱେ ଅଦଵ୍ଵୱୁତ୍ତିନୋ ଭାୱସ୍ସ ଏକତ୍ତା ଏକୱଚନମେୱ। ତଞ୍ଚ ପଠମପୁରିସେକୱଚନେଯେୱ ସମ୍ଭୱତି, ନେୱ+ଞ୍ଞଂ, ବହୁଲଂୱିଧାନା। ଭୂଯତି ଭୂଯତେ ଦେୱଦତ୍ତେନ, ସମ୍ପତି ଭୱନନ୍ତ୍ଯତ୍ଥୋ।

ପଚଧାତୁତୋ କମ୍ମେ କ୍ଯୋ।

୩୭। କ୍ଯସ୍ସତି

କ୍ରିଯତ୍ଥା କ୍ଯସ୍ସ ଈଞ୍ଚ ୱା ହୋତି। ଞ୍ଚୋ ଆଦ୍ଯାୱଯୱତ୍ଥୋ। ଦେୱଦତ୍ତେନ ଓଦନୋ ପଚୀଯତି ପଚ୍ଚତି, ରେଆଦେସେ ଓଦନା ପଚୀଯରେ ପଚୀଯନ୍ତି, ପଚ୍ଚରେ ପଚ୍ଚନ୍ତି। ଚୱଗ୍ଗପୁଵ୍ଵରୂପାନି। ତ୍ୱଂ ପଚୀଯସି ପଚ୍ଚସି, ତୁମ୍ହେ ପଚୀଯଥ ପଚ୍ଚଥ। ଅହଂ ପଚୀଯାମି ପଚ୍ଚାମି, ମଯଂ ପଚୀଯାମ ପଚ୍ଚାମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେ ଦେୱଦତ୍ତେନ ଓଦନୋ ପଚୀଯତେ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗମିତୋ କମ୍ମେ ଛନ୍ତଂ ଚ ଈଞ୍ଚଆଗମେ ଚ କତେ ତେନ ଗାମୋ ଗଚ୍ଛୀଯତି, ଗାମା ଗଚ୍ଛୀଯନ୍ତି। ଗଚ୍ଛୀଯସି, ଗଚ୍ଛୀଯଥ। ଗଚ୍ଛୀଯାମି, ଗଚ୍ଛୀଯାମ। ଏୱଂ ପରଚ୍ଛକ୍କେ। ଗମୀଯତି ଗମ୍ମତି, ଗମୀଯନ୍ତି ଗମ୍ମନ୍ତି। ଗମୀଯସି ଗମ୍ମସି, ଗମୀଯଥ ଗମ୍ମଥ, ଗମୀଯାମି ଗମ୍ମାମି, ଗମୀଯାମ ଗମ୍ମାମ ପରଚ୍ଛକ୍କେପି ଏୱଂ। ତଥା ଘମ୍ମୀଯତି, ଘମ୍ମୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

କ୍ରିଯନ୍ତା କତ୍ତରି ତ୍ୟାଦି, କମ୍ମସ୍ମିଞ୍ଚ ସକମ୍ମକା;

ଭାୱେ ୱା+କମ୍ମକା କମ୍ମା+ୱଚନିଚ୍ଛାଯ ମଞ୍ଞତେ।

ତଥା ହି ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସାପି କମ୍ମାସ୍ସ ଅୱଚନିଚ୍ଛାଯଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

ସତୋପି ନ ୱିୱକ୍ଖା+ସ୍ସ, ଅସତୋପି ଚ ସା ଭୱେ;

ତଂ ଯଥା+ନୁଦରା କଞ୍ଞା, ୱଞ୍ଝାୱଦ୍ଧିତକୋ ଯଥା।

ୱିୱକ୍ଖା ଲୋକିକା ଏସା, ଅସକ୍କ+ମତିୱତ୍ତିତୁଂ;

କଥ+ମେସ ୱିପରିଯାସୋ, ଲୋକୋ ଏୱା+ନଯୁଜ୍ଜତେ।

(ୱତ୍ତମାନପଞ୍ଚଯନଯୋ)।

୨। ଭୱିସ୍ସତି ସ୍ସତି ସ୍ସନ୍ତି ସ୍ସତି ସ୍ସଥ ସ୍ସାମି ସ୍ସାମ ସ୍ସତେ ସ୍ସନ୍ତେ ସ୍ସସେ ସ୍ସୱ୍ହେ ସ୍ସଂ ସ୍ସାମ୍ହେ

ଭୱିସ୍ସତି=ଅନାରଦ୍ଧେ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ସ୍ସତ୍ୟାଦଯୋ ହୋନ୍ତି।

୩୫। ଅ+ଇ+ସ୍ସାଦୀନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସିଞ୍ଚ

କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରେସଂ ଅଆଦୀନଂ ଇଆଦୀନଂ ସ୍ସାଦୀନଞ୍ଚ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସି+ଞ୍ଚ ହୋତି ୱିଭାସା। ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସା+ଯଂ। ସ୍ସେତି ସ୍ସାଦୀନଂ ସ୍ସତିଆଦୀନଞ୍ଚାୱଯୱୋ ଗହିତୋ, ‘‘ଉବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସା’’ତି ସିଦ୍ଧେପି ତ୍ୟାଦୀସୁ ଏତେସମେୱାତି ନିଯମତ୍ଥୋ+ଯ+ମାରମ୍ଭୋ। ଲସ୍ସାକାରଲୋପେ ଓ+ଅୱାଦେସେ ଭୱିସ୍ସତି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଭୱିସ୍ସସି, ଭୱିସ୍ସଥ। ଭୱିସ୍ସାମି, ଭୱିସ୍ସାମ। ଭୱିସ୍ସତେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତେ। ଭୱିସ୍ସସେ, ଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ। ଭୱିସ୍ସଂ, ଭୱିସ୍ସାମ୍ହେ।

କମ୍ମେ –

୪୯। କ୍ଯସ୍ସ ସ୍ସେ

କ୍ଯସ୍ସ ୱା ଲୋପୋ ହୋତି ସ୍ସେ। ସୁଖଂ ତଯା ଅନୁଭୱିସ୍ସତି, ଅନୁଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଅନୁଭୱିସ୍ସସି, ଅନୁଭୱିସ୍ସଥ। ଅନୁଭୱିସ୍ସାମି, ଅନୁଭୱିସ୍ସାମ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନୁଭୂଯିସ୍ସତି, ଅନୁଭୂଯିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ପରଚ୍ଛକ୍କେ। ଭାୱେ-ଭୂଯିସ୍ସତି ଭୂଯିସ୍ସତେ।

କତ୍ତରି-ପଚିସ୍ସତି, ପଚିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ପଚିସ୍ସତି ଓଦନୋ ଦେୱଦତ୍ତେନ, ପଚୀଯିସ୍ସତି, ପଚ୍ଚିସ୍ସତି। ପଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି ଓଦନା ପଚୀଯିସ୍ସନ୍ତି, ପଚୀଯିସ୍ସରେ, ପଚ୍ଚିସ୍ସରେ, ପଚ୍ଚିସ୍ସନ୍ତି।

ଗମିତୋ କତ୍ତରି-ସୋ ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତେ ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସସି, ତୁମ୍ହେ ଗଚ୍ଛିସ୍ସଥ। ଅହଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମି, ମଯଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମ। ଗଚ୍ଛିସ୍ସତେ, ଗଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତେ। ଗଚ୍ଛିସ୍ସସେ, ଗଚ୍ଛିସ୍ସୱ୍ହେ। ଗଚ୍ଛିସ୍ସଂ, ଗଚ୍ଛିସ୍ସାମ୍ହେ। ସଗ୍ଗଂ ଗମିସ୍ସତି, ଗମିସ୍ସନ୍ତି। ଗମିସ୍ସସି, ଗମିସ୍ସଥ। ଗମିସ୍ସାମି, ଗମିସ୍ସାମ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଗଚ୍ଛିଯିସ୍ସତି, ଗଚ୍ଛିଯିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କ୍ଯଲୋପେ ଗମିସ୍ସତି, ଗମିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଘମ୍ମିସ୍ସତି ଘମ୍ମୀଯିସ୍ସତି, ଘମ୍ମିସ୍ସନ୍ତି, ଘମ୍ମୀଯିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୩। ନାମେ ଗରହାୱିମ୍ହଯେସୁ

ନାମସଦ୍ଦେ ନିପାତେ ସତି ଗରହାଯଂ ୱିମ୍ହଯେ ଚ ଗମ୍ଯମାନେ ସ୍ସତ୍ୟାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ଇମେ ହି ନାମ କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମା ପଟିଜାନିସ୍ସନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ‘‘ଜ୍ଯାଦୀହି କ୍ନା’’ତି କ୍ନାୱିକରଣେ ‘‘ଞାସ୍ସନେ ଜା’’ତି ଜାଦେସୋ। ନ ହି ନାମ ଭିକ୍ଖୱେ ତସ୍ସ ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ପାଣେସୁ ଅନୁଦ୍ଦଯା ଭୱିସ୍ସତି। କଥଞ୍ହି ନାମ ସୋ ଭିକ୍ଖୱେ ମୋଘପୁରିସୋ ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯଂ କୁଟିକଂ କରିସ୍ସତି। ୱିମ୍ହଯେ-ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ ଭୋ, ସନ୍ତେନ ୱତ ଭୋ ପବ୍ବଜିତା ୱିହାରେନ

ୱିହରନ୍ତି, ଯତ୍ର ହି ନାମ ସଞ୍ଜୀ ସମାନୋ ଜାଗରୋ ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି ସକଟସତାନି ନିସ୍ସାୟ ନିସ୍ସାୟ ଅତିକ୍କନ୍ତାନି ନେୱ ଦକ୍ଖିତି, ନ ପନ ସଦ୍ଦଂ ସୋସ୍ସତି। ଅଚ୍ଛରିୟଂ ଅନ୍ଧୋ ନାମ ପବ୍ବତ+ମାରୋହିସ୍ସତି, ବଧିରୋ ନାମ ସଦ୍ଦଂ ସୋସ୍ସତି। (ଭୱିସ୍ସନ୍ତିପଚ୍ଚୟନୟୋ)।

୪। ଭୂତେ ଇ ଉଂ ଓ ତ୍ଥ ଇଂ ମ୍ହା ଆ ଊ ସେ ତ୍ଥୁଂ ଅ ମ୍ହେ

ଭୂତେ ପରିସମତ୍ତେ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଈଆଦୟୋ ହୋନ୍ତି। ଭୂତାନଜ୍ଜତନେ ଉପରି ୱକ୍ଖମାନତ୍ତା ଇମେ ଈଆଦୟୋ ଭୂତଜ୍ଜତନେ। ''ସୁଖୋ ଅହୋସି ଆନନ୍ଦୋ''ତିଆଦୀସୁ ଭୂତସାମଞ୍ଞେୱ ଭୱନ୍ତି।

ଅହସ୍ସୁ+ଭୟତୋ ଅଡ୍ଢ-ରତ୍ତଂ ୱା ତଦୁପଦ୍ଧୃତଂ;

ଅନ୍ତୋକତ୍ୱାନ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ଅହୋ ଅଜ୍ଜତନୋ ଇତି;

ତଦଞ୍ଞୋ ପନ ଯୋ କାଲୋ, ସୋ+ନଜ୍ଜତନସଞ୍ଞିତୋ।

ଇତି ପଠମପୁରିସେକୱଚନଂ ଈ,

୧୫। ଆ+ଈ+ସ୍ସାଦୀସ୍ୱ+ଞ ୱା

ଆଆଦୋ ଈଆଦୋ ସ୍ସାଦୋ ଚ କ୍ରିୟତ୍ଥସ୍ସ ୱା ଅଞ ହୋତୀତି ଧାତୁତୋ ପୁବ୍ବଂ ଅଞ। ''କରରି ଲୋ''ତି ଲୋ, ଏକାର+ଅୱାଦେସୋ ଚ।

୩୮। ଏୟ୍ୟାଥ+ସ୍ସେ+ଅ+ଆ+ଈ+ଥାନଂ ଓ+ଅ+ଅଂ+ତ୍ଥ+ତ୍ଥୋ+ୱ୍ହୋକ

ଏୟ୍ୟାଥାଦୀନଂ ଓଆଦୟୋ ୱା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂତି ଇସ୍ସତ୍ଥୋ, ଅଭୱିତ୍ଥୋ, ଭୱିତ୍ଥୋ, ଅଭୱତ୍ଥୋ, ଭୱତ୍ଥୋ। ''ଆ ଈ ଊ ମ୍ହା ସ୍ସା ସ୍ସମ୍ହାନଂ ୱା''ତି ଈସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତଂ। ସୋ ଅଭୱି ଭୱି, ଅଭୱୀ ଭୱୀ।

୩୯। ଉଂସ୍ସିଂ+ସ୍ୱଂ+ସୁ

ତିଉଂସ୍ସ ଇଂସୁ+ଅଂସୁ ୱା ହୋନ୍ତି। ଅଭୱିଂସୁ ଭୱିଂସୁ, ଅଭୱଂସୁ ଭୱଂସୁ, ଅଭୱୁଂ ଭୱୁଂ।

୪୨। ଓସ୍ସ ଅ+ଇ+ତ୍ଥ+ତ୍ଥୋ

ଓସ୍ସ ଅଆଦୟୋ ୱା ହୋନ୍ତି। ଅଭୱ ଭୱ, ଅଭୱି ଭୱି, ଇଞାଗମେ ଅଭୱିତ୍ଥ ଭୱିତ୍ଥ, ଅଭୱତ୍ଥ ଭୱତ୍ଥ, ଅଭୱିତ୍ଥୋ ଭୱିତ୍ଥୋ, ଅଭୱତ୍ଥୋ ଭୱତ୍ଥୋ।

୪୩। ସି

ଓସ୍ସ ସି ୱା ହୋତି। ଅଭୱିସି ଭୱିସି, ଅଭୱସି ଭୱସି। ଅଭୱୋ ଭୱୋ।

୪୫। ମ୍ହାତ୍ଥାନ+ମୁଞ

ଏସଂ ଉଞ ୱା ହୋତି। ଈଆଦିସମ୍ବନ୍ଧୀନମେୱ ଗହଣଂ। ଅଭୱୁତ୍ଥ ଭୱୁତ୍ଥ।

୪୬। ଇଂସ୍ସ ଚ ସିଞ

ଇଂସ୍ସ ଚ ସିଞ ୱା ହୋତି ମ୍ହାତ୍ଥାନଞ୍ଚ ବହୁଲଂ। ଇକାରଞ୍ଞକାରା ଉଚ୍ଚାରଣଆତ୍ଥାୱୟୱତ୍ଥା। ଅଭୱସିତ୍ଥ ଭୱସିତ୍ଥ, ଅଭୱିତ୍ଥ ଭୱିତ୍ଥ, ଅଭୱତ୍ଥ ଭୱତ୍ଥ, ଅଭୱିସିଂ ଭୱିସିଂ, ଅଭୱସିଂ ଭୱସିଂ, ଅଭୱିଂ ଭୱିଂ। ଉଞାଗମେ ଆସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ଅଭୱୁମ୍ହ ଭୱୁମ୍ହ ଅଭୱୁମ୍ହା ଭୱୁମ୍ହା। ସିଞାଗମେ ଅଭୱସିମ୍ହ ଭୱସିମ୍ହ ଅଭୱସିମ୍ହା ଭୱସିମ୍ହା ଅଭୱିମ୍ହ ଭୱିମ୍ହ ଅଭୱିମ୍ହା ଭୱିମ୍ହା ଅଭୱମ୍ହ ଭୱମ୍ହ ଅଭୱମ୍ହା ଭୱମ୍ହା। ପରଚ୍ଛକ୍କେ – ''ଏୟ୍ୟାଥା''ଦିନା ତ୍ଥେ ଅଭୱିତ୍ଥ ଭୱିତ୍ଥ

ଅଭଓନ୍ତ ଭଓନ୍ତ। ରସ୍ସେ ଅଭଓଥ ଭଓଥ, ଅଭଓା ଭଓା, ଅଭଓୁ ଭଓୁ। ଅଭଓିସେ ଭଓିସେ, ଅଭଓସେ ଭଓସେ, ଅଭଓିଣ୍ହଂ ଭଓିଣ୍ହଂ ଅଭଓଣ୍ହଂ ଭଓଣ୍ହଂ, ଅସ୍ସ ଅ+ମାଦେସେ ଅଭଓଂ ଭଓଂ ଅଭଓ ଭଓ, ଅଭଓିମ୍ହେ ଭଓିମ୍ହେ ଅଭଓମ୍ହେ ଭଓମ୍ହେ। କମ୍ମେ ସୁଖଂ ତଯା ଅନୁଭୂଯିତ୍ଥୋ ଅନ୍ୱଭୂଯତ୍ଥୋ ଅନୁଭୂଯତ୍ଥୋ ଅନ୍ୱଭୂସି ଅନୁଭୂସୀ ଅନ୍ୱଭୂଯୀ ଅନୁଭୂଯୀ, ଅନ୍ୱଭୂଯିଂସୁ ଅନୁଭୂଯିଂସୁ ଅନ୍ୱଭୂଯଂସୁ ଅନୁଭୂଯଂସୁ ଅନ୍ୱଭୂଯୁଂ ଅନୁଭୂଯୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ତେନ ଅଭୂଯିତ୍ଥୋ ଭୂଯିତ୍ଥୋ ଅଭୂଯତ୍ଥୋ ଭୂଯତ୍ଥୋ ଅଭୂଯି ଭୂଯି ଅଭୂଯୀ ଭୂଯୀ। ତେନ ଅଭୂଯତ୍ଥ ଭୂଯତ୍ଥ ଅଭୂଯ ଭୂଯ ଅଭୂଯା ଭୂଯା।

ସୋ ଅପଚିତ୍ଥୋ ପଚିତ୍ଥୋ ଇଚ୍ଚାଦି କତ୍ତୁସମଂ। କମ୍ମେ-ଅପଚୀଯିତ୍ଥୋ ପଚୀଯିତ୍ଥୋ ଅପଚୀଯତ୍ଥୋ ପଚୀଯତ୍ଥୋ। ଚୱଗ୍ଗପୁବ୍ବ- ରୂପେ ଅପଚ୍ଚିତ୍ଥୋ ପଚ୍ଚିତ୍ଥୋ ଅପଚ୍ଚତ୍ଥୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥୋ ଅପଚୀଯି ପଚୀଯି ଅପଚୀଯୀ ପଚୀଯୀ ଅପଚ୍ଚି ପଚ୍ଚି ଅପଚ୍ଚୀ ପଚ୍ଚୀ, ଅପଚୀଯିଂସୁ ପଚୀଯିଂସୁ ଅପଚିଂସୁ ପଚିଂସୁ ଅପଚୀଯଂସୁ ପଚୀଯଂସୁ ଅପଚ୍ଚଂସୁ ପଚ୍ଚଂସୁ ଅପଚୀଯୁଂ ପଚୀଯୁଂ ଅପଚ୍ଚୁଂ ପଚ୍ଚୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି କତ୍ତୁସମଂ, ପୁବ୍ବରୂପୋୱ ୱିସେସୋ।

ସୋ ଗାମଂ ଅଗଚ୍ଛିତ୍ଥୋ ଗଚ୍ଛିତ୍ଥୋ ଇଚ୍ଚାଦି ପୁରିମସମଂ।

୩୦। ଡଂସସ୍ସ ଚ ଞ୍ଛଙ

ଡଂସସ୍ସ ଚ ଗମିସ୍ସ ଚ ଞ୍ଛଙ ୱା ହୋତି ଆ+ଈଆଦୀସୁ। ଅଗଞ୍ଛିତ୍ଥୋ ଗଞ୍ଛିତ୍ଥୋ ଅଗଞ୍ଛତ୍ଥୋ ଗଞ୍ଛତ୍ଥୋ ଅଗଞ୍ଛି ଗଞ୍ଛି ଅଗଞ୍ଛୀ ଗଞ୍ଛୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୨୯। ଗମିସ୍ସା

ଆଆଦୋ ଈଆଦୋ ଚ ଗମିସ୍ସ ଆ ହୋତି ୱା। ସୋ ଅଗା ଅଗମି ଗମି ଅଗମିତ୍ଥୋ ଗମିତ୍ଥୋ ଅଗମତ୍ଥୋ ଗମତ୍ଥୋ। ଈପଚ୍ଚଯେ ଲସ୍ସାକାରସ୍ସ ''ହିମିମେସ୍ୱ+ସ୍ସା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଅସ୍ସା''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଦୀଘେ ''ଦୀଘା ଈସ୍ସା''ତି ଈସ୍ସ ସିଆଦେସୋ, ଅଗମାସି ଅଗମି ଗମି ଅଗମୀ ଗମୀ, ଅଗମିଂସୁ ଗମିଂସୁ ଅଗମଂସୁ ଗମଂସୁ ଅଗମୁଂ ଗମୁଂ। ଓସ୍ସ ଅଆଦେସେ ଅଜ୍ଝଗୁଂ। ଦ୍ୱଂ ଅଜ୍ଝଗା ପରସ୍ସ ଲୋପୋ। ତୁମ୍ହେ ଅଜ୍ଝଗୁତ୍ଥ। ଅହଂ ଅଜ୍ଝଗଂ, ମଯଂ ଅଜ୍ଝଗମ୍ହା ପରଚ୍ଛକ୍କେ – ''ଏଯ୍ୟାଥା''ଦିନା ହେ ସୋ ଅଗଚ୍ଛିତ୍ଥ ଗଚ୍ଛିତ୍ଥ ଅଗଞ୍ଛିତ୍ଥ ଗଞ୍ଛିତ୍ଥ ଅଗମିତ୍ଥ ଗମିତ୍ଥ ଅଗମ ଗମ ଅଗମା ଗମା। ତେ ଅଗମୂ ଗମୂ, ଓସ୍ସ ଆଆଦେସେ ଅଜ୍ଝଗୁଂ। ତ୍ୱଂ ଅଗମିସେ ଗମିସୋ। ତୁମ୍ହେ ଅଗମିୱ୍ହଂ। ''ଏଯ୍ୟାଥା'' ଦିନା ଅ+ମାଦେସେ ଅହଂ ଅଗମଂ ଗମଂ ଅଜ୍ଝଗଂ। ମଯଂ ଅଗମିମ୍ହେ ଗମିମ୍ହେ। କମ୍ମେଅଗଚ୍ଛୀଯି ଅଗମୀଯି, ଅଗଚ୍ଛିଯୁଂ ଅଗମିଯୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଅଘମ୍ମୀ ଘମ୍ମୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

୧୩। ମାଯୋଗେ ଈ+ଆଆଦୀ

ମାଯୋଗେ ସତି ଈଆଦଯୋ ଆଆଦଯୋ ଚ ୱା ହୋନ୍ତି। ସକକାଲତୋ କାଲନ୍ତରେପି ପଚ୍ଚଯୱିଧାନତ୍ଥୋ+ଯଂ। ମା ଭୱଂ ଅଭୱିତ୍ଥୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ୱାୱିଧାନାସ୍ସତ୍ତାଦି+ଏଯ୍ୟାଦି+ତ୍ୱାଦଯୋପି ହୋନ୍ତି, ମା ଭୱଂ ଭୱିସ୍ସତି, ମା ଭୱଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ମା ଭୱଂ ଭୱତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। (ଈଆଦିପଚ୍ଚଯନଯୋ)।

୫। ଅନଜ୍ଜତନେ ଆ ଊଓ ତ୍ଥ ଅ ମ୍ହା ତ୍ଥ ତ୍ଥୁଂ ସେ ୱ୍ହଂ ଇଂ ମ୍ହସେ

ଅୱିଜ୍ଜମାନଜ୍ଜତନେ ଭୂତତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଆଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି ୱା। ''ଏଯ୍ୟାଥା''ଦିନା ହେ ''ଆ ଈ ଊ ମ୍ହା'' ଇଚ୍ଚାଦିନା ରସ୍ସେ ଚ ସୋ ଅଭଓତ୍ଥ ଭଓତ୍ଥ ଅଭଓ ଭଓ ଅଭଓା ଭଓା, ତେ ଅଭଓୁ ଭଓୁ ଅଭଓୂ ଭଓୂ। ଓ, ''ଓସ୍ସା''ତିଆଦିନା ଅଆଦଯୋ, ଅଭଓ ଭଓ ଅଭଓି ଭଓି ଅଭଓତ୍ଥ ଭଓତ୍ଥ ଅଭଓତ୍ଥୋ ଭଓତ୍ଥୋ, ସିଆଦେସେ ଅଭଓସି ଭଓସି ଅଭଓୋ ଭଓୋ। ତୁମ୍ହେ ଅଭଓତ୍ଥ ଭଓତ୍ଥ। ଅହଂ ଅଭଓଂ ଭଓଂ ଅଭଓ ଭଓ, ମଯଂ ଅଭଓମ୍ହ ଭଓମ୍ହ ଅଭଓମ୍ହା ଭଓମ୍ହା। ସୋ ଅଭଓତ୍ଥ ଭଓତ୍ଥ। ତେ ଅଭଓତ୍ଥୁଂ ଭଓତ୍ଥୁଂ। ତ୍ୱଂ ଅଭଓସେ ଭଓସେ। ତୁମ୍ହେ ଅଭଓୱ୍ହଂ ଭଓୱ୍ହଂ। ''ଇସ୍ସ ଚ ସିଞ୍ଚ''ତି ସିଂ, ଅହଂ ଅଭଓସିଂ ଭଓସିଂ ଅଭଓିଂ ଭଓିଂ। ମଯଂ ଅଭଓମ୍ହସେ ଭଓମ୍ହସେ। କମ୍ମେ-ହେ ସୁଖଂ ତଯା ଅନୁଭୂଯିତ୍ଥ, ଇଞ୍ଚାଗମାଭାୱେ ଅନୁଭୂଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ- ଅଭୂଯତ୍ଥ ଭୂଯତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୋ ଓଦନଂ ଅପଚତ୍ଥ ପଚତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି କତ୍ତୁସମଂ। କମ୍ମେ-ଅପଚୀଯତ୍ଥ ପଚୀଯତ୍ଥ ଅପଚ୍ଚତ୍ଥ ପଚ୍ଚତ୍ଥ ଅପଚୀଯ ପଚୀଯ ଅପଚୀଯା ପଚୀଯା ଅପଚ୍ଚ ପଚ୍ଚ ଅପଚ୍ଚା ପଚ୍ଚା। ଅପଚୀଯୁ ପଚୀଯୁ ଅପଚୀଯୂ ପଚୀଯୂ ଅପଚ୍ଚୁ ପଚ୍ଚୁ ଅପଚ୍ଚୂ ପଚ୍ଚୂ ଇଚ୍ଚାଦି। ''ମାଯୋଗେ ଈ+ଆଆଦୀ''ତି ମାଯୋଗେପି ଆଆଦଯୋ, ମା ଭୱଂ ଅପଚ୍ଚତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ଅଗଚ୍ଛତ୍ଥ ଗଚ୍ଛତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦି ପୁରିମସମଂ। ତଥା ଅଗମତ୍ଥ ଗମତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦିପି ଅଘମ୍ମତ୍ଥ ଘମ୍ମତ୍ଥ ଇଚ୍ଚାଦିପି। (ଅନଜ୍ଜତନପଚ୍ଚଯନଯୋ)।

୬। ପରୋକ୍ଖେ ଅ ଉ ଏ ତ୍ଥ ଅ ମ୍ହ ତ୍ଥ ରେ ତ୍ଥୋ ୱ୍ହେ ଇ ମ୍ହେ

ଅପଚ୍ଚକ୍ଖେ ଭୂତାନଜ୍ଜତନେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଅଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ଅକ୍ଖାନଂ=ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରଂ ପରୋକ୍ଖଂ। ତସ୍ମିଂ। ''ଅପରୋକ୍ଖେସୂ''ତି ୱଚନା କ୍ତ+ଲାଦିୱିକରଣା ନ ହୋନ୍ତି।

୫,୭୧। ପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚ

ପରୋକ୍ଖାଯଂ ପଠମ+ମେକସ୍ସରଂ ସଦ୍ଦରୂପଂ ଦ୍ୱେ ଭୱତି। ''ଭୂସ୍ସ ୱୁକ'' ଇତିଆଦୀସୁ ୱୁକ, ଭୂୱ ଭୂୱ ଇତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ –

୫,୭୫। ଲୋପୋ+ନାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଆଦିତୋ+ଞ୍ଞସ୍ସ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି।

୧୮। ପୁବ୍ବସ୍ସ ଅ

ଅଆଦୀସୁ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଭୂସ୍ସ ଅ ହୋତି।

୫,୭୮। ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯାନଂ ତତିଯପଠମା

ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବେସଂ ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯାନଂ ତତିଯପଠମା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂତି ବକାରେ ସୋ ବଭୂୱ କିର, ତେ ବଭୁୱୁ କିର। ତ୍ୱଂ ବଭୁୱେ କିର, ଇଞ୍ଚ ତୁମ୍ହେ ବଭୁୱିତ୍ଥ କିର। ଅହଂ ବଭୁୱ କିର, ମଯଂ ବଭୁୱିମ୍ହ କିର। ସୋ ବଭୁୱିତ୍ଥ କିର, ତେ ବଭୁୱିରେ କିର। ତ୍ୱଂ ବଭୁୱିତ୍ଥୋ କିର, ତୁମ୍ହେ ବଭୁୱିୱ୍ହୋ କିର। ଅହଂ ବଭୁୱି କିର, ମଯଂ ବଭୁୱିମ୍ହେ କିର। କମ୍ମେ-ଅନୁପଭୁୱ କିର ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେବଭୁୱ ବଭୁୱିତ୍ଥ କିର।

ପପଚ, ପପଚୁ। ପପଚେ, ଇଞ୍ଚାଗମେ ପପଚିତ୍ଥ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ''ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ''ତି ଲୋପୋ, ପପଚିତ୍ଥ। ପପଚ, ପପଚିମ୍ହ। ପପଚିତ୍ଥ, ପପଚିରେ। ପପଚିତ୍ଥୋ ପପଚିଥୋ, ପପଚିୱ୍ହୋ। ପପଚି, ପପଚିମ୍ହେ। ଏୱଂ କମ୍ମେ।

ଅଆଦିପଚ୍ଚଯେ ଦ୍ୱିଭାୱେ ଅନାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନଲୋପେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ''କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା''ତି ଚୱଗ୍ଗଜକାରେ ''ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା''ତି ଦୀଘେ ଚ କତେ ସୋ ଗାମଂ ଜଗାମ କିର, ଜଗମୁ। ଜଗମେ, ଜଗମିତ୍ଥ। ଜଗମ, ଜଗମିମ୍ହ। ଜଗମିତ୍ଥ, ଜଗମିରେ। ଜଗମିତ୍ଥୋ, ଜଗମିୱ୍ହୋ। ଜଗମି, ଜଗମିମ୍ହେ। ଏୱଂ କମ୍ମେ।

ମୂଳ୍ହୱିକ୍ଖିତ୍ତବ୍ଯାସତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଅତ୍ତନାପି କ୍ରିଯା କତା ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତିକାଲେ+ନୁପଲଦ୍ଧାସମାନା ଫଲେନା+ନୁମୀଯମାନା ପରୋକ୍ଖାୱ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନ ଉତ୍ତମୱିସଯେପି ପଯୋଗସମ୍ଭୱୋ। (ପରୋକ୍ଖାପଚ୍ଚଯନଯୋ)।

୭। ସ୍ସାଦୋ ୱା+ତିପତ୍ତିଯଂ ସ୍ସା ସ୍ସଂସୁ ସ୍ସେ ସ୍ସଥ ସ୍ସଂ ସ୍ସମ୍ହା ସ୍ସଥ ସ୍ସିଂସୁସ୍ସସେସ୍ସୱ୍ହେସ୍ସିଂ ସ୍ସାମ୍ହସେ।

ଏସ୍ସାଦୋ ୱିସଯେ କ୍ରିଯାତିପତ୍ତିଯଂ ସ୍ସାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ୱିଧୁରପଚ୍ଚଯୋପନିପାତତୋ କାରଣୱେକଲ୍ଲତୋ ୱା କ୍ରିଯାତିପତନ+ମନିପ୍ଫତ୍ତି କ୍ରିଯାତିପତ୍ତି। ଏତେ ଚ ସ୍ସାଦଯୋ ସାମତ୍ଥିଯା ଅତୀତାନାଗତେସ୍ୱେୱ ହୋନ୍ତି, ନ ୱତ୍ତମାନେ, ତତ୍ର କ୍ରିଯାତିପତ୍ତ୍ଯସମ୍ଭୱା। ଇଞ୍ଚାଗମେ ସ୍ସାସ୍ସ ୱା ରସ୍ସେ ଚ ସତେ ସୋ ପଠମୱଯେ ପଜ୍ଜଂ ଅଲଭିସ୍ସ, ଅରହା ଅଭୱିସ୍ସ ଭୱିସ୍ସ ଅଭୱିସ୍ସା ଭୱିସ୍ସା ୱା, ତେ ଚ ତଂ ଅଲଭିସ୍ସଂସୁ, ଅରହନ୍ତୋ ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ ଭୱିସ୍ସଂସୁ। ''ଏସ୍ସାଥା''ଦିନା ସ୍ସେସ୍ସ ୱା ଅକାରେ ତ୍ୱଂ ଅଭୱିସ୍ସ ଭୱିସ୍ସେ। ତୁମ୍ହେ ଅଭୱିସ୍ସଥ। ଅହଂ ଅଭୱିସ୍ସଂ। ରସ୍ସେ ମଯଂ ଅଭୱିସ୍ସମ୍ହ ଭୱିସ୍ସମ୍ହ ଅଭୱିସ୍ସମ୍ହା ଭୱିସ୍ସମ୍ହା। ପରଚ୍ଛକ୍କେ-ସୋ ଅଭୱିସ୍ସଥ, ଅଭୱିସ୍ସିଂସୁ। ଅଭୱିସ୍ସସେ, ଅଭୱିସ୍ସୱ୍ହେ। ଅଭୱିସ୍ସିଂ, ଅଭୱିସ୍ସାମ୍ହସେ।

କମ୍ମେ-ତେନ ସୁଖଂ ଅନ୍ୱଭୱିସ୍ସ, ଅନ୍ୱଭୱିସ୍ସଂସୁ କ୍ଯଲୋପୋ। ଅନ୍ୱଭୂଯିସ୍ସ ଅନ୍ୱଭୂଯିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ତେନ ଅଭୂଯିସ୍ସ ଭୂଯିସ୍ସ ଅଭୂଯିସ୍ସା ଭୂଯିସ୍ସା। ଅଭୂଯିସ୍ସଥ ଭୂଯିସ୍ସଥ।

ଏୱଂ ତଣ୍ଡୁଲାଦିସାଧନଂ ଅଲଭିସ୍ସ, ଓଦନଂ ଅପଚିସ୍ସ ପଚିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ତେନ ଓଦନୋ ଅପଚିସ୍ସ ପଚିସ୍ସ ଅପଚିସ୍ସା ପଚିସ୍ସା ଅପଚୀଯିସ୍ସ ପଚୀଯିସ୍ସ

ଅପଚୀୟିସ୍ସା ପଚୀୟିସ୍ସା ଅପଚ୍ଚିସ୍ସ ପଚ୍ଚିସ୍ସ ଅପଚ୍ଚିସ୍ସା ପଚ୍ଚିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ସୋ ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସ ଗଚ୍ଛିସ୍ସ ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସା ଗଚ୍ଛିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି। ଛାଦେସାଭାୱେ ଅଗମିସ୍ସ ଗମିସ୍ସ ଅଗମିସ୍ସା ଗମିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଅଗଚ୍ଛିସ୍ସ ଗଚ୍ଛିସ୍ସ ଅଗଚ୍ଛୀୟିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଗମିସ୍ସ ଗମିସ୍ସ ଅଗମୀୟିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଅଘମ୍ମିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। (କ୍ରିୟାତିପତ୍ତିପଚ୍ଚୟନୟୋ)।

୮। ହେତୁଫଲେସ୍ୱେ+ୟ୍ୟ ଏୟ୍ୟୁଂ ଏୟ୍ୟାସି ଏୟ୍ୟାଥ ଏୟ୍ୟାମି ଏୟ୍ୟାମ ଏଥ ଏରଂ ଏଥୋ ଏୟ୍ୟାୱ୍ହୋ ଏୟ୍ୟଂ ଏୟ୍ୟାମ୍ହେ।

ହେତୁଭୂତାୟଂ ଫଲଭୂତାୟଞ୍ଚ କ୍ରିୟାୟଂ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଏୟ୍ୟାଦୟୋ ହୋନ୍ତି ୱା। ଲତ୍ତିକରଣୱୁଦ୍ଧିଆଦି ପୁବ୍ବସମଂ। ପରିକପ୍ପେ –

୭୫। ଏୟ୍ୟେ+ୟ୍ୟାସେ+ୟ୍ୟନ୍ନଂ ଟେ

ଏୟ୍ୟ+ଏୟ୍ୟାସି+ଏୟ୍ୟ+ମିଚ୍ଚେସ+ମେ ୱା ହୋତି। ସୋ ଦାନି କିନ୍ନୁ ଖୋ ଭୱେ, ଯଦି ସୋ ପଠମୱୟେ ପବ୍ବଜେୟ୍ୟ, ଅରହା ଭୱେୟ୍ୟ।

୪୭। ଏୟ୍ୟୁଂସ୍ସୁଂ

ଏୟ୍ୟୁ+ମିଚ୍ଚସ୍ସ ଞ୍ଚୁଂ ୱା ହୋତି। ସଚେ ସଂଖାରା ନିଚ୍ଚା ଭୱୁଂ ଭୱେୟ୍ୟୁଂ, ନ ନିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟୁଂ। ଯଦି ତ୍ୱଂ ଭୱେ ଭୱେୟ୍ୟାସି। ''ଏୟ୍ୟାଥା'' ଦିନା ଅସ୍ସ ଓକାରେ ତୁମ୍ହେ ଭୱେୟ୍ୟାଥୋ ଭୱେୟ୍ୟାଥ କଥ+ମହଂ ଦେୱୋ ଭୱେୟ୍ୟାମି।

୭୮। ଏୟ୍ୟାମସ୍ସେ+ମୁ ଚ

ଏୟ୍ୟାମସ୍ସ ଏମୁ ୱା ହୋତି ଉ ଚ। କିନ୍ନୁ ଖୋ ମୟଂ ଭୱେମୁ ଭୱେୟ୍ୟାମୁ ଭୱେୟ୍ୟାମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେ-ଭୱେଥ, ଭୱେରଂ। ଭୱେଥୋ, ଭୱେୟ୍ୟାୱ୍ହୋ। ଭୱେ ଭୱେୟ୍ୟଂ, ଭୱେୟ୍ୟାମ୍ହେ। କମ୍ମେ-ସୁଖଂ ତୟା ଅନୁଭୁୟ୍ୟେ ଅନୁଭୁୟ୍ୟେୟ୍ୟ, ଅନୁଭୁୟ୍ୟୁଂ ଅନୁଭୁୟେୟ୍ୟୁଂ। ତେନ ତ୍ୱଂ ଅନୁଭୁୟେ ଅନୁଭୁୟେୟ୍ୟାସି, ତୁମ୍ହେ ଅନୁଭୂୟେୟ୍ୟାଥୋ ଅନୁଭୂୟେୟ୍ୟାଥ। ତେନା+ହଂ ଅନୁଭୂୟେୟ୍ୟାମି, ମୟଂ ଅନୁଭୂୟେମୁ ଅନୁଭୂୟେୟ୍ୟାମୁ ଅନୁଭୂୟେୟ୍ୟାମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେ-ଅନୁଭୂୟେଥ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ଭୂୟେ ଭୂୟେୟ୍ୟ ଭୂୟେଥ।

ୱିଧିମ୍ହି-ସୋ ଓଦନଂ ପଚେ ପଚେୟ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ପଚୀୟେ ପଚୀୟେୟ୍ୟ ପଚ୍ଚେ ପଚ୍ଚେୟ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅନୁମତିୟଂ-ସୋ ଗାମଂ ଗଚ୍ଛେ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗମେ ଗମେୟ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଘମ୍ମେ ଘମ୍ମେୟ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପାତୋ ପଚେୟ୍ୟ ଚେ ଭୁଞ୍ଜେ, ଇଚ୍ଚେ+ତ୍ଥ ପଚନକ୍ରିୟା;

ହେତୁଭୂତାତି ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ଫଲଂ ତ୍ୱ+ନୁଭୱକ୍ରିୟା।

୧୧। ସତ୍ତ୍ୟ+ରହେସ୍ୱେ+ୟ୍ୟାଦୀ

ସତ୍ତିୟଂ ଅରହତେ ଚ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଏୟ୍ୟାଦୟୋ ହୋନ୍ତି। ଭୱଂ ଖଲୁ ପତ୍ତଂ ପଚେୟ୍ୟ, ଭୱଂ ସତ୍ତୋ, ଭୱଂ ଅରହୋ।

୧୨। ସମ୍ଭାୱନେ ୱା

ସମ୍ଭାୱନେ ଗମ୍ମମାନେ ଧାତୁନା ୱୁଚ୍ଚମାନେ ଚ ଏୟ୍ୟାଦୟୋ ହୋନ୍ତି ୱିଭାସା। ଅପି ଭୱଂ ଗିଲିତଂ ପାସାଣଂ ପଚେୟ୍ୟ ଉଦରଗ୍ଗିନା, ସମ୍ଭାୱେମି ସଦ୍ଦହାମି ଭୱଂ ପଚେୟ୍ୟ, ଭୱଂ ପଚିସ୍ସତି, ଭୱଂ ଅପଚି।

୯। ପଞ୍ହ+ପତ୍ଥନା+ୱିଧୀସୁ

ପଞ୍ହାଦୀସୁ କ୍ରିୟତ୍ଥତୋ ଏୟ୍ୟାଦୟୋ ହୋନ୍ତି।

ପଞ୍ହୋ ସଂପୁଚ୍ଛନଂ, ଇଟ୍ଠା-ସିଂସନଂ ଯାଚନଂ ଦ୍ୱୟେ;

ପତ୍ଥନା, ଭତ୍ତିଯା ୱା+ଥ, ନ ୱା ବ୍ୟାପାରଣା ୱିଧି।

ପଞ୍ହେ-କିଂ ସୋ ଭତ୍ତଂ ପଚେୟ୍ୟ, ଉଦାହୁ ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ। ପତ୍ଥନାୟଂ-ଅହୋ ୱତ ସୋ ପଚେୟ୍ୟ ତେ। ୱିଧିମ୍ହି-ଭୱଂ ପତ୍ତଂ ପଚେୟ୍ୟ। (ଏୟ୍ୟାଦିପଚ୍ଚଯନଯୋ)।

୧୦। ତୁ ଅନ୍ତୁ ହି ଥ ମି ମ ତଂ ଅନ୍ତଂ ସ୍ସୁ ୱ୍ହୋ ଏ ଆମସେ

ପଞ୍ହପତ୍ଥନାୱିଧିସ୍ୱେ+ତେ ହୋନ୍ତି କ୍ରିଯତ୍ଥତୋ। ଆସିଂସନତ୍ଥେ-ସୋ ସୁଖୀ ଭୱତୁ, ତେ ସୁଖିତା ଭୱନ୍ତୁ।

୪୮। ହିସ୍ସ+ତୋ ଲୋପୋ

ଅତୋ ପରସ୍ସ ହିସ୍ସ ୱା ଲୋପୋ ହୋତି। ତ୍ୱଂ ସୁଖୀ ଭୱ ଭୱାହି, ହିମ୍ହି ଦୀଘୋ। ‘‘ଏୟ୍ୟାଥା’’ଦିନା ୱ୍ହୋକ, ତୁମ୍ହେ ସୁଖିତା ଭୱଥୱ୍ହୋ ଭୱଥ। ଅହଂ ସୁଖୀ ଭୱାମି, ମଯଂ ସୁଖିନୋ ଭୱାମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେ-ତଥା ଭୱତଂ, ଭୱନ୍ତଂ। ଭୱସ୍ସୁ, ଭୱୱ୍ହୋ। ଭୱେ ଭୱାମସେ। କମ୍ମେ-ତଯା ଅନୁଭୂଯତୁ, ଅନୁଭୂଯନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ଭୂଯତୁ, ଭୂଯତଂ।

ଆଣତ୍ତିଯଂ-ଦେୱଦତ୍ତୋ ଦାନି ଓଦନଂ ପଚତୁ, ପଚନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ତେନ ଓଦନୋ ପଚ୍ଚତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ସୋ ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ‘‘ଉ ଲସ୍ସେ’’ତି ଲସ୍ସେ+କାରେ ଗମେତୁ, ଗମେନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଘମ୍ମାଦେସେ ଘମ୍ମତୁ, ଘମ୍ମନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଗଚ୍ଛୀଯତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଗମୀଯତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱିଧିମ୍ହି-ଲସ୍ସ ଲୋପେ ଲୁତ୍ତେ ୱୁଦ୍ଧି, ଇଧ ପବ୍ବତୋ ହୋତୁ।

ନିମନ୍ତନେ-ଅଧିୱାସେଥ ତୁମ୍ହେ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଭୋଜନଂ, ୱସତିସ୍ସ ‘‘ଚୁରାଦିତୋ ଣୀ’’ତି ଣିମ୍ହି ‘‘ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ’’ତି ଆ, ‘‘ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେଓ ପଚ୍ଚଯେ’’ତି ଏ ଚ ହୋତି। ଇଧ ନିସ୍ସୀଦତୁ ଭୱଂ, ସଦସ୍ସ ‘‘ଜର+ସଦାନ+ମୀମ ୱା’’ତି ଇମ, ମନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଅନ୍ତସରତୋ ଇମ।

ଅଜ୍ଝେସନେ-ଦେସେତୁ ଭନ୍ତେ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ, ଏତ୍ଥ ଚୁରାଦିତ୍ତା ପୁରିମସମଂ।

ଅନୁମତିଯଂ-ପୁଚ୍ଛ ୱାସୱ ମଂ ପଞ୍ହଂ, ପୱିସତୁ ଭୱଂ। ଏତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛତୋ ହିସ୍ସ ଲୋପୋ। ଏୱଂ ନିସୀଦ।

ପତ୍ଥନା=ଯାଚନା, ତତ୍ର-ଦଦ=ଦାନେ, ଦଦାହି ମେ ଗାମୱରାନି ପଞ୍ଚ, ଦାତୋ ଲସ୍ସ ଏକାରେ ଚ ଏକଂ ମେ ନଯନଂ ଦେହି।

ପତ୍ତକାଲେ-ସମ୍ପତ୍ତୋ ତେ କାଲୋ କଟକରଣେ, କଟଂ କରୋତୁ ଭୱଂ। ଏତ୍ଥ ‘‘ତନାଦିତ୍ୱୋ’’ତି ଓ।

ଦ୍ୱାଦୀ ଏୟ୍ୟାଦଯୋ ୱତ୍ତ-ମାନା ସମ୍ପତି,+ନାଗତେ;

ଭୱିସ୍ସତି, ପରୋକ୍ଖାଦି-ଚତ୍ତାରୋ+ତୀତକାଲିକା।

୫,୧୭୩। ଗମ ଯମି+ସା+ସ ଦିସାନଂ ୱା ଚ୍ଛଙ

ଏତେସଂ ୱା ଚ୍ଛଙ ହୋତିନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୟାଦୀସୁ। ସୋ ସଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତି ଗମେତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଗଚ୍ଛୀଯତି ଗମୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଯମ=ଉପରମେ, ପରୋକ୍ଖାଅନଜ୍ଜତନରୂପାନି ସଦ୍ଦତ୍ଥ ପଯୋଗ+ମନୁଗମ୍ମ ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ନିପୁବ୍ବୋ, ନିଯଚ୍ଛତି ନିଯମତି, ନିଯଚ୍ଛନ୍ତି ନିଯମନ୍ତି। ସଂପୁବ୍ବୋ, ‘‘ଯେ ସଂସ୍ସା’’ତି ଞ୍ଞତ୍ତଂ, ସଞ୍ଞମତି, ସଞ୍ଞମନ୍ତି। କମ୍ମେ-ନିଯଚ୍ଛୀଯତି ନିଯମୀଯତି ନିଯମ୍ମତି, ସଞ୍ଞମୀଯତି ୱା। ତଥା ନିଯଚ୍ଛିସ୍ସତି, ସଞ୍ଞମିସ୍ସତି। ନିଯଚ୍ଛି, ସଂଯମି। ନିଯଚ୍ଛିସ୍ସ, ସଂଯମିସ୍ସ। ନିଯଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ସଂଯମେୟ୍ୟ। ନିଯଚ୍ଛତୁ, ସଞ୍ଞମତୁ। ଇସ+ସିଂସ=ଇଚ୍ଛାଯଂ, ସୋ ସଗ୍ଗଂ ଇଚ୍ଛତି, ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ‘‘ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି ଏସତି, ଏସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଇଚ୍ଛୀଯତି, ‘‘ୱା କ୍ୱଚୀ’’ତି ୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି ଏସୀଯତି। ପୁବ୍ବରୂପେ ଇସ୍ସତି ଇସ୍ସତେ ଇଚ୍ଚାଦି। ଇଚ୍ଛିସ୍ସତି ଏସିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଇଚ୍ଛି ଏସି। ଇଚ୍ଛିସ୍ସ ଏସିସ୍ସ। ଇଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଏସେୟ୍ୟ। ଇଚ୍ଛତୁ ଏସତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଆସ=ଉପୱେସନେ, ସୋ ଆସନେ ଅଚ୍ଛତି ଇଚ୍ଚାଦି। ‘‘ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା’’ତି ରସ୍ସୋ, ଉପପୁବ୍ବୋ, ତଥା ଉପାସତି। ଅଚ୍ଛିସ୍ସତି ଉପାସିସ୍ସତି। ଅଚ୍ଛି ଉପାସି। ଅଚ୍ଛିସ୍ସ ଉପାସିସ୍ସ। ଅଚ୍ଛେୟ୍ୟ

ଉପାସେୟ୍ୟ। ଅଛତୁ ଉପାସତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଦିସ=ପେକ୍ଖନେ, ଦିଚ୍ଛତି ଦିଚ୍ଛନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି ସଵଂ ପୁରିମସମଂ। ଲଭ=ଲାଭେ, ଇତୋ ପରଂ ଔସେସଟ୍ଠାନମେଓଵକ୍ଖାମ, ସଵଓାରୋ ଓ୍ତାନୁସାରେନ ଗହେତଵ୍ଵୋ। ଲଭତି, ଲଭନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-କ୍ଵସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପାଦିମ୍ହି କତେ ଲବ୍ଭତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୩। ଲଭା ଇଂ+ଇନଂ ଥଂ ଥା ଓା

ଲଭସ୍ମା ଇଂ ଇନଂ ଥଂ+ଥା ଓା ହୋନ୍ତି। ସୋ ଅଲଭିତ୍ଥ ଲଭିତ୍ଥ ଅଲଭି ଲଭି ଇଂ ପଚ୍ଚଯେ ଅଲତ୍ଥଂ ଅଲଭିଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

୨୬। ଲଭ ଓସ+ଛିଦ ଭିଦ ରୁଦାନଂ ଚ୍ଛଙ

ଲଭାଦୀନଂ ଚ୍ଛଙ ହୋତି ସ୍ସେନ ସହ। ଲଚ୍ଛତି ଲଭିସ୍ସତି, ଲଚ୍ଛନ୍ତି ଲଭିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କ୍ରିଯାତିପତ୍ତିଯଂ ସ୍ସାଭାଗସ୍ସ ଚ୍ଛଙାଦେସେ ଅଲଚ୍ଛା ଅଲଭିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। ଓସ=ନିଓାସେ, ଓଚ୍ଛତି ଓସିସ୍ସତି। କମ୍ମେ-ବହୁଲାଧିକାରା ''ଅସ୍ସୂ''ତି ଉକାରୋ , ପୁବ୍ବରୂପେ ଓ୍ତସ୍ସତି ଓ୍ତସ୍ସିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଅଓଚ୍ଛା ଅଓସିସ୍ସା। ଛିଦ=ଦ୍ୱେଧାକରଣେ, ଛେଚ୍ଛତି ଛିନ୍ଦିସ୍ସତି, ''ମଞ୍ଚ ରୁଧାଦୀନଂ''ତି ମଂ ଲୋ ଚ। ଲସ୍ସ ଲୋପୋ ଚ। ଭିଦ=ଓିଦାରଣେ, ଭେଚ୍ଛତି ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି। ଅଭେଚ୍ଛା ଅଭିନ୍ଦିସ୍ସା। ରୁଦ=ରୋଦନେ, ରୁଚ୍ଛତି ରୋଦିସ୍ସତି। ଅରୁଚ୍ଛା ଅରୋଦିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅଞ୍ଞପଚ୍ଚଯେପି ଛିଦସ୍ସ ''ଚ୍ଛଙ'' ଇତି ଯୋଗଓିଭାଗା ଚ୍ଛଙ, ଭୂତେ ଉଂ ପଚ୍ଚଯେ ଅଚ୍ଛେଚ୍ଛୁଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିଂସୁ। ଓ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞଧାତୂନଞ୍ଚ, ଗମ=ଗମନେ, ଗଚ୍ଛଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସଂ। ଅଞ୍ଞପଚ୍ଚଯେପି ଓଚ=ବ୍ଯତ୍ତଓଚନେ ଇଚ୍ଚାଦି, କମ୍ମେ-ବହୁଲାଧିକାରା ତ୍ଵାଦୀସୁ ପରଭୂତେସୁପି ଯଥାଗମଂ ଓଚାଦୀନଞ୍ଚସ୍ସ ''ଓଚାଦୀନଂ ଓସ୍ସୁଟ ଓା''ତି କମ୍ମେ ଉଟ ଚ ''ଅସ୍ସୂ''ତି ଅସ୍ସ ଉ ଚ, ତେନ ଧମ୍ମୋ ଉଚ୍ଚତି ଓ୍ତଚ୍ଚତି, ଓ୍ତଚ୍ଚନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି, ଯସ୍ସ ଚ ପୁବ୍ବରୂପଂ।

୨୭। ଭୁଜ ମୁଚ ଓଚ ଓିସାନଂ କ୍ଖଙ

ଭୁଜାଦୀନଂ କ୍ଖଙ ହୋତି ସ୍ସେନ ସହ। ଓକ୍ଖତି ଓଚିସ୍ସତି, ଓକ୍ଖନ୍ତି ଓଚିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୨୧। ଇଆଦୋ ଓଚସ୍ସୋମ

ଇଆଦୀସୁ ଓଚସ୍ସ ଓମ ହୋତି। ମକାରାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ''ମାନୁବନ୍ଧୋ ସରାନ+ମନ୍ତା ପରୋ''ତି ପରିଭାସତୋ ସରା ପରୋ। ଅଓୋଚି, ଅଓୋଚୁଂ, ଅଓୋଚୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅନଜ୍ଜତନେ-ଅଓଚ ଅଓଚା ଓଚା ଇଚ୍ଚାଦି। କ୍ରିଯାତିପତ୍ତିଯଂ-ଅଓକ୍ଖା ଅଓଚିସ୍ସା, ଅଓକ୍ଖିଂସୁ ଅଓଚିସ୍ସିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଓଚେଯ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଓ୍ତଚ୍ଚେଯ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ଓଚତୁ, ଓ୍ତଚ୍ଚତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଭୁଜ=ପାଲନଜ୍ଝୋହାରେସୁ , ''ଭୁଜା'' ଦିନା କ୍ଖଓାଦେସେ ଭୋକ୍ଖତି ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି।

କୁସ=ଅକ୍କୋସେ, ଆପୁବ୍ବୋ, ତସ୍ସ ରସ୍ସୋ ଚ, ଅକ୍କୋସତି ଇଚ୍ଚାଦି ଞେଯ୍ୟଂ, ଲଓିକରଣଲୋପଓ୍ତଦ୍ଧିଯୋ।

୩୪। କୁସ+ରୁହେହୀ+ସ୍ସ ଛି

କୁସା ରୁହା ଚ ପରସ୍ସ ଈସ୍ସ ଛି ଓା ହୋତି। ପରରୂପପଠମକ୍ଖରାନି, ଅକ୍କୋଚ୍ଛି ଅକ୍କୋସି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଭିପୁବ୍ବୋ ରୁହ=ରୋହନେ, ଅଭିରୁଚ୍ଛି ଅଭିରୁହି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଓହ=ପାପୁଣନେ, ଓହତି, ଓହନ୍ତି। କମ୍ମେ-କ୍ଯେ ''ହସ୍ସ ଓିପଲ୍ଲାସୋ''ତି ଓିପରିଯାସୋ, ତେନ ସୋ ଓ୍ତଯ୍ହତି, ''ଅସ୍ସୂ''ତି ଉତ୍ତଂ। ଓହିସ୍ସତି, ଓ୍ତଯ୍ହିସ୍ସତି। ଅଓହି, ଅଓ୍ତଯ୍ହିତ୍ଥ, ଅଓ୍ତହି। ଅଓହିସ୍ସା, ଓ୍ତଯ୍ହୀସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି। ଓହେଯ୍ୟ, ଓ୍ତଯ୍ହେଯ୍ୟ। ଓହତୁ, ଓ୍ତଯ୍ହତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଜର=ଜୀରଣେ,

୫,୧୭୪। ଜର ମରାନ+ମୀଯଙ

ଜର ମରାନଂ ଈଯଙ ଓା ହୋତି ମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ଯାଦୀସୁ। ଜୀଯତି। ''ଜର ସଦାନ+ମୀମ''ତି ଈମଆଗମୋ ଲୋ ଚ, ଜୀରତି। କମ୍ମେ-ଜୀରୀଯତି

ଜୀଯାୟତି। ଏୱଂ ଜୀଯିସ୍ସତି ଜୀରିସ୍ସତି, ଜୀଯାୟିସ୍ସତି ଜୀରାୟିସ୍ସତି। ଅଜୀୟି ଅଜୀରି, ଅଜୀଯାୟି ଅଜୀରାୟି। ଅଜୀୟିସ୍ସା ଅଜୀରିସ୍ସା, ଅଜୀଯାୟିସ୍ସା ଅଜୀରାୟିସ୍ସା ଅଜୀୟିସ୍ସା ଅଜୀରାୟିସ୍ସା ଇଚ୍ଚାଦି। ମର=ପାଣଚାଗେ, ଈଯଙ, ମୀୟତି ମରତି, ମୀୟନ୍ତି ମରନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିସ=ପେକ୍ଖନେ,

୫,୧୨୪। ଦିସସ୍ସ ପସ୍ସ ଦସ୍ସ ଦସ ଦ ଦକ୍ଖାତି

ଏତେ ଆଦେସା ଦିସସ୍ସ ୱା ହୋନ୍ତି। ଅନେକୱଣ୍ଣତ୍ତା ସବ୍ବାଦେସୋ। ପସ୍ସତି ପସ୍ସନ୍ତି, ଦକ୍ଖତି ଦକ୍ଖନ୍ତି। କମ୍ମେ-କ୍ଯେ ପୁବ୍ବରୂପୋ, ଦିସ୍ସତି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ୱିପସ୍ସୀୟତି ଦକ୍ଖୀୟତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୬,୬୯। ଦକ୍ଖ+ଖ+ହେତି+ହୋହୀତି ଲୋପୋ

ଦକ୍ଖାଦୀହି ଆଦେସେହି ପରସ୍ସ ସ୍ସସ୍ସ ଲୋପୋ ୱା ହୋତି। ଦକ୍ଖତି ଦକ୍ଖିସ୍ସତି। ଅପସ୍ସି ପସ୍ସି, ଅପସ୍ସିଂସୁ ପସ୍ସିଂସୁ ଅପସ୍ସୋ ପସ୍ସୋ, ଅପସ୍ସିତ୍ଥ ପସ୍ସିତ୍ଥ। ଅପସ୍ସିଂ ପସ୍ସିଂ, ଅପସ୍ସିମ୍ହ ପସ୍ସିମ୍ହା ତଥା ଅଦସ୍ସୀ ଦସ୍ସୀ, ଅଦସ୍ସିଂସୁ ଦସ୍ସିଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅନଜ୍ଜତନେ ଦସାଦେସୋ, ଅଦ୍ଦସା ଅଦ୍ଦସ। ଅଦ୍ଦା ଅଦ୍ଦ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅପସ୍ସିସ୍ସ ଦକ୍ଖିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। ପସ୍ସେୟ୍ଯ ଦକ୍ଖେୟ୍ଯ, ପସ୍ସତୁ ଦକ୍ଖତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସଦ=ୱିସରଣଗତ୍ୟାୱସାଦନାଦାନେସୁ, ନିପୁବ୍ବୋ, ''ଜରସଦାନ+ମୀମ ୱା''ତି ଈମଆଗମୋ। ନିସୀଦତି, ନିସୀଦନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ନିସଜ୍ଜତି, ନିସଜ୍ଜତେ।

ଯଜ=ଦେୱପୂଜାସଂଗତିକରଣଦାନେସୁ, ଯଜତି, ଯଜନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ –

୫,୧୧୩। ଯଜସ୍ସ ଯସ୍ସ ଟି+ୟୀତି

ଯଜସ୍ସ ଯସ୍ସ ଟି+ୟୀ ହୋନ୍ତି କାନୁବନ୍ଧେତି ବହୁଲାଧିକାରା ତ୍ୟାଦିୱିସଯେପି କ୍ଯେ ପୁବ୍ବରୂପେ ଚ ଇଜ୍ଜତି ୟିଜ୍ଜତି ମଯା ବୁଦ୍ଧୋ। ସୋ ଯଜିସ୍ସତି, ତେନ ଇଜ୍ଜିସ୍ସତେ ୟିଜ୍ଜିସ୍ସତେ। ସୋ ଯଜୀ , ତେନ ଇଜ୍ଜି ୟିଜ୍ଜି। ସୋ ଯଜିସ୍ସା, ତେନ ଇଜ୍ଜିସ୍ସା ୟିଜ୍ଜିସ୍ସା। ସୋ ଯଜେୟ୍ଯ, ତେନ ଇଜ୍ଜେୟ୍ଯ ୟିଜ୍ଜେୟ୍ଯ। ସୋ ଯଜତୁ, ତେନ ଇଜ୍ଜତୁ ୟିଜ୍ଜତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ୱଦ=ୱଚନେ, ''ଗମୱଦା'' ଦିନା ୱଦସ୍ସ ୱଜ୍ଜାଦେସୋ ୱା, ଲସ୍ସ ''ଓଲସ୍ସେ''ତି କ୍ୱଚି ଏ ଚ, ୱଜ୍ଜତି ୱଦେତି ୱଦତି, ୱଜ୍ଜେନ୍ତି ୱଦେନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ – ''କ୍ଯସ୍ସା''ତି ଈଞ, ୱଜ୍ଜୀୟତି ୱଜ୍ଜତି ୱଦୀୟତି, ୱଜ୍ଜୀୟନ୍ତି ୱଜ୍ଜନ୍ତି ୱଦୀୟନ୍ତି। ୱଦିସ୍ସତି, ୱଦିସ୍ସନ୍ତି। ଅୱଦୀ ୱଦୀ, ଅୱଦିଂସୁ ୱଦିଂସୁ। ଅୱଦିସ୍ସ ୱଦିସ୍ସ। ୱଜ୍ଜେ ୱଜ୍ଜେୟ୍ଯ ୱଦେ ୱଦେୟ୍ଯ, ୱଜ୍ଜେୟ୍ଯୁଂ ୱଦେୟ୍ଯୁଂ। ୱଜ୍ଜେତୁ ୱଦେତୁ ୱଦତୁ ଇଚ୍ଚାଦି ଯଥାଗମଂ ଞେୟ୍ଯଂ।

କମୁ=ପଦୱିକ୍ଖେପେ, ''ପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚା''ତି ଚଗ୍ଗହଣେନ କମ କମ ଇତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଅନାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନଲୋପେ ଲୱିକରଣେ ''କୱଗ୍ଗହା'' ଦିନା କସ୍ସ ଚେ ନିଗ୍ଗହୀତାଗମେ ଚ କତେ ଚଂକମତି କମତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଚଲ=କମ୍ପନେ, ଚଂଚଲତି। ଜଲ+ଦଲ=ଦିତ୍ତିଯଂ, ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଦଦ୍ଦଲ୍ଲତି ଇଚ୍ଚାଦି। (ସୱୁଦ୍ଧିକଭୂୱାଦିନଯୋ)।

ହୂ+ଭୂ=ସତ୍ତାଯଂ, ତ୍ୟାଦୀସୁ ''କତ୍ତରି ଲୋ''ତି ଲୋ, ତସ୍ସ ଲୋପେ ''ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେଓ ପଚ୍ଚଯେ''ତି ଓକାରୋ। ସୋ ହୋତି, ତେ ହୋନ୍ତି। ହୋସି, ହୋଥ। ହୋମି, ହୋମ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ତେନ ହୂୟତି ହୂୟତେ।

୩୧। ହୂସ୍ସ ହେ+ହେହି+ହୋହି ସ୍ସତ୍ୟାଦୋ

ହୂସ୍ସ ହେଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି ସ୍ସଚ୍ଚାଦୋ। ହେସ୍ସତି ହେହି ସ୍ସତି ହୋହିସ୍ସତି।

୬୯। ଦକ୍ଖ+ଖ+ହେହି+ହୋହୀହି ଲୋପୋତି

ଦକ୍ଖାଦୀହି ଆଦେସେହି ପରସ୍ସ ସ୍ସସ୍ସ ୱା ଲୋପୋ ହୋତି। ହେହିତି ହେହିସ୍ସତି, ହୋହିତି ହୋହିସ୍ସତି। ହେହିନ୍ତି ହେହିସ୍ସନ୍ତି, ହୋହିନ୍ତି ହୋହିସ୍ସନ୍ତି

ଇଚ୍ଚାଦି। ଅନଜ୍ଜତନେ ଇମ୍ହି ଅଞ୍ଞାଗମୋ, ‘‘ପରୋ କ୍ୱଚୀ’’ତି ଇସ୍ସ ଲୋପୋ, ସୋ ଅହୁ। ୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି ‘‘ଦୀଘା ଈସ୍ସ’’ ଇତି ଈସ୍ସ ସିଆଦେସୋ, ସୁତ୍ୱୋ ଅହୋସି ଆନନ୍ଦୋ।

୪୧। ହୂତୋ ରେସୁଂ

ହୂତୋ ପରସ୍ସ ଉ+ମିଚ୍ଚସ୍ସ ରେସୁଂ ୱା ହୋତି। ରକାରାନୁବନ୍ଧୋ ‘‘ରାନୁବନ୍ଧେନ୍ତସରାଦିସ୍ସା’’ତି ଅନ୍ତସରାଦିସ୍ସ ଲୋପୋ। ଅହେସୁଂ। ଓକାରୱୁଦ୍ଧି ଅୱାଦେସେ ଅହୱୁଂ। ଓସ୍ସ ସିଆଦେସେ ଅହୋସି।

୪୬। ଇଂସ୍ସ ଚ ସିଞ୍ଚ

ଇମିଚ୍ଚସ୍ସ ସିଞ୍ଚ ହୋତି ମ୍ହାତ୍ଥାନଞ୍ଚ ବହୁଲଂ। ଞାକାରୋ ଆଖ୍ୟାୱଯୱତ୍ଥୋ (ଉକାରୋ) ଇକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଈସ୍ସା’’ ଦିନା ଇଞ୍ଞାଗମେ ତୁମ୍ହେ ଅହୋସିତ୍ଥ, ଅହୋସି। ପରସ୍ସରଲୋପେ ରସ୍ସେ ଚ ଅହୁଂ, ଅହୋସିମ୍ହ, ଅହୁମ୍ହ, ରସ୍ସୋ। ଭାୱେ-ଅଭୱି, ଆସ୍ସତ୍ଥାଦେସୋ, ଅଭୱିତ୍ଥ। ଅନଜ୍ଜତନେ ଆଉଆଦିପଚ୍ଚଯେ କତେ ‘‘ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମିଯ ଙୁୱଙ ସରେ’’ତି ଉୱଙାଦେସେ ଅହୁୱା, ଅହୁୱୁ, ଅହୁୱୋ, ଅହୁୱତ୍ଥ। ଅସ୍ସ ଅମାଦେସେ ଅହୁଂ ଅହୁୱଂ, ଅହୁମ୍ହ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ତେନ ଅହୁଯି ଅହୁଯିତ୍ଥ। ଅହୱିସ୍ସା, ଅହୱିସ୍ସଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ଅହୁଯିସ୍ସ, ଅହୁଯିସ୍ସଥ। ପୁବ୍ବସ୍ସରଲୋପୋ, ହେସ୍ସ , ହେସ୍ସୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ହୂଯେଯ୍ୟ, ହୂଯେଥ। ହୋତୁ, ହୋନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ହୂଯତୁ, ହୂଯତଂ। ଅନୁପୁବ୍ବେ ଅନୁଭୋତି ଇଚ୍ଚାଦି ସବ୍ବୱାରେସୁ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଭାୱେ ରୂପାଭାୱା। କମ୍ମେ-ଅନୁଭୂଯତି ଇଚ୍ଚାଦି ୱିସେସୋ।

ସି=ସଯେ, ଲସ୍ସ ଲୋପୋ ୱୁଦ୍ଧି, ସେତି। ଅଯାଦେସେ ସଯତି, ସେନ୍ତି ସଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଅତିପୁବ୍ବୋ, କ୍ୟେ ‘‘ଦୀଘୋ ସରସ୍ସା’’ତି ଇସ୍ସ ଦୀଘେ ଚ କତେ ତେନ ଅତିସୀଯତି, ଅତିସୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ-ତେନ ସୀଯତି, ସୀଯତେ। ତଥା ଭୱିସ୍ସତିଆଦୀସୁ।

ନୀ=ପାପନେ, ଦ୍ୱିକମ୍ମକୋ+ଯଂ, ଅଜଂ ଗାମଂ ନେତି ନଯତି, ନେନ୍ତି ନଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ନୀଯତେ ଗାମଂ ଅଜୋ ଦେୱଦତ୍ତେନ ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥା ସେସେସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଠା=ଗତିନିୱତ୍ତିଯଂ –

୫,୧୭୫। ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱା

ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱାହୋନ୍ତି ୱା ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୟାଦୀସୁ। ଲସ୍ସ ଲୋପେ ତିଟ୍ଠତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଠାତି, ଠାନ୍ତି।

୫,୧୩୧। ପାଦିତୋ ଠାସ୍ସ ୱା ଠହୋ କ୍ୱଚିତି

ପାଦିତୋ ପରସ୍ସ ଠାସ୍ସ କ୍ୱଚି ଠହୋ ହୋତି ୱା। ସଣ୍ଠହତି, ସଣ୍ଠହନ୍ତି। ଲସ୍ସେ, ଅଧିଟ୍ଠେତି, ଅଧିଟ୍ଠେନ୍ତି। କମ୍ମେ –

୫,୧୩୭। ଅଞ୍ଞାଦିସ୍ସା+ସ୍ସୀ କ୍ୟେ

ଞାଦିତୋ+ଞ୍ଞସ୍ସ ଆକାରନ୍ତସ୍ସ କ୍ରିଯତ୍ଥସ୍ସ ଈ ହୋତି କ୍ୟେ। ଉପଠୀଯତି, ଉପଠୀଯନ୍ତି। ଠହାଦେସେ ‘‘କ୍ୟସ୍ସା’’ତି ଇଞ୍ଚ , ତେନ ପତିଟ୍ଠହୀଯତି, ପତିଟ୍ଠହୀଯନ୍ତି। ଭାୱେ-ଇମ୍ହି ଠୀଯତି, ଠୀଯତେ। ତଥା ପପୁବ୍ବେ ପତିଟ୍ଠିସ୍ସତି ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସତି। ଇସ୍ସ ସିମ୍ହି ଅଟ୍ଠାସି, ଅଟ୍ଠଂସୁ, ସଣ୍ଠହି, ସଣ୍ଠହିଂସୁ। ପତିଟ୍ଠିସ୍ସ ପତିଟ୍ଠହିସ୍ସ। ତିଟ୍ଠେ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ, ସଣ୍ଠେ ସଣ୍ଠେଯ୍ୟ, ସଣ୍ଠେଯ୍ୟୁଂ, ସଣ୍ଠହେ ସଣ୍ଠହେଯ୍ୟ। ତିଟ୍ଠତୁ ଠାତୁ, ସଣ୍ଠହତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପା=ପାନେ, ପିୱାଦେସେ ପିୱତି। ‘‘ତୱଗ୍ଗୱରଣା’’ ଦୋ ‘‘ୱଯଞ୍ଞା’’ତି ଯୋଗୱିଭାଗେନ ୱସ୍ସ ବକାରୋ, ପିବତି। କମ୍ମେପୀଯତି, ପୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅସ=ଭୁୱି,

୫୨। ତସ୍ସ ଥୋତି

ଅଞ୍ଚିତୋ ପରସ୍ସ ତସ୍ସ ଥୋ ହୋତି। ପରରୂପେ ପଠମକ୍ଖରତକାରେ ଚ ଅତ୍ଥି। ''ନ୍ତ+ମାନ+ନ୍ତି+ଯି+ଯୁଂସ୍ୱା+ଦିଲୋପୋ''ତି ଅସ୍ସ ଲୋପୋ, ସନ୍ତି।

୫୩। ସିହିସ୍ୱ+ଟ

ଅଞ୍ଚିସ୍ସ ଅଟ ହୋତି ସିହିସୁ। ଟୋ ସଜ୍ଜାଦେସତ୍ଥୋ। ତ୍ୱଂ ଅସି। ପରରୂପାଦିମ୍ହି କତେ ଇଦାନି ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥ।

୫୪। ମିମାନଂ ୱା ମ୍ହିମ୍ହା ଚ

ଅସସ୍ମା ପରେସଂ ମିମାନଂ ମ୍ହିମ୍ହା ୱା ହୋନ୍ତି ତଂସନ୍ନିଯୋଗେନ ଅସସ୍ସ ଅଟ ଚ। ଅମ୍ହି।

୫୫। ଏସୁ ସ

ଏସୁ ମିମେସୁ ଅସସ୍ସ ସୋ ହୋତି, ପରରୂପବାଧନତ୍ଥଂ। ଅସ୍ମି, ଅମ୍ହ ଅସ୍ମ। ଭୱିସ୍ସତିପଚ୍ଚଯେ –

୫,୧୨୯। ଅ+ଆ+ସ୍ସଆଦୀସୁ

ପରୋକ୍ଖା ଅ-ଆଦୋ ଅନଜ୍ଜତନ ଆ-ଆଦୋ କ୍ରିଯାତିପତ୍ତିସ୍ସା-ଆଦୋ ଭୱିସ୍ସତିସ୍ସତ୍ଥାଦୋ ଚ ଅଞ୍ଚିସ୍ସ ଭୁ ହୋତି। ଆଦେସୱିଧାନଂ ଅସସ୍ସାପଯୋଗତ୍ଥଂ, କିସ୍ମିଞ୍ଚି ପଚ୍ଚଯୱିସେସେ, ତସ୍ମା ଅସିତଜ୍ଜନ୍ତିଆଦି ନ ଭୱତି। ଭୱିସ୍ସତି, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି। ଅଭୱା, ଅଭୱୁ। କ୍ରିଯାତିପତ୍ତିଯଂ ଭୁଆଦେସେ ଅଭୱିସ୍ସ, ଅଭୱିସ୍ସଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏଯ୍ଯାଦିମ୍ହି –

୫୦। ଅଞ୍ଚିତେ+ଯ୍ଯାଦିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସ+ସୁ+ସ+ସଥ+ସଂ+ସାମ

ଅସ=ଭୁୱି+ଚ୍ଚସ୍ମା ପରେସଂ ଏଯ୍ଯାଦିଚ୍ଛନ୍ନଂ ସାଦଯୋ ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ପରରୂପେ ସୋ ଅସ୍ସ, ତେ ଅସ୍ସୁ। ତ୍ୱଂ ଅସ୍ସ, ତୁମ୍ହେ ଅସ୍ସଥ। ଅହଂ ଅସ୍ସଂ, ମଯଂ ଅସ୍ସାମ। ତ୍ୱାଦିମ୍ହି ସୋ ଅତ୍ଥୁ, ଅସ୍ସ ଲୋପେ ସନ୍ତୁ, ଅଯାଦେସେ ତ୍ୱଂ ଅହି, ତୁମ୍ହେ ଅତ୍ଥ। ଅମ୍ହି, ଅମ୍ହ, ସାଦେସେ ଅସ୍ମି ଅସ୍ମ। ବହୁଲାଧିକାରା ଅଜ୍ଜତନେ ଆସି, ଆସିଂସୁ, ଆସୁଂ ଇଚ୍ଚାଦୀପି ହୋନ୍ତି।

ବ୍ରୂ=ୱଚନେ,

୩୬। ବ୍ରୂତୋ ତିସ୍ସୀଞ୍ଚ

ବ୍ରୂତୋ ପରସ୍ସ ତିସ୍ସ ଈଞ୍ଚ ୱା ହୋତି। ୱୁଦ୍ଧିଅୱାଦେସେ ଲସ୍ସ ଲୋପେ ବ୍ରୱୀତି।

୫,୯୭। ନ ବ୍ରୂସ୍ସୋ

ବ୍ରୂସ୍ସ ଓ ନ ହୋତି ବ୍ଯଞ୍ଜନେ। ବ୍ରୂତି। ଉୱଙାଦେସେ ବ୍ରୁୱନ୍ତି।

୨୦। ତ୍ଥ+ନ୍ତୀନଂ ଟ+ଟୂ

ଆହା ପରେସଂ ତି+ଅନ୍ତୀନଂ ଟ+ଟୂ ହୋନ୍ତି। ଟକାରା ସଜ୍ଜାଦେସତ୍ଥା। ଅତୋଯେୱ ଆହା ପରେସଂ ତିଅନ୍ତୀନଂ ଟଟୂୱିଧାନଞ୍ଚାପକା ତିଅନ୍ତୀସୁ ବ୍ରୂସ୍ସ ଆହୋ। ଆହ, ଆହୁ। ବ୍ରୂସି, ବ୍ରୂଥ। ବ୍ରୂମି, ବ୍ରୂମ ଇଚ୍ଚାଦି। ବ୍ରୱିସ୍ସତି। ଅବ୍ରୱି ଅବ୍ରୱୀ, ଅବ୍ରୱୁଂ। ଅନଜ୍ଜତନେ ଅବ୍ରୱା, ଅବ୍ରୱୁ। ପରୋକ୍ଖାଯଂ –

୧୬। ଅଆଦୀସ୍ୱା+ହୋ ବ୍ରୂସ୍ସ

ବ୍ରୂସ୍ସ ଆହୋ ହୋତି ପରୋକ୍ଖାଅଆଦୀସୁ। ସୁପିନେ କିର ସୋ ଆହ, ତେ ଆହୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅବ୍ରୱିସ୍ସା। ବ୍ରୱେ ବ୍ରୱେଯ୍ଯ। ୱୁଦ୍ଧିପ୍ପଟିସେଧେ ବ୍ରୂତୁ, ବ୍ରୁୱନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ହନ=ହିଂସାଯଂ, ତିମ୍ହି ୱିକରଣଲୋପେ ସୋ ହନତି ହନ୍ତି। ତେ ହନନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଯେ ନସ୍ସ ଞ୍ଞେ ପୁବ୍ବରୂପଂ, ତେନ ହଞ୍ଞତି, ହଞ୍ଞନ୍ତି ହଞ୍ଞରେ। ତଥା ହନିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୬୭। ହନା ଛ+ଖା

ହନା ସ୍ସାସ୍ସ ଛ+ଖା ୱା ହୋନ୍ତି। ପଟିହଂଖାମି ପଟିହନିସ୍ସାମି। ହଂଛେମ ହନିସ୍ସାମ। ଅହନି, ଅହନିଂସୂତିଆଦି ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ହୁୱାଦଯୋ।

ହୁ=ହୱନେ । ତ୍ଵାଦୀସୁ ଲୋ। ''ପରୋକ୍ଖାଯଞ୍ଚା''ତି ଚଗ୍ଗହଣେନ ହୁ ହୁତି ଦ୍ୱିଭଂ, ''କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା''ତି ହସ୍ସ ଜୋ, ଲଲୋପୋ ୱୁଦ୍ଧି ଚ, ଜୁହୋତି ଅଗ୍ଗିଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ''ଯୱା ସରେ''ତି ୱକାରୋ, ଜୁହ୍ୱତି। ଜୁହୋନ୍ତି। ଜୁହ୍ୱନ୍ତି। ଜୁହୋସି ଜୁହ୍ୱସି, ଜୁହୋଥ ଜୁହ୍ୱଥ। ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ – ''ଦୀଘୋ ସରସ୍ସା''ତି ଦୀଘେ ହୂଯତି ତେନ ଅଗ୍ଗି ଇଚ୍ଚାଦି। ଜୁହିସ୍ସତି, ଜୁହିସ୍ସନ୍ତି। ଅଜୁହୱି ଅଜୁହୋସି, ଅଜୁହୱୁଂ ଅଜୁହୱିଂସୁ ଅଜୁହୱଂସୁ ଅଜୁହୋସୁଂ। ଅଜୁହିସ୍ସ, ଅଜୁହିସ୍ସଂସୁ। ଜୁହେ ଜୁହେୟ୍ଯ। ଜୁହୋତୁ, ଜୁହୋନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ହା=ଚାଗେ, ପୁରେ ୱିଯ ଦ୍ୱେଭାୱଛାଦେସଲୋପେ ''ରସ୍ସୋ ପୁବ୍ବସ୍ସା''ତି ପୁବ୍ବସ୍ସ ଆସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ଜହାତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ – ''ଅଞ୍ଞାଦିସ୍ସା+ସ୍ସୀ କ୍ୟେ''ତି କ୍ୟେ ଆସ୍ସ ଈ, ହୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଜହିସ୍ସତି। ଅଜହାସି, ''ଦୀଘା ଈସ୍ସ'' ଇତି ସି, ପଜହି, ଅଜହିଂସୁ ଅଜହଂସୁ, ପଜହିଂସୁ ପଜହୁଂ। କମ୍ମେ-ପହୀଯି ପହୀଯିତ୍ଥ। ସ୍ସାଦି+ଏୟ୍ୟାଦି+ତ୍ୱାଦୀସୁପି ଞେୟ୍ଯ।

ଦା=ଦାନେ, ଦ୍ୱିଭାୱରସ୍ସତ୍ତାନି, ଲଲୋପୋ, ଦଦାତି, ଦଦନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ''ଗମୱଦା'' ଦିନା ଦଜ୍ଜାଦେସେ ଦଜ୍ଜତି, ଦଜ୍ଜନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଲସ୍ସେ+କାରେ ଦାନଂ ଦେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୨୨। ଦାସ୍ସ ଦଂ ୱା ମିମେସ୍ୱ+ଦ୍ୱିତ୍ତେ

ଅଦ୍ୱିତ୍ତେ ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ଦାସ୍ସ ଦଂ ହୋତି ୱା ମିମେସୁ। ୱଗ୍ଗନ୍ତଂ, ଦମ୍ମି ଦେମି, ଦମ୍ମ ଦେମ। ଈକାରେ ଦୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅନାଗତତ୍ଥେ ଇଞ୍ଚାଗମେ ସରଣୋପାଦି, ଦଦିସ୍ସତି, ଦଦିସ୍ସନ୍ତି। ଦଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଦଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ଲୱିକରଣେ ଦସ୍ସତି, ଦସ୍ସନ୍ତି। ଅଜ୍ଜତନେ-ଅଦଦି, ଅଦଦିଂସୁ, ଅଦଜ୍ଜି, ଅଦଜ୍ଜିଂସୁ, ଅଦାସି, ଅଦଂସୁ। ଅନଜ୍ଜତନେ-ଅଦଦା, ଅଦଦୁ। କାଲାତିପତ୍ତିଯଂ-ଅଦଦିସ୍ସ ଅଦଜ୍ଜିସ୍ସ, ଲେ ଅଦସ୍ସ, ଦସ୍ସଂସୁ। ଏୟ୍ୟାଦିମ୍ହି-ଦଦେ ଦଦେୟ୍ଯ ଦଜ୍ଜେ ଦଜ୍ଜେୟ୍ଯ। ''ଟା''ତି ବହୁଲାଧିକାରା ଦଜ୍ଜାଦେସା ପରସ୍ସ ଏୟ୍ୟସ୍ସ ଟା, ଦଜ୍ଜା, ଦଜ୍ଜୁଂ ଦଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ ଦଦେୟ୍ୟୁଂ। ତ୍ୱାଦୀସୁ-ଦଦାତୁ, ଦଦନ୍ତୁ, ଦଜ୍ଜତୁ, ଦଜ୍ଜନ୍ତୁ, ଲସ୍ସେ+କାରେ ଦେତୁ, ଦେନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ସବ୍ବତ୍ଥ କମ୍ମେପି ଯୋଜନୀଯଂ।

ଧା=ଧାରଣେ, ତ୍ୱାଦିମ୍ହି ଚଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବାକାରସ୍ସ ରସ୍ସତ୍ତେ ଲଲୋପେ ''ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯାନଂ ତତିଯପଠମା''ତି ପୁବ୍ବଧକାରସ୍ସ ଦକାରେ ଚ କତେ ଦଧାତି, ଦଧନ୍ତି। ପିପୁବ୍ବୋ, ''ତଦମିନା'' ଦିନା ଆସ୍ସ ଲୋପୋ, ''ଧାସ୍ସ ହୋ''ତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରସ୍ସ ଧାସ୍ସ ହକାରୋ, ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହତି, ପିଦହନ୍ତି। ଲସ୍ସେ+କାରେ ନିଧେତି, ନିଧେନ୍ତି। କମ୍ମେ-ୱିଧୀଯତି, ୱିଧୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଧସ୍ସତି, ପିଦହିସ୍ସତି, ପରିଦହେସ୍ସତି। ଅଧାସି, ପିଦହି। ଅଧସ୍ସ, ପିଦହିସ୍ସ। ଦଧେ ଦଧେୟ୍ଯ, ପିଦହେ ପିଦହେୟ୍ଯ। ଦଦାତୁ, ପିଦହତୁ, ନିଧେତୁ, ନିଧେନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। (ଜୁହୋତ୍ୱାଦଯୋ)।

ଭୂୱାଦି ଚ ଜୁହାଦି ଚ, ହୁୱାଦିଧାତୱୋ ଚି+ମେ;

ସୱୁଦ୍ଧିକଭୂୱାଦୀହି, ଡିଧା ଭେଦଂ ଉପେନ୍ତି ତେ।

(ଭୂୱାଦିନଯୋ।)

ଅଧୁନା ୱିକରଣପଭେଦପକାସନତ୍ଥଂ ରୁଧାଦୀନଂ ଅଟ୍ଠଗଣାନଂ କାନିଚି ରୂପାନି ଉଦାହରିଯନ୍ତେ –

ରୁଧ=ଆୱରଣେ, ତ୍ୱାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ଏୱ+ମୁପରିପି ସବ୍ବଗଣେସୁ।

୫,୧୯। ମଞ୍ଚ ରୁଧାଦୀନଂ

ରୁଧାଦିକୋ ଅପରୋକ୍ଖେସୁ କତ୍ତୁତ୍ତିହିତମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ତାଦୀସୁ ଲୋ ହୋତି ମଞ୍ଚ+ନ୍ତସରା ପରୋ। ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଓଗ୍ଗନ୍ତଂ, ''ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା''ତି ସଂଯୋଗତ୍ତା ନ ଓ୍ଵୁଦ୍ଧି। ସୋ ମଗ୍ଗଂ ରୁନ୍ଧତି, ରୁନ୍ଧନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ନିପୁବ୍ବୋ କ୍ୟୋ ଧସ୍ସ ଚଓ୍ଵଗ୍ଗ+ପୁବ୍ବରୂପ+ତତିଯକ୍ଖରଜକାରା, ତେନ ମଗ୍ଗୋ ନିରୁଜ୍ଝତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଇଞ୍ଚାଗମେ ରୁନ୍ଧିସ୍ସତି, ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସତି। ଅରୁନ୍ଧି, ଅରୁନ୍ଧିଂସୁ। ନିରୁଜ୍ଝିତ୍ଥୋ, ନିରୁଜ୍ଝି, ନିରୁଜ୍ଝିଂସୁ। ଅରୁନ୍ଧିସ୍ସ, ଅରୁନ୍ଧିସ୍ସଂସୁ, ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସ, ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସଂସୁ। ରୁନ୍ଧେ ରୁନ୍ଧେଯ୍ୟ, ନିରୁଜ୍ଝେ ନିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟ। ରୁନ୍ଧତୁ, ରୁନ୍ଧନ୍ତୁ। ତ୍ଵଂ ରୁନ୍ଧ ରୁନ୍ଧାହି। ନିରୁଜ୍ଝତୁ, ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଛିଦ=ଦ୍ଵେଧାକରଣେ, ଛିନ୍ଦତି, ଛିନ୍ଦନ୍ତି। କମ୍ମେ-ଛିଜ୍ଜତି, ଛିଜ୍ଜନ୍ତି। ଭଓ୍ଵିସ୍ସତିପଚ୍ଚଯେ – ''ଲଭ ଓ୍ଵସଚ୍ଛିଦା'' ଦିନା ଛଙ୍ଗାଦେସେ ଛେଚ୍ଛତି ଛିନ୍ଦିସ୍ସତି। କମ୍ମେ-ପୁବ୍ବରୂପଂ, ଛିଜ୍ଜିସ୍ସତି, ଛିଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ଅଛିନ୍ଦି ଛିନ୍ଦି, ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜି, ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜିଂସୁ। ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିସ୍ସା ଅଛିଜ୍ଜିସ୍ସା। ଛିନ୍ଦେ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ, ଛିଜ୍ଜେ ଛିଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ଛିନ୍ଦତୁ, ଛିନ୍ଦନ୍ତୁ, ଛିଜ୍ଜତୁ, ଛିଜ୍ଜନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଭୁଜ=ପାଲନଜ୍ଝୋହାରେସୁ, ଭୁଞ୍ଜତି, ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଭଓ୍ଵିସ୍ସତିମ୍ହି ''ଭୁଜ+ମୁଚ+ଓ୍ଵଚ+ଓ୍ଵିସାନଂ କ୍ଖଙ''ତି ଧାତ୍ଵନ୍ତେନ ସହ ସ୍ସସ୍ସ କ୍ଖଙାଦେସେ ଓ୍ଵୁଦ୍ଧି, ଭୋକ୍ଖତି, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତି, ଭୋକ୍ଖନ୍ତି, ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ମୁଚ=ମୋଚନେ, ମୁଞ୍ଚତି, ମୁଞ୍ଚନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ମୁଚ୍ଚତି, ମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। (ରୁଧାଦିନଯୋ)।

ଦିଓ୍ଵ=କୀଳଆ ଓ୍ଵିଜିଗିଂସା ଓ୍ଵୋହାର ଜୁତି ଥୁତି ଗତୀସୁ,

୫,୨୧। ଦିଓ୍ଵାଦୀହି ଯକ

ଦିଓ୍ଵାଦୀହି କତ୍ତରି ଲଓ୍ଵିସଯେ ଯକ ହୋତି। କକାରୋ କାନୁବନ୍ଧକାରିଯତ୍ଥୋ, ଏଓ୍ଵ+ମୁପରି ଚ। ଓ୍ଵସ୍ସ ବକାରେ ପୁବ୍ବରୂପଂ, ସୋ ଜୁତଂ ଦିବ୍ବତି, ଦିବ୍ବନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-କ୍ୟେ ତେନ ଦିବ୍ବତି, ଦିବ୍ବନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଦିବ୍ବିସ୍ସତି, ତେନ ଦିବ୍ବିସ୍ସତି। ଅଦିବ୍ବି ଦିବ୍ବି। ତେନ ଅଦିବ୍ବି ଦିବ୍ବି। ଅଦିବ୍ବିସ୍ସା ତେନ ଅଦିବ୍ବିସ୍ସା। ଦିବ୍ବେ ଦିବ୍ବେଯ୍ୟ। ତେନ ଦିବ୍ବେ ଦିବ୍ବେଯ୍ୟ। ଦିବ୍ବତୁ। ତେନ ଦିବ୍ବତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସିଓ୍ଵ=ତନ୍ତୁସନ୍ତାନେ, ସିବ୍ବତି, ସିବ୍ବନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ପଦ=ଗମନେ, ଉପୁବ୍ବୋ, ଚଓ୍ଵଗ୍ଗପୁବ୍ବରୂପାନି, ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପଜ୍ଜରେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେକ୍ୟେ ତେନ ପଟିପଜ୍ଜତେ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାଓ୍ଵେ-ଉପ୍ପଜ୍ଜତେ ତଯା। ବୁଧ=ଅଓ୍ଵଗମନେ, ଝକାରପୁବ୍ବରୂପାନି ଯକ୍ଖରେସୁ। ଧମ୍ମଂ ବୁଜ୍ଝତି, ବୁଜ୍ଝରେ ବୁଜ୍ଝନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ମଯା ଧମ୍ମୋ ବୁଜ୍ଝତେ ଇଚ୍ଚାଦି। ଯୁଧ=ସମ୍ପହାରେ, ଯୁଜ୍ଝତି+ଚ୍ଚାଦି। ନହ=ବନ୍ଧନେ, ''ହସ୍ସ ଓ୍ଵିପଲ୍ଲାସୋ''ତି ଯେ ଓ୍ଵିପଲ୍ଲାସୋ, ସନ୍ନଯ୍ହତି+ଚ୍ଚାଦି। ମନ=ଞାଣେ, ଞ୍ଞକାର+ପୁବ୍ବରୂପାନି, ମଞ୍ଞତି+ଚ୍ଚାଦି। ତୁସ=ତୁଟ୍ଠିମ୍ହି, ପୁବ୍ବରୂପେ ତୁସ୍ସତି+ଚ୍ଚାଦି। ସମ=ଉପସମେ, ସମ୍ମତି+ଚ୍ଚାଦି।

ଜନ=ଜନନେ , ''ଜନିସ୍ସା''ତି ଆ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ବହୁଲାଧିକାରା, ସୋ ଜାଯତି, ଜାଯନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଜନିତୁଂ ପଯୋଜେତୀତି ''ପଯୋଜକବ୍ଯାପାରେ ଣାପି ଚେ''ତି ଣିମ୍ହି ''ଅଞ୍ଞତ୍ରାପୀ''ତି ଓ୍ଵୁଦ୍ଧିପଟିସେଧେ କ୍ୟମ୍ହି ''ଦୀଘୋ ସରସ୍ସା''ତି ଦୀଘେ ଚ କତେ ତେନ ଜନୀଯତି, ଜନୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ସୋ ଜାଯିସ୍ସତି। ତେନ ଜନିସ୍ସତି। ସୋ ଅଜାଯି, ତେନ ଅଜନୀଯି। ସୋ ଅଜାଯିସ୍ସ, ତେନ ଅଜନୀଯିସ୍ସା ସୋ ଜାଯେ ଜାଯେଯ୍ୟ, ତେନ ଜନୀଯେଯ୍ୟ। ସୋ ଜାଯତୁ, ତେନ ଜନୀଯତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। (ଦିଓ୍ଵାଦିନଯୋ)।

ତୁଦ=ବ୍ଯଥନେ,

୫,୨୨। ତୁଦାଦୀହି କୋ

ତୁଦାଦୀହି କତ୍ତରି ଲଓ୍ଵିସଯେ କୋ ହୋତି। ତୁଦତି, ତୁଦନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ତୁଦ୍ଯତି ତୁଜ୍ଜତି, ତୁଦ୍ଯରେ ତୁଦ୍ଯନ୍ତି, ତୁଜ୍ଜରେ ତୁଜ୍ଜନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ତଥା ତୁଦିସ୍ସତି ତୁଜ୍ଜିସ୍ସତି। ଅତୁଦି, ଅତୁଦିଂସୁ, ଅତୁଜ୍ଜି। ଅତୁଦିସ୍ସ ଅତୁଜ୍ଜିସ୍ସ, ତୁଦେଯ୍ୟ ତୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତୁଦତୁ, ତୁଦନ୍ତୁ, ତୁଜ୍ଜତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଓ୍ଵିସ=ପଓ୍ଵେସନେ, ପପୁବ୍ବୋ। ସୋ ଗାମଂ ପଓ୍ଵିସତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ପଓ୍ଵିସୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ପଓ୍ଵିସିସ୍ସତି। ପଓ୍ଵିସୀଯିସ୍ସତି। ପାଓ୍ଵିସି, ଇମ୍ହି ''ଭୁଜମୁଚା'' ଦିନା ଯୋଗଓ୍ଵିଭାଗା କ୍ଖଙ। ପାଓ୍ଵିସି, ପଓ୍ଵିସି ପାଓ୍ଵେକ୍ଖି, ପଥଓ୍ଵିଂ ପାଓ୍ଵିସିଂସୁ ପଓ୍ଵିସିଂସୁ। ପାଓ୍ଵିସୀଯି। ପାଓ୍ଵିସିସ୍ସ ପଓ୍ଵିସିସ୍ସ। ପାଓ୍ଵିସୀଯିସ୍ସା ପଓ୍ଵିସେ ପଓ୍ଵିସେଯ୍ୟ, ଓ୍ଵିକରଣଲୋପୋ ପଓ୍ଵିସୀଯେଯ୍ୟ। ପଓ୍ଵିସତୁ, ପଓ୍ଵିସୀଯତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ନୁଦତି। ଦିସ=ଉଚ୍ଚାରଣେ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସତି, ଲିଖତି, ତୁସତି ଇଚ୍ଚାଦି। (ତୁଦାଦିନଯୋ)।

ଜି=ଜଯେ,

୫,୨୩। କ୍ୟାଦୀହି କ୍ନା

କ୍ୟାଦୀହି କଉରି ଲୱିସଯେ କ୍ନା ହୋତି। ନ ୱୁଦ୍ଧି। କିଲେସେ ଜିନାତି, ଜିନନ୍ତି। ତେନ କିଲେସୋ ଜୀଯତି, ଜୀଯନ୍ତି, କ୍ଯେ ଦୀଘୋ। ଜିନିସ୍ସତି, ଜିନିସ୍ସନ୍ତି। ଅଜିନି ଜିନି। ଅଜୀଯି, ଅଜୀଯିତ୍ଥ। ଅଜିନିସ୍ସ। ଅଜୀଯିସ୍ସ। ଜିନେଯ୍ଯ। ଜିନାତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ଚି=ଚଯେ, ତଥା ଚିନାତି, ଚିନନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଞା=ଅୱବୋଧନେ,

୫,୧୨୦। ଞାସ୍ସ ନେ ଜା

ଞାଧାତୁସ୍ସ ଜା ହୋତି ନକାରେ। ୱିଜାନାତି।

୬୧। ଞାସ୍ସ ସନାସ୍ସ ନାଯୋ ତିମ୍ହି

ସନାସ୍ସ ଞାସ୍ସ ନାଯୋ ୱା ହୋତି ତିମ୍ହି। ନାଯତି, ୱିଜାନାତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ୱିଞ୍ଞାଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। କ୍ଯେ ''ଆସ୍ସେ ଚା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଆସ୍ସେ''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଆସ୍ସ ଏ ହୋତି, ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଞେଯ୍ଯତି, ଞେଯ୍ଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ୱିଜାନିସ୍ସତି, ୱିଜାନିସ୍ସନ୍ତି। କମ୍ମେ – ''କ୍ଯସ୍ସ ସ୍ସେ''ତି କ୍ଯଲୋପେ ରସ୍ସେ ଚ କତେ ଞାସ୍ସତି, ଞାସ୍ସନ୍ତି, ୱିଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି, ପଞ୍ଞାଯିସ୍ସତି।

୬୫। ସ୍ସସ୍ସ ହି କମ୍ମେ

ଞାତୋ ପରସ୍ସ ସ୍ସସ୍ସ ହି ୱା ହୋତି କମ୍ମେ, ପଞ୍ଞାଯିହିତି, ପଞ୍ଞାଯିହିନ୍ତି। ଅଞ୍ଞାଗମେ ସମଜାନି, ସଂଜାନି, ସଂଜାନିଂସୁ। ସମଜା- ନିଂସୁ । କମ୍ମେ-ପଞ୍ଞାଯି, ପଞ୍ଞାଯିଂସୁ। ଅଜାନିସ୍ସ। କମ୍ମେ-ଅଞ୍ଞାଯିସ୍ସ।

୬୩। ଏଯ୍ଯସ୍ସି+ଯାଞ୍ଞା ୱା

ଞାତୋ ପରସ୍ସ ଏଯ୍ଯସ୍ସ ଇଯା+ଞା ହୋନ୍ତି ୱା। ଜାନିଯା।

୬୨। ଞାମ୍ହି ଜଂ

ଞାଦେସେ ସନାସ୍ସ ଞାସ୍ସ ଜଂ ୱା ହୋତି। ଜଞ୍ଞା, ଜାନେଯ୍ଯ, ଜାନେଯ୍ଯୁଂ। କମ୍ମେ-ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ଯ, ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ଯୁଂ। ୱିଜାନାତୁ, ୱିଜାନନ୍ତୁ। କମ୍ମେ-ୱିଞ୍ଞାଯତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ମା=ମାନେ, ''ଆ ଇ ସ୍ସାଦୀନଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସିଞ୍ଚ'' ଇତି ଇଞ୍ଚେତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଇଞ୍ଞାଗମେ ପୁବ୍ବସରଲୋପୋ, ମିନାତି, ମିନନ୍ତି। କମ୍ମେ-ମୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଲୂ=ଛେଦନେ, ''କ୍ନାକ୍ନାସୁ ରସ୍ସୋ''ତି ଧାତୁସ୍ସ ରସ୍ସୋ, ଲୁନାତି, ଲୁନନ୍ତି। କମ୍ମେ-ଲୂଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଧୁ=କମ୍ପନେ, ଧୁନାତି ଇଚ୍ଚାଦି। (କ୍ୟାଦିନଯୋ)।

କୀ=ଦବ୍ବୱିନୀମଯେ,

୨୪। କ୍ୟାଦୀହି କ୍ନା

କ୍ୟାଦୀହି ଲୱିସଯେ କ୍ନା ହୋତି। ''କ୍ନାକ୍ନାସୁ ରସ୍ସୋ''ତି ରସ୍ସେ କିଣାତି, କିଣନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ୱିକ୍କୀଯତି, ୱିକ୍କୀଯନ୍ତି। ୱିକ୍କିଣିସ୍ସତି, ୱିକ୍କିଣିସ୍ସନ୍ତି। ୱିକ୍କୀଯିସ୍ସତି, ୱିକ୍କୀଯିସ୍ସନ୍ତି। ଅକିଣି, ୱିକ୍କିଣି, ୱିକ୍କୀଯି। ଅକିଣିସ୍ସ, ୱିକ୍କିଣିସ୍ସ। ୱିକ୍କିଣେ ୱିକ୍କିଣେଯ୍ଯ।

ୱିକ୍କୀଯେ । ୱିକ୍କୀଯେଯ୍ଯ। ୱିକ୍କିଣାତୁ, ୱିକ୍କିଣନ୍ତୁ, ୱିକ୍କୀଯତୁ, ୱିକ୍କୀଯନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ସୁ=ସୱନେ, ସୁଣାତି, ସୁଣନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ସକ=ସତ୍ତିଯଂ,

୫,୧୨୧। ସକା+ପାନଂ କୁକ+କୁ ଣେ

ସକ+ଆପାନଂ କୁକ+କୁଇଚ୍ଚେତେ ଆଗମା ହୋନ୍ତି ଣେ। ସକ୍କୁଣାତି, ସକ୍କୁଣନ୍ତି। ସକ୍କୁନାତି, ସକ୍କୁନନ୍ତି।

୫୩। ସ୍ସେ ୱା

ସକସ୍ମା କ୍ନାସ୍ସ କ୍ନୋ ୱା ହୋତି ସ୍ସେ। ସକ୍କିସ୍ସତି, ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି।

୫୮। ସକା କ୍ନାସ୍ସ ଖ ଈଆଦୋ

ସକସ୍ମା କ୍ନାସ୍ସ ଖୋ ୱା ହୋତି ଈଆଦୀସୁ। ଅସକ୍ଖି ସକ୍ଖି, ସକ୍ଖିଂସୁ। ଅସକ୍କିସ୍ସ, ଅସକ୍କିସ୍ସଂସୁ। ସକ୍କୁଣେ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟ। ସକ୍କୁଣାତୁ, ସକ୍କୁଣନ୍ତୁ।

ଅପ=ପାପୁଣନେ, ପପୁବ୍ବୋ, ''ସକା+ପାନଂ କୁକ+କୁ ଣେ''ତି କୁକତେ ସମ୍ପତ୍ତି ପାପୁଣାତି, ପାପୁଣନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେପାପୀୟତି, ପାପୀୟନ୍ତି। ପାପୁଣିସ୍ସତି, ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତି। କମ୍ମେ-ପାପୀୟିସ୍ସତି, ପାପୀୟିସ୍ସନ୍ତି। ପାପୁଣି, ପାପୁଣିଂସୁ। କମ୍ମେ-ପାପୀୟି, ପାପୀୟିଂସୁ। ଅପାପୁଣିସ୍ସ। କମ୍ମେ-ଅପାପୀୟିସ୍ସ। ପାପୁଣେ, ପାପୁଣେୟ୍ୟ। କମ୍ମେ-ପାପୀୟେୟ୍ୟ। ପାପୁଣାତୁ, ପାପୁଣନ୍ତୁ। କମ୍ମେ-ପାପୀୟତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। (କ୍ନାଦିନୟୋ)।

ସୁ=ସୱନେ,

୨୫। ସ୍ୱାଦୀହି କ୍ନୋ

ସୁଆଦୀହି ଲୱିସୟେ କ୍ନୋ ହୋତି। କାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି। ଧମ୍ମଂ ସୁଣୋତି। ପରସ୍ସରଲୋପେ ସୁଣୋନ୍ତି। କମ୍ମେ-କ୍ନେ ଦୀଘେ ସୂୟତି, ସୂୟନ୍ତି। ଦ୍ୱିତ୍ତେ ସୁୟ୍ୟତି ସୁୟ୍ୟନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ଇଞ୍ଚାଗମେ ସୁଣିସ୍ସତି, ସୁଣିସ୍ସନ୍ତି। କମ୍ମେ-କ୍ନଲୋପେ ୱୁଦ୍ଧି। ସୋସ୍ସତି, ସୋସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅସୁଣି ସୁଣି, ଅସୁଣିଂସୁ ସୁଣିଂସୁ।

୬୦। ତେସୁ ସୁତୋ କ୍ନୋ+କ୍ନାନଂ ରୋଟ

ତେସୁ ଈଆଦୀସୁ ସୁତୋ ପରେସଂ କ୍ନୋ+କ୍ନାନଂ ରୋଟ ୱା ହୋତି। ରକାରୋ ଅନୁବନ୍ଧୋ। ଟୋ ସବ୍ବାଦେସତ୍ଥୋ। ଉସ୍ସ ଲୋପେ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ ଈସ୍ସ ସି ଚ। ଅସ୍ସୋସି, ଅସ୍ସୋସିଂସୁ। ''ଇଂସ୍ସ ଚ ସିଞ୍ଚ''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ସିଞ୍ଚ, ଅସ୍ସୋସିଂସୁ, ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଅସୁୟି, ଅସୁୟିଂସୁ। ଅସୁଣିସ୍ସ, ତେନ ଅସୁୟିସ୍ସ। ସୁଣେ ସୁଣେୟ୍ୟ, ସୁଣେୟ୍ୟଂ। ତେନ ସୂୟେ ସୂୟେୟ୍ୟ। ସୁଣାତୁ, ସୁଣନ୍ତୁ। ସୂୟତୁ, ସୂୟନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଗି=ସଦ୍ଦେ, ଗିଣୋତି। ଗିଣନ୍ତି। ତ୍ୱଂ ଗିଣୋସି। ଗିଣିସ୍ସତି, ଗିଣିସ୍ସନ୍ତି। ଅଗିଣିସ୍ସ। ଗିଣେୟ୍ୟ। ଗିଣୋତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ୱୁ=ସଂୱରଣେ, ଆୱୁଣୋତି, ଆୱୁଣନ୍ତି। ଆୱୁଣୋସି ଇଚ୍ଚାଦି। ସେସେସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। (ସ୍ୱାଦିନୟୋ)।

ତନ=ୱିତ୍ଥାରେ,

୨୬। ତନାଦିତ୍ୱୋ

ତନାଦିତୋ କତ୍ତରି ଲୱିସୟେ ଓ ହୋତି। କିତ୍ତିଂ ତନୋତି, ତନୋନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୬। ଓୱିକରଣସ୍ସୁ ପରଚ୍ଛକ୍କେ

ଓୱିକରଣସ୍ସ ଉ ହୋତି ପରଚ୍ଛକ୍କୱିସୟେ। ତନୁତେ, ତନ୍ୱନ୍ତେ। ତନୁସେ, ତନୁୱ୍ହେ। ତନ୍ୱେ, ତନ୍ୱମ୍ହେ। କମ୍ମେ –

୫,୧୩୮। ତନସ୍ସା ୱା

ତନସ୍ସ ୱା ଆ ହୋତି କ୍ନେ। ପପୁବ୍ବୋ, ପତାୟତି। ପତଞ୍ଞତି, ପତାୟରେ ପତାୟନ୍ତି ପତଞ୍ଞରେ ପତଞ୍ଞନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ତଥା ୱିକରଣଲୋପେ

ଇଞ୍ଜାଗମେ ଚ ତନିସ୍ସତି, ତନିସ୍ସନ୍ତି। ପତାୟିସ୍ସତି। ଅତନି, ଅତନିଂସୁ। ଅତନିସ୍ସା ପତାୟିସ୍ସା। ତନେୟ୍ୟ, ତନେୟ୍ୟୁଂ। ତନୋତୁ, ତନୋନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

କର=କରଣେ,

୫,୧୭୭। କରସ୍ସ ସୋସ୍ସ କୁବ୍ବ+କୁରୁ+କୟିରା

କରସ୍ସ ସ ଓକାରସ୍ସ କୁବ୍ବାଦୟୋ ୱା ହୋନ୍ତି ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୟାଦୀସୁ। କୁବ୍ବତି, କୁବ୍ବନ୍ତି। କରୋତି, କରୋନ୍ତି। କରୋସି, କରୋଥ।

୨୩। କରସ୍ସ ସୋସ୍ସ କୁଂ

କରସ୍ସ ସ ଓକାରସ୍ସ କୁଂ ୱା ହୋତି ମିମେସୁ। କୁମ୍ମି କରୋମି। କୁମ୍ମ କରୋମ। ପରଚ୍ଛକ୍କେ କୁରୁତେ କୁବ୍ବତେ, କୁବ୍ବନ୍ତେ ଇଚ୍ଚାଦି। କୟିରତି, କୟିରନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-କ୍ୟସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଇସ୍ସ ରସ୍ସୋ, କରିୟ୍ୟତି, କରୀୟତି ୱା ଇଚ୍ଚାଦି। ''ତୱଗ୍ଗୱରଣା'' ଦିନା ଯେ ରସ୍ସ ୟକାରେ କୟ୍ୟତି, କୟ୍ୟନ୍ତି। ବହୁଲାଧିକାରା କମ୍ମେ କ୍ୱଚି ଇମିନା କୟିରାଦେସେ ତେନ କୟିରତି, କୟିରନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଭୱିସ୍ସତିମ୍ହି –

୨୫। ହାସ୍ସ ଚା+ହଙ ସ୍ସେନ

କରସ୍ସ ସୋସ୍ସ ହାସ୍ସ ଚ ଆହଙ ୱା ହୋତି ସ୍ସେନ ସହ। କାହତି, କାହନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଇଞ୍ଜାଗମେ କାହିତି, କାହିନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଆହଙାଦେସାଭାୱପକ୍ଖେ କରିସ୍ସତି, କରିସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଜ୍ଜତନେ –

୨୪। କା ଈଆଦୀସୁ

କରସ୍ସ ସ ଓକାରସ୍ସ କା ହୋତି ୱା ଈଆଦୀସୁ।

୪୪। ଦୀଘା ଈସ୍ସ

ଦୀଘତୋ ପରସ୍ସ ଈସ୍ସ ସି ୱା ହୋତି। ଅକାସି। ଈଲୋପେ ଅକା, ଅକଂସୁ। ଓସ୍ସ ସିଆଦେସେ ଅକାସି। ସିଞ୍ଜାଗମେ ଅକାସିତ୍ଥ। ଅକାସି, ଅକାସିଂ, ଅକାସିମ୍ହା। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅକରିକରି, ଅକରିଂସୁ କରିଂସୁ ଅକଂସୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ତେନ ଅକରୀୟି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅକରିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଅକରୀୟିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୟ୍ୟାଦିମ୍ହି ''କ୍ୱଚି ୱିକରଣାନଂ''ତି ଓୱିକରଣଲୋପେ କରେକରେୟ୍ୟ, କରେୟ୍ୟୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି। କୁବ୍ବେ କୁବ୍ବେୟ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି।

୭୧। ଟା

କୟିରା ପରସ୍ସ ଏୟ୍ୟସ୍ସ ଟା ହୋତି। ସୋ କୟିରା।

୭୦। କୟିରେ+ୟ୍ୟସ୍ସେ+ୟ୍ୟୁମାଦୀନଂ

କୟିରା ପରସ୍ସ ଏୟ୍ୟୁମାଦୀନଂ ଏୟ୍ୟସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି। କୟିରୁଂ। ତ୍ୱଂ କୟିରାସି, କୟିରାଥ। କୟିରାମି, କୟିରାମ।

୭୨। ଏଥସ୍ସା

କୟିରା ପରସ୍ସେ+ଥସ୍ସ ଆ ହୋତୀତିଆଦିସ୍ସ ଏସ୍ସ ଆ ହୋତି। କୟିରାଥ ଧୀରୋ। କମ୍ମେ-କରିୟେୟ୍ୟ, କରିୟେୟ୍ୟୁ+ମିଚ୍ଚାଦି। କରୋତୁ କୁରୁତୁ ୱା, କୁବ୍ବନ୍ତୁ କରୋନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ପରଚ୍ଛକ୍କେ-କୁରୁତଂ, କୁବ୍ବନ୍ତଂ। କୁରୁସ୍ସୁ କରସ୍ସୁ ଇଚ୍ଚାଦି। ''ଏଓନ+ମ ୱଣ୍ଣେ''ତି ଅକାରୋ। କୁରୁୱ୍ହୋ, କୁବ୍ବେ, କୁବ୍ବାମସେ। କମ୍ମେ-କରୀୟତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

୫,୧୩୩। କରୋତିସ୍ସ ଖୋ

ପାଦିତୋ ପରସ୍ସ କରସ୍ସ କ୍ୱଚି ଖ ହୋତି। ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଇଚ୍ଚାଦି। ସବ୍ବତ୍ଥ ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ''ତଦମିନା''ଦିନା ଖାଦେସେ ଅଭିସଂଖାସୀତି ୱିସେସୋ।

ସକ=ସତ୍ତିଯଂ, ସକ୍କୋତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅପ=ପାପୁଣନେ, ପପୁଣ୍ଣୋ, ପପ୍ପୋତି ଇଚ୍ଚାଦି। (ତନାଦିନଯୋ)।

ଚୁର=ଥେଯ୍ୟେ,

୧,୧୫। ଚୁରାଦିତୋ ଣି

ଚୁରାଦୀହି କ୍ରିଯତ୍ଥେହି ସକତ୍ଥେ ଣି ପରୋ ହୋତି। ‘‘ଣିଣାପ୍ୟାପୀହି ୱା’’ତି ୱିକପ୍ପେନ ଲୋ। ଧନଂ ଚୋରଯତି ଚୋରେତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଚୋରୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଚୋରଯିସ୍ସତି ଚୋରେସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଚୋରୀଯିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଚୋରଯି ଚୋରଯି ଅଚୋରେସି ଚୋରେସି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଚୋରଯିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଅଚୋରୀଯିସ୍ସ ଇଚ୍ଚାଦି। ଚୋରଯେ ଚୋରଯେଯ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। ଚୋରେତୁ ଚୋରେନ୍ତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଚିନ୍ତ=ଚିନ୍ତାଯଂ, ସଂଯୋଗନ୍ତତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି, ଚିନ୍ତେତି ଚିନ୍ତଯତି, ଚିନ୍ତେନ୍ତି। କମ୍ମେ-ଚିନ୍ତୀଯତି, ଚିନ୍ତୀଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ମନ୍ତ=ଗୁତ୍ତଭାସନେ, ମନ୍ତେତି ମନ୍ତଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ପାଲ=ରକ୍ଖଣେ, ସୋ ଧମ୍ମଂ ପାଲେତି ପାଲଯତି। ତେନ ପାଲୀଯତି+ଚ୍ଚାଦି। (ଚୁରାଦିନଯୋ)।

ଭୂୱାଦି ଚ ରୁଧାଦି ଚ, ଦିୱାଦି ଚ ତୁଦାଦଯୋ;

କ୍ୟାଦୀ କିଯାଦୀ ସ୍ୱାଦୀ ଚ, ତନାଦୀ ଚ ଚୁରାଦଯୋ।

(ୱିକରଣୱିଧାନଂ)।

୫,୧। ତିଜ+ମାନେହି ଖ+ସା ଖମା+ୱୀମଂସାସୁ

ଖନ୍ତିଯଂ ତିଜା, ୱୀମଂସାଯଂ ମାନା ଚ ଖ+ସପଚ୍ଚଯା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ। ତିଜ=ନିସାନେ, ଅକାରସ୍ସା+ପଯୋଗୋ। ଖେ ‘‘ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା’’ତି ପତ୍ତେ+କାରସ୍ସ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରାପୀ’’ତି ପଟିସେଧୋ। ଯକାରୱଜ୍ଜିତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ‘‘ପରରୂପ+ମଯକାରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ’’ତି ପରରୂପଞ୍ଚ। ‘‘ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯା’’ ଦିନା ପଠମକ୍ଖରକକାରେ ଚ ‘‘ଖଛସାନ+ମେକସ୍ସରୋ+ଦି ଦ୍ୱେ’’ତି ତିକ୍ଖ ତିକ୍ଖ ଇତି ଦ୍ୱିଭାୱେ ‘‘ଲୋପୋ+ନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା’’ତିଆଦିତୋ+ଞ୍ଞସ୍ସ ବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପେ ଚ କତେ ତିତିକ୍ଖାଧାତୁତୋ ତ୍ୟାଦିପଚ୍ଚଯ+ଲୱିକରଣାନି। ତିତିକ୍ଖତି ଇଚ୍ଚାଦି ପୁରିମସମଂ । କମ୍ମେ-ତିତିକ୍ଖୀଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଇତୋ ପରଂ କମ୍ମୋଦାହରଣଂ ନ କରିସ୍ସାମ।

ମାନ=ପୂଜାଯଂ+ତିମସ୍ମା ସପଚ୍ଚଯ, ଦ୍ୱିତ୍ତାଦିମ୍ହି କତେ ‘‘ମାନସ୍ସ ୱୀ ପରସ୍ସ ଚ ମଂ’’ତି ପୁବ୍ବମାନସ୍ସ ୱୀ ଚ ପରମାନସ୍ସ ମଞ୍ଚ ହୋତି। ୱୀମଂସଧାତୁତୋ ତିପଚ୍ଚଯାଦିମ୍ହି କତେ ୱୀମଂସତି ଇଚ୍ଚାଦି। ତିତିକ୍ଖିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିସ୍ସତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଏୱ+ମୁପରିପି ଅଜ୍ଜତନାଦୀସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ପଯୋଜକତ୍ତା ଣି, ‘‘ଣିଣାପ୍ୟାପୀହି ୱା’’ତି ଲୱିକରଣଂ, ତେଜଯତି ତେଜେତି। ତଥା ଚୁରାଦିତ୍ତା ନ ଲୱିକରଣଂ, ମାନଯତି ମାନେତି।

୫,୨। କିତା ତିକିଚ୍ଛା+ସଂସଯେସୁ ଛୋ

ତିକିଚ୍ଛାଯଂ ସଂସଯେ ଚ ୱତ୍ତମାନା କିତା ଛୋ ହୋତି। କିତ=ନିୱାସେ, ଛପଚ୍ଚଯେ ପୁବ୍ବେୱ ପରରୂପାଦିମ୍ହି ଚ କତେ ‘‘କିତସ୍ସା+ସଂସଯେ ୱା’’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ତିଆଦେସେ ତିକିଚ୍ଛଧାତୁତୋ ତ୍ୟାଦଯୋ। ତିକିଚ୍ଛତି, ତିକିଚ୍ଛନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ୱିପୁବ୍ବତୋ କିତା ଛପ୍ପଚ୍ଚଯାଦିମ୍ହି କତେ ‘‘କୱଗ୍ଗହାନଂ ଚୱଗ୍ଗଜା’’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ କସ୍ସ ଚୋ। ୱିଚିକିଚ୍ଛତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ପଯୋଜକତ୍ତା କେତଯତି+ଚ୍ଚାଦି ପୁରିମସମଂ।

୫,୩। ନିନ୍ଦାଯଂ ଗୁପ+ବଧା ବସ୍ସ ଭୋ ଚ

ନିନ୍ଦାଯଂ ଗୁପ+ବଧେହି ଛୋ ହୋତି ବସ୍ସ ଭୋ ଚ। ଗୁପ=ରକ୍ଖନେ+ତୀମସ୍ମା ଛପ୍ପଚ୍ଚଯେ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ରାପୀ’’ତି ଓତ୍ତାଭାୱେ ଚ ପରରୂପାଦିମ୍ହି ‘‘କୱଗ୍ଗହା’’ ଦିନା ଗସ୍ସ ଜେ ଚ କତେ ‘‘ଗୁପିସ୍ସୁସ୍ସା’’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଉସ୍ସ ଇ ହୋତି। ତ୍ୟାଦି+ଲୱିକରଣାଦିମ୍ହି ଜିଗୁଚ୍ଛତି ଇଚ୍ଚାଦି। ନିନ୍ଦାଯଂ-ବଧ=ବନ୍ଧନେ+ତୀମସ୍ମା ଛପ୍ପଚ୍ଚଯେ ଚ ଇମିନାୱ ବସ୍ସ ଭକାରେ ଚ ପରରୂପେ ପଠମକ୍ଖରେ ଭଚ୍ଛଭଚ୍ଛେତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଅନାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପେ ‘‘ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯାନଂ ତତିଯପଠମା’’ତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପୁବ୍ବସ୍ସ ଭସ୍ସ ବକାରେ ‘‘ଖଛସେସ୍ୱସ୍ସୀ’’ତି ଇକାରେ ଦୀଘେ ଚ କତେ ବୀଭଚ୍ଛଧାତୁତୋ ତ୍ୟାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ବୀଭଚ୍ଛତି, ବୀଭଚ୍ଛନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗୋପେତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୪। ତୁଂସ୍ମା ଲୋପୋ ଚି+ଚ୍ଛାଯଂ ତେ

ତୁମନ୍ତତୋ ଇଚ୍ଛାଯ+ମତ୍ଥେ ତେ ଖ+ସ+ଛା ହୋନ୍ତି ବହୁଲଂ, ତୁଂପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଲୋପୋ ଚ ହୋତି, ସୁତତ୍ତା। ଭୁଜ=ପାଲନ+ଜ୍ଝୋହାରେସୁ। ଭୋଜନାଯାତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ "ତୁଂ+ତାଯେ"ଇାଦିନା ତୁଂପଚ୍ଚଯେ "ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା"ତି ଓକାରେ ପରରୂପେ ଚ କତେ ଭୋତ୍ତୁ+ମିଚ୍ଛତୀତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ ଇମିନା ଖପଚ୍ଚଯେ ତୁଂପଚ୍ଚଯସ୍ସ ଇମିନା ଚ ଲୋପେ "ନିମିତ୍ତାଭାୱେ ନେମିତ୍ତିକସ୍ସାପି ଚ ଅଭାୱୋ"ତି ଞାଯା ପରରୂପଓକାରାନଂ ଅଭାୱେ ଖସ୍ସ ପରରୂପ+ଖକାରାଦିମ୍ହି ଚ କତେ ଭୁକ୍ଖ ଭୁକ୍ଖ ଇତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ତତିଯବକାରୋ ହୋତି, ବୁଭୁକ୍ଖଧାତୁତୋ ତ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ବୁଭୁକ୍ଖତି, ବୁଭୁକ୍ଖନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଜି=ଜଯେ, ଜଯନାଯ ଇତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ ପୁରେ ୱିଯ ତୁମାଦିମ୍ହି କତେ ଜେତୁ+ମିଚ୍ଛତୀତି ୱିଗ୍ଗୟ୍ହ ସପ୍ପଚ୍ଚଯେ ଜିସ ଜିସ ଇତି ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଅନାଦିବ୍ଯଞ୍ଜନଲୋପେ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରସ୍ସ ଜିସ୍ସ "ଜିହରାନଂ ଗିଂ"ତି ଗିଂ। ଜିଗିଂସଧାତୁତୋ ତ୍ଯାଦୀସୁ ଜିଗିଂସତି, ଜିଗିଂସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଘସ=ଅଦନେ , ଘସିତୁ+ମିଚ୍ଛତି ଛପ୍ପଚ୍ଚଯାଦିମ୍ହି ପୁରେ ୱିଯ କତେ ଘସ୍ସ "କୱଗ୍ଗହା"ଦିନା ଝେ ଝସ୍ସ "ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯା" ଦିନା ଜକାରେ "ଖଛସେସ୍ୱସ୍ସୀ"ତି ଇକାରେ ଚ କତେ ଜିଘଚ୍ଛଧାତୁତୋ ତ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି। ଜିଘଚ୍ଛତି, ଜିଘଚ୍ଛନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୫। ଈଯୋ କମ୍ମା

ଇଚ୍ଛାକମ୍ମତୋ ଇଚ୍ଛାଯ+ମତ୍ଥେ ଈଯପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି। ପୁତ୍ତ+ମିଚ୍ଛତୀତି ଈଯପଚ୍ଚଯେ ଈଯାଦିୱୁତ୍ତିତ୍ତା "ଏକତ୍ଥତାଯଂ"ତି ୱିଭତ୍ତିଲୋପୋ। ପୁତ୍ତୀଯତି, ପୁତ୍ତୀଯନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୬। ଉପମାନା+ଚାରେ

କମ୍ମତୋ ଉପମାନା ଆଚାରତ୍ଥେ ଈଯୋ ହୋତି। ପୁତ୍ତ+ମିୱା+ଚରତି ପୁତ୍ତୀଯତି ସିସ୍ସଂ, ପୁତ୍ତୀଯନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୭। ଆଧାରାତି

ଈଯୋ ହୋତି। କୁଟିଯ+ମିୱା+ଚରତି କୁଟୀଯତି ପାସାଦେ। ପାସାଦେୱା+ଚରତି ପାସାଦୀଯତି କୁଟିଯଂ, ପାସାଦୀଯନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୮। କତ୍ତୁତା+ଯୋ

କତ୍ତୁତୋ+ପମାନା ଆଚାରତ୍ଥେ ଆଯୋ ହୋତି। ପବ୍ବତୋ ଇୱା+ଚରତି ସୀଲାଦିଗୁଣଯୋଗତୋତି ପବ୍ବତାଯତି ଯୋଗୀ, ପବ୍ବତାଯଧାତୁତୋ ତ୍ଯାଦଯୋ।

୫,୯। ଚ୍ୟତ୍ଥେ

କତ୍ତୁତୋ ଅଭୂତତବ୍ଭାୱେ ଆଯୋ ହୋତି ବହୁଲଂ। ଭୁସୋତି ପଠମନ୍ତତୋ ଅଭୁସୋ ଭୁସୋ ଭୱତୀତି ଭୁସାଯତି, ଭୁସାଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି। "ୱିଚ୍ଛାଭିକ୍ଖଞ୍ଞେସୁ ଦ୍ୱେ"ତି ଆଭିକ୍ଖଞ୍ଞତ୍ଥେ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ଅପଟପଟା ପଟପଟା ଭୱତୀତି ଆଯେ ପଟପଟାଯତି, ପଟପଟାଯନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ଅଲୋହିତୋ ଲୋହିତୋ ଭୱତି ଲୋହିତାଯତି।

୫,୧୦। ସଦ୍ଦାଦୀନି କରୋତି

ସଦ୍ଦାଦୀହି ଦୁତିଯନ୍ତେହି କରୋତୀତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଆଯୋ ହୋତି। ସଦ୍ଦଂ କରୋତି ସଦ୍ଦାଯତି। ଏୱଂ ୱେରାଯତି, କଲହାଯତି, ଧୂପାଯତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୧୧। ନମୋତ୍ୱ+ସ୍ସୋ

ନମୋଇଚ୍ଚସ୍ମା କରୋତୀତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅସ୍ସୋ ହୋତି। ନମୋ କରୋତୀତି ଅସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅସ୍ସପଚ୍ଚଯେ ତ୍ଯାଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ତଥାଗତଂ ନମସ୍ସତି,

ନମସ୍ସନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୫,୧୨। ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ନାମସ୍ମି

ନାମସ୍ମା ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ବହୁଲ+ମି ହୋତି। ହତ୍ଥିନା ଅତିକ୍କମତୀତି ଇପଚ୍ଚଯେ ଲୱିକରଣ+ଏକାର+ଅଯାଦେସେସୁ କତେସୁ ଅତିହତ୍ଥଯତି। ଏୱଂ ୱୀଣାଯ ଉପଗାଯତି ଉପୱୀଣାଯତି, ୱିନଯଂ ଦଳ୍ହଂ କରୋତି ଦଳ୍ହଯତି, ୱିସୁଦ୍ଧା ହୋତି ରତ୍ତି ୱିସୁଦ୍ଧାଯତି, କୁସଲଂ ପୁଚ୍ଛତି କୁସଲାଯତି+ଚ୍ଚାଦି।

୫,୧୩। ସଚ୍ଚାଦୀହା+ପି

ସଚ୍ଚାଦୀହି ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ଆପି ହୋତି। ସଚ୍ଚ+ମାଚିକ୍ଖତୀତି ଆପିମ୍ହି ତ୍ୱାଦିପଚ୍ଚଯେ ''ଣି+ଣାପ୍ୟା+ପୀହି ୱା''ତି ଲୱିକରଣ+ଏ+ଅଯାଦେସା। ସଚ୍ଚାପଯତି, ସଚ୍ଚାପେତି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅତ୍ଥ+ମାଚିକ୍ଖତି ଅତ୍ଥାପଯତି। ଏୱଂ ୱେଦାପଯତି। ସୁକ୍ଖଂ କରୋତୀତି ସୁକ୍ଖାପଯତି ସୁକ୍ଖାପେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

୫,୧୬। ପଯୋଜକବ୍ୟାପାରେ ଣାପି ଚ

କତ୍ତାରଂ ଯୋ ପଯୋଜେତି, ତସ୍ସ ବ୍ୟାପାରେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଣି+ଣାପୀ ହୋନ୍ତି ବହୁଲଂ।

ଣିପଚ୍ଚଯୋ ଉୱଣ୍ଣନ୍ତା, ଆତୋ ଣାପେୱ ହୋତି+ହ;

ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ+କୋ ହୋତି ୱା ସେସେ, ବହୁଲଂତ୍ୱନୁୱୁତ୍ତିଯା।

ଅକମ୍ମକାପି ହୋନ୍ତେୱ, ଣି+ଣାପ୍ୟନ୍ତା ସକମ୍ମକା;

ସକମ୍ମକା ଦ୍ୱିକମ୍ମା+ସ୍ସୁ, ଦ୍ୱିକମ୍ମା ଚ ତିକମ୍ମକା।

ତସ୍ମା କତ୍ତରି କମ୍ମେ ଚ, ଣି+ଣାପୀନଂ ତୁ ସମ୍ଭୱୋ;

ନ ଭାୱେ ସୁଦ୍ଧକତ୍ତା ତୁ, କମ୍ମଂ ହୋତି ପଯୋଜକେ।

ନଯାଦୀନଂ ପଧାନଞ୍ଚ, ଅପଧାନଂ ଦୁହାଦିନଂ;

ସୁଦ୍ଧକତ୍ତା ଣି+ଣାପୀସୁ, କମ୍ମ+ମକ୍ଖ୍ୟାତ ଗୋଚରଂ।

ଭୱିତୁଂ ପଯୋଜଯତୀତି ଅତ୍ଥେ ଇମିନା ଣିପ୍ପଚ୍ଚଯୋ। ଣକାରୋ ଣାନୁବନ୍ଧକାରିଯତ୍ଥୋ। ''ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେ+ଓ ପଚ୍ଚଯେ''ତି ଓକାରେ ''ଆଯା+ୱା ଣାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଣାନୁବନ୍ଧେ ଆୱାଦେସୋ। ତ୍ୱାଦିମ୍ହି ''ଣି+ଣାପ୍ୟା+ପୀହି ୱା''ତି ଲୱିକରଣେ ଏକାରେ ''ଏଓନ+ମଯୱା ସରେ''ତି ଅଯାଦେସୋ। ସୋ ସମାଧିଂ ଭାୱଯତି ଭାୱେତି , ଭାୱଯନ୍ତି ଭାୱେନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ତେନ ସମାଧି ଭାୱୀଯତି+ଚ୍ଚାଦି। ଏତ୍ଥ ''ଦୀଘୋ ସରସ୍ସା''ତି କ୍ୟେ ଇକାରସ୍ସ ଦୀଘୋ। ଭାୱଯିସ୍ସତି ଭାୱେସ୍ସତି, ଭାୱଯିସ୍ସନ୍ତି ଭାୱେସ୍ସନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ଅଜ୍ଜତନେ ଇସ୍ସ ସିମ୍ହି ଅଭାୱେସି ଭାୱେସି, ଅଭାୱଯି ଭାୱଯି, ଅଭାୱଯିଂସୁ ଭାୱଯିଂସୁ। ପରସ୍ସରଲୋପେ ଅଭାୱେସୁଂ ଭାୱେସୁଂ, ଅଭାୱଯଂସୁ ଭାୱଯଂସୁ, ଅଭାୱଯୁଂ ଭାୱଯୁଂ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଅଭାୱୀଯି ଭାୱୀଯି ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଭାୱିସ୍ସ ଅଭାୱଯିସ୍ସ, ଅଭାୱିସ୍ସଂସୁ ଅଭାୱଯିସ୍ସଂସୁ। କମ୍ମେ-ଅଭାୱଯିସ୍ସଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱେ ଭାୱେଯ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଭାୱୀଯେଯ୍ୟ ଇଚ୍ଚାଦି। ଭାୱଯତୁ ଭାୱେତୁ ଇଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ଭାୱୀଯତୁ ଇଚ୍ଚାଦି।

ପଚିତୁଂ ପଯୋଜେତୀତି ଅତ୍ଥେ ଣି+ଣାପୀ ହୋନ୍ତି। ସୋ ଦେୱଦତ୍ତେନ ଓଦନଂ ପାଚଯତି ପାଚେତି ଇଚ୍ଚାଦି, ତଥା ପାଚାପଯତି ପାଚାପେତି+ଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ସୋ ତେନ ଦେୱଦତ୍ତେନ ଓଦନୋ ପାଚୀଯତି ପାଚାପୀଯତି+ଚ୍ଚାଦି, ଭୱିସ୍ସତ୍ୟାଦୀସୁପି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଗନ୍ତୁଂ ପଯୋଜେତୀତି ଅତ୍ଥେ ସୋ ତଂ ପୁରିସଂ ଗାମଂ ଗମଯତି ଗମେତି ଗଚ୍ଛାପଯତି ଗଚ୍ଛାପେତି+ଚ୍ଚାଦି। କମ୍ମେ-ତେନ ସୋ ଗାମଂ ଗମୀଯତି ଗଚ୍ଛାପୀଯତି+ଚ୍ଚାଦି।

ଗୁହ=ସଂୱରଣେ, ଗୁହିତୁଂ ପଯୋଜେତୀତି ଣିମ୍ହି ‘‘ଗୁହିସ୍ସ ସରେ’’ତି ଦୀଘୋ। ଗୂହଯତି, ଗୂହଯନ୍ତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଦିସ+ଦୁସ=ଅପ୍ପୀତିଯଂ, ଦୁସିତୁଂ ପଯୋଜେତୀତି ଣିମ୍ହି ‘‘ଣିମ୍ହି ଦୀଘୋ ଦୁସସ୍ସା’’ତି ଦୀଘେ ଦୂସଯତି+ଚ୍ଚାଦି।

ତଥା ଇଚ୍ଛନ୍ତଂ ପଯୋଜଯତି ଇଚ୍ଛାପଯତି ଇଚ୍ଛାପେତି, ଏସଯତି ଏସେତି। ନିଯଚ୍ଛନ୍ତଂ ପଯୋଜଯତି ନିଯମଯତି ନିଯମେତି। ତଥା ଆସଯତି ଆସେତି, ଅଚ୍ଛାପଯତି ଅଚ୍ଛାପେତି। ଲାଭଯତି ଲାଭେତି, ଏୱଂ ୱାସଯତି ୱାସେତି, ୱାସାପଯତି ୱାସାପେତି। ୱାହଯତି ୱାହେତି, ୱାହାପଯତି ୱାହାପେତି+ଚ୍ଚାଦି। ଏୱଂ ଜୀରଯତି, ମାରଯତି, ଦସ୍ସଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। ହୂ=ସତ୍ତାଯଂ, ପହୋନ୍ତଂ ପଯୋଜଯତି ପହାୱଯତି ପହାୱେତି ଇଚ୍ଚାଦି। ସାଯଯତି ସାଯାପଯତି ସାଯାପେତି। ନାଯାପଯତି ନାଯାପେତି। ପତିଟ୍ଠାପଯତି ପତିଟ୍ଠାପେତି। ରସ୍ସେ ପତିଟ୍ଠପେତି। ହନ୍ତୁଂ ପଯୋଜଯତୀତି ଣି+ଣାପୀ, ‘‘ହନସ୍ସ ଘାତୋ ଣାନୁବନ୍ଧେ’’ତି ଘାତାଦେସେ ଘାତଯତି ଘାତେତି। ତଥା ଜୁହାୱଯତି ଜୁହାୱେତି, ଜହାପଯତି ଜହାପେତି। ହାପଯତି ହାପେତି। ଦାପଯତି ଦାପେତି। ୱିଧାପଯତି ୱିଧାପେତି, ପିଦହାପଯତି ପିଦହାପେତି। (ଭୂୱାଦିନଯୋ)।

ଇଦାନି ରୁଧାଦିଅଟ୍ଠଗଣା ଦସ୍ସୀଯନ୍ତେ-ରୋଧଯତି ରୋଧେତି। ଦେୱଯତି ଦେୱେତି। ତୋଦଯତି ତୋଦେତି। ଜଯାପଯତି ଜଯାପେତି। ୱିକ୍କଯତି ୱିକ୍କଯାପେତି। ସାୱଯତି ସାୱେତି। ୱିତାନଯତି ୱିତାନେତି। ଚୋରାପଯତି ଚୋରାପେତି ଇଚ୍ଚାଦି।

ଖାଦୀହି ପଚ୍ଚଯନ୍ତେହି, ଅପି ହୋନ୍ତି ଣି+ଣାପଯୋ;

ଣି+ଣାପିନା+ନକାନାନଂ, ଦସ୍ସନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧନଂ।

ତିତିକ୍ଖନ୍ତଂ ପଯୋଜଯତି ତିତିକ୍ଖେତି ତିତିକ୍ଖାପେତି, ତିକିଚ୍ଛଯତି ତିକିଚ୍ଛେତି ତିକିଚ୍ଛାପଯତି ତିକିଚ୍ଛାପେତି। ଏୱଂ ବୁଭୁକ୍ଖେତି ବୁଭୁକ୍ଖାପେତି। ପବ୍ବତାଯଯତି। ପୁତ୍ତୀଯଯତି ଇଚ୍ଚାଦି। (ଖାଦିପଚ୍ଚଯନଯୋ)।

ଇତି ପଯୋଗସିଦ୍ଧିଯଂ ତ୍ୱାଦିକଣ୍ଡୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଖାଦିକଣ୍ଡ

ଅଥ ଧାତୂହିୟେୱ ଭାୱ+କମ୍ମ+କତ୍ତୁ+କରଣାଦିସାଧନସହିତଂ ଖାଦିୱିଧାନଂ ଆରଭୀୟତେ –

‘‘ତିଜମାନେହି ଖସା ଖମାୱୀମଂସାସୁ’’ ଇଚ୍ଚାଦୀହି ପଚ୍ଚୟୱିଧାନଞ୍ଚ ପରରୂପଦ୍ୱିତ୍ତାଦିକାରିୟଞ୍ଚ ତ୍ୟାଦିକଣ୍ଡେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଞାତବ୍ବଂ। ତିତିକ୍ଖନଂ ତିତିକ୍ଖା, ‘‘ଇଦ୍ଧିୟ+ମଣକ୍ତିକୟକୟା ଚ’’ ଇତି ସୁତ୍ତେନ ଅପଚ୍ଚୟୋ ଚ ‘‘ଇଦ୍ଧିୟ+ମଦ୍ଧା’’ତି ଆପଚ୍ଚୟୋ ଚ ହୋତି। ତଥା ୱୀମଂସନଂ ୱୀମଂସା। ‘‘କିତା ତିକିଚ୍ଛାସଂସୟେସୁ ଛୋ’’ତି ଛପ୍ପଚ୍ଚୟାଦିମ୍ହି କତେ ତିକିଚ୍ଛନଂ ତିକିଚ୍ଛା, ୱିଚିକିଚ୍ଛନଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛା। ଗୁପ=ଗୋପନେ, ବଧ=ବନ୍ଧନେତି ଇମେହି ଧାତୂହି ‘‘ନିନ୍ଦାୟଂ ଗୁପ+ବଧା ବସ୍ସ ଭୋ ଚ’’ ଇତି ଛପଚ୍ଚୟାଦିମ୍ହି ଚ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ପରବକାରସ୍ସ ଇମିନା ଭକାରେ ଚ କତେ ଅପଚ୍ଚୟାଦି ହୋତି। ଜିଗୁଚ୍ଛନଂ ଜିଗୁଚ୍ଛା, ବୀଭଚ୍ଛନଂ ବୀଭଚ୍ଛା। ‘‘ତୁଂସ୍ମା ଲୋପୋ ଚି+ଚ୍ଛାୟଂ ତେ’’ ଇତି ଇଚ୍ଛାୟ+ମତ୍ଥେ ଖ+ସ+ଛପ୍ପଚ୍ଚୟା ହୋନ୍ତି। ଭୁଜ=ପାଲନଜ୍ଝୋହାରେସୁ, ବୁଭୁକ୍ଖନଂ ବୁଭୁକ୍ଖା। ଜି=ଜୟେ, ଜିଗିଂସନଂ, ଜିଗିଂସା। ଘସ=ଅଦନେ, ଜିଘଚ୍ଛନଂ ଜିଘଚ୍ଛା।

୨୭। ଭାୱକମ୍ମେସୁ ତବ୍ବାନୀୟା

ତବ୍ବଅନୀୟା କ୍ରିୟତ୍ଥା ପରେ ଭାୱକମ୍ମେସୁ ଭୱନ୍ତି, ବହୁଲଂୱିଧାନା କତ୍ତୁକରଣାଦୀସୁପି। ଭୂ=ସତ୍ତାୟଂ, ‘‘ୟୁୱଣ୍ଣାନ+ମେ ଓପଚ୍ଚୟେ’’ତି ଓକାରେ ‘‘ଉବ୍ୱଞ୍ଜନସ୍ସା’’ତି ଉଆଗମୋ, ଈକାରୋ ଆଦ୍ୱାୱୟୱତ୍ତୋ। ଓସ୍ସ ‘‘ଏଓନ+ ମୟୱା ସରେ’’ତି ଅୱାଦେସୋ, ଭୂୟତେତି ଭୱିତବ୍ବଂ ଭୱତା ଭୱନୀୟଂ। ଭାୱସ୍ସେ+କତ୍ତା ଏକୱଚନମେୱ, ତଞ୍ଚ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ।

ତବ୍ବାଦ୍ୱଭିହିତୋ ଭାୱୋ,

ଦବ୍ବମିୱ ପକାସତୀତି-ବହୁୱଚନଞ୍ଚ ହୋତି।

କମ୍ମେ-ଅଭିପୁବ୍ବୋ, ଅଭିଭୂୟତେ ଅଭିଭୂୟିତ୍ଥ ଅଭିଭୂୟିସ୍ସତେତି ଅଭିଭୱିତବ୍ବୋ କୋଧୋ ପଣ୍ଡିତେନ, ଅଭିଭୱିତବ୍ବା ତଣ୍ହା, ଅଭିଭୱିତବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖଂ। ଏୱଂ ଅଭିଭୱନୀୟୋ ଅଭିଭୱନୀୟା ଅଭିଭୱନୀୟଂ, କମ୍ମେ ଅଭିଧେୟ୍ୟସ୍ସେୱ ଲିଙ୍ଗୱଚନାନି।

ୱିସେସ୍ସଲିଙ୍ଗାତବ୍ବାଦୀ, ତତ୍ଥା+ଦୋ ପଞ୍ଚ ଭାୱଜା;

ନପୁଂସକେ ସିୟୁଂ ଭାୱେ, କ୍ତୋ ଚା+ନୋ ଅକତ୍ତରି।

ଭାୱସ୍ମିଂ ଘଣ ପୁମେ ଏୱଂ, ଇୟୁୱଣ୍ଣା ଗହାଦିଜୋ;

ଅପଚ୍ଚୟୋପି ୱା+ସଂଖ୍ୟା, ତୁ+ମାଦିତ୍ୱନ୍ତକା ସିୟୁଂ।

ଇତୋ ପରଂ ଉପସଗ୍ଗପୁବ୍ବତା ଚ କାଲତ୍ତୟସ୍ସ ୱାକ୍ୟଗହଣଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଞାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଅନୁରୂପୱାକ୍ୟମେୱ ଦସ୍ସୟିସ୍ସାମ –

ଆସ=ଉପୱେସନେ, ଆସନେ ଆସିତବ୍ବଂ ତୟା ଆସନୀୟଂ। କମ୍ମେ-ଉପାସୀୟତୀତି ଉପାସିତବ୍ବୋ ଗୁରୁ ଉପାସନୀୟୋ। ସୀ=ସୟେ, ଏ+ଅୟାଦେସା, ସୟନଂ ସୟିତବ୍ବଂ ସୟନୀୟଂ ତୟା। ଅତିସୀୟତୀତି ଅତିସୟିତବ୍ବୋ କଟୋ ତେ ଅତିସୟନୀୟୋ। ପଦ=ଗମନେ, ‘‘ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚୀ’’ତି ୟୁକ, କକାରୋ କାନୁବନ୍ଧକାରିୟତ୍ଥୋ, ଉକାରୋ ଉଚ୍ଚାରଣତ୍ଥୋ, ଦସ୍ସଜୋ ପୁବ୍ବରୂପଞ୍ଚ, ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନୀୟଂ। ପଟିପଜ୍ଜୀୟତୀତି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବୋ ମଗ୍ଗୋ ପଟିପଜ୍ଜନୀୟୋ। ବୁଧ=ଞାଣେ, ବୁଜ୍ଝତେତି ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବୋ ଧମ୍ମୋ ବୁଜ୍ଝନୀୟୋ। ସୁ=ସୱନେ, ସୂୟତେତି ସୋତବ୍ବୋ ଧମ୍ମୋ, ଈମ୍ହି ନାଗମେ ‘‘ତଥନରାନଂ ଟଠଣଲା’’ତି ଣେ ଚ କତେ ‘‘ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧ+ନାଗମେସୂ’’ତି ଓକାରାଭାୱୋ। ସୁଣିତବ୍ବୋ, ସୱନୀୟୋ। କର=କରଣେ –

୯୫। ପରରୂପ+ମୟକାରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ

କ୍ରିଯନ୍ତାନ+ମନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ପରରୂପଂ ହୋତି ଯକାରତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ। କରୀଯତୀତି କତ୍ତବ୍ବୋ ଧମ୍ମୋ, କତ୍ତବ୍ବା ପୂଜା, କତ୍ତବ୍ବଂ କୁସଲଂ।

୧୧୯। ତୁଂ+ତୁନ+ତବ୍ବେସୁ ୱା

ତୁମାଦୀସୁ କରସ୍ସା ହୋତି ୱା। କାତବ୍ବଂ ହିତଂ।

୧୭୧। ରା ନସ୍ସ ଣୋ

ରନ୍ତତୋ କ୍ରିଯନ୍ତା ପଚ୍ଚଯନକାରସ୍ସ ଣ ହୋତି। କରଣୀଯୋ।

ଭର=ଭରଣେ, ଭରୀଯତୀତି ଭରିତବ୍ବୋ ଭରଣୀଯୋ। ଗହ=ଉପାଦାନେ ‘‘ମଂ ୱା ରୁଧାଦୀନଂ’’ତି ଅନ୍ତସରା ପରୋମଂ ୱା ହୋତି। ମକାରୋ+ନୁବନ୍ଧୋ। ‘‘ଣୋ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସା’’ତି ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଣୋ, ସଂଗଯ୍ହତୀତି ସଂଗଣ୍ହିତବ୍ବୋ ସଂଗଣ୍ହନୀଯୋ, ‘‘ତଥନରା’’ଦିନା ଣକାରେ ଗହଣୀଯୋ। ରମ=କୀଳଆଯଂ, ରମୀଯତୀତି ରମଣୀଯୋ ୱିହାରୋ। ଆପ=ପାପୁଣନେ, ‘‘ସକାପାନଂ କୁକକୂ ଣେ’’ତି ଏତ୍ଥ ‘ସକାପାନଂ କୁକ+କୂ’ତି ଯୋଗୱିଭାଗା କୁ, ଉଆଗମେ ନାଗମସ୍ସ ଣେ ଚ କତେ ପାପୀଯତୀତି ପାପୁଣିତବ୍ବୋ। ପରରୂପେ ପତ୍ତବ୍ବୋ, ପାପୁଣନୀଯୋ, ପାପନୀଯୋ।

୯୬। ମନାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ

ମକାର+ନକାରନ୍ତାନଂ କ୍ରିଯନ୍ତାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ ହୋତ୍ଯ+ଯକାରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନେ। ୱଗ୍ଗନ୍ତଂ, ଗମିଯତୀତି ଗନ୍ତବ୍ବୋ। ଗମିତବ୍ବଂ ଗମନୀଯଂ। ଖନ=ଖଣ=ଅୱଦାରଣେ, ନିଗ୍ଗହୀତଂ ୱଗ୍ଗନ୍ତଉଞ୍, ଖଞ୍ଞତେତି ଖନ୍ତବ୍ବଂ ଆୱାଟଂ ଖନିତବ୍ବଂ ଖନନୀଯଂ। ହନ=ହିଂସାଯଂ, ହଞ୍ଞତେତି ହନ୍ତବ୍ବଂ ହନିତବ୍ବଂ ହନନୀଯଂ। ମନ=ଞାଣେ, ମଞ୍ଞତେତି ମନ୍ତବ୍ବୋ ମନିତବ୍ବୋ। ‘‘ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚୀ’’ତି ଯୁକ, ଚୱଗ୍ଗାଦିମ୍ହି କତେ ମଞ୍ଞିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନୀଯଂ।

ପୂଜ=ପୂଜାଯଂ, ‘‘ଚୁରାଦିତୋ ଣୀ’’ତି ଣିମ୍ହି ଞ୍ଚୁକାରସ୍ସ ଗୁରୁତ୍ତା ଓକାରାୱୁଦ୍ଧି ‘‘ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେଓ ପଚ୍ଚଯେ’’ତି ଏକାରେ ପୂଜେତବ୍ବୋ ଉମ୍ହି ଅଯାଦେସେ ପୂଜଯିତବ୍ବୋ ପୂଜନୀଯୋ ଭଗୱା।

କତ୍ତରି-ଯା=ପାପୁଣନେ, ନୀଯତୀତି ନିଯ୍ୟାନିଯୋ ମଗ୍ଗୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଗମନୀଯା ଭୋଗା। କରଣେ-ନହ=ସୋଚେଯ୍ୟେ, ନହାଯନ୍ତ୍ୟ+ନେନାତି ନହାନୀଯଂ ଚୁଣ୍ଣଂ। ସମ୍ପଦାନେ-ଦା=ଦାନେ, ସଂ+ପପୁବ୍ବୋ, ସମ୍ମା ପଦୀଯତେ ଅସ୍ସାତି ସମ୍ପଦାନିଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ।

୨୮। ଘ୍ୟଣ

ଭାୱକମ୍ମେସୁ କ୍ରିଯନ୍ତା ପରୋ ଘ୍ୟଣ ହୋତି ବହୁଲଂ। ଉମ୍ହି କତ୍ତବ୍ବଂ କାରିଯଂ। ହର=ହରଣେ, ହରୀଯତୀତି ହାରିଯଂ। ଭର=ଭରଣେ, ଭରିତବ୍ବଂ ଭାରିଯଂ। ଲଭ=ଲାଭେ, ‘‘ୱଗ୍ଗଲସେହି ତେ’’ତି ପୁବ୍ବରୂପଭକାରେ ‘‘ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯା’’ ଦିନା ତତିଯକ୍ଖରେ ଚ କତେ ଲଭିତବ୍ବଂ ଲବ୍ଭଂ।

ୱଚ=ବ୍ୟତ୍ତୱଚନେ,

୯୮। କଗା ଚଜାନଂ ଘାନୁବନ୍ଧେ

ଘାନୁବନ୍ଧେ ଚକାର+ଜକାରନ୍ତାନଂ କ୍ରିଯନ୍ତାନଂ କ+ଗା ହୋନ୍ତି ଯଥାକ୍କମଂ।

୮୪। ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ

ଣକାରାନୁବନ୍ଧେ ପଚ୍ଚଯେ ପରେ ଉପନ୍ତସ୍ସ ଅକାରସ୍ସ ଆ ହୋତି। ୱଚନଂ ୱୁଚ୍ଚତେତି ୱାକ୍ୟଂ। ଭଜ=ସେୱାଯଂ, ଭଜନୀଯଂ ଭାଗ୍ୟଂ, ଜସ୍ସ ଗକାରୋ। ଚି=ଚଯେ, ଚଯନଂ ଚୀଯତୀତି ୱା ଚେଯ୍ୟଂ। ଯସ୍ସ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ।

୫,୧୨୨। ନିତୋ ଚିସ୍ସ ଛୋ

ନିତୋ ପରସ୍ସ ଚିସ୍ସ ଛୋ ହୋତୀତିଆଦିଚକାରସ୍ସ ଛୋ। ୱିନିଚ୍ଛୟତୀତି ୱିନିଚ୍ଛେୟ୍ୟଂ, ନାଗମେ ୱିନିଚ୍ଛିନିତବ୍ବଂ। ଏ+ଅୟାଦେସେସୁ ୱିନିଚ୍ଛେତବ୍ବଂ ୱିନିଚ୍ଛନୀୟଂ। ନୀ=ପାପନେ, ନୀୟତୀତି ନେୟ୍ୟୋ ନେୟ୍ୟା ନେୟ୍ୟଂ, ନେତବ୍ବଂ।

୨୯। ଆସ୍ସେ+ଚ

ଆକାରନ୍ତତୋ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଘ୍ୟଣ ହୋତି ଭାୱକମ୍ମେସୁ ଆସ୍ସ ଏ ଚ। ଦା=ଦାନେ, ଦାତବ୍ବଂ ଦେୟ୍ୟଂ। ପା=ପାନେ, ପୀୟତୀତି ପେୟ୍ୟଂ। ମା=ମାନେ, ମୀୟତୀତି ମେୟ୍ୟଂ। ଞା=ଅୱବୋଧନେ, ଞାୟତୀତି ଞେୟ୍ୟଂ ଞାତବ୍ବଂ, ଉମ୍ହି ନାଗମୋ ''ଞାସ୍ସ ନେ+ଜା''ତି ଞାସ୍ସ ଜାଦେସେ ଜାନିତବ୍ବଂ, ୱିଜାନିୟଂ। ଖା=ପକଥନେ, ସଂଖାତବ୍ବଂ ସଂଖେୟ୍ୟଂ।

୩୦। ୱଦାଦୀହି ୟୋ

ୱଦାଦୀହି କ୍ରିୟତ୍ଥେହି ୟୋ ହୋତି ବହୁଲଂ ଭାୱକମ୍ମେସୁ। ୱଦ=ୱଚନେ, ୱଦନଂ ୱଜ୍ଜତୀତି ୱା ୱଜ୍ଜଂ। ମଦ=ଉମ୍ମାଦେ, ମଦନଂ ମଜ୍ଜତେ ଅନେନାତି ୱା ମଜ୍ଜଂ। ଗମନଂ ଗମ୍ମତେତି ୱା ଗମ୍ମଂ। ଗଦ=ୱଚନେ, ଗଜ୍ଜତେ ଗଦନୀୟଂ ୱାତି ଗଜ୍ଜଂ। ପଦ=ଗମନେ, ପଜ୍ଜନୀୟଂ ପଜ୍ଜଂ ଗାଥା।
ଅଦ+ଖାଦ=ଭକ୍ଖନେ, ଖଜ୍ଜତୀତି ଖଜ୍ଜଂ ଖାଦନୀୟଂ। ଦମ=ଦମନେ, ଦମ୍ମତେତି ଦମ୍ମୋ ଦମନୀୟୋ।

ଭୁଜା+ନ୍ନେତି ଗଣସୁତ୍ତେନ ଅନ୍ନେ ୱତ୍ତବ୍ବେ ୟପଚ୍ଚୟୋ।

୮୩। ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସତି

ଲହୁଭୂତସ୍ସ ଉପନ୍ତସ୍ସ ଇୟୁୱଣ୍ଣସ୍ସ ଏଓ ହୋନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂ। ୟସ୍ସ ପୁବ୍ବରୂପେ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋତି ଭୋଜ୍ଜୋ ଓଦନୋ, ଭୋଜ୍ଜା ୟାଗୁ।

୩୧। କିଚ୍ଚ ଘଚ୍ଚ ଭଚ୍ଚ ଭବ୍ବ ଲେୟ୍ୟା

ଏତେ ସଦ୍ଦା ୟପଚ୍ଚୟନ୍ତା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ। କର=କରଣେ, ଇମିନା ନିପାତନା ୟେ କିଚାଦେସେ ଚ କତେ ପୁବ୍ବରୂପଂ, କତ୍ତବ୍ବଂ କିଚ୍ଚଂ। ହନ=ହିଂସାୟଂ, ଘଚାଦେସାଦିମ୍ହି କତେ ହନନଂ ହଞ୍ଞତେତି ୱା ଘଚ୍ଚଂ। ଭର=ଭରଣେ, ଭଚାଦେସାଦିମ୍ହି କତେ ଭରଣୀୟୋ ଭଚ୍ଚୋ। ଭୂ=ସତ୍ତାୟଂ, ୟମ୍ହି ଓକାରେ ଇମିନା ଅୱାଦେସେ ଭୱତୀତି ଭବ୍ବୋ। ଲିହ=ଅସ୍ସାଦନେ, ୟମ୍ହି ଇମିନା ହସ୍ସ ୟକାରେ ଲେହିତବ୍ବଂ ଲେୟ୍ୟଂ, ଏକାରୱୁଦ୍ଧି।

୩୨। ଗୁହାଦୀହି ୟକ

ଗୁହାଦୀହି କ୍ରିୟତ୍ଥେହି ଭାୱକମ୍ମେସୁ ୟକ ହୋତି। ଗୁହ=ସଂୱରଣେ, ''ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା''ତି ସମ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଓକାରସ୍ସ ''ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୂ''ତି ପଟିସେଧୋ। ''ହସ୍ସ ୱିପଲ୍ଲାସୋ''ତି ୱିପଲ୍ଲାସେ ଗୁହନଂ ଗୁହିତବ୍ବଂ ଗୁୟ୍ହଂ। ଦୁହ=ପପୂରଣେ, ଦୋହନଂ ଦୁୟ୍ହତୀତି ୱା ଦୁୟ୍ହଂ। ସାସ=ଅନୁସିଟ୍ଠିୟଂ –

୧୧୭। ସାସସ୍ସ ସିସ ୱା

ସାସସ୍ସ ସିସ ୱା ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ। ପୁବ୍ବରୂପଂ, ସାସୀୟତୀତି ସିସ୍ସୋ।

ସିଦ୍ଧା ଏୱେ+ତେ ତବ୍ବାଦୟୋ ପେସା+ତିସଗ୍ଗ+ପତ୍ତକାଲେସୁ ଗମ୍ୟମାନେସୁପି, ସାମଞ୍ଞେନ ୱିଧାନତୋ। ପେସନଂ – ''କତ୍ତବ୍ବ+ମିଦଂ ଭୱତା''ତି ଆଣାପନଂ ଅଜ୍ଝେସନଞ୍ଚ। ଅତିସଗ୍ଗୋ ନାମ ''କି+ମିଦଂ ମୟା କତ୍ତବ୍ବଂ''ତି ପୁଟ୍ଠସ୍ସ ''ପାଣୋ ନ ହନ୍ତବ୍ବୋ''ତିଆଦିନା ପଟିପତ୍ତିଦସ୍ସନମୁଖେନ କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞା। ପତ୍ତକାଲୋ ନାମ ସମ୍ପତ୍ତସମୟୋ। ୟୋ କିଚ୍ଚକରଣସମୟଂ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା କରୋତି, ତସ୍ସ ସମୟାରୋଚନଂ, ନ ତତ୍ଥ ଅଜ୍ଝେସନ+ମତ୍ଥି। ଭୋତା ଖଲୁ କଟୋ କତ୍ତବ୍ବୋ କରଣୀୟୋ କାରିୟୋ କିଚ୍ଚୋ'' ଏୱଂ ତ୍ୱୟା କଟୋ କତ୍ତବ୍ବୋ, ଭୋତୋ ହି ପତ୍ତୋ କାଲୋ କଟକରଣେ।

ଏୱଂ ଉଦ୍ଧମୁହୁତ୍ତେପି ୱତ୍ତମାନତୋ ପେସାଦୀସୁ ସିଦ୍ଧା ଏୱ। ତଥା ଅରହେ କତ୍ତରି ସତ୍ତିୱିସିଟ୍ଠେ ଚ ପତୀୟମାନେ, ଆୱସ୍ସକା+ଧମୀଣତାୱିସିଟ୍ଠେ ଚ ଭାୱାଦୋ ସିଦ୍ଧା। ଉଦ୍ଧଂ ମୁହୁତ୍ତତୋ-ଭୋତା କଟୋ କତ୍ତବ୍ବୋ। ଭୋତା ରଜ୍ଜଂ କାତବ୍ବଂ, ଭୱଂ ଅରହୋ। ଭୋତା ଭାରୋ ୱହିତବ୍ବୋ, ଭୱଂ ସକ୍କୋ। ଭୋତା ଅୱସ୍ସଂ କଟୋ କତ୍ତବ୍ବୋ। ଭୋତା ନିକ୍ଖୋ ଦାତବ୍ବୋ।

୩୩। କତ୍ତରି ଲ୍ତୁ+ଣ୍ହା

କତ୍ତରି କାରକେ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଲ୍ତୁ+ଣ୍ହା ହୋନ୍ତି। କର=କରଣେ, ପରରୂପେ ''ଲ୍ତୁ+ପିତାଦୀନ+ମା ସିମ୍ହି''ତି ଆ ସିଲୋପୋ ଚ। କରୋତୀତି କତ୍ତା। ଏୱଂ ଭରତୀତି ଭତ୍ତା। ହରତୀତି ହତ୍ତା। ଭିଦତୀତି ଭେତ୍ତା, ଏକାରୋ, ଇମ୍ହି ଭେଦିତା। ଛିନ୍ଦତୀତି ଛେତ୍ତା। ଭୋଜନସ୍ସ ଦାତା ଭୋଜନଦାତା। ସନ୍ଧାତୀତି ସନ୍ଧାତା। ୱଚତୀତି ୱତ୍ତା। ଓକାରପରରୂପେସୁ ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଭୋତ୍ତା। ''ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚୀ''ତି ଯୁକାଗମୋ, ବୁଜ୍ଝତୀତି ବୁଜ୍ଝିତା। ଜାନାତୀତି ଞାତା। ଛିନ୍ଦତୀତି ଛେତା। ସୁଣାତୀତି ସୋତା। ''ଉ+ଲସ୍ସେ''ତି ଉସ୍ସ ଏକାରେ ଗଣ୍ହାତୀତି ଗହେତା। ଭୱତୀତି ଭୱିତା। ସରତୀତି ସରିତା। ''ମନାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ''ତି ମସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତେ ୱଗ୍ଗନ୍ତେ ଚ ଗଚ୍ଛତୀତି ଗନ୍ତା। ନକାରନ୍ତାନମ୍ପି ନିଗ୍ଗହୀତଂ, ଖନତୀତି ଖନ୍ତା। ସନତୀତି ସନ୍ତା। ମଞ୍ଞତୀତି ମନ୍ତା। ପାଲେତୀତି ପାଲଯିତା ପାଲେତା, ଏତ୍ଥ ଚୁରାଦିତ୍ତା ଣି।

ଣିଣାପୀସୁ-ଭାୱଯତୀତି ଭାୱଯିତା ଭାୱେତା। ଏୱଂ ସାରଯିତା ସାରେତା, ଦାପଯିତା ଦାପେତା, ହାପଯିତା ହାପେତା, ନିରୋଧଯିତା ନିରୋଧେତା, ବୋଧଯିତା ବୋଧେତା, ଞାପଯିତା ଞାପେତା, ସାୱଯିତା ସାୱେତା, ଗାହଯିତା ଗାହେତା, କାରଯିତା କାରେତା, କାରାପଯିତା କାରାପେତା ଇଚ୍ଚାଦି।

ଣ୍ୱୁପଚ୍ଚଯେ-ଣକାରୋ ୱୁଦ୍ଧତ୍ଥୋ। ରଥଂ କରୋତୀତି ରଥକାରକୋ, ''ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଆ ଅମାଦିସମାସୋ ଚ। ଅନ୍ନଂ ଦଦାତୀତି ଅନ୍ନଦାଯକୋ। ''ଅଧାତୁସ୍ସ କା+ସ୍ୟାଦିତୋ ଘେ+ସ୍ସୀ''ତି ଘେ ପରେ ଅସ୍ସ ଇଆଦେସୋ, ଅନ୍ନଦାଯିକା, ଅନ୍ନଦାଯକଂ କୁଲଂ। ''ଆସ୍ସା+ଣାପିମ୍ହି ଯୁକ'' ଇତିଣାପିତୋ+ଞ୍ଞତ୍ର ଯୁକ। ଲୋକଂ ନେତୀତି ଲୋକନାଯକୋ, ଏକାରେ ''ଆଯା+ୱା ଣାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଆଯାଦେସୋ। ଏୱଂ ୱିନେତୀତି ୱିନାଯକୋ।

ଅକମ୍ମୁପପଦେ-କରୋତୀତି କାରକୋ, ଏୱଂ ଦାଯକୋ ନାଯକୋ, ଓକାରେ ଆୱାଦେସେ ସୁଣାତୀତି ସାୱକୋ। ପୁରେ ୱିଯ ଇକାରେ ସାୱିକା। ଲୁନାତୀତି ଲାୱକୋ। ପୁ=ପୱନେ, ପୁନାତୀତି ପାୱକୋ। ଭୱତୀତି ଭାୱକୋ, ଉପାସତୀତି ଉପାସକୋ। ଗଣ୍ହାତୀତି ଗାହକୋ ପାୱକୋ, ଯାଜକୋ। ୱଧ=ହିଂସାଯଂ, ୱଧେତୀତି ୱଧକୋ, ''ଅଞ୍ଞତ୍ରାପୀ''ତି ୱୁଦ୍ଧିପଟିସେଧୋ। ''ହନସ୍ସ ଘାତୋ ଣାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଘାତାଦେସୋ, ହନତୀତି ଘାତକୋ। ''ମଂ ୱା ରୁଧାଦୀନଂ''ତି ମଂ, ରୁନ୍ଧକୋ, ଗୁରୁତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି। ତଥା ଭୁଞ୍ଜତୀତି ଭୁଞ୍ଜକୋ। ଆଯସ୍ସ ରସ୍ସେ କିଣାତୀତି କଯକୋ। ପାଲେତୀତି ପାଲକୋ। ପୂଜେତୀତି ପୂଜକୋ।

ଖାଦୀସୁ-ତିତିକ୍ଖତୀତି ତିତିକ୍ଖକୋ। ୱୀମଂସତୀତି ୱୀମଂସକୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ପନୁଦତୀତି ପନୂଦକୋ, ''ବ୍ୟଞ୍ଜନେ''ଚ୍ଚାଦିନା ଦୀଘୋ। ''ଭୀତ୍ୱା+ନକୋ''ତି ଏତ୍ଥ 'ଆନକୋ'ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଆନକୋ, ଆସ୍ସ ରସ୍ସେ ନକାରାଗମେ ଚ ''ଞାସ୍ସ ନେ ଜା''ତି ଜାଦେସୋ, ଜାନନକୋ। ଣାପିମ୍ହି –

ଅଣ-ଇତି ଦଣ୍ଡକଧାତୁ, ଆଣାପେତୀତି ଆଣାପକୋ। ତଥା ସଞ୍ଞାପକୋ, ପତିଟ୍ଠାପକୋ। ସଂ+ପ ପୁବ୍ବୋ ଆପ=ପାପୁଣନେ, ନିବ୍ବାନଂ ସମ୍ପାପେତୀତି ନିବ୍ବାନସମ୍ପାପକୋ। କାରାପକୋ, କାରାପିକା ଇଚ୍ଚାଦି।

ବହୁଲଂୱିଧାନା କମ୍ମେପି-ପାଦେହି ହରୀଯତୀତି ପାଦହାରକୋ। ଚୁପ=ମନ୍ଦଗମନେ, ଗଲେ ଚୁପ୍ପତୀତି ଗଲଚୋପକୋ।

ସିଦ୍ଧୋୱ ଲ୍ତୁ ଅରହାଦୀସୁ ''ଭୱଂ ଖଲୁ କଞ୍ଞାଯ ପରିଗ୍ଗହାରହୋ''ତି (ପରିଗ୍ଗହିତା)। ସୀଲତ୍ଥେ-ଉପାଦାନସୀଲୋତି ଉପାଦାତା। ସାଧୁ ଗଚ୍ଛତୀତି ଗନ୍ତା। ମୁଣ୍ଡନଧମ୍ମା ମୁଣ୍ଡନାଚାରାତି ମୁଣ୍ଡଯିତାରୋ, ଏତ୍ଥ ''ଧାତ୍ୱତ୍ଥେ ନାମସ୍ମୀ''ତି ଇମ୍ହି ଉଆଗମେ ଏ+ଅଯାଦେସେ ମୁଣ୍ଡଯିତୁସଦ୍ଦମ୍ହି ଆରଙାଦେସେ ଚ କତେ ଯୋସ୍ସ ଟୋ।

୩୪। ଆୱୀ

କ୍ରିଯତ୍ଥା ଆୱୀ ହୋତି ବହୁଲଂ କତ୍ତରି। ''ଦିସସ୍ସ ପସ୍ସ+ଦସ୍ସ=ଦସ+ଦ+ଦକ୍ଖା''ତି ଦସ୍ସାଦେସୋ, ଭଯଂ ପସ୍ସତୀତି ଭଯଦସ୍ସାୱୀ। ନୀମ୍ହି ଭଯଦସ୍ସାୱିନୀ। ଭଯଦସ୍ସାୱି ଚିତ୍ତଂ। ଅପ୍ପୱିସଯତାଞାପନତ୍ଥଂ ଭିନ୍ନଯୋଗକରଣଂ। ସାମଞ୍ଞୱିହିତତ୍ତା ସୀଲାଦୀସୁ ଚ ହୋତେୱ।

୩୫। ଆସିଂସାଯ+ମକୋ

ଆସିଂସାଯଂ ଗମ୍ୟମାନାଯଂ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଅକୋ ହୋତି କତ୍ତରି। ଜୀୱ=ପାଣଧାରଣେ, ଜୀୱତୂତି ଜୀୱକୋ। ନନ୍ଦ=ସମିଦ୍ଧିଯଂ, ନନ୍ଦତୂତି ନନ୍ଦକୋ। ଭୱତୂତି

ଭୱକୋ।

୩୬। କରା ଣନୋ

କରତୋ କୱରି ଣ ନୋ ହୋତି। କରୋତୀତି କାରଣଂ। କୱରୀତି କିଂ, କରୋତି ଅନେନାତି କରଣଂ।

୩୭। ହାତୋ ୱୀହି+କାଲେସୁ

ହାତୋ ୱୀହିସ୍ମିଂ କାଲେ ଚ ଣନୋ ହୋତି। ''ଆସ୍ୱା''ତ୍ୟାଦିନା ଯୁକ, ଜହନ୍ତି ଉଦକଂତି ହାଯନା ୱୀହଯୋ। ଜହାତି ଭାୱେ ପଦତ୍ତେତି ହାଯନୋ ସଂୱଚ୍ଛରୋ। ୱୀହିକାଲେସୂତି କିଂ, ଜହାତୀତି ହାତା।

୩୮। ୱିଦା କୂ

ୱିଦସ୍ମା କୂ ହୋତି କୱରି। କକାରୋ ''କୂତୋ''ତି ୱିସେସନତ୍ଥୋ। ୱିଦତୀତି ୱିଦୂ, ଲୋକୱିଦୂ।

୩୯। ୱିତୋ ଞାତୋ

ୱିପୁବ୍ବା ଞାଇଚ୍ଚ+ସ୍ମା କୂ ହୋତି କୱରି। ୱିଜାନାତୀତି ୱିଞ୍ଞୂ।

୪୦। କମ୍ମା

କମ୍ମତୋ ପରା ଞାଇଚ୍ଚ+ସ୍ମା କୂ ହୋତି କୱରି। ସବ୍ବଂ ଜାନାତୀତି ସବ୍ବଞ୍ଞୂ। ଏୱଂ ମତ୍ତଞ୍ଞୂ, ଧମ୍ମଞ୍ଞୂ, ଅତ୍ଥଞ୍ଞୂ କାଲଞ୍ଞୂ, କତଞ୍ଞୂ ଇଚ୍ଚାଦି। (ଭିକ୍ଖୂତି ପନ ''ଭରାଦି'' ଣ୍ୱାଦିସୁତ୍ତେନ ସିଦ୍ଧଂ)।

୪୧। କ୍ୱଚଣ

କମ୍ମତୋ ପରା କ୍ରିଯତ୍ଥା କ୍ୱଚି ଅଣ ହୋତି କୱରି। କୁମ୍ଭଂ କରୋତୀତି କୁମ୍ଭକାରୋ, ଅମାଦିସମାସୋ। ଇତ୍ଥିଯଂ କୁମ୍ଭକାରୀ। ଏୱଂ କମ୍ମକାରୋ, ମାସାକାରୋ, କଟ୍ଟକାରୋ, ରଥକାରୋ ସୁୱଣ୍ଣକାରୋ , ସୁତ୍ତକାରୋ, ୱୁତ୍ତିକାରୋ, ଟୀକାକାରୋ। ସରଂ ଲୁନାତୀତି ସରଲାୱୋତି ଓ+ଅୱାଦେସୋ। ମନ୍ତେ ଅଜ୍ଝାଯତୀତି ମନ୍ତଜ୍ଝାଯୋ, ଇ=ଅଜ୍ଝେନଗତୀସୁ, ଅଧିପୁବ୍ବୋ, ଏ+ଅଯାଦେସୋ, ଅଧିନୋ ଇସ୍ସ ଯକାର+ଚୱଗ୍ଗାଦଯୋ ଚ।

ବହୁଲାଧିକାରା ଇହ ନ ହୋତି ''ଆଦିଚ୍ଚଂ ପସ୍ସତି, ହିମୱନ୍ତଂ ସୁଣୋତି, ଗାମଂ ଗଚ୍ଛତି''। କ୍ୱଚୀତି କିଂ, କମ୍ମକରୋ, ଏତ୍ଥ ଅପଚ୍ଚଯୋ।

୪୨। ଗମା ରୂ

କମ୍ମତୋ ପରା ଗମା ରୂ ହୋତି କୱରି। ରାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଅମଭାଗଲୋପୋ। ୱେଦଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱେଦଗୂ, ଏୱଂ ପାରଗୂ।

ସାମଞ୍ଞୱିଧାନତୋ ସୀଲାଦୀସୁପି ହୋତି। ଭୱପାରଂ ଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ଭୱପାରଗୂ। ଅନ୍ତଗମନସୀଲୋ ଅନ୍ତଗୂ, ଏୱଂ ଅଦ୍ଧଗୂ।

୪୩। ସମାନ+ଞ୍ଞ+ଭୱନ୍ତ+ଯାଦିତୂ+ପମାନା ଦିସା କମ୍ମେ ରୀ+ରିକ୍ଖ+କା

ସମାନାଦୀହି ଯାଦୀହି ଚୋ+ପମାନେହି ପରା ଦିସା କମ୍ମକାରକେ ରୀ+ରିକ୍ଖ+କା ହୋନ୍ତି। ''ସ୍ୟାଦି ସ୍ୟାଦିନେ+କତ୍ଥଂ''ତି ସମାସେ ''ରାନୁବନ୍ଧେ+ନ୍ତସରାଦିସ୍ସା''ତି ଦିସସ୍ସ ଇସଭାଗଲୋପେ ''ରୀରିକ୍ଖକେସୂ''ତି ସମାନସ୍ସ ସାଦେସେ ଚ ସମାନୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତୀତି ସଦୀ, ସଦିକ୍ଖୋ। କେ – ''ନ ତେ କାନୁବନ୍ଧନାଗମେସୂ''ତି ଏତ୍ତାଭାୱୋ, ସଦିସୋ।

୧୨୫। ସମାନା ରୋ ରୀ+ରିକ୍ଖ+କେସୁ

ସମାନସଦ୍ଦତୋ ପରସ୍ସ ଦିସସ୍ସ ର ହୋତି ୱା ରୀ+ରିକ୍ଖ+କେସୂତି ପକ୍ଖେ ଦସ୍ସ ରାଦେସେ ସରୀ, ସରିକ୍ଖୋ, ସରିସୋ।

୩,୮୬। ସବ୍ବାଦୀନ+ମା

ରୀ+ରିକ୍ଖ+କେସୁ ସବ୍ବାଦୀନ+ମା ହୋତି। ଅଞ୍ଞୋ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ଅଞ୍ଞାଦୀ, ଅଞ୍ଞାଦିକ୍ଖୋ, ଅଞ୍ଞାଦିସୋ।

୩,୮୭। ନ୍ତ+କି+ମି+ମାନଂ ଟା+କୀ+ଟୀ

ରୀ+ରିକ୍ଖ+କେସୁ ନ୍ତ+କିଂ+ଇମସଦ୍ଦାନଂ ଟା+କୀ+ଟୀ ହୋନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂ। ଟକାରା ସବ୍ବାଦେସତ୍ଥା। ଭୱାଦୀ ଭୱାଦିକ୍ଖୋ ଭୱାଦିସୋ, କୀଦୀ କୀଦିକ୍ଖୋ କୀଦିସୋ, ଅୟମିୱ ଦିସ୍ସତୀତି ଈଦୀ ଈଦିକ୍ଖୋ ଈଦିସୋ। ଆକାରେ ୟାଦୀ ୟାଦିକ୍ଖୋ ୟାଦିସୋ, ତ୍ୱାଦୀ ତ୍ୱାଦିକ୍ଖୋ ତ୍ୱାଦିସୋ ଇଚ୍ଚାଦି।

୩,୮୮। ତୁମ୍ହାମ୍ହାନଂ ତାମେ+କସ୍ମିଂ

ରୀ+ରିକ୍ଖ+କେସୁ ତୁମ୍ହାମ୍ହାନଂ ତାମା ହୋନ୍ତେ+କସ୍ମିଂ ୟଥାକ୍କମଂ। ତ୍ୱଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ଅୟଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି ତାଦୀ ମାଦୀ ଇଚ୍ଚାଦି। ଏକସ୍ମିନ୍ତି କିଂ, ତୁମ୍ହାଦିସୋ ଅମ୍ହାଦିସୋ।

୩,୮୯। ତଂ+ମ+ମଞ୍ଞତ୍ର

ରୀରିକ୍ଖକନ୍ତତୋ+ଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଉତ୍ତରପଦେ ତୁମ୍ହାମ୍ହାନ+ମେକସ୍ମିଂ ତଂ+ମଂ ହୋନ୍ତି ୟଥାକ୍କମଂ। ତ୍ୱଂ ଦୀପୋ ଏସଂ, ଅହଂ ଦୀପୋ ଏସଂତି ଅଞ୍ଞପଦତ୍ଥେ ତଂଦୀପା ମଂଦୀପା। ତ୍ୱଂ ସରଣ+ମେସଂ, ଅହଂ ସରଣ+ ମେସନ୍ତି ତଂସରଣା ମଂସରଣା। ତୟା ୟୋଗୋ ତୟ୍ୟୋଗୋ, ମୟା ୟୋଗୋ ମୟ୍ୟୋଗୋତି ଅମାଦିସମାସେ ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ।

୩,୯୦। ୱେ+ତସ୍ସେ+ଟ

ରୀ+ରିକ୍ଖ+କେସୁ ଏତସ୍ସ ଏଟ ୱା ହୋତି। ଏଦୀ ଏତାଦୀ, ଏଦିକ୍ଖୋ ଏତାଦିକ୍ଖୋ, ଏଦିସୋ ଏତାଦିସୋ।

୪୪। ଭାୱକାରକେ ସ୍ୱ+ଘଣ ଘ କା

ଭାୱେ କାରକେ ଚ କ୍ରିୟତ୍ଥା ଅ ଘଣ ଘ କା ହୋନ୍ତି ବହୁଲଂ।

ଅପଚ୍ଚୟୋ-ପଗ୍ଗଣ୍ହନଂ ପଗ୍ଗହୋ, ଏୱଂ ନିଗ୍ଗହୋ, ଧମ୍ମଂ ଧାରେତୀତି ଧମ୍ମଧରୋ, ଏୱଂ ୱିନୟଧରୋ। ତଥା ତଂ କରୋତୀତି ତକ୍କରୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ଏୱଂ ହିତକରୋ, ଦିୱସକରୋ, ଦିନକରୋ, ଦିୱାକରୋ, ନିସାକରୋ, ଧନୁଂ ଗଣ୍ହାତି ଧନୁଗ୍ଗହୋ। ଏୱଂ କଓଚଗ୍ଗହୋ। ଦଦ=ଦାନେ, ସବ୍ବକାମଂ ଦଦାତୀତି ସବ୍ବକାମଦଦୋ, ସବ୍ବଦଦୋ। ଆତୋ ''ପରୋକ୍ଖାୟଞ୍ଚା''ତି ଚଗ୍ଗହଣେନ ଦ୍ୱିତ୍ତେ ''ରସ୍ସୋ ପୁବ୍ବସ୍ସା''ତି ରସ୍ସେ ଚ ଅନ୍ନଂ ଦଦାତୀତି ଅନ୍ନଦଦୋ, ଏୱଂ ଧନଦୋ। ସଂପୁବ୍ବୋ ଧା=ଧାରଣେ, ସନ୍ଧିଂ ସନ୍ଧହତୀତି ସନ୍ଧିସନ୍ଧୋ। ନୀ=ପାପନେ, ୱିପୁବ୍ବୋ, ୱିନେସି ୱିନେତି ୱିନେସ୍ସତି ଏତେନ ଏତ୍ଥାତି ୱା ୱିନୟୋ, ଏ+ଅୟାଦେସା। ନୟନଂ ନୟୋ। ସି=ସେୱାୟଂ, ନିପୁବ୍ବୋ, ନିସ୍ସୀୟତୀତି ନିସ୍ସୟୋ। ସି=ସୟେ, ଅନୁସୟି ଅନୁସେତି ଅନୁସେସ୍ସତୀତି ଅନୁସୟୋ। ଇ=ଗତିମ୍ହି, ପତିପୁବ୍ବୋ, ପଟିଚ୍ଚ ଏତସ୍ମା ଫଲ+ମେତୀତି ପଚ୍ଚୟୋ। ସଂ+ଉପୁବ୍ବୋ, ଦାଗମେ ସମୁଦୟୋ । ଚି=ଚୟେ, ୱିନିଚ୍ଛୟତେ+ନେନ ୱିନିଚ୍ଛୟନଂ ୱା ୱିନିଚ୍ଛୟୋ, ''ନିତୋ ଚିସ୍ସ ଛୋ''ତି ଚିସ୍ସ ଛୋ। ଉଚ୍ଚୟନଂ ଉଚ୍ଚୟୋ, ସଂଚୟୋ। ଖି=ଖୟେ, ଖୟନଂ ଖୟୋ। ଜି=ଜୟେ, ୱିଜୟନଂ ୱିଜୟୋ, ଜୟୋ। କୀ=ଦବ୍ବୱିନୀମୟେ, ୱିକ୍କୟନଂ ୱିକ୍କୟୋ, କୟୋ। ଲୀ=ସିଲେସନେ, ଅଲ୍ଲୀୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଆଲୟୋ, ଲୟୋ। (ଇୱଣ୍ଣନ୍ତା)।

ଆସୁଣନ୍ତୀତି ଅସ୍ସୱା, ଆସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ପଟିସ୍ସୱନଂ ପଟିସ୍ସୱୋ। ସୁ=ପସ୍ସୱନେ, ଆଭୱଗ୍ଗା ସୱନ୍ତୀତି ଆସୱା। ରୁ=ସଦ୍ଦୋ ରୱତୀତି ରୱୋ। ଭୱତୀତି ଭୱୋ। ପଭୱତି ଏତସ୍ମାତି ପଭୱୋ। ଲୂ=ଛେଦନେ, ଲୱନଂ ଲୱୋ। (ଉୱଣ୍ଣନ୍ତା)।

ଚର=ଚରଣେ, ସଂଚରଣଂ ସଂଚରୋ। ଦର=ୱିଦାରଣେ, ଆଦରନଂ ଆଦରୋ। ଆଗଚ୍ଛତି ଆଗମନଂତି ୱା ଆଗମୋ। ସପ୍ପ=ଗମନେ, ସପ୍ପତୀତି

ସତ୍ତୋ। ଦିବ୍ଵତୀତି ଦେୱୋ। ପକ୍କମନଂ ପକ୍କମତୀତି ୱା ପକ୍କମୋ, ଏୱଂ ୱିକ୍କମୋ। ଚର=ଚରଣେ, ୱନଂ ଚରତୀତି ୱନଚରୋ। କାମୋ ଅୱଚରତି ଏତ୍ଥାତି କାମାୱଚରୋ ଲୋକୋ, କାମାୱଚରା ପଞ୍ଞା, କାମାୱଚରଂ ଚିତ୍ତଂ। ଗାୱୋ ଚରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଗୋଚରୋ। ପାଦେନ ପିୱତୀତି ପାଦପୋ। ଏୱଂ କଚ୍ଛପୋ। ସିରସ୍ମିଂ ରୁହତୀତି ସିରୋରୁହୋ, ମନାଦିତ୍ତା ଓ। ଗୁହାଯଂ ସଯତୀତି ଗୁହାସଯଂ ଚିତ୍ତଂ, ଏୱଂ କୁଚ୍ଛିସଯା ୱାତା। ପବ୍ବତେ ତିଟ୍ଠତୀତି ପବ୍ବତଟ୍ଠୋ ପୁରିସୋ, ପବ୍ବତଟ୍ଠା ନଦୀ, ପବ୍ବତଟ୍ଠଂ ଭସ୍ମଂ। ଏୱଂ ଥଲଟ୍ଠଂ ଜଲଟ୍ଠଂ।

କିଚ୍ଛତ୍ଥେ ଦୁମ୍ହି ଅକିଚ୍ଛତ୍ଥେ ସୁ+ଈସଂ+ସୁଖ ଉପପଦେସୁ-ଦୁକ୍ଖେନ କରୀଯତି କରଣଂ ୱା ଦୁକ୍କରଂ। ଏୱଂ ଦୁସ୍ସଯୋ, ଦୁକ୍ଖେନ ଭରୀଯତୀତି ଦୁବ୍ଭରୋ ମହିଚ୍ଛୋ। ଏୱଂ ଦୁରକ୍ଖଂ ଚିତ୍ତଂ, ଦୁଦ୍ଦସୋ ଧମ୍ମୋ, ଦୁରନୁବୋଧୋ ଧମ୍ମୋ। ଈସଂ ସଯତୀତି ଈସଂସଯୋ, ଏୱଂ ସୁଖସଯୋ। ଈସଂ କରୀଯତୀତି ଈସକ୍କରଂ କମ୍ମଂ। ସୁଖେନ କରୀଯତୀତି ସୁକରଂ ପାପଂ ବାଲେନ। ଏୱଂ ସୁଭରୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛୋ, ସୁଦସ୍ସଂ ପରୱଜ୍ଜଂ, ସୁବୋଧ+ମିଚ୍ଚାଦି। ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଦିଅମାଦିସମାସା।

ଘଣ-ଭୱତୀତି ଭାୱୋ, ଓ+ଆୱାଦେସା। ଅଯ=ଇତି ଦଣ୍ଡକଧାତୁ, ଅଯତି ଇତୋତି ଆଯୋ, ଆହରତୀତି ଆହାରୋ। ଉପହନତୀତି ଉପଘାତୋ, ''ହନସ୍ସ ଘାତୋ ଣାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଘାତାଦେସୋ। ରଞ୍ଜତୀତି ରାଗୋ, ''କଗା ଚଜାନଂ ଘାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଜସ୍ସ ଗୋ। ରଞ୍ଜନ୍ତି ଅନେନାତି ରାଗୋ। ''ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ''ତି ଆ, ପଜ୍ଜତେ+ନେନାତି ପାଦୋ। ତୁଦ=ବ୍ଯଥନେ, ପତୁଜ୍ଜତେ+ନେନାତି ପତୋଦୋ। ଜରୀଯତି ଅନେନାତି ଜାରୋ, ଏୱଂ ଦାରୋ। ଭଜୀଯତୀତି ଭାଗୋ। ଏୱଂ ଭାରୋ। ଲବ୍ଭତୀତି ଲାଭୋ। ୱି+ଓପୁବ୍ବୋ, ୱୋହରୀଯତୀତି ୱୋହାରୋ। ଦିଯ୍ଯତୀତି ଦାଯୋ, ଯୁକ। ୱିହଞ୍ଞତି ଏତସ୍ମାତି ୱିଘାତୋ। ୱିହରନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱିହାରୋ। ଆରମନ୍ତି ଏତସ୍ମିନ୍ତି ଆରାମୋ। ପଚନଂ ୱା ପାକୋ, ଚସ୍ସ କୋ। ଚଜନଂ ଚାଗୋ। ଯଜନଂ ଯାଗୋ। ରଜନଂ ରାଗୋ।

୧୨୭। ଅନ+ଘଣସ୍ସା+ପରୀହି ଢଓ

ଆ+ପରୀହି ପରସ୍ସ ଦହସ୍ସ ଢଓ ହୋତ+ନ+ଘଣସ୍ସୁ। ପରିଦହନଂ ପରିଢଆହୋ। ଏୱଂ ଦାହୋ। ଭଞ୍ଜନଂ ସଙ୍ଗୋ। ଏୱଂ ସଙ୍ଗୋ। ସଂଖରନଂ ସଂଖାରୋ, ''କରୋତିସ୍ସ ଖୋ''ତି କସ୍ସ ଖୋ। ଏୱଂ ପରିକ୍ଖାରୋ। ''ପୁରସ୍ମା''ତି କରସ୍ସ ଖୋ, ପୁରେକ୍ଖାରୋ, ଏୱଂ ତଦମିନାଦିପାଠା। ଏୱଂ ଉପକାରୋ, ଗାହୋ।

ଘ-ୱଚତୀତି ୱକୋ। ସିଚ=ପଗ୍ଘରଣେ, ସେଚନଂ ସେକୋ। ଏୱଂ ସୋକୋ, ଏଓୱୁଦ୍ଧିଯୋ। ଯୁଞ୍ଜନଂ ଯୋଗୋ।

କ-ପୀ=ତପ୍ପନେ, ପୀନେତୀତି ପୀଯୋ, କାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି, ''ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମିଯଙ୍ଗୁୱଙ୍ଗ ସରେ''ତି ଇଯଙ୍ଗ। ଖିପ=ପେରଣେ, ଖିପତୀତି ଖିପୋ। ଭୁଞ୍ଜନ୍ତ୍ଯ+ନେନାତି ଭୁଜୋ। ଯୁଧ=ସମ୍ପହାରେ ଆଯୁଜ୍ଝନ୍ତି ଅନେନାତି ଆଯୁଧଂ।

୪୫। ଦାଧାତ୍ୱି

ଦାଧାତୋ ବହୁଲ+ମି ହୋତି ଭାୱକାରକେସୁ। ଦା=ଦାନେ, ଆଦିଯତୀତିଆଦି। ଏୱଂ ଉପାଦି। ଧା=ଧାରଣେ, ଉଦକଂ ଦଧାତୀତି ଉଦଧି, ''ସଞ୍ଞାଯ+ମୁଦୋ+ଦକସ୍ସା''ତି ଉଦକସ୍ସ ଉଦାଦେସୋ। ଜଲଂ ଧିଯତେ ଅସ୍ମିନ୍ତି ଜଲଧି। ୱାଲାନି ଧୀଯନ୍ତି ଅସ୍ମିନ୍ତି ୱାଲଧି। ସନ୍ଧୀଯତି ସନ୍ଧାତୀତି ୱା ସନ୍ଧି। ଧୀଯତୀତି ଧି। ୱିଧୀଯତି ୱିଧାତି ୱିଧାନଂ ୱା ୱିଧି। ସମ୍ମା ସମଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ଆଦଧାତୀତି ସମାଧି।

୪୬। ୱମାଦୀହ୍ଯ+ଥୁ

ୱମାଦୀହି ଭାୱକାରକେସ୍ୱ+ଥୁ ହୋତି। ୱମ=ଉଗ୍ଗିରଣେ, ୱମନଂ ୱମୀଯତୀତି ୱା ୱମଥୁ। ୱେପ+କମ୍ପ=ଚଲନେ, ୱେପନଂ ୱେପଥୁ।

୪୭। କ୍ୱି

କ୍ରିଯତ୍ଥା କ୍ୱି ହୋତି ବହୁଲଂ ଭାୱକାରକେସୁ। କକାରୋ କାନୁବନ୍ଧକାରିଯତ୍ଥୋ।

୧୫୯। କ୍ୱିସ୍ସ

କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରସ୍ସ କ୍ୱିସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି। ସମ୍ଭୱତୀତି ସମ୍ଭୂ। ଏୱଂ ୱିଭୱତୀତି ୱିଭୂ, ଅଭିଭୂ, ସଯମ୍ଭୂ। ତଥା ଧୁ=କମ୍ପନେ, ସନ୍ଧୁନାତୀତି ସନ୍ଧୁ। ୱିଭାତୀତି ୱିଭା। ପଭାତୀତି ପଭା। ସଂଗମ୍ମ ଭାସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସଭା, ‘‘କ୍ୱିମ୍ହି ଲୋପୋ+ନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସା’’ତି ଅନ୍ତବ୍ୟଞ୍ଜନସ୍ସ ଲୋପୋ। ଭୁଜେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଭୁଜଗୋ। ଏୱଂ ଉରଗୋ। ତୁରଂ=ସୀଘଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତୁରଙ୍ଗୋ। ଖେନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଖଗୋ। ୱିହାଯସେ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱିହଗୋ, ତଦମିନାଦିପାଠା ୱିହାଦେସୋ। ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ନଗୋ। ଏୱଂ ଅଗୋ, ‘‘ନଗୋ ୱା+ପ୍ପାଣିନୀ’’ତି ୱିକପ୍ପେନ ନଞ୍ଚସମାସେ ଟାଦେସନିସେଧୋ। ଜନ=ଜନନେ, କମ୍ମତୋ ଜାତୋତି କମ୍ମଜୋ, ଅମାଦିସମାସୋ, କମ୍ମଜୋ ୱିପାକୋ, କମ୍ମଜା ପଟିସନ୍ଧି, କମ୍ମଜଂ ରୂପଂ। ଏୱଂ ଚିତ୍ତଜଂ, ଉତୁଜଂ, ଆହାରଜଂ। ଅତ୍ତଜୋ ପୁତ୍ତୋ, ୱାରିମ୍ହି ଜାତୋ ୱାରିଜୋ। ଏୱଂ ଥଲଜୋ। ପଙ୍କଜଂ। ଜଲଜଂ। ଅଣ୍ଡଜଂ। ସରସିଜଂ, ଉପପଦସମାସେ ବହୁଲଂୱିଧାନା ୱିଭତ୍ତିଲୋପେ ‘‘ମନାଦୀହି’’ତିଆଦିନା ସିଆଦେସୋ। ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଜାତୋ ଦ୍ୱିଜୋ, ‘‘ତଦମିନା’’ ଦିନା କ୍ଖତ୍ତୁଂଲୋପୋ। ପଚ୍ଛା ଜାତୋ ଅନୁଜୋ। ସଞ୍ଜାନାତୀତି ସଞ୍ଞା। ପଜାନାତୀତି ପଞ୍ଞା। ଏୱଂ ପତିଟ୍ଠାତୀତି ପତିଟ୍ଠା। ଝା=ଚିନ୍ତାଯଂ, ପରସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଭିଜ୍ଝାଯତୀତି ଅଭିଜ୍ଝା। ହିତେସିତଂ ଉପଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଝାଯତୀତି ଉପଜ୍ଝା। ସୋ ଏୱ ଉପଜ୍ଝାଯୋ, ‘‘ସକତ୍ଥେ’’ତି ଯୋ। ସମ୍ମା ଝାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସଂଝା। କ୍ୱିଦନ୍ତା ଧାତ୍ୱତ୍ଥଂ ନ ଜହନ୍ତି, ଲିଙ୍ଗତ୍ଥଂ ପଟିପାଦଯନ୍ତି।

୪୮। ଅନୋ

କ୍ରିଯତ୍ଥା ଭାୱକାରକେସୁ ଅନୋ ହୋତି। ନନ୍ଦ=ସମିଦ୍ଧିଯଂ, ଭାୱେ-ନନ୍ଦିଯତେ ନନ୍ଦନଂ। କମ୍ମେ-ଅନନ୍ଦୀଯିତ୍ଥ ନନ୍ଦୀଯତି ନନ୍ଦୀଯିସ୍ସତି ନନ୍ଦିତବ୍ବନ୍ତି ୱା ନନ୍ଦନଂ ୱନଂ। ଗହନଂ ଗହନୀଯଂ ୱା ଗହଣଂ, ‘‘ତଥନରା’’ ଦିନା ନସ୍ସ ଣୋ। ଗଣ୍ହନଂ, ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ନୋ। ଚରିତବ୍ବଂ ଚରଣଂ। ଭୂଯତେ ଭୱନଂ। ହୂଯତେ ହୱନଂ। ରୁନ୍ଧିତବ୍ବଂ ରୁନ୍ଧନଂ ରୋଧନଂ ୱା। ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ଭୁଞ୍ଜନଂ ଭୋଜନଂ ୱା। ବୁଜ୍ଝିତବ୍ବଂ ବୁଜ୍ଝନଂ, ‘‘ପଦାଦୀନଂ କ୍ୱଚୀ’’ତି ଯୁକ। ବୋଧନଂ ୱା। ସୁତି ସୁଯ୍ୟତି ୱା ସୱନଂ। ପାପୀଯତୀତି ପାପୁଣନଂ, ‘‘ସକାପାନଂ କୁକ+କୂ’’ତି ଯୋଗୱିଭାଗା କୁଆଗମେ ନାଗମେ ଚ ତସ୍ସ ଣୋ ଚ। ପାଲୀଯତୀତି ପାଲନଂ ଇଚ୍ଚାଦି।

କତ୍ତରି-ରଜଂ ହରତୀତି ରଜୋହରଣଂ ତୋଯଂ। ୱିଜାନାତୀତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଘା=ଗନ୍ଧୋପାଦାନେ, ଘାଯତୀତି ଘାନଂ। ଝା=ଚିନ୍ତାଯଂ, ଝାଯତୀତି ଝାନଂ। କରୋତି ଅନେନାତି କାରଣଂ, ଦୀଘୋ। ୱିଆକରୀଯନ୍ତି ଏତେନାତି ବ୍ୟାକରଣଂ। ପୂରତି+ନେନାତି ପୂରଣଂ। ଦୀଯତେ+ନେନାତି ଦାନଂ। ପମୀଯତେ+ନେନାତି ପମାଣଂ। ୱୁଚ୍ଚତେ+ନେନାତି ୱଚନଂ। ପନୁଦତି ପନୁଜ୍ଜତେ+ନେନାତି ୱା ପନୁଦନଂ। ସୂଦ=ପଗରଣେ, ସୂଦତି ସୁଜ୍ଜତେ+ନେନାତି ୱା ସୂଦନୋ। ସୁଣାତି ସୁଯତେ+ନେନେତି ୱା ସୱନଂ। ଲୁଯତି ଲୁଯତେ+ନେନେତି ୱା ଲୱନଂ। ଏୱଂ ନଯନଂ। ପୁନାତି ପୁଯତେ+ନେନେତି ୱା ପୱନୋ। ସମେତୀତି ସମଣୋ ସମନଂ ୱା। ତଥା ଭାୱେତି ଭାୱୀଯତି ଏତାଯାତି ୱା ଭାୱନଂ। ଏୱଂ ପାଚନଂ ପାଚାପନଂ ଇଚ୍ଚାଦି। ‘‘ଅନ+ସଣସ୍ସା ପରୀହି ଢଓ’’ତି ଢଓ, ଆଢଆହନଂ।

ଅଧିକରଣେ-ତିଟ୍ଠତି ଅସିନ୍ତି ଠାନଂ। ଏୱଂ ସଯନଂ, ସେନଂ ୱା ଆସନଂ। ଅଧିକରୀଯତି ଏତ୍ଥାତି ଅଧିକରଣଂ।

ସମ୍ପଦାନାପାଦାନେସୁ-ସମ୍ମା ପଦୀଯତେ ଯସ୍ସ ତଂ ସମ୍ପଦାନଂ। ଅପେଚ୍ଚ ଏତସ୍ମା ଆଦଦାତୀତି ଅପାଦାନଂ। ବହୁଲାଧିକାରା ଚଲନାଦୀହିପି ସୀଲସାଧୁଧମ୍ମେସୁପି ଅନୋ, ଚଲତି ସୀଲେନାତି ଚଲନୋ ଏୱଂ ଜଲନୋ, କୋଧନୋ, କୋପନୋ। ମଣ୍ଡ=ଭୁସନେ, ମଣ୍ଡେତି ସୀଲେନାତି ମଣ୍ଡନୋ। ଏୱଂ ଭୂସନୋ। ‘‘ଅଞ୍ଞାତ୍ରପୀ’’ତି ଓକାରନିସେଧୋ।

୪୯। ଇତ୍ଥିଯ+ମ+ଣ+କ୍ତି+କ+ଯକ+ଯା ଚ

ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗେ ଭାୱେ କାରକେ ଚ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଅଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି ଅନୋ ଚ ବହୁଲଂ।

ଅ-ଜର=ୱଯୋହାନିଯଂ, ଜିରତି ଜିରଣଂ ୱା ଜରା। ‘‘ଇତ୍ଥିଯ+ମ+ତ୍ୱା’’ତି ଆପଚ୍ଚଯୋ। ପଟିସମ୍ଭିଜ୍ଜତୀତି ପଟିସମ୍ଭିଦା। ପଟିପଜ୍ଜତି ଏତାଯାତି ପଟିପଦା। ଏୱଂ ସମ୍ପଦା, ଆପଦା। ଉପାଦୀଯତୀତି ଉପାଦା। ଇକ୍ଖ+ଚକ୍ଖ=ଦସ୍ସନେ, ଉପୈକ୍ଖତୀତି ଉପେକ୍ଖା। ‘‘ଯୁୱଣ୍ଣାନ+ମେଓ ଲୁତ୍ତା’’ତି ଏକାରୋ। ଚିନ୍ତନଂ ଚିନ୍ତା। ସିକ୍ଖ=ୱିଜ୍ଜୋପାଦାନେ, ସିକ୍ଖନଂ ସିକ୍ଖୀଯନ୍ତୀତି ୱା ସିକ୍ଖା। ଏୱଂ ଭିକ୍ଖା। ଇଚ୍ଛନଂ ଇଚ୍ଛା। ‘‘ଗମଯମି’’ଚ୍ଚାଦିନା ଛଙ୍ଗାଦେସୋ। ପୁଚ୍ଛ=ପୁଚ୍ଛନେ, ପୁଚ୍ଛନଂ ପୁଚ୍ଛା। ମିଧ+ମେଧ=ସଙ୍ଗମେ, ଅପଠିତଧାତୁ, ମେଧନଂ ମେଧା। ଏୱଂ ଗୁଧ=ପରିୱେଠନେ, ଗୋଧନଂ ଗୋଧା। ତିତିକ୍ଖନଂ ତିତିକ୍ଖା। ଏୱଂ ୱୀମଂସା, ଜିଗୁଚ୍ଛା, ପିପାସା, ପୁତ୍ତିଯା। ଇହନଂ ଇହା।

ଣ-କରଣଂ କାରା, ‘‘ଅସ୍ସା ଣାନୁବନ୍ଧେ’’ତି ଆ ହୋତି, ଏୱ+ମୁପରିପି। ହରଣଂ ହାରା ମୁତ୍ତାୱଲି। ତରଣଂ ତାରା, ଧରଣଂ ଧାରା। ଅରଣଂ ଆରା।

ଯଥାକଥଞ୍ଚି ସଦ୍ଦମ୍ପି, ରୁଳ୍ହିୟା ଅତ୍ଥନିଚ୍ଛୟୋ।

କ୍ତି-ସନ୍ଥୁଣନଂ ସନ୍ଥୁତି। ''ନ ତେ''ଚ୍ଚାଦିନା ନ ଣ୍ଣୁଦ୍ଧି। ସଣନଂ ସୁତି। ନୟନଂ ନୟତି ଏତାୟାତି ୱା ନୀତି। ମଞ୍ଞତୀତି ମତି, ''ଗମାଦିରାନଂ ଲୋପୋନ୍ତସ୍ସଞ୍ଞନସ୍ସା''ତି ଗମାଦିଣ୍ଡା ନଲୋପୋ। ଗମନଂ ଗନ୍ତବ୍ବାତି ୱା ଗତି। ଉପହନନଂ ଉପହତି। ରମନ୍ତି ଏତାୟ ରମନଂ ୱା ରତି। ତନନଂ ତତି। ନିୟମନଂ ନିୟତି। ଭୁଞ୍ଜନଂ ଭୁତ୍ତି। ୟୁଞ୍ଜନଂ ୟୁତ୍ତି, ପରରୂପଂ। ଏୱଂ ସମାପଜ୍ଜନଂ ସମାପଜ୍ଜତେତି ସମାପତ୍ତି। ସମ୍ପତ୍ତି। ୟଜ=ଦେୱପୂଜାସଙ୍ଗତିକରଣଦାନେସୁ, ୟଜନଂ ଇଟ୍ଠି, ''ୟଜସ୍ସ ୟସ୍ସ ଟିୟୀ''ତି ଟିଆଦେସୋ, ''ପୁଚ୍ଛାଦିତୋ''ତି ତସ୍ସ ଠୋ, ପରରୂପପଠମକ୍ଖରା ଚ। ସାସନଂ ସିଟ୍ଠି, ''ସାସସ୍ସ ସିସ ୱା''ତି ସିସ, ସାନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠୋ''ତି ଠାଦେସୋ। ଭେଦନଂ ଭିଜ୍ଜତେତି ୱା ଭିତ୍ତି। ଭଜ=ସେୱାୟଂ, ଭଜନଂ ଭତ୍ତି। ତନ=ୱିତ୍ଥାରେ, ତନୋତୀତି ତନ୍ତି, ନସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତାଦି।

କ-ଗୁହନ୍ତୀ ଏତ୍ଥାତି ଗୁହା, ଓକାରନିଣ୍ଣୁତ୍ତି। ରୁଜତୀତି ରୁଜା। ମୋଦନ୍ତି ଏତାୟାତି ମୁଦା ନାମ ମୁଦିତା।

ୟକ-ୱିଦ=ଞାଣେ, ୱିଦନଂ ୱିଦନ୍ତି ଏତାୟାତି ୱା ୱିଜ୍ଜା, ଦସ୍ସ ଜେ ପୁବ୍ବରୂପଂ। ୟଜନଂ ଇଜ୍ଜା, ଟିଆଦେସୋ।

ୟ-ସୟନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସେୟ୍ୟା, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ଅଜ=ୱଜ=ଗମନେ, ସମଜନଂ ସମଜନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱା ସମଜ୍ଜା। ପପୁବ୍ବୋ, ପବ୍ବଜନଂ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ତୱଗ୍ଗୱରଣା''ଦିମ୍ହି ''ଚୱଗ୍ଗବୟଞା''ତି ଯୋଗୱିଭାଗେନ ୱସ୍ସ ବେ ଦ୍ୱିତ୍ତଂ। ଉମ୍ହି ପରିଚରଣଂ ପରିଚରିୟା। ଜାଗରଣଂ ଜାଗରିୟା।

ଅନ-ପୟୋଜକେ କାରିୟଧାତୁତୋ କତ୍ତୁଂ ପୟୋଜନଂ କାରଣଂ, ଏକାରନିସେଧୋ ନସ୍ସ ଣୋ ଚ। ଏୱଂ ହରିତୁଂ ପୟୋଜନଂ ହାରଣଂ। ୱିଦ=ଅନୁଭୱେ, ୱିତ୍ତି ୱେଦୟତୀତି ୱା ୱେଦନା। ୱନ୍ଦ=ଅଭିୱାଦନଥୁତୀସୁ, ୱନ୍ଦନଂ ୱନ୍ଦନା। ଉପାସନଂ ଉପାସନା। ଚିତ=ସଂଚେତନାୟଂ, ଚେତୟତୀତି ଚେତନା। ଦେସିୟତୀତି ଦେସନା। ଭାୱିୟତୀତି ଭାୱନା।

୫୦। ଜାହାହି ନି

ଜା=ୱୟୋହାନିମ୍ହି, ହା=ଚାଗେ, ଇମେହି ଇତ୍ଥିୟଂ ନି ହୋତି। ଜାନଂ=ୱୟପରିପାକୋ ଜାନି। ହାନଂ ହାନି।

୫୧। କରା ରିରିୟୋ

କରତୋ ରିରିୟୋ ହୋତି+ତ୍ଥିୟଂ। ରାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଅରଲୋପେ କରଣଂ କିରିୟା। ''କ୍ରିୟା''ତି ''ତୁଂତାୟେ''ଚ୍ଚାଦିମ୍ହି ''କ୍ରିୟାୟଂ''ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ରିୟରମ୍ହି ଅରଲୋପୋ, ରିକାରୋ କକାରେ+ନୁବନ୍ଧୋ ହୋତି।

୫୨। ଇ+କି+ତୀ ସରୂପେ

ଧାତୁସ୍ସ ସରୂପେ+ଭିଧେୟ୍ୟେ ଏତେ ହୋନ୍ତି। ୱଚୈଛ+ଯଂ ଧାତୁ ଏୱ ୱଚି। ଏୱଂ ୟୁଧି। ''କରୋତିସ୍ସ ଖୋ''ତି ୱିକରଣସ୍ସ ଞାପିତତ୍ତା ''କତ୍ତରି ଲୋ''ତି ଲୋ, ପଚତି। ଅକାରୋ କକାରୋତି ଘଣନ୍ତେନ କାରସଦ୍ଦେନ ଛଟ୍ଠୀସମାସୋ।

୫୩। ସୀଲା+ଭିକ୍ଖଞ୍ଞା+ୱସ୍ସକେସୁ ଣୀ

କ୍ରିୟତ୍ଥା ଣୀ ହୋତି ସୀଲାଦୀସୁ। ସଂସ=ପସଂସନେ, ପିୟପୁବ୍ବୋ, ପିୟଂ ପସଂସତି ସୀଲେନାତି ପିୟପସଂସୀ ରାଜା। ଅଥ ୱା ପିୟଂ ପସଂସତି ସୀଲେନ ୱା ଧମ୍ମେନ ୱା ତସ୍ମିଂ ସାଧୁ ୱାତି ପିୟପସଂସୀ, ପିୟପସଂସନୀ, ପିୟପସଂସି କୁଲଂ, ଆୱୁଦ୍ଧିମ୍ହି ତଥା ସଚ୍ଚୱାଦୀ, ଧମ୍ମୱାଦୀ। ସୀଘୟାୟୀତି ''ଅସ୍ସା+ଣାପିମ୍ହୀ ୟୁକ'' ଇତି ୟୁକ। ପାପକାରୀ, ମାଲକାରୀ ଇଚ୍ଚାଦି। ଉଣ୍ହଂ ଭୁଞ୍ଜତି ସୀଲେନାତି ଉଣ୍ହଭୋଜୀ, ''ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା''ତି ଓକାରୋ।

ଆଭିକ୍ଖଞ୍ଞେ-ପୁନପ୍ପୁନ ଖୀରଂ ପିୱତୀତି ଖୀରପାୟୀ, ୟୁକ। ଅୱସ୍ସଂ କରୋତୀତି ଅୱସ୍ସକାରୀ। ''ସ୍ୱାଦି ସ୍ୱାଦିନେ+କତ୍ଥଂ''ତି ସମାସେ ୱିଭତ୍ତିଲୋପେ ଚ କତେ ''ଲୋପୋ''ତି ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ। ସତଦାୟୀତି ଏତ୍ଥ ବହୁଲଂୱିଧାନା ୱିଭତ୍ତିଅଲୋପେ ଅମାଦିସମାସପଟିସେଧେ ଚ କତେ ୱଗ୍ଗନ୍ତଂ।

ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେପି ''ଣୀ''ତି ଯୋଗୱିଭାଗେନ ସିଦ୍ଧଂ। ସାଧୁକାରୀ, ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, ଅସ୍ସଦ୍ଧଭୋଜୀ। ପଣ୍ଡିତଂ ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞତୀତି ପଣ୍ଡିତମାନୀ,

ବହୁସୁତଧାରୀ ଇଚ୍ଚାଦି।

ସାଧୁକରଣଂ ସାଧୁକାରୋ, ସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସାଧୁକାରୀତି ଘଣନ୍ତା ଈ।

୫୪। ଥାୱରି+ଉର ଭଙ୍ଗୁର ଭିଦୁର ଭାସୁର ଭସ୍ସରା

ଏତେ ସଦ୍ଦା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ ସୀଲେ ଗମ୍ଯମାନେ। ଇମିନା ନିପାତନା ୱରପଚ୍ଚଯୋ ଚ ଥାସ୍ସ ଥୋ ଚ, ତିଟ୍ଠତି ସୀଲେନାତି ଥାୱରୋ। ଇ=ଅଜ୍ଝେନଗତୀସୁ , ଉରପଚ୍ଚଯୋ, ଗଚ୍ଛତି ସୀଲେନାତି ଇତ୍ତରୋ। ଭଞ୍ଜ=ଓମଦ୍ଦନେ, ଭଜ୍ଜତେ ସଯମେୱ ଭଜ୍ଜତି ୱା ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଭଙ୍ଗୁରୋ, କମ୍ମେ କତ୍ତରି ୱା ଗୁରପଚ୍ଚଯୋ। ଭିଜ୍ଜତେ ସଯମେୱ ଭିନ୍ଦତି ୱା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଭିଦୂରୋ, ଏତ୍ଥ କୂରପଚ୍ଚଯୋ, କକାରୋ+ନୁବନ୍ଧୋ। ପରଭଞ୍ଜନୱିସଯେସୁପି ଉଦାହରଣେସୁ ନ ହୋତି। ତତ୍ଥାପି କେଚି ‘‘ଦୋସନ୍ଧକାରଭିଦୂରୋ’’ତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ଭାସତି ଦିପ୍ପତୀତି ଭାସୁରୋ, ଉରପଚ୍ଚଯୋ। ସରପଚ୍ଚଯେ ଭସ୍ସରୋ, ‘‘ବ୍ଯଞ୍ଜନେ ଦୀଘରସ୍ସା’’ତି ରସ୍ସୋ। (ତେକାଲିକପ୍ପଚ୍ଚଯା)।

୫୫। କତ୍ତରି ଭୂତେ କ୍ତୱନ୍ତୁ+କ୍ତାୱୀ

ଭୂତେ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା କ୍ତୱନ୍ତୁ+କ୍ତାୱୀ ହୋନ୍ତି କତ୍ତରି। ୱିଜିନୀତି ୱିଜିତୱା ୱିଜିତାୱୀ, କାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି। ଗୁଣୱନ୍ତୁ ଦଣ୍ଡିସମଂ। ହୁ=ହୱନେ, ଅଗ୍ଗିଂ ଅହୱୀତି ହୁତୱା ହୁତାୱୀ, ହୁତାୱିନୀ ହୁତୱାନୀ। ‘‘ଭୂତେ’’ତି ଯାୱ ‘‘ଆହାରତ୍ଥା’’ତି ଅଧିକାରୋ।

୫୬। କ୍ତୋ ଭାୱକମ୍ମେସୁତି

ଭାୱେ କମ୍ମେ ଚ ଭୂତେ କ୍ତୋ ହୋତି। ଅସନଂ ଆସିତଂ ଭୱତା, ଞି। କରୀଯିତ୍ଥାତି କତୋ କଟୋ ଭୱତା, ‘‘ଗମାଦିରାନଂ’’ ତ୍ଯାଦିନା ରଲୋପୋ। ଏୱ+ମୁପରିପି।

୫୭। କତ୍ତରି ଚା+ରମ୍ଭେ

କ୍ରିଯାରମ୍ଭେ କତ୍ତରିକ୍ତୋ ହୋତି ଯଥାପତ୍ତଞ୍ଚ, ପକରୀତି ପକତୋ ଭୱଂ କଟଂ। ପକରୀଯିତ୍ଥାତି ପକତୋ କଟୋ ଭୱତା। ପସୁପୀତି ପସୁତ୍ତୋ ଭୱଂ। ପସୁପୀଯିତ୍ଥାତି ପସୁତ୍ତଂ ଭୱତା, ପରରୂପଂ।

୫୮। ଠା+ସ ୱସ ସିଲିସ ସୀ ରୁହ ଜର ଜନୀହି

ଠାଦୀହି କତ୍ତରି କ୍ତୋ ହୋତି ଯଥାପତ୍ତଞ୍ଚ। ଉପଟ୍ଠାସୀତି ଉପଟ୍ଠିତୋ ଭୱଂ ଗୁରୁଂ। ଉପଟ୍ଠୀଯିତ୍ଥାତି ଉପଟ୍ଠିତୋ ଗୁରୁ ଭୋତା, ‘‘ଠାସ୍ସୀ’’ତି ଠାସ୍ସ ଇ। ଏୱଂ ଉପାସୀତି ଉପାସିତୋ। ଉପାସୀଯିତ୍ଥାତି ଉପାସିତୋ। ‘‘ଞି ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସା’’ତି ଞି। ଅନୁୱୁସି ଅନୁୱୁସୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ଅନୁୱୁସୀତୋ। ‘‘ଅସ୍ସୂ’’ତି ଅସ୍ସ ଉକାରୋ। ଆପୁଙ୍କୋ ସିଲିସ=ଆଲିଙ୍ଗନେ, ଆସିଲେସି ଆସିଲେସୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ଆସିଲିଟ୍ଠୋ। ‘‘ସାନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠୋ’’ତି ଠେ ପରରୂପଂ ପଠମକ୍ଖରଞ୍ଚ। ଅଧିସଯି ଅଧିସୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ଅଧିସଯିତୋ ଖଟୋପିକଂ ଭୱଂ, ଅଧିସଯିତା ଖଟୋପିକା ଭୋତା। ଏୱଂ ଆରୁହି ଆରୁହୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ଆରୁଳହୋ ରୁକ୍ଖଂ ଭୱଂ, ଆରୁଳହୋ ରୁକ୍ଖୋ ଭୋତା, ‘‘ରୁହାଦୀହି ହୋ ଳଅ ଚା’’ତି ତସ୍ସ ହକାରୋ ପୁବ୍ବହକାରସ୍ସ ଚ ଳଓ। ଅନୁଜୀରି ଅନୁଜୀରୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ଅନୁଜିଣ୍ଣୋ ୱସଲିଂ ଭୱଂ, ଅନୁଜିଣ୍ଣା ୱସଲୀ ଭୋତା, ‘‘ତରାଦୀହି ରିଣ୍ଣୋ’’ତି କ୍ତସ୍ସ ରିଣ୍ଣାଦେସୋ ‘‘ରାନୁବନ୍ଧେ’’ତ୍ଯାଦିନା ଅରଭାଗସ୍ସ ଲୋପୋ ଚ। ଅନ୍ୱଜାଯି ଅନ୍ୱଜାଯିତ୍ଥାତି ୱା ଅନୁଜାତୋ ମାଣୱକୋ ମାଣୱିକଂ, ଅନୁଜାତା ମାଣୱିକା ମାଣୱକେନ, ‘‘ଜନିସ୍ସା’’ତି ନସ୍ସ ଆ।

୫୯। ଗମନତ୍ଥା+କମ୍ମକା+ଧାରେ ଚ

ଗମନତ୍ଥତୋ ଅକମ୍ମକତୋ ଚ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଆଧାରେ କ୍ତୋ ହୋତି କତ୍ତରି ଚ ଯଥାପତ୍ତଞ୍ଚ। ଯା=ପାପୁଣନେ, ଯାତୱନ୍ତୋ ଅସ୍ମିନ୍ତି ଯାତଂ ଠାନଂ। ଯାତୱନ୍ତୋ ଯାତା, ଯାନଂ ଯାତଂ। ଏତ୍ଥ ସନ୍ତମ୍ପି କମ୍ମଂ ଅନିଚ୍ଛିତଂ। ଯାଯିତାତି ଯାତୋ ପଥୋ। ‘‘ଯେ ଗତ୍ଯତ୍ଥା, ତେ ବୁଦ୍ଧତ୍ଥା। ଯେ ବୁଦ୍ଧତ୍ଥା, ତେ ଗତ୍ଯତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଯାଥାୱତୋ ଆଗତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ ଇତିପି ହୋତି। ଆସିତୱନ୍ତୋ ଅସ୍ମିନ୍ତି ଆସିତଂ। ଆସିତୱନ୍ତୋ ଆସିତା। ଆସନ+ମାସିତଂ।

୬୦। ଆହାରନ୍ତା

ଅଜ୍ଝୋହାରନ୍ତା ଆଧାରେ କ୍ତୋ ହୋତି ଯଥାପଉଞ୍ଚ। ଭୁଉଓନ୍ତୋ+ସ୍ମିନ୍ତି ଭୁଉଂ। ଏଓଂ ପୀତଂ, ''ଗୋପାନ+ମୀ''ତି ଈ। ଭୁଞ୍ଜନଂ ଭୁଉଂ ପାନଂ ପୀତଂ। ଭୁଞ୍ଜୀଯିତ୍ଥାତି ଭୁତ୍ତୋ ଓଦନୋ। ଏଓଂ ପୀତଂ ଉଦକଂ। ଅକଉନ୍ତଂ ଭିନ୍ନଯୋଗକରଣଂ। ବହୁଲାଧିକାରା କଉରିପି ''ଅପିଓିଂସୂତି ପୀତା ଗାଓୋ''ତି ହୋତେଓ। ସିଦ=ପାକେ, ପସ୍ସିଜ୍ଜୀତି ପସ୍ସନ୍ନୋ, ''ଗମନନ୍ତ'' ଦିନା କ୍ତୋ, ''ଭିଦା'' ଦିନା ତସ୍ସ ନୋ ପରରୂପଞ୍ଚ। ଅମଞ୍ଜିତ୍ଥାତି ମତୋ। ଇଚ୍ଛୀଯିତ୍ଥାତି ଇଟ୍ଠୋ। ଅବୁଜ୍ଝିତାତି ବୁଦ୍ଧୋ, ''ଧୋ ଧହଭେହୀ''ତି ତସ୍ସ ଧୋ। ପୂଜୀଯିତ୍ଥାତି ପୂଜିତୋ, ଚୁରାଦିଉା ଣି। ଏଓଂ ସୀଲୀଯିତ୍ଥାତି ସୀଲିତୋ। ରକ୍ଖୀଯିତ୍ଥାତି ରକ୍ଖିତୋ। ଖମୀଯିତ୍ଥାତି ଖନ୍ତୋ, ମସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତଂ। ଅକ୍କୋଛୀଯିତ୍ଥାତି ଅକ୍କୁଟ୍ଠୋ, ଆସ୍ସ ରସ୍ସୋ। ରୁସ=ରୋସେ, ଅରୋସୀତି ରୁଟ୍ଠୋ, ''ଗମନନ୍ତା'' ଦିନା କଉରି କ୍ତୋ। ଈମ୍ପି ରୁସିତୋ। ହର=ହରଣେ, ଅଭି+ ଓି+ଆପୁବ୍ବୋ , ଅଭିବ୍ଯାହରୀଯିତ୍ଥାତି ଅଭିବ୍ଯାହଟୋ। ଦଯ=ଦାନଗତିହିଂସାଦାନେସୁ, ଅଦଯୀଯିତ୍ଥାତି ଦଯିତୋ। ହସ=ଆଲିଙ୍ଗେ, ଅହସୀତି ହଟ୍ଠୋ। କାମୀଯିତ୍ଥାତି କନ୍ତୋ, ''ଣିଣାପୀନଂ ତେସ୍ୱ''ତି ଏତ୍ଥ ''ଣିଣାପୀନଂ''ତି ଯୋଗଓିଭାଗା ଚୁରାଦିଣିଲୋପୋ। ସଂଯମୀତି ସଂଯତୋ। ନଞ୍ଚପୁବ୍ବୋ, ନ ମରୀତି ଅମତୋ, ନଞ୍ଚସମାସେ ନସ୍ସ ଟୋ।

କଟ୍ଠଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଆପନ୍ନୋତି ଫଲଭୂତେ ଦୁକ୍ଖେ କଟ୍ଠସଦ୍ଦସ୍ସ ଓଉନତୋ ଫଲସ୍ସ ଭାଓିଉା ଭୂତେଯେଓ କ୍ତୋ। କସ=ଗତିହିଂସାଓିଲେଖନେସୁ, ଅକସି=ହିଂସୀତି କଟ୍ଠଂ।

୧୫୦। ଭିଦାଦିତୋ ନୋ କ୍ତ+କ୍ତଓନ୍ତୂନଂ

ଭିଦାଦୀହି ପରେସଂ କ୍ତ+କ୍ତଓନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ନୋ ହୋତି। ଆକତିଗଣୋ+ଯଂ। ''କ୍ତୋ ଭାଓକମ୍ମେସ୍ୱ''ତି କମ୍ମେ ଉପରି ସବ୍ବତ୍ଥ କ୍ତୋ। ଭିଜ୍ଜିତ୍ଥୋତି ଭିନ୍ନୋ, ତସ୍ସ ନେ ପରରୂପଂ। ଅଭିନ୍ଦୀତି ଭିନ୍ନଓା, ''କଉରି ଭୂତେ'' ଇଚ୍ଚାଦିନା କ୍ତଓନ୍ତୁ। ଏଓ+ମୁପରିପି। ଛିଜ୍ଜିତ୍ଥାତି ଛିନ୍ନୋ। ଅଛିନ୍ଦୀତି ଛିନ୍ନଓା। ଛଦ=ଅପଓାରଣେ, ଛାଦୀଯିତ୍ଥାତି ଛନ୍ନୋ। ଅଛାଦଯୀତି ଛନ୍ନଓା, ଚୁରାଦିଉା ଣି, ତସ୍ସ ''ଣିଣାପୀନଂ ତେସ୍ୱ''ତି ଏତ୍ଥ ''ଣି'' ଇତି ଯୋଗଓିଭାଗା ଲୋପୋ। ଖିଦ=ଅସହନେ, ଖିଜ୍ଜୀତି ଖିନ୍ନୋ ଖିନ୍ନଓା, କଉରି। ଏଓ+ମୁପରିପି। ଉପ୍ପଜ୍ଜୀତି ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଉପ୍ପନ୍ନଓା। ସିଦ=ପାକେ, ଅସିଜ୍ଜୀତି ସିନ୍ନୋ ସିନ୍ନଓା। ସଦ=ଓିସରଣଗତ୍ୟ ଓସାଦନାଦାନେସୁ, ସିଦୀତି ସନ୍ନୋ ସନ୍ନଓା। ପୀନୀତି ପୀନୋ ପୀନଓା। ସୂ=ପସଓେ, ସୂନୀତି ସୂନୋ। ପସଓୀତି ସୂନଓା। ଦୀ=ଖଯେ, ଦୀଯୀତି ଦୀନୋ ଦୀନଓା। ଡୀ+ଲୀ=ଆକାସଗମନେ, ଡୀଯୀତି ଡୀନୋ ଡୀନଓା। ଲୀଯି ଲେଯି ଅଲୀଯୀତି ଲୀନୋ ଲୀନଓା। ଅଲୁଯୀତି ଲୂନୋ ଲୂନଓା।

୧୫୧। ଦାଦ୍ଧି+ନ୍ନୋ

ଦାତୋ କ୍ତ+କ୍ତଓନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ଇନ୍ନୋ ହୋତି। ଅଦାଯିତ୍ଥାତି ଦିନ୍ନୋ। ଅଦ୍ଦୀତି ଦିନ୍ନଓା।

୧୫୨। କିରାଦୀହି ଣୋତି

ଣୋ। ଉପରି ସବ୍ବତ୍ଥ କ୍ତ+କ୍ତଓନ୍ତୂନଂତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କିର=ଓିକିରଣେ, ଅକିରୀଯିତ୍ଥାତି କିଣ୍ଣୋ। ଅକିରୀତି କିଣ୍ଣଓା। ଅପୁରୀତି ପୁଣ୍ଣୋ ପୁଣ୍ଣଓା। ଅଖୀଯିତ୍ଥାତି ଖୀଣୋ। ଅଖୀଯୀତି ଖୀଣଓା।

୧୫୩। ତରାଦୀହି ରିଣ୍ଣୋତି

ତସ୍ସ ରିଣ୍ଣୋ। ରକାରୋ ଅନ୍ତସରାଦିଲୋପତ୍ଥୋ। ଅତରୀତି ତିଣ୍ଣୋ ତିଣ୍ଣଓା। ଅଜୀରୀତି ଜିଣ୍ଣୋ ଜିଣ୍ଣଓା। ପରିଚୀଯିତ୍ଥାତି ଚିଣ୍ଣୋ। ପରିଚୀଯୀତି ଚିଣ୍ଣଓା। ଏତ୍ଥ ଚିସ୍ସ ଓିକପ୍ପଓିଧାନଉା ପନ ପରିଚିତ+ଉପଚିତାଦଯୋପି ସିଦ୍ଧା ଏଓ।

୧୫୪। ଗୋ ଭଞ୍ଜାଦୀହିତି

ଭଞ୍ଜାଦିତୋ ତସ୍ସ ଗ ହୋତି। ଅଭଞ୍ଜୀତି ଭଗ୍ଗୋ ଭଗ୍ଗଓା। ''ଗମନନ୍ତା'' ଦିନା କଉରି କ୍ତପଚ୍ଚଯେ ତସ୍ସ ଇମିନା ଗକାରେ ପରରୂପଂ ନିଗ୍ଗହୀତଲୋପୋ ଚ। ଲଗ=ସଙ୍ଗେ, ଅଲଗୀତି ଲଗ୍ଗୋ ଲଗ୍ଗଓା। ମୁଜ୍ଜ=ମୁଜ୍ଜନେ, ନିମୁଜ୍ଜୀତି ନିମୁଗ୍ଗୋ ନିମୁଗ୍ଗଓା, ଏତ୍ଥ ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ। ଓୀଜ+ଭଯଚଲନେସୁ, ସଂପୁବ୍ବୋ, ସଂଓିଜ୍ଜୀତି ସଂଓିଗ୍ଗୋ ସଂଓିଗ୍ଗଓା।

୧୫୫। ସୁସା ଖୋତି

ସୁସତୋ ପରେସଂ କ୍ତ+କ୍ତୱନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ ଖୋ ହୋତି। ସୁସ=ସୋସେ। ସୁସ୍ସୀତି ସୁକ୍ଖୋ ସୁକ୍ଖୱା।

୧୫୬। ପଚା କୋ

ପଚା ପରେସଂ କ୍ତ+କ୍ତୱନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ କୋ ହୋତି। ପଚ୍ଚୀତି ପକ୍କୋ। ପଚୀତି ପକ୍କୱା।

୧୫୭। ମୁଚା ୱାତି

ମୁଚା ପରେସଂ କ୍ତ+କ୍ତୱନ୍ତୂନଂ ତସ୍ସ କୋ ୱା ହୋତି। ମୁଚ=ମୋଚନେ, ମୁଚ୍ଚୀତି ମୁକ୍କୋ ମୁତ୍ତୋ। ଅମୁଚୀତି ମୁକ୍କୱା ମୁତ୍ତୱା। ସକ୍କୋ-ତିଣ୍ଣାଦୀସୁ "ଇ ଭୀ କା" ଦିନା ସିଦ୍ଧଂ। ଅସକ୍କୀତି ସକ୍କୋ। କ୍ତ+କ୍ତୱନ୍ତୁସୁ ସତ୍ତୋ ସତ୍ତୱାଦ୍ୱେୱ ହୋତି।

୧୦୬। ମୁହ+ବହାନଞ୍ଚ ତେ କାନୁବନ୍ଧେ+ଦ୍ୱେ

ମୁହ+ବହାନଂ ଦୁହିସ୍ସ ଚ ଦୀଘୋ ହୋତି ତକାରାଦୋ କାନୁବନ୍ଧେ ତ୍ୱାନ+ତ୍ୱାୱଜ୍ଜିତେ। ମୁହ=ୱେଚିତ୍ତେ, ବହ+ବ୍ରହ+ବ୍ରୁହ ୱୁଦ୍ଧିଯଂ। ମୁୟ୍ହିତ୍ତ ବୟ୍ହିତ୍ଥାତି ମୂଳ୍ହୋ ବାଳ୍ହୋ, "ଗମନତ୍ଥା" ଦିନା ଅକମ୍ମକତ୍ତା କତ୍ତରି କ୍ତେ ଦୀଘୋ "ରୁହାଦୀହି ହୋ ଳ୍ଅ ଚା"ତି ତସ୍ସ ହୋ ଚ ହସ୍ସ ଳ୍ଓ ଚ ହୋତି। ଏୱଂ ଗୂଳ୍ହୋ। "କାନୁବନ୍ଧେ+ଦ୍ୱେ"ତି ଯାୱ "ସାସସ୍ସ ସିସ ୱା" ତ୍ୱ+ଧିକାରୋ।

୧୦୭। ୱହସ୍ସୁ+ସ୍ସ

ୱହସ୍ସ ଉସ୍ସ ଦୀଘୋ ହୋତି ତେ। ୱୁୟ୍ହିତ୍ଥାତି ୱୂଳ୍ହୋ, "ଅସ୍ସୂ"ତି ଉକାରେ ଇମିନା ଦୀଘୋ।

୧୦୮। ଧାସ୍ସ ହି

ଧା=ଧାରଣେ+ତିମସ୍ସ ହି ହୋତି ୱା ତେ। ନିଧୀଯିତ୍ଥାତି ନିହିତୋ। ନିଦହୀତି ନିହିତୱା ନିହିତାୱୀ।

୧୦୯। ଗମାଦିରାନଂ ଲୋପୋ+ନ୍ତସ୍ସ

ଗମାଦୀନଂ ରକାରନ୍ତାନଞ୍ଚ ଅନ୍ତସ୍ସ ଲୋପୋ ହୋତି ତେ। ଅଗମୀତି ଗତୋ। ଖଞ୍ଞିତ୍ଥାତି ଖତୋ, କମ୍ପୋ। ଏୱଂ ହଞ୍ଞିତ୍ଥାତି ହତୋ। ତନ=ୱିତ୍ଥାରେ, ତଞ୍ଞିତ୍ଥାତି ତତୋ। ଯମ=ଉପରମେ, ସଂଯମୀତି ସଞ୍ଞତୋ, "ଗମନତ୍ଥା" ଦିନା କତ୍ତରି କ୍ତୋ, "ଯେ ସଂସ୍ସା"ତି ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଞୋ ପୁବ୍ବରୂପଞ୍ଚ। ଏୱଂ ଅରମୀତି ରତୋ। କରୀଯିତ୍ଥାତି କତୋ।

୧୧୦। ୱଚାଦୀନଂ ୱସ୍ସୁ+ଟ ୱା

ୱଚାଦୀନଂ ୱସ୍ସ ଉଟ ୱା ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅତ୍ୱେ। ୱୁଚ୍ଚିତ୍ଥାତି ଉତ୍ତଂ। ଅସ୍ସ ଉ ୱୁତ୍ତଂ, ଉଭଯତ୍ଥ ପରରୂପଂ। ୱସ=ନିୱାସେ, ୱସନଂ ଅୱସି ୱସିଂସୁ ଏତ୍ଥାତି ୱା ଉତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ଥଂ, "ଗମନତ୍ଥା" ଦିନା କ୍ତୋ, "ସାସ ୱସ ସଂସ ସଂସା ଥୋ"ତି ତସ୍ସ ଥୋ।

୧୧୨। ୱଦ୍ଧସ୍ସ ୱା

ୱଦ୍ଧସ୍ସ ଅସ୍ସ ୱା ଉ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅତ୍ୱେ। ଅୱଦ୍ଧୀତି ୱୁଦ୍ଧୋ ୱଦ୍ଧୋ, କତ୍ତରି କ୍ତେ "ଧୋ ଧ+ହଭେହୀ"ତି ତସ୍ସ ଧୋ, ତତିଯକ୍ଖରଦୋ ଚ ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ ଚ। ୱୁଡ୍ଢୀତି "ସଜ୍ଜାଦଯୋ ୱୁଡ୍ଢିମତ୍ତେ"ତି ଯୋଗୱିଭାଗା ଅସ୍ସ ଉ। ୱଡ୍ଢୀତିପି ଯଥାଲକ୍ଖଣଂ।

୧୧୩। ଯଜସ୍ସ ଯସ୍ସ ଟି+ଯୀ

ଯଜସ୍ସ ଯସ୍ସ ଟି+ଯୀ ହୋନ୍ତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅଦ୍ଧେ। ଯଜନଂତି କ୍ତୋ, ''ପୁଚ୍ଛାଦିତୋ''ତି ତସ୍ସ ଠେ ପରରୂପାଦିମ୍ହି କତେ ଇଟ୍ଠଂ ଯିଟ୍ଠଂ।

୧୧୪। ଠାସ୍ସି

ଠାସ୍ସ ଇ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅଦ୍ଧେ। ଅଟ୍ଠାସୀତି ଠିତୋ।

୧୧୫। ଗା+ପାନ+ମୀ

ଗା+ପାନ+ମୀ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅଦ୍ଧେ। ଗାନଂ ଗୀତଂ। ପାନଂ ପୀତଂ। ବହୁଲାଧିକାରା ପିତ୍ୱା।

୧୧୬। ଜନିସ୍ସା

ଜନିସ୍ସ ଆ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅଦ୍ଧେ। ଅଜନୀତି ଜାତୋ, ''ଛଟ୍ଠିଯନ୍ତସ୍ସା''ତି ଅନ୍ତସ୍ସ ଆ ହୋତି।

୧୧୭। ସାସସ୍ସ ସିସ ୱା

ସାସସ୍ସ ସିସ ହୋତି କାନୁବନ୍ଧେ ଅଦ୍ଧେ। ସାସନଂତି କ୍ତୋ, ତସ୍ସ ''ସାସ ୱସ ସଂସ ସସା ଥୋ''ତି ଥେ ପରରୂପଂ ପଠମକ୍ଖରୋ ଚ, ''ତ+ଥ+ନ+ରା'' ଦିନା ତସ୍ସ ଟୋ। ଥସ୍ସ ଠୋ, ସିଟ୍ଠଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ସତ୍ଥଂ। ''ଗୁହାଦୀହି ଯକ'' ଇତି ଯକପଚ୍ଚଯେ ସାସୀଯତୀତି ସିସ୍ସୋ। ଉମ୍ହି ସାସିଯୋ।

୧୪୦। ସାନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠୋ

ସକାରନ୍ତା କ୍ରିଯତ୍ଥା ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠ ହୋତି। ତୁସ୍ସୀତି ତୁଟ୍ଠୋ, ''ଗମନତ୍ଥା'' ଦିନା କ୍ତେ ଇମିନା ତସ୍ସ ଠେ ପରରୂପାଦି। ଏୱଂ ତୁଟ୍ଠୱା। ତଙ୍କ+କ୍ତୀସୁ ତୋସନଂ ତୁଟ୍ଠଙ୍ଗ, ''ଅଞ୍ଞତ୍ରାପୀ''ତି ଓକାରାଭାୱୋ। ଏୱଂ ତୁଟ୍ଠି, କାନୁବନ୍ଧତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି।

୧୪୧। କସସ୍ସି+ମ ଚ ୱା

କସସ୍ମା ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠ ହୋତି କସସ୍ସ ୱା ଇମ ଚ। କସୀଯିତ୍ଥାତି କିଟ୍ଠଂ। କିଟ୍ଠାଦିଂ ୱିଯ ଦୁପ୍ପସୁଂ, କମ୍ମେ କ୍ତୋ। ଇମାଭାୱେ କଟ୍ଠଂ, ଅକଟ୍ଠପାକିମଂ ସାଲିଂ।

୧୪୨। ଧସ୍ତୋ+ତ୍ରସ୍ତା

ଏତେ ସଦ୍ଦା ନିପଚ୍ଚନ୍ତେ। ଧଂସ+ଧଂସନେ, ଧଂସୀଯିତ୍ଥାତି ଧସ୍ତୋ, ବିନ୍ଦୁଲୋପୋ। ଉତ୍ରସୀତି ଓତ୍ରସ୍ତୋ।

୧୪୩। ପୁଚ୍ଛାଦିତୋ

ପୁଚ୍ଛାଦୀହି ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଠ ହୋତି। ପୁଚ୍ଛୀଯିତ୍ଥାତି ପୁଟ୍ଠୋ। ଭଜ୍ଜ=ପାକେ, ଭଜୀଯିତ୍ଥାତି ଭଟ୍ଠୋ, ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ। ଯଜିତ୍ଥାତି ଯିଟ୍ଠୋ, ''ଯଜସ୍ସ ଯସ୍ସ ଟି+ଯୀ''ତି ଯି।

୧୪୪। ସାସ ୱସ ସଂସ ସସା ଥୋ

ଏତେହି ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଥ ହୋତି। ସାସନଂ ସାସୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ସତ୍ଥଂ। ୱସନଂ ୱୁତ୍ଥଂ, ''ଅସ୍ସୂ''ତି ଉ। ପସଂସନଂ ପସଂସୀଯିତ୍ଥାତି ୱା ପସତ୍ଥଂ। ସସ=ଗତି+ହିଂସା+ପାଣନେସୁ, ସସନଂ ଗମନଂ ହିଂସନଂ ଜୀୱନଞ୍ଚ ସତ୍ଥଂ। ଅନୁସାସୀଯିତ୍ଥାତି ଅନୁସିଟ୍ଠୋ, ଝସ୍ସ ଟ୍ଠୋ।

୧୪୫। ଧୋ ଧ+ହ+ଭେହି

ଧକାର ହକାର ଭକାରନ୍ତେହି ପରସ୍ସ ତସ୍ସ ଧ ହୋତି। ୱଦ୍ଧିତ୍ଥାତି କମ୍ମେ କ୍ତେ ତସ୍ସ ଧକାରାଦିମ୍ହି ଚ ''ୱଦ୍ଧସ୍ସ ୱା''ତି ଉକାରେ କତେ

ସଂଯୋଗାଦିଲୋପୋ, ୱୁଦ୍ଧୋ। ଦୁୟ୍ହିଆତି ଦୁଦ୍ଧଂ। ଲଭୀୟିଆତି ଲଦ୍ଧଂ।

୧୪୬। ଦହା ଢୋ

ଦହା ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଢ ହୋତି। ଦୟ୍ହିଆତି ଦଡ୍ଢୋ, ପରରୂପାଦିମ୍ହି କତେ ''ଚତୁତ୍ଥଦୁତିଯେ'' ଛାଦିନା ଡକାରୋ।

୧୪୭। ବହସ୍ସୁ+ମ ଚ

ବହା ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ଢ ହୋତି ବହସ୍ସୁ+ମ ଚ ଢସନ୍ନିଯୋଗେନ। ବହ+ବ୍ରହ+ବ୍ରୂହ=ୱୁଦ୍ଧିଯଂ। ଅବହୀତି ବୁଡ୍ଢୋ।

୧୪୮। ରୁହାଦୀହି ହୋ ଢଅ ଚ

ରୁହାଦୀହି ପରସ୍ସା+ନନ୍ତରସ୍ସ ତସ୍ସ ହ ହୋତି ଢଓ ଚ+ନ୍ତସ୍ସ। ଆରୁହୀତି ଆରୁଢହୋ। ଗୁୟ୍ହିଆତି ଗୁଢହୋ। ଅବହୀତି ବାଢହୋ। ଦ୍ୱୀସୁ ''ମୁହବହା'' ଦିନା ଦୀଘୋ।

୧୪୯। ମୁହା ୱାତି

କ୍ତସ୍ସ ହକାରୋ ଅନ୍ତସ୍ସ ୱା ଢଓ ଚ। ଅମୋହୀତି ମୁଢହୋ, ମୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ସ ଧୋ। (ଅତୀତକାଲିକପଚ୍ଚଯୱିଧାନଂ)।

୬୪। ନ୍ତୋ କତ୍ତରି ୱତ୍ତମାନେ

ୱତ୍ତମାନତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ନ୍ତୋ ହୋତି କତ୍ତରି। ତିଟ୍ଠତୀତି ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ, ''କତ୍ତରି ଲୋ''ତି ଲୋ, ''ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱା''ତି ତିଠାଦେସୋ। କତ୍ତରି ମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ୱାଦିସୁ ଇମିନାୱ ଲୋ।

୬୫। ମାନୋତି

କତ୍ତରି ମାନୋ। ତିଟ୍ଠମାନୋ।

୬୬। ଭାୱକମ୍ମେସୁତି

ଭାୱକମ୍ମେସୁ ମାନୋ। ଠାନଂ ଠୀଯମାନଂ। ''କ୍ଯୋ ଭାୱକମ୍ମେସ୍ୱ+ପରୋକ୍ଖେସୁ ମାନ+ନ୍ତ+ତ୍ୱାଦୀସୂ''ତି ଭାୱେ କମ୍ମେ ଚ କ୍ଯୋ। ''କ୍ଯସ୍ସା''ତି ଈମ। ପଚୀଯତୀତି ପଚ୍ଚମା ନୋ। କ୍ଯେ ପୁବ୍ବରୂପଂ।

୬୭। ତେ ସ୍ସପୁବ୍ବା+ନାଗତେ

ଅନାଗତେ ଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ତେନ୍ତମାନା ସ୍ସପୁବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ଲେ ଆସ୍ସ ଲୋପୋ, ଠସ୍ସତୀତି ଠସ୍ସନ୍ତୋ ଠସ୍ସମାନୋ। ଠୀଯିସ୍ସତୀତି ଠୀଯିସ୍ସମାନଂ, କ୍ଯେ ଈ, ''ଞିକ୍ଖଞ୍ଜନସ୍ସା''ତି ଞି। ଅସ୍ସ ତ୍ୱାଦିୱିସଯତ୍ତା ''ଆଈସ୍ସା'' ଦିନା ଇଞ୍ଚ ନ ହୋତି, ଅଈହି ସହଚରିତତ୍ତା ସ୍ସାସ୍ସ। ପଚ୍ଚିସ୍ସତୀତି ପଚ୍ଚିସ୍ସମାନୋ ଓଦନୋ। ''ରା ନସ୍ସ ଣୋ''ତି ଣେ ପତ୍ତେ –

୫,୧୭୨। ନ ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୱାଦୀନଂ

ରନ୍ତତୋ ପରେସଂ ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୱାଦୀନଂ ନସ୍ସ ଣୋ ନ ହୋତି। କରୋତୀତି କରୋନ୍ତୋ କୁରୁମାନୋ, ''ତନାଦିତ୍ୱୋ''ତି ଓ।

୫,୧୭୩। ଗମ ଯମି+ସାସ ଦିସାନଂ ୱା ଛଙ

ଏତେସଂ ୱା ଛଙ ହୋତି ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୱାଦୀସୁ। ଙ-ନୁବନ୍ଧତ୍ତା ଅନ୍ତସ୍ସ ହୋତି, ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛମାନୋ। ଯମ=ଉପରମେ, ଯଚ୍ଛନ୍ତୋ ଯଚ୍ଛମାନୋ। ଇଚ୍ଛନ୍ତୋ

ଇଚ୍ଛମାନୋ। ଆସ=ଉପୱେସନେ, ଅଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅଚ୍ଛମାନୋ, ‘‘ବ୍ଯଞ୍ଜନେ’’ଚ୍ଚାଦିନା ରସ୍ସୋ। ଦିସ=ଅତିସଜ୍ଜନେ, ଦିଚ୍ଛନ୍ତୋ ଦିଚ୍ଛମାନୋ। ୱୱତ୍ଥିତୱିଭାସତ୍ତା ୱାସଦସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ରପଚ୍ଚଯେସୁ ଚ କ୍ୱଚି, ଇଚ୍ଛୀଯତୀତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଇଚ୍ଛନଂ ଇଚ୍ଛା, ‘‘ଇତ୍ଥିଯ+ମଣା’’ ଦିନା ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ। ଇଚ୍ଛିତଂ, ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ଇଚ୍ଛିତୁଂ। ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଯୋଗୱିଭାଗା, ପଓେଚ୍ଛନ୍ତୋ।

୧୭୪। ଜର+ମରାନ+ମୀଯଙ

ଏତେସ+ମୀଯଙ ୱା ହୋତି ନ୍ତ+ମାନ+ତ୍ୟାଦୀସୁ। ଜୀଯନ୍ତୋ। ‘‘ଜରସଦା’’ ଦିଚ୍ଚାଦିନା ଇମ। ଜୀରନ୍ତୋ। ଜୀଯମାନୋ ଜୀରମାନୋ। ମୀଯନ୍ତୋ ମରନ୍ତୋ, ମୀଯମାନୋ ମରମାନୋ।

୧୭୫। ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱା

ଠାପାନଂ ତିଟ୍ଠପିୱା ହୋନ୍ତି ୱା ନ୍ତାଦୀସୁ। ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ, ତିଟ୍ଠମାନୋ। ପିୱନ୍ତୋ ପିୱମାନୋ।

୧୭୬। ଗମ+ୱଦ+ଦାନଂ ଘମ୍ମ+ୱଜ୍ଜ+ଦଜ୍ଜା

ଗମାଦୀନଂ ଘମ୍ମାଦଯୋ ୱା ହୋନ୍ତି ନ୍ତାଦୀସୁ। ଘମ୍ମନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ, ୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱଦନ୍ତୋ, ଦଜ୍ଜନ୍ତୋ ଦଦନ୍ତୋ।

୧୭୭। କରସ୍ସ ସୋସ୍ସ କୁବ୍ବ କୁରୁ କଯିରା

କରସ୍ସ ସଓକାରସ୍ସ କୁବ୍ବାଦଯୋ ୱା ହୋନ୍ତି ନ୍ତାଦୀସୁ। କୁବ୍ବନ୍ତୋ କଯିରନ୍ତୋ କରୋନ୍ତୋ, ଏୱଂ କୁବ୍ବମାନୋ ଇଚ୍ଚାଦି। ଅଞ୍ଞତ୍ର ‘‘ମାନସ୍ସ ମସ୍ସା’’ତି ମାନସ୍ସ ମସ୍ସ ଲୋପେ କରାଣୋ। ‘‘ସୋସ୍ସା’’ତି ୱୁଦ୍ଧତ୍ତା କତ୍ତରିଯେୱ।

୧୭୮। ଗହସ୍ସ ଘେପ୍ପୋ

ଗହସ୍ସ ୱା ଘେପ୍ପୋ ହୋତି ନ୍ତାଦୀସୁ। ଘେପ୍ପନ୍ତୋ ଘେପ୍ପମାନୋ।

୧୭୯। ଣୋ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ

ଗହସ୍ସ ନିଗ୍ଗହୀତସ୍ସ ଣୋ ହୋତି, ‘‘ମଂ ୱା ରୁଧାଦୀନଂ’’ତି ମଂ, ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ଗଣ୍ହିତୁଂ, ଗଣ୍ହନ୍ତୋ।

୧୩୦। ନ୍ତ+ମାନ+ନ୍ତି+ଯି+ଯୁଂସ୍ୱା+ଦିଲୋପୋତି

ଆଦିଲୋପୋ। ଅସ=ଭୁୱି, ଭୱତୀତି ସନ୍ତୋ ସମାନୋ।

୧୩୧। ପାଦିତୋ ଠାସ୍ସ ୱା ଠହୋ କ୍ୱଚିତି

ଠାସ୍ସ ପାଦୀସୁ ଠହୋ। ସଣ୍ଠହନ୍ତୋ। ସନ୍ତିଟ୍ଠନ୍ତୋ।

(ୱତ୍ତମାନପଚ୍ଚଯନ୍ତନଯୋ)।

୬୧। ତୁଂ ତାଯେ ତୱେ ଭାୱେ ଭୱିସ୍ସତି କ୍ରିଯାଯଂ ତଦତ୍ଥାଯଂ

ଭୱିସ୍ସତିଅତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନତୋ କ୍ରିଯତ୍ଥା ଭାୱେ ତୁମାଦଯୋ ହୋନ୍ତି କ୍ରିଯାଯଂ ତଦତ୍ଥାଯଂ ପତୀଯମାନାଯଂ। କରଣାଯ ଗଚ୍ଛତି କାତୁଂ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘ତୁଂତୁନତବ୍ବେସୁ ୱା’’ତି କରସ୍ସ ୱା ଆ ହୋତି, ପୁବ୍ବରୂପେ କତ୍ତାଯୋ। ‘‘କରସ୍ସା ତୱେ’’ତି ନିଚ୍ଚଂ ଆ, କାତୱେ। ନିପାତତ୍ତା ‘‘ଅସଙ୍ଖ୍ୟେହି ସବ୍ବାସଂ’’ତି ଚତୁତ୍ଥୀସସ୍ସ ଲୋପୋ। ଏୱ+ମୁପରି ତୁନାଦୀସୁ। କତ୍ତୁଂ କାମେତୀତି କତ୍ତୁକାମୋ, ଅଭିସଙ୍ଖରିତୁ+ମାକଙ୍ଖତି। ସବ୍ବନ୍ତଂ ସୁଣିତୁଂ, ଞ୍ଞିମ୍ହି ନାଗମେ ତସ୍ସ ଣୋ, ନାଗମତ୍ତା ନ ୱୁଦ୍ଧି। ସୋତୱେ ସୋତୁଂ ସୁଣିତୁଂ ୱା ପଚ୍ଚେହି। ଏୱଂ ଅନୁଭୱିତୁଂ, ପଚିତୁଂ। ଗନ୍ତୁଂ, ‘‘ମନାନଂ ନିଗ୍ଗହୀତଂ’’ତି ନିଗ୍ଗହୀତଂ।

ଗମିତୁଂ, ଖନ୍ତୁଂ, ଖନିତୁଂ, ହନ୍ତୁଂ, ହନିତୁଂ, ମନ୍ତୁଂ, ମନିତୁଂ, ହରିତୁଂ, ଅନୁସ୍ସରିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି। ତଥା ତୁଦିତୁଂ, ପଓିସିତୁଂ, ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ, ଭୋତ୍ତୁଂ, ସୟିତୁଂ, ନେତୁଂ, ଜୁହୋତୁଂ, ପଜହିତୁଂ, ପହାତୁଂ, ଦାତୁଂ, ରୋଦ୍ଧୁଂ, ରୁନ୍ଧିତୁଂ, ଭୋତ୍ତୁଂ, ଭୁଞ୍ଜୀତୁଂ, ଛେତ୍ତୁଂ, ଛିନ୍ଦିତୁଂ, ସିଦ୍ଧିତୁଂ, ଉମ୍ମି ଓସ୍ସ ବୋ, ଦ୍ୱିତ୍ତଂ, ବୁଦ୍ଧୁଂ, ତସ୍ସ ଧୋ। ବୁଜ୍ଝିତୁଂ, ଯୁକ। ଜାନିତୁଂ ଞା=ଅଓବୋଧନେ। ଜନିତୁଂ। ଜେତୁଂ ଜିନିତୁଂ। ପତ୍ତୁଂ ପାପୁଣିତୁଂ। କେତୁଂ କିଣିତୁଂ। ଓିନିଚ୍ଛେତୁଂ, ଇସ୍ସ ଏ, ଓିନିଚ୍ଛିନିତୁଂ। ଗହେତୁଂ ଗଣ୍ଡିତୁଂ। ଚୋରିତୁଂ ଚୋରେତୁଂ ଚୋରୟିତୁଂ, ପାଲେତୁଂ ପାଲୟିତୁଂ। ପୟୋଜକେ-ଭାଓେତୁଂ ଭାଓୟିତୁଂ, କାରେତୁଂ କାରୟିତୁଂ କାରାପେତୁଂ କାରାପୟିତୁଂ ଇଚ୍ଛତି+ଚ୍ଚାଦି।

ଏଓଂ କ୍ରିୟତ୍ଥକ୍ରିୟାୟଂ ଗମ୍ମମାନାୟଂ, ୟଥା ସୁବୋଦ୍ଧୁଂ ଓକ୍ଖାମି, ଏଓଂ ଦଟ୍ଠୁଂ ଗଚ୍ଛତି, ଗନ୍ତୁ+ମାରଭତି, ଗନ୍ତୁଂ ପୟୋଜେତି, ଦସ୍ସେତୁ+ମାହ ଇଚ୍ଚାଦି।

ଅରହସକ୍କାଦୀସୁପି ସିଦ୍ଧଂ, ତଥା କାଲ ସମୟଓେଲାସୁ। କୋ ତଂ ନିନ୍ଦିତୁ+ମରହତି, ରାଜା ଭଓିତୁ+ମରହତି, ଅରହୋ ଭଓଂ ଓତ୍ତୁଂ, ସକ୍କା ଜେତୁଂ ଧନେନ ଓା, ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁଂ, ଭସ୍ସ ଧୋ। କତ୍ତୁଂ ସକ୍କିସ୍ସତି। ଭବୋ ନିୟାମଂ ଓକ୍କମିତୁଂ, ଅଭବୋ କାତୁଂ। ଅନୁଚ୍ଛଓିକୋ ଭଓଂ ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ, ଇଦଂ କାତୁଂ ଅନୁରୂପଂ, ଦାନଂ ଦାତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଦାତୁଂ ଓତ୍ତୁଞ୍ଚ ଲଭତି। ଏଓଂ ଓଟ୍ଟତି ଭାସିତୁଂ, ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ଚ କପ୍ପତି ଇଚ୍ଚାଦି। ତଥାକାଲୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ସମୟୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଓେଲା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ।

ଅଲମତ୍ଥେପି ସିଦ୍ଧଂ, ଅଲମେଓ ଦାନାନି ଦାତୁଂ, ଅଲମେଓ ପୁଞ୍ଞାନି କାତୁଂ।

୬୨। ପଟିସେଧେ+ଲଂଖଲୂନଂ ତୁନ ତ୍ୱାନ ତ୍ୱା ଓା

ଅଲଂ+ଖଲୁସଦ୍ଦାନଂ ପଟିସେଧନତ୍ଥାନଂ ପୟୋଗେ ତୁନାଦୟୋ ଓା ହୋନ୍ତି ଭାଓେ। ଅଲଂପୁବ୍ବୋ, ସୁ=ସଓନେ, ଅଲଂ ସଓନଂ କତ୍ୱା ଖଲୁ ସଓନଂ କତ୍ୱାତି ଅଲଂ ସୋତୁନ ଖଲୁ ସୋତୁନ ଅଲଂ ସୁତ୍ୱାନ ଖଲୁ ସୁତ୍ୱାନ ଅଲଂ ସୁତ୍ୱା ଖଲୁ ସୁତ୍ୱା। ନିପାତତ୍ତା ସିଲୋପୋ।

୬୩। ପୁବ୍ବେ+କକତ୍ତୁକାନଂ

ଏକୋ କତ୍ତା ୟେସଂ ବ୍ୟାପାରାନଂ, ତେସୁ ୟୋ ପୁବ୍ବୋ, ତଦତ୍ଥତୋ କ୍ରିୟତ୍ଥା ତୁନାଦୟୋ ହୋନ୍ତି ଭାଓେ। "ତୁଂତୁନା" ଦିନା କରସ୍ସ ଆ, ସୋ କାତୁନ କମ୍ମଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅକାତୁନ ପୁଞ୍ଞଂ କିଲିସ୍ସନ୍ତି। ରଲୋପେ କମ୍ମଂ କତ୍ୱାନ ଭଦ୍ରକଂ, ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ୱା ସଗ୍ଗଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଭିସଙ୍ଖରଣଂ କତ୍ୱା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା କରିତ୍ୱା ଓା । ତଥା ସିଦ୍ଧିତ୍ୱା ଛାଦୟିତ୍ୱା ଜାନିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ସୁତ୍ୱାନ ଧମ୍ମଂ ମୋଦତି, ସୁଣିତ୍ୱା, ପତ୍ୱା ପାପୁଣିତ୍ୱା, କିନିତ୍ୱା, ଜେତ୍ୱା ଜିନିତ୍ୱା ଜିତ୍ୱା, ଚୋରେତ୍ୱା ଚୋରୟିତ୍ୱା, ପୂଜେତ୍ୱା ପୂଜୟିତ୍ୱା, ତଥା ମେତ୍ତଂ ଭାଓେତ୍ୱା ଭାଓୟିତ୍ୱା, ଓିହାରଂ କାରେତ୍ୱା କାରୟିତ୍ୱା କାରାପେତ୍ୱା କାରାପୟିତ୍ୱା ସଗ୍ଗଂ ଗମିସ୍ସନ୍ତି+ଚ୍ଚାଦି। ପୁବ୍ବେତି କିଂ, ଭୁଞ୍ଜତି ଚ ପଚତି ଚ। "ଅପତ୍ୱା ନଦିଂ ପବ୍ବତୋ, ଅତିକ୍କମ୍ମ ପବ୍ବତଂ ନଦୀ"ତିଆଦୀସୁ ଭୂଧାତୁସ୍ସ ସମ୍ଭଓା ଏକକତ୍ତୁକତା ପୁବ୍ବକାଲତା ଚ ଗମ୍ମତେ। "ଭୁତ୍ୱା ଭୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀ"ତି ଇମିନାଓ ସିଦ୍ଧଂ, ଆଭିକ୍ଖଞ୍ଞନ୍ତୁ ଦ୍ୱିବ୍ବଚନାଓ ଗମ୍ମତେ। କଥଂ "ଜୀଓଗ୍ଗାହଂ ଅଗାହୟି, କାୟପ୍ପଚାଲକଂ ଗଚ୍ଛତୀ"ତି, ଘଣନ୍ତେନ କ୍ରିୟାଓିସେସନେନ ସିଦ୍ଧଂ, ୟଥା ଓଦନପାକଂ ସୟତୀତି।

୧୬୪। ପ୍ପୋ ଓା ତ୍ୱାସ୍ସ ସମାସେ

ତ୍ୱାସ୍ସ ଓା ପ୍ପୋ ହୋତି ସମାସେ। ପକାରୋ "ପ୍ପେ ସିସ୍ସା"ତି ଓିସେସନତ୍ଥୋ। ଅଭିପୁବ୍ବୋ ପାଦିସମାସୋ, ଅଭିଓଦନଂ କତ୍ୱା ଅଭିଓାଦିୟ ଭାସିସ୍ସଂ। ତଥା ଅଭିଭୁୟ୍ୟ, ଦ୍ୱିଉରସ୍ସାନି। ସି=ସୟେ –

୮୮। ପ୍ପେ ସିସ୍ସା

ସିସ୍ସ ଆ ହୋତି ପ୍ପାଦେସୋ। ନିସ୍ସୟନଂ କତ୍ୱା ନିସ୍ସାୟ। ପୁବ୍ବରୂପେ ଓିଭଜ୍ଜ ଓିଭଜିୟ। ଦିସ=ଅତିସଜ୍ଜନେ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ। ପଓିସ୍ସ ପଓିସିୟ ପଓିସିତ୍ୱା, ଉପନୟ୍ୟ, ଅତିସେୟ୍ୟ ଅତିସୟିତ୍ୱା, ଓହାୟ ଓହିତ୍ୱା। ଆଦାୟ, ଦାସ୍ସି+ୟଜ, ଆଦିୟ। ପଟ୍ଠାୟ, ଓିଚେୟ୍ୟ, ଓିଞ୍ଞାୟ ଓିଜାନିତ୍ୱା, ସମାସେତି କିଂ, ପତ୍ୱା। କ୍ୱଚା+ ସମାସେପି ବହୁଲାଧିକାରା, ଲତଂ ଦନ୍ତେହି ଛିନ୍ଦିୟ। ତଥା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା।

୧୬୫। ତୁଂ+ୟାନା

ତ୍ୱାସ୍ସ ଓା ତୁଂ+ୟାନା ହୋନ୍ତି ସମାସେ କ୍ୱଚି। ଅଭିହରଣଂ କତ୍ୱା ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ, ଅଭିହରିତ୍ୱା, ପାଦିସମାସୋ, "ପୁଚ୍ଛାଦିତୋ"ତି ତସ୍ସ ଠୋ ପରରୂପାଦି ଚ।

ଅନୁମୋଦନଂ କତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିୟାନ ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ୱା, କାନୁବନ୍ଧେପି ‘‘ୱା କ୍ୱଚୀ’’ତି ୱିକପ୍ପତ୍ତା ‘‘ଲହୁସ୍ସୁପନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଓକାରୋ। କ୍ୱଚା+ସମାସେପି ବହୁଲାଧିକାରା, ଦଟ୍ଠୁଂ, ଦିସତୋ ତ୍ୱାସ୍ସ ତୁମାଦେସେ ଦିସସ୍ସ ଦସ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ‘‘ଦିସା ୱାନ+ୱା ସ ଚା’’ତି ତ୍ୱାସ୍ସ ୱାନ+ୱା ସ ହୋନ୍ତି, ଦିସ୍ୱା। ଏୱଂ ଲଭନଂ କତ୍ୱା ଲଦ୍ଧା ଧନଂତିଆଦୀସୁ ତସ୍ସ ଧୋ ଭୱତି।

ଇତି ପୟୋଗସିଦ୍ଧିୟଂ ଖାଦିକଣ୍ଡୋ ସତ୍ତମୋ।

ପୟୋଗସିଦ୍ଧି ନିଗମନଂ

୧।

ଯେ ନନ୍ତତନ୍ତରତନାକରମନ୍ଥନେନ,

ମନ୍ଥାଚଲୋଲ୍ଲସିତଞାଣୱରେନ ଲଦ୍ଧା;

ସାରାମତା+ତିସୁଖିତା ସୁଖୟନ୍ତି ଚ+ଞ୍ଞେ,

ତେ ମେ ଜୟନ୍ତି ଗୁରୱୋ ଗୁରୱୋ ଗୁଣେହି।

୨।

ୟସ୍ସ ସାଧୁଗୁଣୁବ୍ଭୂତ-କିତ୍ତି ସଦ୍ଧତ୍ତ ପତ୍ଥଟା;

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ମହାପଞ୍ଞୋ, ଜୟତୀ ସୋ ହ ସବ୍ବଦା।

୩।

ପରମପ୍ପିଚ୍ଛତା+ନେକ-ସନ୍ତୋସୂପସମେସିନଂ;

ସୁଚିସଲ୍ଲେଖୱୁତ୍ତୀନଂ, ସଦା+ରଞ୍ଞନିୱାସିନଂ।

୪।

ସାସନୁଜ୍ଜୋତକାରୀନ+ମାଚେରତ୍ତ+ମୁପାଗତଂ;

ଉଦୁମ୍ବରଗିରୀଖ୍ୟାତା+ୟତନଂ ୟତିପୁଙ୍ଗୱଂ।

୫।

ମେଧଙ୍କରୋତି ଆଖ୍ୟାତ-ନାମଧେୟ୍ୟଂ ତପୋଧନଂ;

ଥେରଂ ଥିରଦୟା ମେଧା-ନିଧାନଂ ସାଧୁ ପୂଜିତଂ।

୬।

ସିସ୍ସଂ ସହାୟ+ମାଗମ୍ମ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତ+ମତ୍ତନୋ;

ସୋଧେତୁଂ ସାସନଂ ସତ୍ଥୁ, ପରକ୍କମ+ମକାସି ୟୋ।

୭।

ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତନାମେନ, ମହାଥେରେନ ଧୀମତା;

ନିୱାସଭୂତେନା+ନେକ-ଗୁଣାନ+ମ୍ପିଚ୍ଛତାଦିନଂ।

୮।

ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନବ୍ୟାକରଣ-ପଯୋଗକ୍କମସାଧକା;

ଏୱାୱତା କତା ଏସା, ପଯୋଗସିଦ୍ଧି ନିଟ୍ଠିତା।

୯।

ତେନେୱ ରଚିତା ସାଧୁ, ସାସନୋଦଯକାରିନା;

ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାଯ ଟୀକା ଚ, ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧଚିନ୍ତନା।

୧୦।

ସୁସଦ୍ଦସିଦ୍ଧିଂ ଯୋ ଯୋଗ-ନିଚ୍ଛଯଂ ସବ୍ଭି ୱଣ୍ଣିତଂ;

ଅକା ସୁବୋଧାଲଙ୍କାରଂ, ତଥା ସମ୍ବନ୍ଧଚିନ୍ତନଂ।

୧୧।

ସଦ୍ଧସଞ୍ଚିତପୁଞ୍ଞେନ, ନିବ୍ବାନସାଧକଂ ହିତଂ;

ସାଧେନ୍ତୋ ଲୋକନାଥସ୍ସ, ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ତିଟ୍ଠତଂ ଚିରନ୍ତି।

ଇତି ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତମହାସାମିଥେରପାଦୱିରଚିତା

ପଯୋଗସିଦ୍ଧି ନିଟ୍ଠିତା।

(ୱିସେସଲକ୍ଖଣଂ)। ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ପନ ପଯୋଗସିଦ୍ଧିନିଗମନ ଗାଥାନଂ ଏକାଦସନ୍ନଂ ପୁବ୍ବେଯେୱ ୱକ୍ଖମାନା ଇମା ଗାଥାଯୋ ଦିସ୍ସନ୍ତି ପୋରାଣେ ସୀହଳଅମୂଲପଯୋଗସିଦ୍ଧିପାଠେ। ତା ଚ ଗାଥାଯୋ ପଚ୍ଛା ସୀହଳଅମୂଲପଯୋଗସିଦ୍ଧିସଂସୋଧକେନ ମେଧଙ୍କରୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେଯ୍ୟେନ ଥେରେନ ପକ୍ଖିତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ମଯଂ ତା ଗାଥାଯୋ ସବ୍ବପଚ୍ଛାଯେୱ ଇମସ୍ମିଂ-ଠାନେ ଠପେମ। ତା ପନ ଗାଥାଯୋ କତମାତି ଚେ –

୧।

ଚାଗୱିକ୍କମସଦ୍ଧାନୁ-ସମ୍ପନ୍ନଗୁଣସାମିନୋ;

ପରକ୍କମନରିନ୍ଦସ୍ସ, ସୀହଳଇନ୍ଦସ୍ସ ଧୀମତୋ।

୨।

ଅତ୍ରଜେନା+ନୁଜାତେନ, ଭୂପାଲକୁଲକେତୁନା;

ଦିସନ୍ତପଞ୍ଚଟୋଦାର-ୱିକ୍କମେନ ଯସସ୍ୱିନା।

୩।

ଭୁୱନେକଭୁଜୱ୍ହେନ, ମହାରାଜେନ ଧୀମତା;

ଚତୁପଚ୍ଚଯଦାନେନ, ସତତଂ ସମୁପଟ୍ଠିତୋ।

୪।

''ଜମ୍ବୁଦୋଣୀ''ତି ୱିଖ୍ୟାତା –

ୱାସେ ନିୱସତୋ ସତୋ;

ସୁମଙ୍ଗଲମହତ୍ଥେର –

ସାମିନୋ ସୁଚିୱୁତ୍ତିନୋ।

୫।

ୱଂସେ ୱିସୁଦ୍ଧେ ସଂଜାତୋ,

ପନ୍ଥସେନାସନେ ରତୋ;

ପରିଯତ୍ତିମହାସିନ୍ଧୁ –

ନିଯ୍ୟାମକଧୁରନ୍ଧରୋ।

୫।

ଅପ୍ପିଚ୍ଛାଦିଗୁଣୂପେତୋ, ଜିନସାସନମାମକୋ;

ୱନେରତମହତ୍ଥେରୋ, ମେଧଙ୍କରସମୱ୍ହୟୋ।

୬।

ପାଟୱତ୍ଥାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ୱିନଯେ ସୁୱିସାରଦୋ;

ପଯୋଗସିଦ୍ଧିଂ ସୋଧଯି, ସଦା ସପ୍ପଞ୍ଞଗୋଚରଂ।

୭।

ଇମଂ ଲିଖିତପୁଞ୍ଞେନ, ମେତ୍ତେୟ୍ୟଂ ଉପସଂକମି;

ପତିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ସରଣେ, ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠାମି ସାସନେତି।

ପୟୋଗସିଦ୍ଧିସିଦ୍ଧଂ।